

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”
ของชุมชนในสังคมไทย

The development of knowledge and community components of
"Smart Community" for community in Thai society

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครเดช พรหมกัลป์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมคิด พุ่มทุเรียน

ดร.รัตติยา เหนืออำนาจ

ดร.จรรยาศักดิ์ สุนทรเดชา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

พ.ศ. ๒๕๖๓

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCURS 800763050

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”
ของชุมชนในสังคมไทย

The development of knowledge and community components of
"Smart Community" for community in Thai society

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครเดช พรหมกัลป์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมคิด พุ่มทุเรียน

ดร.รัตติยา เหนืออำนาจ

ดร.จรรยาศักดิ์ สุนทรเดชา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

พ.ศ. ๒๕๖๓

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCURS 800763050

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The development of knowledge and community components of
"Smart Community" for community in Thai society

By

Assistant Professor Dr. Akkaradecha Brahmakappa

Assistant Professor Dr. Somkid Punturian

Dr. Rattiya Nua-amnat

Dr. Jaroonsak Soonthondachar

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhonsawan Campus

B.E. 2563

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCURS 800763050

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

- ชื่อรายงานการวิจัย** : การพัฒนาความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย
- ผู้วิจัย** : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศรเดช พรหมกลัปป์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมคิด พุ่มทุเรียน
 ดร.รัตติยา เหนืออำนาจ
 ดร.จรรยาศักดิ์ สุนทรเดชา
- ส่วนงาน** : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
- ปีงบประมาณ** : ๒๕๖๓
- ทุนอุดหนุนการวิจัย** : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. วิเคราะห์ความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ๒. พัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย และ ๓. นำเสนอรูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย การวิจัยครั้งนี้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การศึกษาในเชิงเอกสาร ทำการทบทวนจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์หาปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ จำนวน ๕๐ เรื่อง สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๕๐ รูปหรือคน เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนเพื่อนำไปพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย การสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน เพื่อพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย และการประชุมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักในการคืนข้อมูลนำเสนอรูปแบบฯ และรับฟังข้อเสนอแนะในการนำเสนอรูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในสังคมไทยจากตัวแทนท้องถิ่น ตัวแทนท้องถิ่น นักวิชาการท้องถิ่นและปราชญ์ท้องถิ่น จำแนกตามพื้นที่เป้าหมาย ประกอบด้วย บริบทของชุมชนเมืองที่เทศบาลเมืองชุมแสง จำนวน ๒๕ คน และบริบทชุมชนชนบทที่ชุมชนบ้านหนองกระดุกเหนือ จำนวน ๒๑ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๔๖ คน และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย ๒ ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ ๑ ชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” หมายถึง การพัฒนาหมู่บ้านชุมชนให้น่าอยู่ทันสมัย ประชาชนอยู่ดี มีสุข อย่างยั่งยืน มีสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม คุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมเหมาะสมต่อการอยู่อาศัย สร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัย ไม่มีอาชญากรรม และเป็นสังคมแหล่งการเรียนรู้ องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ประกอบด้วย ๕D คือ คนดี - Smart People วัฒนธรรมดี - Smart Culture สภาพแวดล้อมดี - Smart Ecology เศรษฐกิจดี - Smart Economy และภูมิปัญญาท้องถิ่นดี - Smart Technology และส่วนที่ ๒ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนเพื่อไปสู่ความเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” - Smart ๕D จะต้องประกอบไปด้วยการขับเคลื่อนใน ๓ ปัจจัยหลัก (IES) ประกอบด้วย ๑) ปัจจัยภายใน (Internal Factors) เป็นปัจจัยที่เกิดจากการพัฒนาภายในชุมชน ประกอบด้วย H+P+E+L ทุนมนุษย์ (Human Capital) การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ทุนเศรษฐกิจ (Economic Capital) และชุมชน

แห่งการเรียนรู้ (Learning Community) ๒) ปัจจัยภายนอก (External Factors) เป็นปัจจัยที่เกิดจากการพัฒนาภายนอกชุมชน ประกอบด้วย A + C + G ภาคีเครือข่าย (Alliance) การพัฒนาชุมชนหมู่บ้าน (Community Development) และการสนับสนุนจากภาครัฐ (Government Support) และ ๓) ปัจจัยสนับสนุน (Support Factors) เป็นปัจจัยที่คอยส่งเสริมและเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย C + C + C การประสานงาน (Coordination) การสื่อสาร (Communication) และหลักการอยู่ร่วมกัน (สารานุกรม ๖) (Coexistence)

Research Title	: The development of knowledge and community components of "Smart Community" for community in Thai society
Researchers	: Assistant Professor Dr. Akkaradecha Brahmakappa Assistant Professor Dr. Somkid Punturian Dr. Rattiya Nua-amnat Dr. Jaroonsak Soonthondachar
Department	: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhonsawan Campus
Fiscal Year	: 2563
Research Scholarship Sponsor	: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

This research aims to 1. Analyze the community's knowledge and elements to create a "Smart Community" of Thai society, 2. Development of creative community elements "Smart Community" of the city in Thai culture and 3. To present the form of a creative community, "Smart Community" of the Thai community. This research is qualitative. They are using a documentary study Conduct reviews from relevant concepts, theories, documents, and research for analysis. And synthesize 50 factors that directly influence the composition of the creative community in-depth interviews with 50 key informants or people to study the community's context to develop the creative community component in Thai society. A dedicated group discussion with ten experts to build a creative community component in Thai culture. And community engagement with key stakeholders in returning the information presented in the format and listening to suggestions on offering a creative community form "Smart Community" in Thai society from local representatives. Local representative Local scholars and local philosophers the target areas were classified according to the urban context in Chum Saeng Municipality, 25 persons, and rural communities in Ban Nong Khon Nuea community, totaling 46 persons, with a descriptive content analysis technique. Research results; A creative community model, "Smart Community" of communities in Nakhon Sawan Province, consists of 2 parts. Part 1: Community Creativity "Smart Community" refers to the development of the village, community, to be livable, modern, and sustainable, with the environment, culture, quality of life, economy, and society suitable for living. Create a quality of life that is safe without crime. And a social learning center Creative Community Elements "Smart Community" consists of 5D: Good People -Smart People, Good Culture -Smart Culture, Good Environment -Smart Ecology, Good Economy -Smart

Economy, and Local Wisdom -Smart Technology. Part 2 Factors affecting community development to become a creative community, "Smart Community" - Smart 5D must consist of three main drivers (IES) composed of 1) internal factors (Internal Factors) as factors. Caused by development within the community, consisting of H + P + E + L, Human Capital, Public Participation, Economic Capital and Learning Community 2) factors External Factors are factors resulting from development outside the community, comprising A + C + G, Alliance, Community Development and Government

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย” เป็นโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณโดยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผ่านความเห็นชอบของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) จึงทำให้โครงการวิจัยนี้สามารถดำเนินการเพื่อค้นหารูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย แต่ปัจจุบันด้วยสภาพสังคมได้เกิดการเปลี่ยนแปลงและความซับซ้อนมากขึ้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อหาทางเลือกในการก้าวข้ามปัญหาและข้อจำกัดในเรื่องข้างต้น เพื่อก่อให้เกิดกระบวนการที่จะนำไปสู่การปรับตัวให้เกิดความสมดุล

กราบขอบพระคุณ พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ส่งเสริม สนับสนุน ให้โอกาส และให้กำลังใจแก่ประชาคมนักวิจัย มจร. ให้คิดงานต่อก่อนงานใหม่ และดำเนินการวิจัยตามโครงการวิจัยจนสำเร็จลุล่วง กราบขอบพระคุณพระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. และคณะ ในนามของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือในทุก ๆ ด้าน และขอขอบคุณคณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ทั้งในส่วนของวิทยาเขตนครสวรรค์และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือในหลาย ๆ ด้านแก่ผู้วิจัย ขอขอบคุณทุกข้อมูลในระดับพื้นที่ของ ๕ อำเภอ ประกอบด้วย พื้นที่ชุมชนหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว, องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่วงก์, เทศบาลตำบลทำนน้ำอ้อยแม่วงก์ อำเภอพยุหะคีรี, เทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสงและเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง เกิดความครบถ้วน ครอบคลุม และเพียงพอที่จะนำเข้าสู่การประมวล วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผลการวิจัย

สุดท้ายขอขอบคุณทีมงานผู้ช่วยนักวิจัยรวมถึงนิสิตที่ร่วมลงพื้นที่จัดเก็บข้อมูลภาคสนามและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกรูปหรือคน ที่มีส่วนเติมเต็มให้โครงการวิจัยเรื่องนี้ประสบผลสำเร็จและบรรลุยังวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ ขอคุณความดีและอรรถประโยชน์ได้อันเกิดจากโครงการวิจัยนี้ ถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และมอบเป็นปัญญาบารมีทานแด่ผู้ที่สนใจศึกษาเพื่อนำไปพัฒนาสู่การประยุกต์ใช้และสู่การปฏิบัติ มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัครเดช พรหมกัลป์

๑ กันยายน ๒๕๖๓

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ซ
สารบัญแผนภาพ.....	ณ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการการวิจัย.....	๕
๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิดเมืองอัจฉริยะ (Smart City)	๘
๒.๒ แนวคิดชุมชนอัจฉริยะ (Smart Communities)	๑๓
๒.๓ แนวคิดการจัดการชุมชน.....	๑๖
๒.๔ แนวคิดการจัดการชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม.....	๒๘
๒.๕ แนวคิดการสร้างเครือข่าย.....	๔๗
๒.๖ รูปแบบกระบวนการพัฒนาสังคมบนฐานพุทธธรรม.....	๕๖
๒.๗ ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะ.....	๖๐
๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖๓

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง		หน้า
บทที่ ๓	ระเบียบวิธีวิจัย	
	๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๗๑
	๓.๒ พื้นที่การวิจัย ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๗๒
	๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๗๗
	๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๗๘
	๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๗๙
	๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย.....	๘๐
บทที่ ๔	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
	๔.๑ การวิเคราะห์ความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย.....	๘๔
	๔.๒ การพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย.....	๑๓๕
	๔.๓ การนำเสนอรูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย.....	๑๖๑
	๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย.....	๑๖๕
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๗๒
	๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย.....	๑๗๙
	๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๘๑
บรรณานุกรม		๑๘๓
ภาคผนวก		
	ก. เครื่องมือวิจัย.....	๑๙๔
	ข. ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่และกิจกรรมประกอบการวิจัย.....	๑๙๙
	ค. การรับรองการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๒๐๒
	ง. ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการวิจัย.....	๒๐๕
	จ. ประวัติคณะผู้วิจัย.....	๒๐๗
	ฉ. ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย.....	๒๒๓

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๑.๑	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๖
๒.๑	ระดับการมีส่วนร่วม.....	๔๑
๔.๑	การวิเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยที่ส่งผลต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”	๘๔
๔.๒	การวิเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”	๘๖
๔.๓	การสังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”	๘๙
๔.๔	การวิเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”	๑๐๕
๔.๕	การสังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”	๑๐๗
๔.๖	การวิเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”	๑๑๘
๔.๗	การสังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์.....	๑๒๐
๔.๘	การวิเคราะห์องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในบริบทเชิงพื้นที่ของจังหวัดนครสวรรค์.....	๑๔๔

สารบัญแนภาพ

ภาพที่		หน้า
๒.๑	กรอบการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ๖ ด้าน.....	๑๑
๒.๒	ระบบบริหารจัดการขยะใน Smart Communities.....	๑๔
๒.๓	เครื่องตรวจวัดมลภาวะในอากาศ.....	๑๕
๒.๔	Smart traffic control by AXXON.....	๒๕
๒.๕	รูปแบบกระบวนการพัฒนาสังคมบนฐานพุทธธรรม.....	๕๗
๒.๖	ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมแสดงจิตลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจของ พฤติกรรมคนดีคนเก่ง.....	๖๑
๓.๑	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	๘๑
๔.๑	ระดับพออยู่ พอกิน.....	๑๐๐
๔.๒	ระดับอยู่ดี กินดี.....	๑๐๐
๔.๓	ระดับมั่งมี ศรีสุข.....	๑๐๑
๔.๔	ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb.....	๑๐๓
๔.๕	องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์.....	๑๒๙
๔.๖	องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในจังหวัดนครสวรรค์..	๑๕๕
๔.๗	รูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย.....	๑๖๑
๔.๘	องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๑๖๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

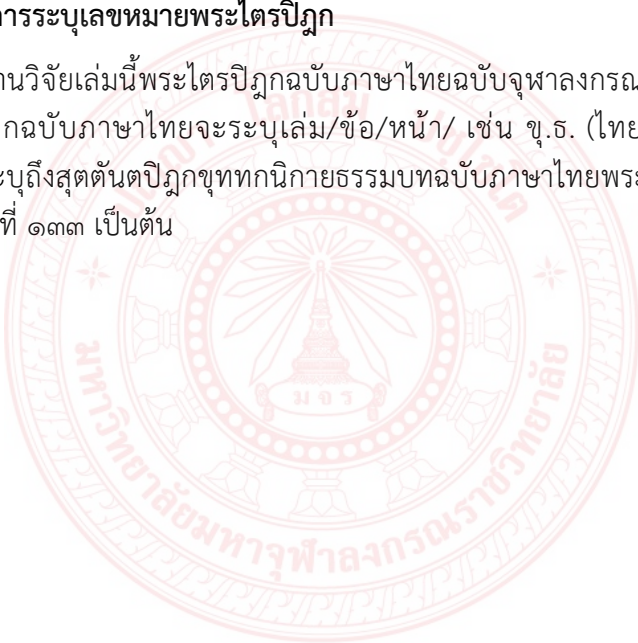
ดุขฎิณิพนธ์ฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิง โดยจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.สี. (ไทย) ๙/๑๗๐/๕๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๑๗๐ หน้า ๕๖

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยเล่มนี้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพ.ศ.๒๕๓๙ และพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยจะระบุเล่ม/ข้อ/หน้า/ เช่น ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๒๑-๓๒๒/๑๓๓ หมายความว่าระบุถึงสุตตันตปิฎกขุททกนิกายธมมบทฉบับภาษาไทยพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๒๑-๓๒๒ หน้าที่ ๑๓๓ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักการสร้างเมืองอัจฉริยะ (Smart City) รัฐบาลมุ่งเน้นที่จะพัฒนาเป็นเมืองที่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยและชาญฉลาด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการให้บริการและการบริหารจัดการเมือง ลดค่าใช้จ่ายและการใช้ทรัพยากร โดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจและภาคประชาชนในการพัฒนาเมือง ภายใต้แนวคิดการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ทันสมัย ให้ประชาชนอยู่ดี มีสุข อย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงคุณภาพสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย สร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัย ไม่มีอาชญากรรม และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้สำหรับคนทุกกลุ่มในสังคม โดยให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม สามารถตอบสนองความต้องการตามบริบทและศักยภาพของเมืองที่ต้องการพัฒนา สำหรับมาตรฐานเมืองอัจฉริยะ หรือ Smart City Framework (SCF) จะมีแรงขับเคลื่อนจากปัจจัยแวดล้อมที่เป็นแรงกดดัน (Pressure) ความต้องการยกระดับให้มีความฉลาดมากขึ้น (Smarter) และสร้างความชัดเจนในการพัฒนา (Clarity) ในการยกระดับให้มีความฉลาดมากขึ้น เกิดจากแรงกดดันที่ทำนาย คือ การเชื่อมโยงและร่วมมือกันเพื่อสร้างโอกาสตลาด และวิธีการใหม่ ๆ ยึดหลักธรรมาภิบาล เช่น ความรับผิดชอบ ความโปร่งใส บูรณาการ มีระเบียบแบบแผน พัฒนาสารสนเทศ และบริการที่หลากหลาย รู้สิ่งที่เป็นความสูญเสียและมลพิษ พัฒนาในแนวทางที่ยั่งยืน และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งมุ่งเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนา และสุดท้ายคือในส่วนของการสร้างความชัดเจนในการพัฒนาจะต้องมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในระดับสากล การวิจัยและพัฒนาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติ (Community of Practice) และการออกคู่มือหรือสมุดปกขาวเพื่อชี้แนะแนวทางและวิธีการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนา

มนุษย์ถือเป็นสัตว์สังคม ในสังคมนั้นก็เป็นที่รวมของคนหมู่มากอาจมีทั้งคนดีและคนไม่ดีปะปนกันอยู่ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการวางระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือหลักจริยธรรมที่จะเป็นกรอบความประพฤติของมนุษย์ในสังคมเพื่อให้มนุษย์สามารถใช้ชีวิตร่วมกันอย่างสงบสุขบนพื้นฐานของระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ ขณะเดียวกันกรอบทางศีลธรรม ศาสนา จารีตประเพณีและกฎหมายก็จะมีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับที่เป็นมาตรฐานทางคุณธรรมที่ใช้กำหนดความประพฤติของสมาชิกของสังคมได้ว่าถูกหรือผิด ทำได้หรือทำไม่ได้ ซึ่งถือเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมระดับต้นสำหรับให้สมาชิกประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบสุข ไม่สับสนวุ่นวาย ไม่หวาดระแวงภัย เป็นหลักประกันทางสังคม และที่สำคัญในสังคมที่สงบสุขผู้คนในสังคมจะไว้วางใจกันได้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ไม่เบียดเบียน ไม่ทะเลาะ ไม่กดขี่ข่มเหง ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ก็เพราะสมาชิกของสังคมยึดมั่นอยู่ในหลักแห่งคุณธรรมและจริยธรรม ฉะนั้นในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมที่สงบสุขได้นั้น จำเป็นต้องมีกฎกติกา หรือข้อกำหนดกฎหมายเพื่อควบคุมกำกับความประพฤติของคนในสังคมให้มีแนวทางปฏิบัติที่ดี

งามและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมภายใต้มาตรฐานเดียวกัน สำหรับสังคมชาวพุทธเรียกหลักหรือระเบียบที่ควบคุมความประพฤติของคนและกิจการของชุมชนให้เรียบร้อยดีงามนั้นว่า “ศีล”^๑ จุดมุ่งหมายก็เพื่อการฝึกให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่แท้ คือ การไม่เบียดเบียนกัน การอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข^๒ แต่ปัจจุบันศีลธรรมของคนในสังคมไทยกลับเสื่อมถอยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการละเมิดศีลที่ปรากฏให้เห็นเป็นข่าวตามสื่อต่าง ๆ มากมาย

ในอดีตครอบครัวแต่ละครอบครัวจะถูกแวดล้อมด้วยชุมชน และครอบครัวยังเป็นผู้มีหน้าที่ในการกล่อมเกลาศีลธรรมแก่บุคคลตั้งแต่เล็กจนโต การกล่อมเกลานั้นยังอาจเกิดจากปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในชุมชน ซึ่งมักเอาใจใส่ดูแลกันในฐานะที่เป็นเครือญาติกันหรือเพราะนับญาติกันทั้งชุมชนหมู่บ้าน นอกจากนั้นการกล่อมเกลาส່ว่นหนึ่งยังเกิดจากประเพณีที่มีส่วนร่วมกันทั้งชุมชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกทางศาสนา ท่าทีต่อธรรมชาติแวดล้อม และความรู้สึกผูกพันแน่นแฟ้นกับชุมชน ประกอบกับวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน ยังทำให้ทุกคนไม่อาจทำใจตนหรือละเมิดกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมของชุมชนได้ การละเมิดกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมของชุมชนอาจมีผลให้ถูกลงโทษจากชุมชนได้ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันสภาพของชุมชน หมู่บ้าน หรือสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงและเปลี่ยนไปค่อนข้างมากโดยเฉพาะในยุคดิจิทัลและยุคแห่งการแก่งแย่งแข่งขันตามกลไกหรือพลวัตรในโลกของทุนนิยมและบริโภคนิยม ความผูกพันแน่นแฟ้นภายในชุมชนหมู่บ้านได้เริ่มที่จะจางหายไปมาก จากสังคมแห่งการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ หรือแลกเปลี่ยน กลับกลายเป็นสังคมที่ต้องแก่งแย่งแข่งขัน กอบโกย และซื้อหามาได้ด้วยตัวเงิน ผู้คนพึ่งพาอาศัยกันน้อยลง โลกเศรษฐกิจสมัยใหม่ยังนำพาให้ผู้คนในสังคมหันไปพึ่งพาตลาดและยึดครองตลาดเพื่อการสะสมทุนมากขึ้น นอกจากนั้นจากการขยายตัวของอำนาจรัฐ ทำให้ระบอบราชการเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ผู้คนจึงหันไปพึ่งพาหน่วยงานรัฐมากกว่าการดูแลเกื้อกูลกันภายในชุมชน ทำให้ผู้คนส่วนหนึ่งจึงเป็นกลุ่มที่อิสระจากชุมชนและเริ่มที่จะใช้ชีวิตในชุมชนหมู่บ้านในลักษณะต่างคนต่างอยู่มากขึ้น

การดำเนินชีวิตตามแนวทุนนิยมและบริโภคนิยมในปัจจุบัน ทำให้แทบทุกอย่างถูกตีค่าเป็นสินค้าที่ซื้อขายกันได้ด้วยตัวเงิน หรือต้องอาศัยเงินเป็นหลัก ไม่เว้นแม้แต่ความรู้ สุขภาพ บุญกุศล หรือการรักษาความสงบ ทัศนะดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคม เพราะเมื่อเห็นคนเป็นสินค้าไม่ได้เห็นเป็นคนเต็มคน ก็ย่อมขาดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจหรือเอื้ออาทร ไม่มีสำนึกทางคุณธรรมจริยธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องในความสัมพันธ์ มีแต่เงินเท่านั้นที่เข้ามาเป็นใหญ่ในฐานะสื่อกลาง เมื่อสภาพแวดล้อมและระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนนั้นเป็นไปตามแนวทุนนิยมและบริโภคนิยมเช่นนี้ ก็เป็นเรื่องยากที่จะทำให้ผู้คนในสังคมจะมีคุณธรรมจริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่คดโกงหรือคอร์รัปชัน มีชีวิตที่รู้จักพอหรือมีใจกว้าง เมตตากรุณาต่อกัน และการขาดคุณธรรมจริยธรรมยังส่งผลกระทบต่อระบบกลไกสังคมในหลายภาคส่วน ตนเอง ครอบครัว สถานศึกษา สถานที่ราชการ พื้นที่สาธารณะ สังคมและประเทศชาติ ซึ่งก็จะได้รับผลที่ตามจากการที่บุคคลขาดคุณธรรมจริยธรรมทั้งสิ้น ปัญหาที่ตามมาภาครัฐต้องสนับสนุนงบประมาณในการแก้ไขปัญหาที่ตามมา เช่น การบำบัดผู้ติดยาเสพติด กระบวนการติดตามตรวจสอบผู้ทุจริตคอร์รัปชัน การป้องกันและปราบปราม

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), *การพัฒนาที่ยั่งยืน*, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลบอลคิมทอง, ๒๕๕๑), หน้า ๔๑๙-๔๒๐.

^๒ ศีลปาโล, *กรรมลิขิต: ฉบับคู่มือเดือนสติ*, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

ปัญหาผู้ทำผิดกฎหมาย การลักขโมยชิงปล้น ฆาตกรรม หรือการก่อการร้ายที่เป็นปัญหาระดับพหุภาคีที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน และเกิดจากคนที่ขาดการยับยั้งชั่งใจ การไม่มีความละอายหรือเกรงกลัวต่อการกระทำความผิด การไม่ดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความพอเพียง การเบียดเบียนกัน การเห็นแก่ตัวเห็นแก่ได้ และการไม่ประกอบสัมมาชีพ

โครงการวิจัย “การพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย” จะเป็นการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างเสริมและองค์ความรู้บนพื้นฐานแห่งค่านิยม จารีตประเพณี และวัฒนธรรมอันดีของหมู่บ้านชุมชน รวมถึงยังพัฒนาและส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณธรรมจริยธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีฐานเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง และมีเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมในการดำเนินชีวิต ถือเป็นการสร้างนวัตกรรมด้านสังคมที่มาจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคมในการที่จะร่วมกันสร้างหมู่บ้านชุมชนต้นแบบ และพัฒนาต่อยอดจากการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ทั้งนี้เพื่อการเตรียมความพร้อมและเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดที่มีอยู่ในชุมชนอย่างสร้างสรรค์ และก้าวไปสู่ความเป็น “Smart Community” ที่มีคุณภาพและศักยภาพและเป็นชุมชนต้นแบบที่จะนำไปสู่การขยายผลยังหมู่บ้าน ตำบล หรือชุมชนอื่น ๆ ตามลำดับต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อวิเคราะห์ความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย

๑.๒.๒ เพื่อนำเสนอรูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

การพัฒนาชุมชน หมู่บ้านบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ให้เกิดความน่าอยู่ ทนสมัย ประชาชนอยู่ดี มีสุข อย่างยั่งยืน มีสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม คุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีหรือนวัตกรรม ที่เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิต การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ในลักษณะชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” จะมาจากองค์ประกอบและตัวชี้วัดใด

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยในพื้นที่เป้าหมายในระดับชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนครใน จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อค้นหาแนวคิด หลักการ ความเป็นมา กระบวนการ บนพื้นฐานแห่งค่านิยม จารีตประเพณี และวัฒนธรรมอันดีของหมู่บ้านชุมชน ที่สอดคล้องกับความเป็นต้นแบบของชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” โดยมีพระภิกษุสงฆ์ วัด ประชาชน กลุ่มองค์กรภาคี เครือข่าย ภาคราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ สถานศึกษา สภา

วัฒนธรรมท้องถิ่น และอื่น ๆ มาร่วมมือกันเพื่อพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ที่เกิดขึ้นจากความต้องการของพื้นที่ ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาบริบท คุณภาพและศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน บนพื้นฐานแห่งองค์ความรู้ที่มาจากเทคโนโลยีและนวัตกรรมของชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ภายใต้แนวคิดการพัฒนาหมู่บ้านชุมชนให้น่าอยู่ ทันสมัย ประชาชนอยู่ดี มีสุข อย่างยั่งยืน มีสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม คุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย สร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัย ไม่มีอาชญากรรม และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ แนวคิดเมืองอัจฉริยะ (Smart City) แนวคิดการจัดการชุมชน แนวคิดการจัดการชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม แนวคิดการสร้างเครือข่าย รูปแบบกระบวนการพัฒนาสังคมบนฐานพุทธธรรม และทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยธรรม

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้เชี่ยวชาญและแกนนำในระดับพื้นที่

๑) ประชากร คือ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ชุมชนหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่वंก, เทศบาลตำบลทำนน้ำอ้อยม่วงหัก อำเภอพยุหะคีรี, เทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสงและเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๑๒๓,๔๖๗ คน

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะเป็นสมาชิกชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย ๕ แห่งประกอบด้วย หนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว, องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่वंก, เทศบาลตำบลทำนน้ำอ้อยม่วงหัก อำเภอพยุหะคีรี, เทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสงและเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน ๕๐ รูปหรือคน

๓) ผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน ๑๐ รูปหรือคน ในการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในสังคมไทยจากภาครัฐ ภาคประชาสังคม นักวิชาการท้องถิ่นและปราชญ์ท้องถิ่น

๔) แกนนำในระดับพื้นที่ (Core Group) ซึ่งเป็นผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ชมรมผู้สูงอายุ และอื่น ๆ ในพื้นที่เป้าหมาย ๒ แห่ง ประกอบด้วยชุมชนในเขตพื้นที่ชนบท คือ บ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๔๑ รูปหรือคน และชุมชนในเขตพื้นที่เมือง คือ ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสง เพื่อนำเสนอรูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทยและคืนข้อมูลสู่ชุมชนโดยการประชุมประชาคม จำนวน ๒๗ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๖๘ รูปหรือคน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ศึกษาวิจัย คือ พื้นที่ชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีความแตกต่างทางด้านบริบทเชิงพื้นที่ และการบริหารจัดการ ประกอบด้วย พื้นที่ชุมชนบ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว, ชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่वंก, ชุมชนในเทศบาลตำบล

ทำน้ำอ้อย อำเภอพยุหะคีรี, ชุมชนในเทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสง ชุมชนในเทศบาลนคร นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษาตั้งแต่เดือนมีนาคม ๒๕๖๓ ไปจนถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓ รวมระยะเวลา ๗ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการการวิจัย

๑.๕.๑ การพัฒนาชุมชน หมายถึง การระดมความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วมผ่าน กระบวนการวางแผน การปฏิบัติตามแผน การสังเกตผล และการสะท้อนผลที่จะนำไปสู่การพัฒนา ชุมชน

๑.๕.๒ ชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” หมายถึง การพัฒนาหมู่บ้านชุมชน ให้น่าอยู่ ทันสมัย ประชาชนอยู่ดี มีสุข อย่างยั่งยืน มีสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม คุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย สร้างคุณภาพชีวิตที่ดี มีเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมในการดำเนิน ชีวิต และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

๑.๕.๓ องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” หมายถึง ปัจจัยที่ทำให้ เกิดการพัฒนาชุมชนสู่การเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ประกอบด้วย

๑) Smart People หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมแสดงออกทางสังคมของ ประชาชนที่สะท้อนถึงคุณธรรมจริยธรรมในระดับปัจเจกที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมี ความสุข และสันติสุข

๒) Smart Culture หมายถึง การมีขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือวัฒนธรรมที่ดีงาม และส่งผลให้เกิดการพัฒนาจิตใจให้เป็นรักความสงบ รู้จักระงับอารมณ์ มีสติ การแสดงออกถึงความ รักและเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์

๓) Smart Ecology หมายถึง การมีสภาพแวดล้อมในชุมชนหมู่บ้านเหมาะแก่การ อยู่อาศัย การประกอบสัมมาชีพ มีการสะสมเพื่อก่อให้เกิดความสะอาด สะดวก ถูกสุขลักษณะ และ มาจากสุขลักษณะนิสัยที่ดีของคนในชุมชน (๕ส)

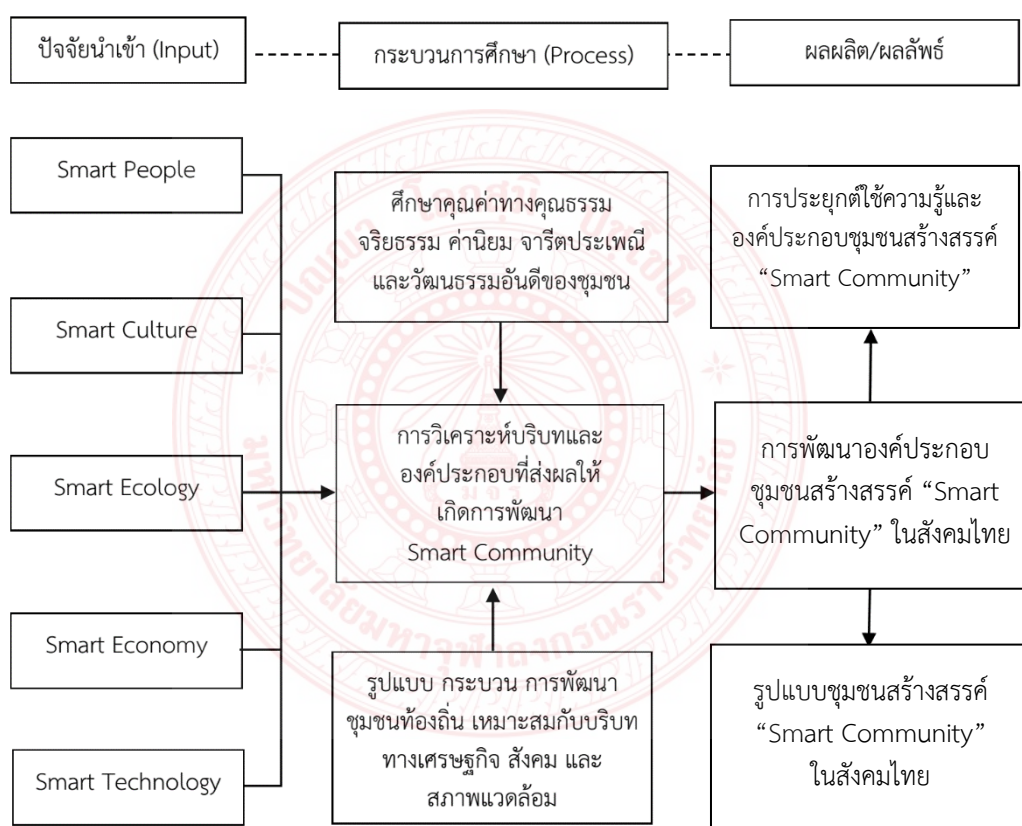
๔) Smart Economy หมายถึง การประกอบสัมมาชีพที่นำมาซึ่งความสุข ความ พอดี พอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน และตั้งอยู่บนฐานของความรู้และคุณธรรม

๕) Smart Technology หมายถึง การพัฒนาเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมของชุมชนที่ แสวงหาทางออกเมื่อเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตหรือการประกอบสัมมาชีพ เป็นการ นำพลังแห่งสติและปัญญามาใช้ในสถานการณ์วิกฤติและสร้างสรรค์ สามารถนำพาตนเอง สังคม ชุมชน และประเทศไปสู่ความผาสุกได้

๑.๕.๔ การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนร่วมกันพัฒนาการมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมในการประเมินผล

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีขึ้นเพื่อพัฒนาองค์ประกอบของหมู่บ้านชุมชนให้เป็นต้นแบบของชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” บนพื้นฐานแห่งองค์ความรู้ที่มาจากเทคโนโลยีและนวัตกรรมของชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ภายใต้แนวคิดการพัฒนาหมู่บ้านชุมชนน่าอยู่ ทันสมัย ให้ประชาชนอยู่ดี มีสุข อย่างยั่งยืน มีสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม คุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคม เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย สร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัย ไม่มีอาชญากรรม และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้สำหรับคนทุกกลุ่มในหมู่บ้านชุมชน ทั้งนี้คณะผู้วิจัยจึงขอกำหนดกรอบแนวคิดเพื่อการศึกษาวิจัย ดังนี้

ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

๑.๗.๑ บริบทชุมชนบนพื้นฐานแห่งค่านิยม จารีตประเพณี และวัฒนธรรมจะเป็นฐานข้อมูลในการนำไปศึกษา และวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ต่อไป

๑.๗.๒ องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” จะเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนเพื่อให้การเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”

๑.๗.๓ กระบวนการพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” จะเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนเพื่อให้การเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” อย่างมีประสิทธิภาพ และรอบด้าน

๑.๗.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยในครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในบริบทอื่น ๆ ภายใต้อสภาพแวดล้อมที่ใช้ประโยชน์จากความหลากหลายของค่านิยม จารีตประเพณี และวัฒนธรรมต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย” ได้มีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่าง ๆ โดยแบ่งการนำเสนอ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเมืองอัจฉริยะ (Smart City)
- ๒.๒ แนวคิดชุมชนอัจฉริยะ (Smart Communities)
- ๒.๓ แนวคิดการจัดการชุมชน
- ๒.๔ แนวคิดการจัดการชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม
- ๒.๕ แนวคิดการสร้างเครือข่าย
- ๒.๖ รูปแบบกระบวนการพัฒนาสังคมบนฐานพุทธธรรม
- ๒.๗ ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะ
- ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเมืองอัจฉริยะ (Smart City)

๒.๑.๑ การขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ของภาครัฐ

รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ให้ความสำคัญกับการกระจายความเจริญอย่างเท่าเทียมกันในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ทั้งกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ โมเดลการขับเคลื่อนประเทศไทย ๔.๐ และแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมโดยการพัฒนาเมืองนี้ ถือเป็นวาระแห่งชาติที่ต้องดำเนินการเร่งด่วน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเจริญสู่ทุกภูมิภาคของประเทศไทยในบริบทของพื้นที่ที่จะต้องพัฒนาเมืองให้มีความน่าอยู่ มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ มีการบูรณาการสาธารณูปโภครวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ได้แก่ ด้านคมนาคม ด้านพลังงาน และด้านดิจิทัล อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านเป็นเมืองอัจฉริยะประชาชนอยู่ดี มีสุข อย่างยั่งยืน^๑ รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะโดยมอบหมายรองนายกรัฐมนตรี (พลอากาศเอก ประจิน จั่นตอง) เป็นประธาน และมีสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (depa) สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร (สนข.) และสำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน (สนพ.) เป็นกรรมการและเลขานุการร่วม โดยคณะกรรมการฯ นี้ มีอำนาจหน้าที่ในการเสนอร่างยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการพัฒนาเมืองอัจฉริยะให้

^๑ คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ ๒๖๗ / ๒๕๖๐ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนา เมืองอัจฉริยะ ลงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๐. (อัคราเนนา)

สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ พร้อมบูรณาการติดตามประเมินผลการดำเนินงานและให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะทั้งประเทศให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ^๒

แผนการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะประเทศไทย กำหนดเป้าหมายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ได้แก่

ปีที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๒) พัฒนาเมืองอัจฉริยะ ๗ จังหวัด ๑๐ พื้นที่ ได้แก่ ภูเก็ต ขอนแก่น เชียงใหม่ ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา และกรุงเทพมหานคร

ปีที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓) พัฒนาเมืองอัจฉริยะ ๒๔+ จังหวัด ๓๐+ พื้นที่ เชียงราย พิษณุโลก น่าน อุบลราชธานี อุตรธานี หนองคาย นครพนม มุกดาหาร กระบี่ พังงา สงขลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล นครศรีธรรมราช และระนอง

ปีที่ ๓-๕ (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕) ขยายเมืองอัจฉริยะผ่านการรับสมัครเมืองอัจฉริยะ และคาดว่าจะครอบคลุมการให้บริการเมืองอัจฉริยะ และระบบ City Data Platform ในทุกจังหวัด

มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนเมืองอัจฉริยะนั้น รัฐบาลกระตุ้นการลงทุนในเมืองอัจฉริยะผ่านกลไกการจัดทำนโยบายการขับเคลื่อนนำร่อง การสร้างระบบนิเวศน์ให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและการประยุกต์ใช้งานเมืองอัจฉริยะ การพัฒนาบุคลากรและกำลังคน ตลอดจนให้สิทธิประโยชน์ทางภาษี (BOI) ทั้งในพื้นที่เมืองเดิม และเมืองใหม่แก่ผู้ประกอบการเมืองอัจฉริยะ มาตรการส่งเสริมการลงทุนกิจการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) เพื่อส่งเสริมให้เกิดการลงทุนพัฒนาทั้งพื้นที่ ระบบ และนิคมหรือเขตอุตสาหกรรมเมืองอัจฉริยะ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้สอดคล้องกับการเป็นประเทศไทย ๔.๐ ตามนโยบายของรัฐบาล โดยแบ่งออกเป็น ๓ ประเภทกิจการ^๓ ได้แก่

๑) กิจการพัฒนาพื้นที่เมืองอัจฉริยะ กำหนดเงื่อนไขสำคัญ คือจะต้องจัดให้มีบริการระบบอัจฉริยะด้านสิ่งแวดล้อม (Smart Environment) และจะต้องลงทุนจัดให้มีบริการระบบอัจฉริยะด้านอื่น ๆ อีกอย่างน้อย ๑ ด้าน จาก ๖ ด้าน (Smart Mobility, Smart People, Smart Living, Smart Economy, Smart Governance, Smart Energy) และจะต้องมีผู้มีสัญชาติไทยถือหุ้นข้างมาก หากผู้ลงทุนสามารถจัดให้มีบริการระบบอัจฉริยะครบทั้ง ๗ ด้านข้างต้นจะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลา ๘ ปี (จำกัดวงเงิน) แต่หากดำเนินการไม่ครบทั้ง ๗ ด้าน จะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลา ๕ ปี ในกรณีที่ตั้งโครงการอยู่ในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) จะได้รับการลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลร้อยละ ๕๐ เป็นระยะเวลา ๕ ปี ภายหลังจากการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสิ้นสุดลง

๒) กิจการพัฒนาระบบเมืองอัจฉริยะ กำหนดเงื่อนไขสำคัญ คือโครงการพัฒนาระบบเมืองอัจฉริยะที่จะขอรับการส่งเสริมจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบการพัฒนาเมืองอัจฉริยะโดยจะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลา ๕ ปี (จำกัดวงเงิน) ในกรณีที่เป็นการพัฒนา

^๒ ประจัน จันทอง, ปาฐกถาพิเศษ ในงาน Smart City Thailand Takeoff ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๒.

^๓ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, “มาตรการส่งเสริม “สมาร์ทซิตี้”, BOI eJournal, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒): ๑๔.

ให้กับเมืองอัจฉริยะหรือนิคมหรือเขตอุตสาหกรรมที่ได้สิทธิประโยชน์ยกเว้นภาษีเงินได้ ๘ ปี ผู้พัฒนาระบบดังกล่าวจะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้ ๘ ปีเช่นกัน และหากตั้งโครงการอยู่ในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) จะได้รับการลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับกำไรสุทธิร้อยละ ๕๐ เป็นระยะเวลา ๕ ปี ภายหลังการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสิ้นสุดลง

๓) กิจกรรมพัฒนานิคมหรือเขตอุตสาหกรรมอัจฉริยะ กำหนดเงื่อนไขสำคัญ คือต้องจัดให้มีบริการระบบอัจฉริยะภายในพื้นที่ครบทั้ง ๗ ด้าน ได้แก่ Smart Mobility, Smart People, Smart Living, Smart Economy, Smart Governance, Smart Energy และ Smart Environment โดยจะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลา ๘ ปี (จำกัดวงเงิน) และจะต้องมีผู้มีส่วนได้เสียชาวไทยถือหุ้นข้างมาก เพื่อให้การพัฒนาเมืองอัจฉริยะเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับแนวทางการคณะกรรมการหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบการพัฒนาเมืองอัจฉริยะกำหนด ที่ประชุมจึงได้กำหนดเงื่อนไขให้ผู้ที่จะขอรับส่งเสริมทั้งกิจกรรมพัฒนาพื้นที่เมืองอัจฉริยะ และกิจกรรมพัฒนานิคมหรือเขตอุตสาหกรรมอัจฉริยะ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบการพัฒนาเมืองอัจฉริยะก่อนยื่นขอรับการส่งเสริมการลงทุน

ความเป็นอัจฉริยะของแต่ละเมืองจะเริ่มจากการพัฒนาระบบนิเวศที่เน้นโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล หรือความสำคัญของข้อมูล การแปลงข้อมูลเป็นดิจิทัล (Digitize) ทั้งเมือง ที่ผ่านมายใน ปี ๒๕๖๑ ดำเนินโครงการ City Data Platform ดำเนินการใน ๓ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต เชียงใหม่ และขอนแก่น เพื่อสร้างรูปแบบการเชื่อมโยง จัดเก็บ และเผยแพร่ข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ในเมือง เช่น เชื่อมโยงข้อมูลกล้องโทรทัศน์วงจรปิด (CCTV) ของเทศบาล เพื่อให้ตำรวจติดตามอาชญากร เชื่อมโยงข้อมูลจาก IoT Sensors สิ่งแวดล้อม เพื่อเฝ้าระวังภัยพิบัติเชื่อมโยงข้อมูลการใช้ Free Wi-Fi ของทั้งเมือง มาวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวสำหรับการวางแผนระบบโลจิสติกส์ (Logistics) ข้อมูลจะถูกรวบรวมมายังระบบคลาวด์ (Cloud) ของเมือง เพื่อให้ง่ายต่อการแลกเปลี่ยนบูรณาการ นำไปต่อยอดวิเคราะห์ (Big Data Analytics) โดยการสร้างเป็น API ในการดึงข้อมูล และมีมาตรฐานของข้อมูล สามารถเปิดให้ภาครัฐหรือเอกชนนำไปต่อยอดเป็นบริการของเมือง และขณะเดียวกันผู้บริหารเมืองจะได้ศูนย์ปฏิบัติการแบบอัจฉริยะที่มองเห็นภาพแบบเวลาจริงของเมืองใช้ในการตัดสินใจสั่งการ

กล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนาเมืองอัจฉริยะนั้น ยังมีอีกหลายส่วนประกอบกัน แต่เป้าหมายรวม ๆ ก็คือ การสร้างสังคมคุณภาพที่จะรองรับการขยายตัวของสังคมเมือง โดยเชื่อมโยงระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมืองเข้าด้วยกันแบบบูรณาการ ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการใช้พลังงานอย่างรู้คุณค่า ทำให้ได้รับคุณภาพชีวิตที่ดี มีความเป็นเมืองที่น่าอยู่ในลักษณะของการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และจะเกี่ยวพันไปถึงการเพิ่มโอกาสในการต่อยอดทางธุรกิจ การเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของเมือง ฯลฯ กระทั่งเป็นเมืองที่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

๒.๑.๒ แนวคิดเมืองอัจฉริยะ

แนวคิดของเมืองอัจฉริยะได้เกิดขึ้นครั้งแรกจากการศึกษาของ IBM ในปี ๒๕๕๓ ความหมายของคำนี้มักอ้างอิงถึงการแก้ปัญหาอย่างชาญฉลาด เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของพลเมือง อุปสรรคพื้นฐานของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ เกิดจากขอบเขตงานที่เป็นพื้นที่สาธารณะ จึงมีประเด็น

เชิงกฎหมายเกี่ยวข้องกับภาครัฐอีกเหตุผลหนึ่งที่สำคัญไม่แพ้กัน คือ ยังไม่มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมว่า เมืองอัจฉริยะจะสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแค่ไหนหรือจะสร้างผลกำไรให้กับผู้ลงทุนอย่างไร^๔

เมืองอัจฉริยะ (Smart City) เป็นเมืองที่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยและชาญฉลาด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการให้บริการและการบริหารจัดการเมือง ลดค่าใช้จ่ายและการใช้ทรัพยากร โดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจและภาคประชาชนในการพัฒนาเมือง ภายใต้แนวคิดการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ทันสมัย ให้ประชาชนอยู่ดี มีสุข อย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงคุณภาพสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม คุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย สร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัย ไม่มีอาชญากรรม และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้สำหรับคนทุกกลุ่มในสังคม โดยให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมสามารถตอบสนองความต้องการตามบริบทและศักยภาพของเมืองที่ต้องการพัฒนา

๑) กรอบการพัฒนาเมืองอัจฉริยะตามหลักสากล

การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ จะใช้กรอบการพัฒนาเมืองตามหลักสากล ๖ ด้าน ประกอบด้วย

ภาพที่ ๒.๑ กรอบการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ๖ ด้าน

๑) เศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy) มุ่งเน้นเพิ่มประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการดำเนินธุรกิจ สร้างให้เกิดความเชื่อมโยงและความร่วมมือทางธุรกิจ และประยุกต์ใช้นวัตกรรมในการพัฒนาเพื่อปรับเปลี่ยนธุรกิจ โดยจะผลักดันเมืองเป้าหมายเป็นศูนย์กลางธุรกิจด้านใดด้านหนึ่งบนฐานนวัตกรรม เช่น Smart Manufacturing, Smart Agriculture and Farming, Smart Tourism เป็นต้นตัวชี้วัดประกอบด้วยโมเดลทางธุรกิจ นวัตกรรมรูปแบบการลงทุน ความสามารถในการแข่งขัน การมีส่วนร่วม ความเป็นหุ้นส่วน การบริหารรายได้ ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการเมืองที่ยั่งยืน การส่งเสริมการเจริญเติบโตของเขต

^๔ วรศักดิ์ กนกนุกุลชัย, “เมืองอัจฉริยะ: โอกาสและความท้าทายสำหรับวิศกร”, หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ, ฉบับวันที่ ๑๑-๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒, หน้า ๑๗.

๒) ระบบขนส่งและการสื่อสารอัจฉริยะ (Smart Mobility) มุ่งเน้นเพิ่มความสะดวกในการเข้าถึงระบบขนส่งมวลชน การเดินทางสะดวกปลอดภัย เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการระบบโลจิสติกส์ รวมไปถึงการแบ่งปัน และใช้ยานพาหนะเพื่อประหยัดพลังงานตัวชี้วัดประกอบด้วย การวางผังโครงสร้างพื้นฐานของระบบพลังงาน ระบบการจ่ายน้ำ ระบบการขนส่ง ระบบโดยสาธารณะ การบริหารที่จอดรถ การส่งเสริมการเดิน การใช้จักรยาน การจัดเตรียมสถานพยาบาล ระบบฉุกเฉิน ระบบความปลอดภัย สถานศึกษา สถานที่ท่องเที่ยว การบริหารจัดการขยะ น้ำเสีย

๓) พลังงานและสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Energy & Environment) มุ่งเน้นเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานของเมือง หรือใช้พลังงานทางเลือกอันเป็นพลังงานสะอาด เพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพการจัดการของเสียและการติดตามสถานะแวดล้อม ตลอดจนเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตัวชี้วัดพลังงานอัจฉริยะประกอบด้วยค่าพลังงานการใช้ต่อประชากร การผลิตพลังงานทดแทน การผลิตพลังงาน ณ จุดใช้งานการสะสมพลังงาน ระบบทำความเย็นและความร้อนรวมศูนย์ ระบบบริหารจัดการพลังงานอัจฉริยะ การลดการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ การส่งเสริมการใช้รถไฟฟ้า

๔) ระบบบริหารภาครัฐอัจฉริยะ (Smart Governance) มุ่งเน้นพัฒนาระบบบริการเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการภาครัฐ เช่น ผ่าน Smart Portal เพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงการเปิดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลทำให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ตัวชี้วัดประกอบด้วยหลักความเป็นเมืองอัจฉริยะ ภาวะความเป็นผู้นำ ยุทธศาสตร์ โครงสร้างองค์กร กระบวนการบริหารจัดการ ระบบการวัดผลสำเร็จ

๕) พลเมืองอัจฉริยะ (Smart People) มุ่งเน้นพัฒนาผู้บริหารเมืองหรือผู้นำท้องถิ่นที่สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาเมือง สร้างพลเมืองที่มีความรู้และสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยี สร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้ระบบ รวมถึงการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันด้วยความหลากหลายทางสังคม

๖) การดำรงชีวิตอัจฉริยะ (Smart Living) มุ่งเน้นสนับสนุนให้มีระบบบริการที่อำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิต เช่น บริการด้านสุขภาพให้ประชาชนมีสุขภาพและสุขภาวะที่ดี การเพิ่มความปลอดภัยของประชาชนด้วยการเฝ้าระวังภัยจากอาชญากรรม ไปจนถึงการส่งเสริมให้เกิดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการดำรงชีวิตที่เหมาะสม

สำหรับมาตรฐานเมืองอัจฉริยะ หรือ Smart City Framework (SCF) จะมีแรงขับเคลื่อนจากปัจจัยแวดล้อมที่เป็นแรงกดดัน (Pressure) ความต้องการยกระดับให้มีความฉลาดมากขึ้น (Smarter) และสร้างความชัดเจนในการพัฒนา (Clarity) ในการยกระดับให้มีความฉลาดมากขึ้นเกิดจากแรงกดดันที่ท้าทาย คือ การเชื่อมโยง และร่วมมือกันเพื่อสร้างโอกาส ตลาด และวิธีการใหม่ ๆ ยึดหลักธรรมาภิบาล เช่น ความรับผิดชอบ ความโปร่งใส บูรณาการ มีระเบียบแบบแผน พัฒนาสารสนเทศ และบริการที่หลากหลาย รู้สิ่งที่เป็นความสูญเสียและมลพิษ พัฒนาในแนวทางที่ยั่งยืน และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งมุ่งเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนา และสุดท้าย คือในส่วนของ การสร้างความชัดเจนในการพัฒนาจะต้องมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในระดับสากล การวิจัย และพัฒนาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติ (Community of Practice) และการออกคู่มือหรือสมุดปกขาว เพื่อชี้แนะแนวทางและวิธีการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนา

๒) ลักษณะของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ

สำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทย ได้แบ่งประเภทของเมืองอัจฉริยะเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเมืองเดิม (Livable City) คือ เมืองเดิมที่พัฒนาให้เป็นเมืองน่าอยู่ ด้วยการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรม ควบคู่กับการคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่โดดเด่น และกลุ่มเมืองใหม่ (New City) คือ เมืองที่ได้รับการพัฒนาพื้นที่ขึ้นมาใหม่ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อมีความทันสมัยโดยแบ่งลักษณะของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ๗ ด้าน ไว้ดังนี้

๒.๑) สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ เป็นเมืองที่คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม และสภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

๒.๒) เศรษฐกิจอัจฉริยะ เป็นเมืองที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในระบบเศรษฐกิจและบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เมืองเกษตรอัจฉริยะเมืองท่องเที่ยวอัจฉริยะ เป็นต้น

๒.๓) การเดินทางและขนส่งอัจฉริยะ เป็นเมืองที่มุ่งเน้นพัฒนาระบบจราจรและขนส่งอัจฉริยะเพื่อขับเคลื่อนประเทศ โดยเพิ่มประสิทธิภาพและความเชื่อมโยงของระบบขนส่งและการสัญจรที่หลากหลาย

๒.๔) พลังงานอัจฉริยะ เป็นเมืองที่สามารถบริหารจัดการด้านพลังงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความสมดุลระหว่างการผลิตและการใช้พลังงานในพื้นที่เพื่อสร้างความมั่นคงทางพลังงานและลดการพึ่งพาพลังงานจากระบบโครงข่ายไฟฟ้าหลัก

๒.๕) พลเมืองอัจฉริยะ เป็นเมืองที่มุ่งพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนเปิดกว้างสำหรับความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชน

๒.๖) การดำรงชีวิตอัจฉริยะ เป็นเมืองที่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก โดยคำนึงถึงหลักอารยสถาปัตย์ (Universal Design) ให้ประชาชนมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี มีความปลอดภัย และมีความสุขในการดำรงชีวิต

๒.๗) การบริหารภาครัฐอัจฉริยะ เป็นเมืองที่พัฒนาระบบบริการภาครัฐ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้มีส่วน ได้ส่วนเสียในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของภาครัฐ โดยมุ่งเน้น ความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม และมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องผ่านการประยุกต์ใช้นวัตกรรมบริการ

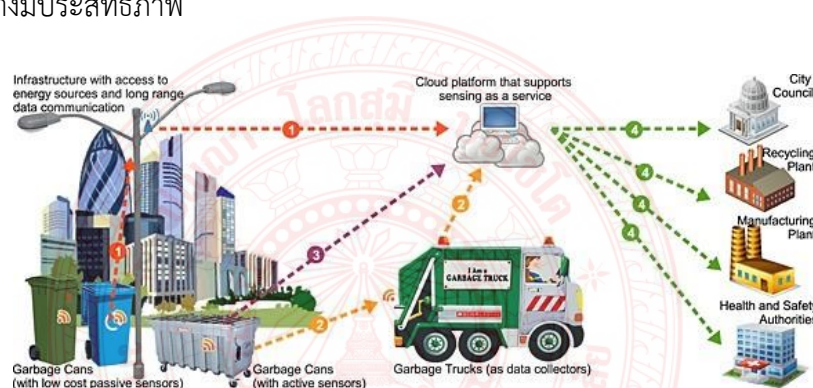
๒.๒ แนวคิดชุมชนอัจฉริยะ (Smart Communities)

การเพิ่มขึ้นของประชากรทำให้เกิดการรวมกลุ่มจนกลายเป็นชุมชนต่าง ๆ (Communities) ทั้งนี้การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนอาจก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสาธารณูปโภค ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพ รวมถึงถึงด้านการบริหารจัดการในชุมชน ซึ่งปัญหาเหล่านี้สามารถจัดการได้ด้วยการพัฒนาชุมชนให้กลายเป็นชุมชนอัจฉริยะ (Smart Communities)

Smart Communities เป็นการพัฒนาชุมชนให้มีระบบการบริหารจัดการชุมชนที่มีความอัจฉริยะ ซึ่งความอัจฉริยะหมายถึง การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เทคโนโลยี Internet

of Things รวมไปถึงข้อมูล Big Data ที่ถูกเก็บโดยระบบมาพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของชุมชน ประกอบด้วย ด้านพลังงาน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพ และด้านการบริหารจัดการชุมชน ซึ่งในแต่ละด้านจะต้องมีการเชื่อมโยงระหว่างกันอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยที่องค์ประกอบหลักที่สำคัญคือ เรื่องของพลังงาน ในด้านพลังงานมีการพัฒนาโครงข่ายไฟฟ้าอัจฉริยะหรือที่เรียกว่า Smart Grid ซึ่งเป็นโครงข่ายไฟฟ้าที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาบริหารจัดการ เพื่อประสิทธิภาพในการควบคุม จ่ายพลังงาน รวมถึงเพิ่มความปลอดภัยและได้มาตรฐานสากล Smart Communities จะสามารถแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและเพิ่มความปลอดภัยให้กับชุมชนได้ ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในชุมชนมีด้วยกัน ๓ ประการ^๕ ดังนี้

ประการแรก คือ ขยะในชุมชน ซึ่ง Smart Communities จะมีการจัดทำระบบการบริหารจัดการขยะอัจฉริยะที่สามารถตรวจสอบสถานะของขยะในชุมชนตามจุดต่าง ๆ และสามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ ๒.๒ ระบบบริหารจัดการขยะใน Smart Communities^๖

แสดงการจัดทำระบบสำหรับการจัดเก็บขยะในชุมชน ถึงขยะที่มี Sensor สามารถส่งข้อมูลไปสู่เสารับสัญญาณ หรือ สามารถส่งข้อมูลไปถึงรถเก็บขยะเพื่อที่จะจัดการขยะได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ข้อมูลทั้งหมดจะถูกเก็บที่ Cloud เพื่อประมวลผลและส่งข้อมูลต่อให้ผู้ที่ต้องการข้อมูลนั้น ๆ เช่น เทศบาล โรงงานรีไซเคิล โรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

ประการที่สอง คือ เรื่องมลภาวะ Smart Communities สามารถจัดการได้โดยการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่สามารถตรวจจับ วัด ควบคุม มลภาวะในอากาศ ยกตัวอย่างเช่น เครื่องมือตรวจวิเคราะห์หมลพิษทางอากาศ เครื่องมือตรวจวัดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เป็นต้น

^๕ จารุวัฒน์ เอ็มชบุตร, ทำไมประเทศไทยควรพัฒนา Smart Communities, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://smarteai.com/2017/07/04> [๗ มีนาคม ๒๕๖๓].

^๖ Charith Perera et al., Sensing as a Service Model for Smart Cities Supported by Internet of Things, [online], source: https://www.researchgate.net/publication/253646221_Sensing_as_a_Service_Model_for_Smart_Cities_Supported_by_Internet_of_Things [March 7, 2020].

ภาพที่ ๒.๓ เครื่องตรวจวัดมลภาวะในอากาศ^๗

ประการสุดท้าย คือ เรื่องของภัยธรรมชาติ การมีระบบเฝ้าระวังภัยธรรมชาติที่ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เข้ามาช่วยจะสามารถป้องกัน และเตรียมรับมือกับภัยธรรมชาติที่จะเกิดขึ้นได้

Smart Communities จะทำให้การเป็นชุมชนยุคดิจิทัลมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สังคมมีการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับแนวนโยบายของภาครัฐที่จะก้าวสู่ยุคดิจิทัล ประเด็นต่าง ๆ สำหรับการบริหารชุมชน เช่น การจัดการด้านสุขภาพของคนในชุมชน จึงเป็นสิ่งสำคัญ การมีระบบการดูแลผู้สูงอายุ รวมถึงถึงระบบการติดตามผู้ป่วยที่จะส่งข้อมูลถึงแพทย์ได้โดยตรงจากที่บ้าน เป็นแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ในส่วนของด้านอื่น ๆ ของการบริหารจัดการชุมชน มีการจัดทำระบบต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อผู้บริโภค เช่น การจัดทำเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ในชุมชน การจัดทำระบบขนส่งและจราจรอัจฉริยะซึ่งประกอบไปด้วย สัญญาณไฟจราจรอัจฉริยะ กล้องตรวจจับความเร็ว รวมถึงข้อมูลข่าวสารสำหรับการจราจรต่าง ๆ เป็นต้น

ภาพที่ ๒.๔ Smart traffic control by AXXON^๘

^๗ Libelium World, Smart Cities platform from Libelium allows system integrators to monitor noise, pollution, structural health and waste management, [online] , source: http://www.libelium.com/smart_cities/ [March 7, 2020].

^๘ axxonsoft, Smart traffic control, [online] , source: https://www.axxonsoft.com/integrated_security_solutions/lpr/atcs.php [March 7, 2020].

จากภาพที่ ๒.๔ จะเห็นได้ว่าการเก็บข้อมูลการจราจรโดยระบบ (จุดสี่สั้ม) แล้วส่งข้อมูลไปที่เครื่อง Server ก่อนที่จะประมวลผลเพื่อให้สามารถจัดการไฟจราจรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การทำให้สังคมพัฒนาเพื่อเป็น Smart Communities จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะสังคมที่มีความอัจฉริยะจะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น และสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ ดังนั้น ภาครัฐควรให้ความสำคัญและเร่งพัฒนาผู้ประกอบการสำหรับสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดทำ Smart Communities รวมไปถึงจนถึงให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน ทำให้ประชาชนสามารถปรับตัวและพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ทั้งนี้การพัฒนา Smart Communities ยังสามารถทำให้ประเทศไทยก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้

๒.๓ แนวคิดการจัดการชุมชน (Community Management)

ชุมชน หมายถึง สถานภาพ สภาพการณ์ หรือสถานที่ซึ่งคนหลาย ๆ คน หลาย ๆ ครอบครัวมารวมตัวกันและอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมเดียวกัน โดยมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องทางความเป็นเครือญาติ ความเป็นพี่เป็นน้อง การมีเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมที่เหมือนกันหรือคล้ายกัน รวมถึงการมีหน้าที่การงาน อุดมการณ์ หรือสิ่งต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองที่ยึดโยงซึ่งกันและกัน ลักษณะของชุมชนสามารถแบ่งได้ดังนี้ ๑) แบ่งสภาพการเมือง การปกครอง เช่น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัดหรือภาค ๒) แบ่งตามลักษณะอาชีพการงาน เช่น ชาวไร่ ชาวนา ชาวประมง ชาวนา ข้าราชการ นักธุรกิจ อุตสาหกรรม ฯลฯ ๓) แบ่งตามสภาพภูมิอากาศ เช่น ชาวตะวันออก ชาวตะวันตก ชาวเอเชีย ยุโรป หรือชาวเล ชาวเขา ๔) แบ่งตามเขตพื้นที่ เช่น ชุมชนเมือง ชุมชนชนบท ๕) แบ่งตามสภาพพิเศษอื่น ๆ เช่น ชุมชนไทยพุทธ ไทยมุสลิม คนไทยเชื้อสายจีน

ชุมชนเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ชุมชนที่ช่วยตัวเองได้หรือพึ่งพาตัวเองได้ในด้าน ๑) สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ๒) ด้านเศรษฐกิจ ฐานการเงิน การประกอบอาชีพ ๓) ด้านการปกครองดูแลตนเอง ดูแลกันเอง ด้านความปลอดภัย ด้านความสงบสุข ๔) ด้านสาธารณสุข คุณภาพชีวิต ปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บ ๕) ด้านสาธารณูปโภค เช่น ถนน ประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ๖) ด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ปลอดภัยจากมลภาวะ ๗) ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม คุณธรรม จริยธรรม ศาสนธรรม และมนุษยธรรม^๔

๒.๓.๑ ชุมชนกับต้นทุนทางสังคม

การบริหารจัดการเพื่อความเป็นชุมชนเข้มแข็งสามารถทำได้โดย ๑) การจัดตั้งกลุ่ม ๒) การประชุมร่วมคิด ต้องพบปะ ประชุม แบบมีส่วนร่วม ๓) สร้างจิตอุดมการณ์ ต้องร่วมกันปลูกฝังอุดมการณ์และจิตสำนึก ๔) ต้องทำงานเป็นเครือข่าย ต้องขยายเครือข่ายทั้งแนวดิ่งและแนวราบ ๕) ต้องเคลื่อนไหวอยู่เสมอ ต้องมีกิจกรรมและกิจกรรมร่วม ๖) นำเสนอแนวทางว่าอะไรดี ไปทางไหนอะไรถูกผิด ๗) สร้างอำนาจต่อรอง เราต้องกำหนดและสร้างอำนาจต่อรองได้

หลักการพัฒนาและจัดการชุมชนต้องพัฒนาจาก ๕ หลัก ๕ ฐาน ๕ การพัฒนา และ ๕ กรอบกลุ่มคิด อันได้แก่ ๕ หลัก คือ หลักความเข้าใจ หลักการเข้าถึง หลักการมีส่วนร่วม หลักการบูร

^๔ อรัญ จิตตะเสน และคณะ, หลักการและวิธีการบริหารชุมชน, (จังหวัดสงขลา: โครงการวิจัยและพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สภาวะองค์กรรวม, ๒๕๕๖).

ณาการ และหลักความสมดุล ๕ ฐาน คือ ฐานทรัพยากร ฐานวิชาการ ฐานคุณธรรม ฐานวัฒนธรรม และฐานคุณค่าอรรถประโยชน์ร่วม ๕ การพัฒนา คือ การพัฒนาคน การพัฒนาระบบ การพัฒนาเทคโนโลยี การพัฒนาองค์การหน่วยงาน และการพัฒนาสภาพบรรยากาศการทำงาน ๕ กรอบกลุ่มคิด คือ กลุ่มปรัชญาแนวคิดหลัก กลุ่มนโยบายเป้าหมายและทิศทาง กลุ่มอุดมการณ์จิตสำนึก กลุ่มวิสัยทัศน์ ปณิธาน พันธกิจ และกลุ่มยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี กลยุทธ์ แผนแม่บท แผนปฏิบัติการ และการติดตามประเมิน โดยมีกระบวนการพัฒนาที่สำคัญ คือ ต้องมีการ ๑) การศึกษาหาข้อมูล ๒) การอนุรักษ์ ๓) การปรับตัว ๔) การปรับปรุง ๕) การเปลี่ยนแปลง ๖) การแข่งขัน ๗) การต่อสู้ ๘) การแก้ไข ๙) การพัฒนา ในส่วนของหลักการบริหารจัดการชุมชนนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประกอบไปด้วย ๑) การบริหารนโยบาย ระบบ รูปแบบ หลักการ หรือวิธีการ ๒) การบริหารการเงิน ๓) การบริหารคน ๔) การบริหารตนเอง ๕) การบริหารเวลา ๖) การบริหารทรัพยากร โดยยึดหลักการบริหารที่สำคัญคือจะต้องมี ๑) การวางแผน (Planning) ๒) การจัดองค์การ (Organization) ๓) การรับคนเข้าทำงาน (Staffing) ๔) การสั่งการ (Directing) และ ๕) การควบคุม (Controlling)

แนวคิดชุมชนในมุมมองของนักคิดตะวันตกจาก ๓ แหล่งข้อมูลคือของ Robert D. Putnam, Jame S. Coleman และ The World Bank^{๑๐} สรุปสาระร่วมที่สำคัญที่เป็นองค์ประกอบของชุมชนได้ว่า ชุมชนเป็นระบบความสัมพันธ์ทางสังคมบนพื้นฐานขององค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

๑) ความไว้วางใจ (Trust)

๑.๑) ความไว้วางใจ

๑.๒) การช่วยเหลือกัน/ความร่วมมือร่วมใจ

๑.๓) ความเอื้ออาทร

๒) บรรทัดฐานของการพึ่งพาอาศัย (Norms of Reciprocity)

๒.๑) กฎกติกาเพื่อสร้าง / ควบคุมการพึ่งพาอาศัยกัน

๒.๒) การถ่ายทอด / อบรม / สั่งสอน / สนับสนุนให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกัน

๒.๓) สร้างความตระหนักในผลประโยชน์ร่วมกัน และความคาดหวังในการพึ่งพา

อาศัยกันทั้งในปัจจุบันและอนาคต

๓) เครือข่ายความเป็นพลเมืองเพื่อส่วนรวม (Networks of Civic Engagement)

๓.๑) เครือข่ายทางสังคม

(๑) การรวมกลุ่ม / เครือข่ายเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน

(๒) การติดต่อสื่อสารปฏิสัมพันธ์

(๓) ข้อมูลข่าวสาร / ความรู้

(๔) ประสบการณ์

(๕) ผลประโยชน์

(๖) ความกระตือรือร้นเพื่อส่วนรวมซึ่งเป็นที่รู้สึกร่วมกันว่าเป็นพันธะหน้าที่ที่ต้องทำ

๒) ระบบความสัมพันธ์แนวนราบ มีการติดต่อสัมพันธ์กันในลักษณะดังนี้

^{๑๐} Putnam D. Robert, **Bowing Alone: The Collapse and Revival of American Community**, (New York: Touchstone Rockefeller Center, 2000), p. 169.

(๑) ไม่เป็นทางการ

(๒) ไม่ยึดถือสถานภาพ หรือตำแหน่งอย่างเคร่งครัด

(๓) โปร่งใส / เปิดเผย

ชุมชนในบริบทสังคมไทยภายใต้กรอบคิดของโครงการเพื่อการลงทุนทางสังคมเนื่องจากทุนทางสังคมที่มีอยู่ตามชุมชนในสังคมไทย ถือเป็นฐานชีวิตที่คนรุ่นก่อนสะสมไว้ให้เป็นพลังร้อยรัดจิตใจของคนในชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ทุนทางสังคมเหล่านี้มีอยู่หลากหลายในสังคมไทยซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมได้ดังนี้

๑) วัฒนธรรมชุมชน เป็นสิ่งซึ่งผูกพันแนบแน่นกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีคิด การมองโลก ความเชื่อ และจิตสำนึกที่สัมพันธ์กับบุคคลในระดับปัจเจกบุคคล ชนเผ่าและเชื้อชาติ ได้แก่ ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรม และประเพณีต่าง ๆ ในบาง พื้นที่ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีส่วนในการช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ และแหล่งน้ำไว้ได้อย่างสมบูรณ์

๒) กฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติ จารีต ประเพณี อันเป็นลักษณะเฉพาะอย่างของท้องถิ่นที่หล่อหลอมมาจากประสบการณ์ของคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งเป็นสำนึกร่วมของคนในชุมชน ที่มุ่งสร้างระบบขึ้นมาเพื่อดูแลควบคุมชุมชนให้ดำเนินชีวิตไปตามระบบคุณค่าและระบบคิดของคนชุมชนนั้น ๆ เช่น กฎของการแบ่งปันน้ำ

๓) ภูมิปัญญาท้องถิ่น และกระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนสั่งสมมา เช่น ภูมิปัญญา ด้านการเกษตร การแพทย์พื้นบ้าน ศิลปหัตถกรรม และการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ องค์กรเหล่านี้กลั่นกรองจากประสบการณ์ที่ละเอียดลึกซึ้งแนบแน่นกับธรรมชาติอย่างแยกไม่ออก

๔) ระบบกรรมสิทธิ์ และการจัดการทรัพยากรของชุมชน อันได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ ที่ต้องปกป้อง บำรุงรักษา ทั้งแหล่งน้ำ ผืนดิน ผืนป่า แร่ธาตุ ที่เกี่ยวข้องกัวิถีแห่งการดำรงชีวิตของชุมชนเกษตรกรรม ส่วนโบราณสถานโบราณวัตถุมีความหมายในด้านจิตใจที่สำนึกผูกพันในเชิงประวัติศาสตร์มากกว่าความหมายในเชิงธุรกิจ

๕) ระบบความสัมพันธ์ ของคนในชุมชนที่มีลักษณะของครอบครัวเครือญาติ มีความเอื้ออาทร เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่

๖) ทรัพยากรบุคคล ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๖.๑) ผู้นำชาวบ้าน พระ ผู้อาวุโส ผู้นำเกษตรกร ปราชญ์ชาวบ้าน เหล่านี้มีความสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้าน การเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพึ่งตนเองอันเป็นเงื่อนไขของความเข้มแข็งของชุมชน

๖.๒) กลุ่มองค์กรชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณะ เป็นกลุ่มที่รวมกันเป็น กลุ่มนักคิด กลุ่มอาชีพ กลุ่มศาสนา เพื่อทำกิจกรรมอันเกิดประโยชน์แก่ชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้านทอผ้า กลุ่มเยาวชนด้านยาเสพติด กลุ่มหมอพื้นบ้าน คณะกรรมการรักษาป่าต้นน้ำ องค์กรชุมชนเหล่านี้เป็นกลุ่มในภาคประชาชนที่สามารถขยายเครือข่ายให้กว้างขวางและเข้มแข็งได้ต่อไป

จากการศึกษาชุมชนในมุมมองของสำนักงานกองทุนเพื่อสังคมจะเห็นได้ว่าคำว่าชุมชนมีความหมายครอบคลุมไปในหลาย ๆ บริบท เช่น ในเรื่องของวัฒนธรรม ได้แก่ เรื่องของภูมิปัญญา

ประเพณี ความเชื่อ กฎเกณฑ์ จารีต หรือเรื่องของความเป็นชุมชน ได้แก่ ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งเรื่องขององค์กรประชาชน เครือข่าย ผู้นำ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)^{๑๑} ได้ให้ความสำคัญกับทุนทางสังคม โดยได้กำหนดเป็นวาระแห่งชาติ ๔ เรื่อง คือ ๑) การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ๒) การแก้ปัญหาความยากจน ๓) การพัฒนาที่ยั่งยืน และ ๔) ทุนทางสังคม ซึ่งมีความเชื่อมโยงสนับสนุนกันและกัน เพื่อพัฒนาสมรรถนะของประเทศและยกระดับคุณภาพชีวิตโดยถ้วนหน้า ซึ่งเป็นที่ตระหนักดีว่าประเทศไทยมีทุนทางสังคมที่หลากหลาย โดยสะท้อนให้เห็นชัดเจนในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจว่ามีส่วนช่วยค้ำกันคนไทยอย่างเหมาะสม จะช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้ก้าวเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ได้อย่างรู้เท่าทันและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ โดยที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้จัดทำยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาสังคม โดยระดมความคิดจากผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ เพื่อประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดทุนทางสังคม และจากผลการระดมความคิดได้ผลสรุปเกี่ยวกับกรอบแนวคิดชุมชนในบริบทสังคมไทย ทั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ให้ความหมายของชุมชนว่าหมายถึง การรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อก่อให้เกิดผลรวมของสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม ทั้งในส่วนที่ได้จากการสั่งสมและต่อยอด รวมถึงการรวมตัวของคนที่มีความรู้เพื่อสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวมบนพื้นฐานของการไว้วางใจ เชื่อใจ สายใยแห่งความผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงาม และองค์ประกอบ ๓ ด้านที่ทำให้เกิดทุนทางสังคมในชุมชนได้แก่

๑) ทุนมนุษย์ หมายถึง คนที่มีคุณภาพ เป็นคนเก่ง คนดี คนเสียสละ มีความรู้ สติปัญญาและทักษะ มีคุณธรรม มีวินัย และความรับผิดชอบ มีทัศนคติที่ดีในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายเพื่อทำประโยชน์ให้ส่วนรวม เป็นผู้นำให้กับสังคม

๒) ทุนทางสถาบัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ศาสนา การเมือง รวมทั้งองค์กรที่ตั้งขึ้นมา เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน สมาคมวิชาชีพ

๓) ทุนทางปัญญาและวัฒนธรรม หมายถึง ความเอื้ออาทร ความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไว้วางใจเชื่อใจต่อกัน การมีคุณธรรม และจิตสำนึกสาธารณะ

องค์ประกอบ ๓ ประการนี้ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่เอื้อให้คนในชุมชนสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ที่ถือเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ เช่น ความไว้วางใจเชื่อใจซึ่งกันและกัน (Social Trust) การพึ่งพาอาศัยและร่วมมือกัน ความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะความสนใจในประเด็นปัญหาสังคม เป็นต้น สำหรับกรอบแนวคิดหลักของการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนทางสังคมได้ให้ความสำคัญกับ ๓ เรื่อง คือ

๑) ความเชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านอื่น ทั้งในเรื่องของการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน การแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาที่ยั่งยืน และธรรมาภิบาล

๒) การพัฒนาอย่างครบวงจรทั้งรักษา พื้นฟู และต่อยอดทุนทางสังคมที่ดีและลดค่านิยมหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์

^{๑๑} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ทุนทางสังคมฉบับประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี จำกัด, ๒๕๔๘).

๓) ความหลากหลายโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับแต่ละพื้นที่ กลุ่มเป้าหมาย และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม มีจุดเน้นการพัฒนาทุนทางสังคมแต่ละประเภท ดังนี้

๓.๑) ทุนมนุษย์เน้นการเสริมสร้างทักษะในด้านการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล โดยการเพิ่มทักษะการทำงานและการดำรงชีวิต การสนับสนุนการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่าย

๓.๒) ทุนทางสถาบัน เน้นการสร้างตระหนักรู้ถึงความสำคัญของทุนทางสถาบันและการรวมกลุ่ม และใช้สถาบันเป็น Entry Point ในการพัฒนาทุนทางสังคม

๓.๓) ทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เน้นการเลือกสรรภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่ดีมีการต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า บริการ และคุณภาพชีวิต

ทุนทางสังคมที่อยู่ในชุมชนตามบริบทของสังคมไทย มีทั้งหมด ๕ รูปแบบ ได้แก่

๑) ทุนทางจิตวิญญาณ เป็นระบบคุณค่าสำนึกท้องถิ่นความภาคภูมิใจที่มีต่อถิ่นฐานบ้านเกิด รวมเรียกว่า Spirit Capital สิ่งนี้ในสังคมไทยมีมาตลอดในความรู้สึกของคนที่รักบ้านรักเมือง และพร้อมที่จะลุกขึ้นมาเสียสละ ช่วยกันทำบ้านเมืองที่เขารัก เขาผูกพันเป็นที่เกิดเป็นทั้งถิ่นที่อยู่ของบรรพบุรุษ และเป็นทั้งความหวังของลูกหลานที่จะดูแลสืบต่อ Spirit เหล่านี้เป็นสิ่งที่สังคมไทยมีปรากฏอยู่อย่างชัดเจน ทั้งที่เป็นเรื่องคุณค่า พิธีกรรม ความภาคภูมิใจที่อยู่ในจิตใจของผู้คน

๒) ทุนทางภูมิปัญญา กล่าวคือ ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจแม้ว่าประเทศจะสูญเสียเงินทองและมีหนี้สินเพิ่มขึ้น ประชาชนตกงาน แต่เราก็จะพบว่าสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนต่าง ๆ ที่สามารถนำเอากลับมาใช้ใหม่ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงชี้ทิศทางที่จะกลับมาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งได้ปรับตัวเป็นมรดกตกทอดมากับแผ่นดิน โดยหันกลับมาหา “ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง” ทั้งในด้านการใช้ชีวิต การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากร การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ ชุมชนกับชุมชนอื่นข้างเคียง

๓) ทุนทางทรัพยากรมนุษย์หรือทรัพยากรบุคคล เป็นทุนที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ความรักเพื่อนความรักศักดิ์ศรีของคนไทย เราพบว่าผู้นำทางความคิดทั้งในชนบทและเมือง ทั้งที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำอาวุโส ผู้นำทางการเกษตร ผู้นำสตรี เยาวชน ล้วนแล้วแต่เป็นสินทรัพย์ที่ไม่มียวันหมดสิ้น ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสามารถและมีความพร้อมที่จะปรับตัวเข้าสู่ความร่วมมือระหว่างองค์กรเครือข่ายกับเครือข่าย เช่น มีอาสาสมัครเข้ามาทำงานช่วยเหลือ แบ่งปัน ขยายเครือข่ายขยายบทบาทเรียนทรัพยากรบุคคลเหล่านี้มีอยู่หลากหลายมากมาย และเป็นผู้นำทั้ง ๓ รุ่น ได้แก่ ผู้นำอาวุโส ผู้นำรุ่นกลางที่มีการศึกษา รวมทั้งผู้นำรุ่นใหม่ ที่ผ่านระบบโรงงาน ผ่านความทันสมัยในภาคเมือง คน ๓ รุ่นกำลังทำงานร่วมกันอยู่ในสังคมฐานล่างยิ่งกว่านั้นเราก็มีทรัพยากรบุคคลที่อยู่ในภาคประชาสังคม ซึ่งหมายถึง ชนชั้นกลางที่ได้รับการ ศึกษาสมัยใหม่ อยู่ในภาคราชการ ภาคธุรกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน ภาคสื่อมวลชนคนเหล่านี้เป็นรอยเชื่อมเป็นผู้เชื่อมต่อความสลับซับซ้อนของเมืองหลวง และของโลกกับท้องถิ่นคนเหล่านี้เป็นผู้เชื่อมวัฒนธรรมทั้งสองเข้าด้วยกัน

๔) ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นทุนที่ชุมชนและภาคประชาสังคมนำกลับมาใช้ อย่างเต็มที่ และสามารถพึ่งตัวอยู่ได้ในสถานการณ์ที่ปั่นป่วนก็คือแม้จะมีความเสื่อมโทรมและวิกฤตในตัวเองอยู่ไม่น้อย ทั้งมีปริมาณลดน้อยลง เนื่องจากภาวะแห้งแล้ง และน้ำท่วมปรากฏอยู่ในทุกจังหวัด อย่างไรก็ตามขณะนี้ทรัพยากรจำนวนหนึ่งได้ถูกนำกลับมาเป็นปัจจัยสำคัญในการฟื้นฟูการ

อนุรักษ์ และยังใช้ประโยชน์ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นทุนทางสังคมในการสร้างฐานอาชีพ เศรษฐกิจ ฐานการมีชีวิตอยู่รอดของชุมชน โดยเฉพาะในชุมชนชนบท

๕) กองทุนต่าง ๆ ในชุมชน หรือ Social Fund ซึ่งปกติในทุกชุมชนมักจะมีการจัดการกองทุนประเภทนี้อยู่เป็นพื้นฐานในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกองทุนฌาปนกิจ ธนาคารข้าว กลุ่มออมทรัพย์ธนาคารควาย เป็นต้น การจัดการทุนทางเศรษฐกิจที่เป็นทั้งปัจจัยการผลิต และปัจจัยการดำรงชีวิตนี้มีอยู่ในทุกชุมชน ในทุกศาสนา

นอกจากนี้ปัจจัยที่ส่งผลต่อทุนทางสังคมในมุมมองของ เอนก นาคะบุตร คือการรวมกลุ่มและความร่วมมืออย่างต่อเนื่องของชุมชน และมีความเชื่อร่วมกัน เช่น ศาสนา ความเชื่อของท้องถิ่น ประเพณีที่นำไปสู่การทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน รวมทั้งสถาบันทางสังคม เช่น วัด โบสถ์ การมีวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ร่วมกัน สำหรับปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดทุนทางสังคม^{๑๒} ทุนทางสังคมเกิดจากระบบค่านิยมที่เอื้อให้มนุษย์มีผลประโยชน์ร่วมกันภายใต้หลักการที่สำคัญ ๒ ประการ คือ หลักการตอบแทนกัน (Reciprocity) และหลักการใช้ประโยชน์ร่วมกัน (Communality) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑) หลักการตอบแทนกัน (Reciprocity) ถือว่าเป็นหลักการสร้างพันธะทางสังคมในการตอบแทนกัน เป็นกลไกสร้างความร่วมมือ เพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น การแลกเปลี่ยนแรงงานแบบลงแขก การผลัดกันช่วยกันสร้างบ้านให้สมาชิกในชุมชน รวมถึงการระดมแรงงานเพื่อกิจกรรมส่วนรวมของชุมชนเป็นหลักการที่เน้นความเท่าเทียม เป็นบรรทัดฐานที่ถูกผลิตซ้ำเรื่อยมาจนกลายเป็นสถาบันสำคัญในชุมชน ถือเป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงอีกทางหนึ่งของชีวิต

๒) หลักการใช้ประโยชน์ร่วมกัน (Communality) ถือว่าเป็นทุนทางสังคมอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจะหมายถึงการใช้พื้นที่ส่วนรวมของชุมชนในด้านต่าง ๆ กล่าวคือ นอกจากจะเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมาใช้ประโยชน์ร่วมกันได้แล้วยังแฝงนัยของการจัดการร่วมกันของชุมชนโดยกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อควบคุมการใช้พื้นที่อันถือเป็นของสมาชิกในชุมชน

สรุปได้ว่า ทุนทางสังคมที่สามารถพบเห็นในชุมชนและท้องถิ่น ได้แก่ ๑) ระบบความรู้ วิธีคิด ๒) คุณธรรมในการดำรงชีพ ๓) บรรทัดฐาน ๔) องค์การทางสังคม โดยอยู่ภายใต้หลักการสำคัญ ๒ ประการ คือ ๑) หลักการตอบแทนกัน (Reciprocity) และ ๒) หลักการใช้ประโยชน์ร่วมกัน (Communality) ส่วนแนวคิดทุนทางสังคมในชุมชนตามแนวคิดมุมมองของ เสน่ห์ จามริก^{๑๓} ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ทุนทางสังคม” คือ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา จารีตประเพณี ความสัมพันธ์ และทรัพยากรของสังคมที่สมาชิกในชุมชนนั้น ๆ สามารถใช้เพื่อต่อรองกับบุคคลภายนอกชุมชนได้ เช่น ทุนทางสังคม อาจเป็นเครื่องมือของประเทศกำลังพัฒนาในการดำรงอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามผู้ที่กล่าวถึงปรัชญาการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน Hiemstra ได้กล่าวถึงปรัชญาสำคัญของการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานว่าเป็นการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตและหลักการ

^{๑๒} อานันท์ กาญจนพันธุ์, **การระดมทุนเพื่อสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๔๑), หน้า ๔-๖.

^{๑๓} Pornrawee Seeluangsawat, Pornrawee Seelaungsawat. “A Study of Social Capital from Thai Perspective”, **The Degree of Master of Arts (Rural Development Studies)**, (Faculty of Graduate Studies Mahidol University, 2002), pp. 60-62.

ของการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ก็ยังแสดงให้เห็นว่าการศึกษาดูชีวิตมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งมีหลักการสำคัญ ดังนี้

๑) มีการกำหนดความต้องการของชุมชนตนเอง (Self-Determination) สมาชิกของชุมชนมีสิทธิและมีความรับผิดชอบที่จะร่วมกำหนดความต้องการของชุมชนและจัดการกับทรัพยากรของชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนตนเอง

๒) มีหลักการช่วยตนเอง (Self-Help) สมาชิกชุมชนมีศักยภาพในการสนับสนุนและพัฒนาซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน

๓) มีการพัฒนาความเป็นผู้นำ (Leadership Development) ผู้นำท้องถิ่นจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่สำคัญ เช่น ในเรื่องทักษะของการแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ และกระบวนการกลุ่ม ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการนำไปสู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

๔) ความเป็นชุมชนท้องถิ่น (Localization) สิ่งที่สำคัญที่จะทำให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมก็คือ การเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของชุมชน และเป็นกิจกรรมโครงการที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน

๕) มีการประสานความร่วมมือ (Integrated Delivery of Services) องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ มีบริการที่สอดคล้องกับเป้าหมายของชุมชน และได้รับความร่วมมือกับชุมชน และที่สำคัญองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ จำเป็นต้องทำงานโดยมีเป้าหมายร่วมกัน

๖) มีการลดการดำเนินงานและบริการที่ซ้ำซ้อนกัน (Reduce Duplication of Services) ชุมชนจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นคน เงิน ทรัพยากร ให้ได้ประโยชน์สูงสุด และมีการประสานการดำเนินงานและทรัพยากรร่วมกัน ลดการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อนกัน

๗) มีการยอมรับความหลากหลาย (Accept Diversity) ในชุมชนย่อมประกอบด้วยเหล่าบรรดาสมาชิกที่มีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นด้านอายุ รายได้ ชนชั้น เพศ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา หรือเงื่อนไขความบกพร่องต่าง ๆ หากแต่ทุกคนในชุมชนย่อมได้รับความมั่นใจว่าความหลากหลายของสมาชิกจะได้รับการพัฒนาและมีส่วนร่วมในการพัฒนาทั้งด้านการวางแผนดำเนินการร่วมในกิจกรรมบริการต่าง ๆ ของชุมชน

๘) มีการสร้างความรับผิดชอบต่อร่วมกัน (Institution Responsiveness) สมาชิกทุกคนรู้สึกมีพันธะที่จะต้องรับผิดชอบต่อร่วมกันในเรื่องสาธารณะ

๙) มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) สมาชิกทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการกระบวนการของการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน Hamilton และ Cunningham เป็นกระบวนการความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationships) ซึ่งเป็นผลของการปฏิสัมพันธ์ (Interactions) เป็นการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกที่อาศัยอยู่ในชุมชนกระบวนการนี้ทำให้คนในชุมชนมารวมตัวกัน มีความสนใจที่จะเรียนรู้ร่วมกันสู่การตัดสินใจร่วมกัน และ Hamilton และ Cunningham ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า กระบวนการของการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นเรื่องของสมาชิกในชุมชนเรียนรู้ร่วมกันในการใช้ทรัพยากรของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนและสามารถควบคุม และจัดการได้กับทรัพยากรที่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน

กล่าวโดยสรุปได้ว่าความสำคัญของกระบวนการการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ในบริบทของชุมชนทุกด้าน สามารถรู้เท่าทันและจัดการกับประโยชน์จากภายนอกชุมชนได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการเมือง สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และปัจจัยอื่น ๆ ในชุมชน

๒.๓.๒ การจัดการชุมชนบนพื้นฐานความยั่งยืน

ในการพัฒนาหรือการสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่นำไปสู่การปฏิบัติ^{๑๔} ควรมีการดำเนินการใน ๓ แนวทาง ได้แก่

๑) การเพิ่มศักยภาพองค์กรชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนแหล่งเงินทุนสำหรับการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจขององค์กรชุมชน การส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนด้านสังคมและคุณภาพชีวิต พัฒนาการรวมกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจเชื่อมโยงพื้นที่ชนบทและเมือง การส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่าย องค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ ชุมชน

๒) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมบทบาทของครอบครัวและชุมชนในการจัดบริการสังคม การสนับสนุนธุรกิจเอกชนให้เข้าร่วมในการพัฒนาธุรกิจชุมชนตามความพร้อม ความถนัด และความสนใจ การสนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การพัฒนากระบวนการชุมชนเข้มแข็งให้เกิดพลังของคนในชุมชน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ในการพัฒนา แก้ไขปัญหา สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงปรับกลไกการจัดการพื้นที่และสร้างเครือข่ายเพื่อให้ทุกภาคส่วนในสังคมร่วมทำงานกับภาครัฐในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนาได้อย่างเสมอภาค การส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน กระบวนการพัฒนาชนบทและเมืองให้มีบูรณาการเพื่อสร้างพื้นฐานจากการพัฒนาชุมชนให้เป็นการออกแบบวางแผนโครงการอย่างแท้จริง การแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบทภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม

๓) การจัดการความรู้ และการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของประชาชนและชุมชนในชนบท และการเสริมสร้างเครือข่ายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของท้องถิ่นและชุมชนในการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันให้เกิดระบบที่ดี มีความโปร่งใส ไร้ทุจริต และการสนับสนุนการนำภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ พัฒนาระบบการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชน สร้างความตระหนักรู้ของชุมชนในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อวิถีชีวิต สนับสนุนกลไกชุมชนและเครือข่ายในการจัดการและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและความรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เสริมสร้างขีดความสามารถและความรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

ในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งระดับชุมชน ควรมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการประกอบอาชีพ การ

^{๑๔} เสรี พงศ์พิศ, แนวคิด แนวปฏิบัติยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๕๑).

จัดการทรัพยากรในชุมชน และการบริหารจัดการองค์กรในชุมชน เพื่อการฟื้นฟูชุมชน การปรับตัวของชุมชน และการดำรงอยู่ของชุมชน ซึ่งระดับการนำมาประยุกต์ใช้ขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชน ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงนโยบายของหน่วยงานรัฐ และนโยบายของชุมชนที่มีการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาไว้ และในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งนั้น สามารถจัดการได้ดังต่อไปนี้

๑) การบริหารนโยบายชุมชนซึ่งชุมชนที่ศึกษามีการกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาชุมชนโดยวิเคราะห์บริบทชุมชนเป็นสำคัญโดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม

๒) การวางแผนพัฒนาชุมชนมีการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยโครงการที่ชุมชนทำเอง ชุมชนร่วมกับรัฐ และรัฐทำให้ โดยการบูรณาการแผนชีวิต แผนชุมชน และแผนพัฒนาท้องถิ่นให้มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกัน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

๓) การจัดองค์กรในชุมชนควรมีการวางระบบการทำงานที่มีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจเพื่อให้กลุ่มและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนมีศักยภาพในการสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และควรมีองค์กรในชุมชน ประกอบด้วย องค์กรด้านเศรษฐกิจชุมชน องค์กรด้านสังคม และองค์กรด้านการเมือง

๔) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนพัฒนาโดยการส่งเสริมการศึกษาทั้งในและนอกระบบ การศึกษาดูงาน การส่งเสริมให้แกนนำได้มีโอกาสเรียนรู้จากการบริหารงานในชุมชน และการวางรากฐานการเรียนรู้การบริหารจัดการ การถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาให้คนจากรุ่นสู่รุ่น และส่งเสริมกระตุ้นเตือนให้คนในชุมชนมีความรักและความหวงแหนในชุมชน

๕) การนำองค์กรในชุมชน ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ชุมชนมีการกระจายอำนาจการตัดสินใจ โดยการแบ่งบทบาทการนำให้กับสมาชิกในชุมชนร่วมเป็นคณะกรรมการในกลุ่มและองค์กรในชุมชน

๖) การประสานงานของชุมชน ชุมชนมีการสื่อสาร การถ่ายทอด การดำเนินงานและกิจกรรมของชุมชนผ่านเครื่องมือสื่อสารและการประชุมประจำเดือนของชุมชนเพื่อให้สมาชิกในชุมชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในชุมชน

๗) งบประมาณและการบริหารจัดการงบประมาณในชุมชนควรเน้นความโปร่งใสตรวจสอบได้ ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการและแหล่งที่มางบประมาณจากภายนอกชุมชนและการระดมทุนในชุมชน

๘) การตลาดมีลักษณะการรวมกลุ่มเพื่อแปรรูปผลิต และการจำหน่ายตรงแหล่งค้าส่ง และช่องทางการจำหน่ายผ่านศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของหน่วยงานราชการ

๙) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อลดขั้นตอนการผลิตและผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีเก่าและเทคโนโลยีใหม่

ศักยภาพทุนชุมชนที่สนับสนุนการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยทุนชุมชนทั้ง ๕ ทุน ได้แก่ ๑) ทุนมนุษย์ ๒) ทุนทางสังคม ๓) ทุนทางกายภาพ ๔) ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และ ๕) ทุนทางเศรษฐกิจ มีความสำคัญกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน สนับสนุนเกื้อกูลกันโดยให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการค้นหาศักยภาพและทุนชุมชน โดยใช้ทุนที่มีความเข้มแข็งเป็นหลักในการพัฒนา

และพัฒนาทุนชุมชนในด้านอื่นสนับสนุนเพื่อให้เกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ซึ่งจะทำให้ชุมชนนั้นมีความสมดุลของทุนต่าง ๆ ภายในชุมชนอย่างครบถ้วน

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนควรมีส่วนร่วมในค้นหา วิเคราะห์ สำรวจปัญหา และศักยภาพของทุนในชุมชน เพื่อวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน โดยกำหนดเป็นกิจกรรมและโครงการในแผนชุมชน เพื่อเฝ้าระวังในการจัดการปัญหาและอุปสรรคของชุมชน การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังเน้นการนำนโยบายเรื่องการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และควรส่งเสริมให้เกิดการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน โดยพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนใหม่เป็นการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ๓ แนวทางการพัฒนา คือ

๑) การฟื้นฟูชุมชน (The Restoration of the Community) โดยการสร้างแนวร่วมการพัฒนาและการค้นหาศักยภาพและทุนของชุมชน บูรณาการแผนชีวิต แผนชุมชน และแผนพัฒนาท้องถิ่น

๒) การปรับตัวของชุมชน (The Adaptation of the Community) โดยการจัดระบบการบริหารจัดการที่ดีมีการเฝ้าระวังในการจัดการปัญหาอุปสรรคอย่างมีส่วนร่วม กำหนดมาตรการทางสังคมของชุมชนเพื่อเป็นข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและมีการเรียนรู้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง

๓) การดำรงอยู่ของชุมชน (The Existence of the Community) โดยการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับชุมชนและการปลุกกระแสให้ชุมชนมีความรักและหวงแหนชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

ในส่วนของระบบสนับสนุน (Triangle Support System) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน^{๑๔} ประกอบด้วย ระบบความรู้ (Knowledge System) ซึ่งเป็นความรู้ในชุมชนในด้านการประกอบอาชีพ การบริหารจัดการ ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา โดยการผสมผสานระหว่างความรู้เก่ากับความรู้ใหม่ ซึ่งรวมถึงเทคโนโลยีใหม่ด้วยระบบข้อมูล (Information System) ที่เป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจ การวางแผน และการดำเนินกิจกรรมในชุมชนที่มีการจัดเก็บและค้นหาอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นฐานข้อมูลของชุมชน ที่ชุมชนสามารถเข้าถึงได้และใช้ประโยชน์ในการพัฒนาได้ตรงตามความต้องการของชุมชน และระบบความสัมพันธ์ (Relation System) ประกอบด้วย ระบบความสัมพันธ์ภายในชุมชนที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองในเชิงอำนาจ การพึ่งพา พึ่งพิงกันในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งมีชีวิต สิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เหนือธรรมชาติ ซึ่งปรากฏในรูปของความคิด ความเชื่อและพิธีกรรม และระบบความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโลกภายนอก ชุมชนต้องมีข้อมูลระบบความสัมพันธ์กับโลกภายนอก ในด้านการซื้อขาย การแลกเปลี่ยนสินค้า ผลผลิต การช่วยเหลือในรูปแบบของเครือข่าย หรือการรวมกลุ่ม รวมถึงบุคคลหรือองค์กรที่มีบทบาทกับการพัฒนาชุมชนโดยมีเงื่อนไขการมีส่วนร่วมแบบไตรภาคี (Tripartite Participations) ประกอบด้วย องค์กรภายในชุมชน องค์กร

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) และคณะ, **วิถีชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒).

ภาครัฐ และองค์กรภาคีสนับสนุน เพื่อพัฒนาระบบใหม่ในการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ศักยภาพของทุนชุมชน พลังของชุมชน และการหนุนเสริมของภาคีเครือข่าย ได้ทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ในการบริหารจัดการเพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน

การกำหนดรูปแบบการพัฒนาไตรภาคีในชุมชนทั้ง ๓ รูปแบบ เนื่องจากการบริหารจัดการชุมชนในปัจจุบัน โดยมีลักษณะการบริหารจัดการเป็นระบบที่เปิดรับการพัฒนาจากภายนอก ประกอบกับชุมชนเป็นเป้าหมายและตัวชี้วัดสำคัญของหน่วยงานภาครัฐ จึงมีความหลากหลายขององค์กรที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนตามรูปแบบการพัฒนาแบบไตรภาคี โดยจัดกลุ่มตามลักษณะของภารกิจและลักษณะของหน่วยงานเป็น ๓ รูปแบบ ได้แก่ ๑) องค์กรชุมชน ๒) องค์กรภาครัฐ ๓) องค์กรภาคีสนับสนุน ในส่วนของรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง^{๑๖} นั้นประกอบด้วย ๓ แนวทาง คือ ๑) การฟื้นฟูชุมชน (The Restoration of the Community) ๒) การปรับตัวของชุมชน (The Adaptation of the Community) ๓) การดำรงอยู่ของชุมชน (The Existence of the Community) และ ๓) ระบบสนับสนุน (Triangle Support System) ได้แก่ ระบบความรู้ (Knowledge System) ระบบข้อมูล (Information System) และระบบความสัมพันธ์ (Relation System) โดยมีเงื่อนไขการมีส่วนร่วมแบบไตรภาคี (Tripartite Participations) ประกอบด้วย องค์กรภายในชุมชน องค์กรภาครัฐ และ องค์กรภาคีสนับสนุน โดยมีแนวทางดังต่อไปนี้

๑) แนวทางการบริหารจัดการชุมชน ประกอบด้วย

๑.๑) ด้านการฟื้นฟูชุมชนเป็นแนวทางที่จะทำให้ชุมชนได้หันกลับมาทบทวนวิถีการดำรงชีวิต ภูมิหลังทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทุนของชุมชน และทรัพยากรที่อยู่ในชุมชน โดยยุทธศาสตร์การฟื้นฟูชุมชน มีลักษณะดังนี้ (๑) การสร้างแนวร่วมการพัฒนาจากทุกภาคส่วนในการฟื้นฟูชุมชน (๒) การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของชุมชน (๓) การบูรณาการแผนชีวิตแผนชุมชน และแผนพัฒนาท้องถิ่น (๔) การสืบค้นและพัฒนาศักยภาพแกนนำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนทั้งแกนนำที่เป็นทางการและแกนนำตามธรรมชาติ

๑.๒) แนวทางด้านการปรับตัวของชุมชนเป็นแนวทางที่เน้นการปรับตัวและการรับกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน จะทำให้ชุมชนสามารถมีภูมิคุ้มกันและพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน มีรูปแบบการบริหารจัดการที่ดีแบบมีส่วนร่วม สามารถเฝ้าระวังปัญหาและจัดการปัญหาอุปสรรคได้อย่างมีส่วนร่วม มีข้อตกลงร่วมกันในชุมชน และเรียนรู้ในการแก้ปัญหาพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง แก้ปัญหาเริ่มแก้ปัญหามาจากจุดที่เล็กที่สุด และทำตามลำดับขั้นตอนโดยเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

๑.๓) แนวทางด้านการดำรงอยู่ของชุมชนเป็นแนวทางที่จะทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยมีวิธีการผลิตแบบยังชีพของหมู่บ้านซึ่งการผลิตเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อการบริโภคของตนเอง ชุมชนมีศักยภาพที่ยังคงสามารถดำรงรักษาอำนาจในการดูแลทรัพยากรต่าง ๆ และสร้างความเป็นปึกแผ่นให้

^{๑๖} บำเพ็ญ เขียวหวาน, การวิจัยชุมชนและการวางแผนพัฒนาชุมชน, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑).

เกิดขึ้นในชุมชนโดยคนในชุมชนมีความรักและหวงแหนชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้ จะทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนและมีภูมิคุ้มกัน

๒) ระบบสนับสนุนการบริหารจัดการชุมชน

๒.๑) ระบบความรู้ ต้องมีการรวมเอาทุก ๆ ด้านของการดำรงชีวิตและการจะดำรงอยู่ของชุมชนเพื่อให้สามารถบริหารจัดการชุมชนได้ ระบบความรู้ที่จำเป็น ได้แก่ ความรู้ในการประกอบอาชีพ ความรู้ในการคิดวิเคราะห์ปัญหา ความรู้ในการวางแผน ซึ่งชุมชนควรจะเรียนรู้จากอดีต ปัจจุบัน และอนาคต โดยมองถึงความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลและในชุมชนแล้วนำความรู้จากภายนอกมาประยุกต์ใช้ให้เกิดการผสมผสานทางความคิด ความรู้ และมีการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง

๒.๒) ระบบข้อมูลที่ประกอบด้วยข้อมูลด้านต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งจะเป็นฐานข้อมูลประกอบการตัดสินใจการวางแผนการดำเนินงานของชุมชนในด้านต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยมีระบบย่อยคือระบบข้อมูลโครงสร้างพื้นฐาน ระบบข้อมูลด้านเศรษฐกิจและระบบข้อมูลด้านทรัพยากรส่วนรวม ระบบข้อมูลด้านการคมนาคมและการติดต่อสื่อสารและระบบข้อมูลด้านสภาพสังคม

๒.๓) ระบบความสัมพันธ์ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติและคนกับคนด้วยกัน ระบบความสัมพันธ์จะทำหน้าที่ในการยึดโยงผู้คนในชุมชนให้มีความเป็นปึกแผ่นและช่วยเหลือเกื้อกูลกันมีพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่สืบเนื่องมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งการค้นหารากเหง้าและต้นตระกูลในชุมชนจะทำให้ทราบเครือญาติและจะเป็นปัจจัยบวกที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งได้

๓) เงื่อนไขการมีส่วนร่วมแบบไตรภาคี ได้แก่ การมีส่วนร่วมขององค์กรภาคีเครือข่ายในการบริหารจัดการชุมชน โดยมี

๓.๑) องค์กรในชุมชนซึ่งเป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมตัว รวมกลุ่ม สมาชิกในชุมชนดำเนินกิจกรรม เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ประสานพลังองค์กรในชุมชน จัดระบบความรู้ ความสัมพันธ์ และระบบข้อมูลในชุมชนภายใต้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓.๒) องค์กรภาครัฐที่มีบทบาทในการหนุนเสริมด้านกระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้และเป็นพันธมิตรที่พัฒนาเคียงข้างกับชุมชน

๓.๓) องค์กรภาคีสนับสนุนซึ่งเป็นองค์กรที่นอกเหนือจากสององค์กรข้างต้น โดยเป็นองค์กรจากภายนอกชุมชนที่มีบทบาทในการพัฒนาด้านต่าง ๆ เข้าไปหนุนเสริมในการบริหารจัดการชุมชน และรวมถึงองค์กรภาคเอกชนอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย โดยสรุปองค์กรภาครัฐและองค์กรภาคีสนับสนุนมีบทบาทในการประสานการขับเคลื่อนให้เกิดเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน ติดตามความก้าวหน้า และประเมินผลการพัฒนาสนับสนุนงบประมาณ สร้างกระบวนการเรียนรู้ ด้านข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยี บูรณาการความร่วมมือ และหนุนเสริมอย่างต่อเนื่อง

๔) คุณลักษณะของการบริหารจัดการชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๔.๑) ความพอประมาณ (Moderation) บริหารจัดการชุมชนให้เกิดความสมดุลในระยะยาว ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีการผลิตและการบริโภคที่พอดี

๔.๒) ความมีเหตุผล (Reasonable) การตัดสินใจในการดาเนินกิจกรรมในชุมชน เป็นไปอย่างมีเหตุผล รอบคอบ โดยการตัดสินใจร่วมกันของชุมชน

๔.๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี (Self-immunity) การพัฒนาศักยภาพสมาชิกในชุมชนให้มีความพร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดจากความเสี่ยงและความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

๔.๔) ความรู้ (Knowledge) ใช้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารและแนวคิดเชิงเหตุผลในการพัฒนาชุมชน โดยผสานความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมตามสภาพการณ์ของชุมชน

๔.๕) คุณธรรม (Integrity) สร้างสมาชิกในชุมชนให้มีความซื่อสัตย์ มีความเพียรพยายาม ประยุกต์ใช้หลักศาสนา และส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมที่ดีงาม พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

๕) คุณลักษณะของการพึ่งตนเองได้ของชุมชน

๕.๑) ด้านจิตใจ ชุมชนมีการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รู้จักแสวงหาแนวทางในการบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วม และมีศูนย์รวมจิตใจที่ยึดโยงให้ชุมชนมีความเป็นเอกภาพยอมรับความคิดเห็นระหว่างกันและมองเห็นประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนเป็นที่ตั้ง

๕.๒) ด้านสังคมมีการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลในด้านอาชีพ สวัสดิการ และการดำรงชีพ กระจายอำนาจในการตัดสินใจและส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมสูง มีการประสานความร่วมมือและการสื่อสารระหว่างกัน และมีกฎกติกาของชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

๕.๓) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนควรมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีระบบการจัดการทรัพยากรที่มีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

๕.๔) ด้านเทคโนโลยีมีการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีเก่าและเทคโนโลยีใหม่ได้อย่างเหมาะสม โดยไม่ละทิ้งวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบดั้งเดิม มีการรวมกลุ่มเพื่อจัดหาวัสดุ อุปกรณ์การผลิตที่เป็นเทคโนโลยีใหม่เป็นของส่วนร่วมเพื่อให้สมาชิกได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

๕.๕) ด้านเศรษฐกิจ มีการจัดระบบการผลิต การจำหน่ายที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันให้สมาชิกในชุมชนได้รับประโยชน์สูงสุดในรูปของการรวมกลุ่ม การแปรรูปการผลิต โดยมีระบบการผลิตที่มุ่งตอบสนองความต้องการในการดำรงชีพของชุมชนเป็นหลักและการผลิตเพื่อการจำหน่ายตลาดภายนอกตามลำดับ

๒.๔ แนวคิดการจัดการชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ในการบริหารจัดการหรือการดำเนินงานโครงการของรัฐ รวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับชาติและระดับสากล การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นคุณค่าที่สำคัญที่มีต่อการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participation Democracy) และเป็นหลักสำคัญของธรรมาภิบาลใน

การบริหาร ซึ่งจะนำไปสู่การบริหารจัดการและการตัดสินใจในทุกนโยบายสาธารณะเพื่อที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ส่วนรวมและก่อให้เกิดการพัฒนาสร้างสรรค์ในรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการพัฒนาและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมถือเป็นแนวคิดที่มีการแพร่หลายในวงการพัฒนาโดยมีฐานแนวคิดมาจากโลกตะวันตกโดยและถูกนำมาใช้ในทางสังคมวิทยา ปัจจุบันการมีส่วนร่วมถือเป็นฐานแนวคิดที่ได้ถูกนำมาใช้ในทุวงการ โดยเฉพาะในระบบการบริหารราชการแผ่นดินยุคใหม่ที่เรียกว่าการบริหารราชการแผ่นดินเปิด (Open Governance) ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๕๐ และได้มีแผนปฏิบัติการเกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งในการบริหารราชการแบบนี้รัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน ภาคประชาสังคมและผู้มีส่วนได้เสียหรือมีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกฎหมายต่าง ๆ รวมถึงประชาชนจะต้องมีสิทธิในการได้รับรู้ข้อมูล ข่าวสาร ประโยชน์ และสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมถึงมีสิทธิในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ ดังรายละเอียดที่ได้ศึกษารวบรวมมาดังนี้

๒.๔.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

ภายใต้กรอบความคิดที่จะสร้างความทันสมัยให้เกิดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๖๐ หลายประเทศต้องการที่จะปรับเปลี่ยนชาวบ้านในพื้นที่ต่าง ๆ ให้เปิดรับเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ และให้ความสำคัญต่อความรู้พื้นถิ่นในฐานะความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนั้น ๆ ที่จำเป็นจะต้องรับเอาเทคโนโลยีเข้าไปทดแทนในบางกรณีโดยอาศัยการแทรกซึม การกดดัน หรือที่ร้ายแรงที่สุดคือการครอบงำโดยภาครัฐหรืออำนาจเบื้องบน ผลที่ตามมาทำให้นักพัฒนา นักวิชาการ หรือนักเคลื่อนไหวภาคประชาชน (Non Government Organizations = NGOs) ได้ฉีกกำลังผลักดันกรอบความคิดในการพัฒนาที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้น ทั้งนี้การมีส่วนร่วมที่ว่านั้นไม่ใช่แค่การร่วมรับฟังนโยบายจากทางภาครัฐเท่านั้น หากแต่จะต้องสร้างการมีส่วนร่วมในลักษณะการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) ให้เกิดขึ้นกับประชาชนหรือชาวบ้านและเป็นที่มาของการนิยามความหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นอย่างหลากหลายมิติ เป็นต้นว่า

การมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานที่เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าไปมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร หรือระดับประเทศ เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (Ownership) และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นยินยอมปฏิบัติตาม (Compliance) และรวมถึงตกลงยอมรับ (Commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ^{๑๗} ขณะเดียวกันยังหมายถึงการเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของโครงการพัฒนา การมีส่วนร่วมต้องเป็นไปในรูปที่ผู้รับการพัฒนาเข้ามามีส่วนกระทำให้เกิดการพัฒนาไม่ใช่เป็นผู้รับการพัฒนาตลอดไป ทั้งนี้ถือเป็นการเกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาที่แท้จริงและถาวร การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่หมายความว่าเพียงการดึงประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมตามที่ผู้นำท้องถิ่นคิดหรือจัดทำขึ้น เพราะแท้จริงแล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนต่าง ๆ มีกิจกรรมและวิธีดำเนินงานของตนอยู่แล้ว ประชาชนมี

^{๑๗} วันชัย วัฒนศัพท์, ความขัดแย้ง: ทางออกด้วยสันติวิธี, (นนทบุรี: สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า สมาคมสันติวิธีแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๙).

ศักยภาพที่จะพัฒนาหมู่บ้านของตนได้แต่ผู้บริหารการพัฒนาไม่สนใจสิ่งที่มีอยู่แล้วโดยพยายามสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมาเพื่อให้ได้ชื่อว่าเป็นความคิดหรือโครงการของตน^{๑๘}

การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาถือเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน^{๑๙} และถือเป็นการพัฒนาที่เกิดขึ้นตามกรอบแนวคิดแบบ “การพัฒนาทางเลือก” (Alternative Development) โดยมุ่งเป้าการพัฒนาไปยังชุมชนที่มีขนาดเล็กโดยตรง และให้ความสำคัญต่อความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) เช่น การพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์ต่อปัจจัย ๔ รวมถึงการให้ความสำคัญและให้ความสนใจในข้อจำกัดในการเข้าถึงหรือการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน (Human Rights) สิทธิความเป็นพลเมือง (Citizenship Right) และการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ (Human Flourishing)^{๒๐} ขณะที่องค์การสหประชาชาติได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำและเกี่ยวข้องกับมวลชนในระดับต่าง ๆ คือในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ทางสังคม การจัดสรรทรัพยากรในการกระทำโดยสมัครใจต่อกิจกรรมและต่อโครงการ^{๒๑}

กล่าวโดยสรุปแล้ว หลักการมีส่วนร่วมน่าจะหมายถึงการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการสาธารณะของรัฐจนเกิดความพึงพอใจและมีส่วนร่วมในการผลักดันให้ภารกิจหรือโครงการนั้นเกิดผลสำเร็จ ผ่านกระบวนการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การปฏิบัติ การติดตาม ประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ ด้วยความรู้สึกรับรู้ความเป็นเจ้าของ (Ownership) ที่มีพลังในการต่อรองทางการตัดสินใจ (Empowerment) และตั้งอยู่บนพื้นฐานความชอบธรรมแห่งสิทธิมนุษยชน (Human Rights) รวมถึงสิทธิความเป็นพลเมือง (Citizenship Right)

๒.๔.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

“การมีส่วนร่วม” มีกรอบแนวคิดที่กว้างขวางและสามารถเกิดขึ้นได้ในขอบเขตและระดับที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับประเภทและประเด็นปัญหา การนิยามการมีส่วนร่วมมักจะเป็นไปในลักษณะการบรรยายองค์ประกอบและรูปแบบของการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียเป็นส่วนใหญ่ เป็นต้นว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับภารกิจหรือโครงการที่ส่วนราชการจะดำเนินการซึ่งมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่โดยปกติของประชาชนในชุมชนนั้น การทำความเข้าใจถึงผลกระทบและแนวทางแก้ไขปัญหาที่ส่วนราชการจะดำเนินการ และการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน โดยให้

^{๑๘} เฉลียว บุรีภักดีและคณะ, *ชุดวิชาการวิจัยชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร: เอส อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๔๕).

^{๑๙} ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ, *กระบวนการพัฒนาและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), ๒๕๔๓).

^{๒๐} Friedmann, John, *Empowerment: The Politics of Alternative Development*, (Blackwell: Cambridge M.A. and Oxford UK, 1993), pp. 31-32.

^{๒๑} ปรีดา ปูนพันธุฉาย, “ผลของการให้คำแนะนำแบบมีส่วนร่วมต่อความร่วมมือในการรักษาของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุ”, *รายงานวิจัย*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐).

ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและรัฐต้องรับฟังและแก้ไขปัญหานั้นประชาชนเกิดความพึงพอใจและมีส่วนร่วมในการผลักดันให้ภารกิจหรือโครงการนั้นเกิดผลสำเร็จ เพราะเห็นว่าจะเกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน^{๒๒} ขณะเดียวกันในหลักการข้อที่ ๑๐ ของคำประกาศกรุงริโอ (Principle ๑๐ of Rio Declaration) เนื่องในการประชุมสิ่งแวดล้อมโลกเมื่อ ค.ศ. ๑๙๙๒ ที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมว่าเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่า

“การจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจะกระทำได้ดีที่สุดด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ ในระดับชาติ ปจเจกบุคคลต้องสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมซึ่งอยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐ อันรวมถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวัสดุอันตรายและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน และต้องมีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ รัฐจะต้องเอื้ออำนวยและส่งเสริมความตื่นตัวและการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยจัดให้มีข้อมูลข่าวสารซึ่งประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างกว้างขวาง และต้องจัดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการทางศาลและทางปกครองได้อย่างแท้จริง รวมทั้งการได้รับการชดเชยและการเยียวยาความเสียหาย”

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น ที่ผ่านมานักวิชาการ นักพัฒนา ได้นำเอาเจตนารมณ์ที่ประกาศไว้มาอ้างอิงเพื่อยืนยันหลักการมีส่วนร่วมและเพื่อแสดงถึงองค์ประกอบสำคัญของการมีส่วนร่วมก่อนที่จะมีการสรุปใจความสำคัญ ๓ ประการหรือที่เรียกกันว่า “Three Access Principles” มาเป็นแนวทางและเงื่อนไขเชิงประจักษ์ว่า หลักการมีส่วนร่วมนั้นน่าจะประกอบด้วย

- ๑) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร (Access to Information)
- ๒) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยได้รับข้อมูลและอย่างมีความหมาย (Informed and Meaningful Public Participation)
- ๓) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมหรือการได้รับการเยียวยาความเสียหาย (Access to Justice or Access to Redress and Remedy)

ที่ผ่านมานักวิชาการหลายฝ่ายต่างมีความเห็นร่วมกันว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงต้องประกอบด้วยลักษณะทั้ง ๓ ประการดังที่กล่าวมานี้ และถือเป็นตัวชี้วัดของความก้าวหน้าหรือความสำเร็จของรัฐในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม “การมีส่วนร่วม” ในกรอบความคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาจะมีฐานความคิดที่แตกต่างอยู่ ๔ แนวทาง กล่าวคือ ๑) กรอบความคิดที่เป็นความเชื่อในศักยภาพของ “ปัจเจกชน” ที่จะมี “สิทธิ” ในการแสดงความคิดเห็นของตนต่อการพัฒนาชุมชนที่ตนสังกัด และสามารถรวมตัวกันในรูปของประชาคม เพื่อร่วมกันจัดการกิจการของชุมชน ๒) การมีส่วนร่วมในแนว “ชุมชนนิยม” (Communitarianism) ซึ่งเน้นความสำคัญของชุมชนมากกว่าปัจเจกชนหรือคนแต่ละคนในการร่วมกันกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อ

^{๒๒} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, เอกสารชี้แจงพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, ๒๕๔๖), หน้า ๙.

ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ชุมชนร่วมกัน ๓) แนวคิดเชิงผสมผสานระหว่างปัจเจกชนกับชุมชนนิยม และ ๔) หลักการจัดการร่วมกัน (Co-Management) ระหว่างรัฐและชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) ความเชื่อในศักยภาพของปัจเจกชน

การมีส่วนร่วมทางสังคมเกิดขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อในระบอบประชาธิปไตยที่ให้ ความสำคัญในเรื่องของ “สิทธิ” และ “ความเสมอภาค” ระหว่างประชาชน และความเชื่อเรื่องการมีส่วนร่วม ยังมีความเกี่ยวพันลึกซึ้งกับความเชื่อในเรื่อง “ปัจเจกชน” (Individualism) ที่มีความสามารถและ ศักยภาพที่สามารถคิดเองเป็น ตัดสินใจเองได้ และสามารถรวมตัวกันในรูปแบบของ “ประชาคม” เพื่อร่วมกัน จัดการกิจการของชุมชนและเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของทุก ๆ คน ภายใต้กฎกติกาที่กำหนดร่วมกันและ ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่ง “การเสียสละ” และความสมัครใจที่จะเข้าสู่ “พันธะสัญญาทางสังคม” (Social Contracts) ตามเกณฑ์แห่ง “เสรีภาพ” และ “สิทธิขั้นพื้นฐาน” บางประการ

๒) ความเชื่อในแนวคิดชุมชนนิยม

แนวความคิดชุมชนนิยมได้รับอิทธิพลจาก Tonnies ซึ่งเป็นนักสังคมวิทยาเยอรมัน ในศตวรรษที่ ๑๙ ซึ่งอธิบายคุณตรงข้ามของชุมชนขนาดเล็ก (Gemeinschaft) ซึ่งสมาชิกมีการรู้จักกัน เป็นการสวนตัวในลักษณะของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Face-to-Face Relations) เปรียบเทียบกับ สังคมขนาดใหญ่ (Gesellschaft) ซึ่งสมาชิกไม่ได้รู้จักกันเป็นส่วนตัว แต่ติดต่อสัมพันธ์กันตาม บทบาทและสถานภาพในยุโรปในศตวรรษที่ ๑๙ ซึ่งเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็น อุตสาหกรรม นักคิดในแนวชุมชนนิยมมักค่อนข้างหวาดระแวงต่อแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อปัจเจก ชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบที่เน้นการแข่งขันซึ่ง “บุคคล” ที่มีความสามารถที่สุด คือ ผู้ชนะ ถูกนำไป เชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจเสรี (ซึ่งนักคิดแนวชุมชนนิยมเชื่อว่า) เป็นระบบแบบ “มือใครยาวสาวได้ สาวเอา” ดังนั้นจึงเป็นระบบที่ขาดความยุติธรรมและความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อ่อนแอ

ในแนวคิดแบบชุมชนนิยมรัฐถูกมองอย่างหวาดระแวงวาร์บิเชเฉพาะกลุ่มผู้มีอำนาจ และอิทธิพลซึ่งเป็นคนกลุ่มเล็ก ๆ ในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในครึ่งหลังของศตวรรษที่ ๒๐ ใน ประเทศกำลังพัฒนารัฐมักจะถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา^{๒๓} เนื่องจากระบบบริหารราชการซึ่ง อึดอาดอื้ออ้ายและการผูกขาดการตัดสินใจไว้ที่ศูนย์กลางของอำนาจทำให้อำนาจพัฒนาหลาย อย่างไม่สามารถสนองตอบและแก้ไขปัญหาที่แท้จริงให้กับประชาชนในระดับรากหญ้าได้อย่าง ทันท่วงที หลายครั้งได้เกิดการพยายามปฏิเสธรัฐที่จะให้รัฐยุ่งเกี่ยวในบางกิจกรรมและบางโครงการ ซึ่ง ถือเป็นอิทธิพลของกระแสชุมชนนิยมที่รัฐจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทต่อปัญหาหรือการพัฒนาให้อยู่ใน ฐานะของ “ผู้รับฟัง” ที่ต้อง “ยอมรับ” และ “เปิดประตู” ให้ประชาชนในระดับรากหญ้ามีส่วนร่วม อย่างจริงจังในกระบวนการการพัฒนาหรือปัญหาที่เกิดขึ้น

๓) การผสมผสานฐานคิดของปัจเจกชนและชุมชนนิยม

แนวความคิดในเรื่องนี้จะมุ่งเน้นไปที่ประเด็นของการสร้าง “ทุนทางสังคม” บน พื้นฐานของการสร้าง “ประชาสังคม” โดยมีฐานรากทางความคิดที่ตั้งอยู่บนความเชื่อมั่นในศักยภาพ ของปัจเจกชน แต่ในขณะเดียวกันเขาก็ปฏิเสธความสุดโต่งในชุมชนนิยมที่มีความเชื่อมั่น ศรัทธา จน

^{๒๓} Friedmann, John, Empowerment: The Politics of Alternative Development, Ibid., p. 6.

เกิดการขับเคลื่อนในลักษณะประชาสังคมที่ไม่อยากให้รัฐเข้ามายุ่งเกี่ยวในชุมชน และในทางตรงกันข้ามอาจจะต้องการเปิดช่องว่างให้รัฐเข้ามายุ่งเกี่ยวได้ในฐานะที่เป็นองค์การที่พร้อมจะการสนับสนุนช่วยเหลือ และมีส่วนในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความยุติธรรมมากที่สุด

๔) หลักการจัดการร่วมกัน (Co-Management) ระหว่างรัฐและชุมชน

การมีส่วนร่วมแบบหลักการจัดการร่วมกัน ส่วนใหญ่เป็นการมีส่วนร่วมในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างรัฐและชุมชน ทั้งนี้ที่ผ่านมามีปัญหาบางประการในกิจกรรม โครงการ หรือนโยบายสาธารณะของภาครัฐ เป็นต้นว่า ๑) ทุกภาคส่วนหรือบางกลุ่มในชุมชนยังไม่ได้มีส่วนร่วมที่เท่าเทียมกัน ๒) เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นในหน่วยราชการระหว่างระดับนโยบายและในระดับปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ และ ๓) เกิดปัญหาความขัดแย้งหรือการกระทบกระทั่งกับชุมชนใกล้เคียง ซึ่งจำเป็นจะต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐเข้าไปจัดการหรือไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อย่างไรก็ตามรูปแบบการจัดการร่วมกันเป็นรูปแบบที่นักวิชาการหลายคนให้ความสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่รูปแบบ กฎเกณฑ์ รวมทั้ง “ใคร” ควรเข้ามาจัดการร่วมกันย่อมต้องแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่และในแต่ละสถานการณ์นั้น ๆ ซึ่งไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว

จากการศึกษายังพบว่าการมีส่วนร่วมนั้นยังมีการแบ่งแยกออกเป็น ๒ ลักษณะ กล่าวคือ ๑) การมีส่วนร่วมเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Formal-informal Participation) ที่เป็นการมีส่วนร่วมที่ถูกต้องตามระบบขององค์กร ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมตามหน้าที่ที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมตามขอบเขตที่องค์กรได้วางนโยบายไว้ และการมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นอย่างไม่มีโครงสร้าง อาจเป็นการร่วมตกลงกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มหรือในบรรยากาศของความเป็นส่วนตัวมากกว่าลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ และ ๒) การมีส่วนร่วมทางตรง (Direct Participation) ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมกันโดยตรงที่สมาชิกหรือการรวมกลุ่มต่าง ๆ โดยได้มีส่วนร่วมแบบทันที แต่ละคนมีสิทธิและโอกาสที่จะแสดงการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องโดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน และการมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน^{๒๔}

ขณะเดียวกัน Cohen and Uphoff ยังได้อธิบายถึงลักษณะหรือมิติของการมีส่วนร่วมว่าประกอบด้วย ๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) ๓) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) และ ๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)^{๒๕} ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจถือเป็นศูนย์กลางของการเกิดความคิดที่หลากหลาย มีการกำหนดและประเมินทางเลือกตัดสินใจ เลือกเปรียบเทียบได้กับการวางแผนเพื่อนำทางที่เลือกมาสู่การปฏิบัติ สามารถแบ่งการตัดสินใจนี้ออกเป็น ๓ ชนิด คือ

^{๒๔} Cohen J.M. and Uphoff N.T., *Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarity Through Specific, World Development*, (New York: Cornell University, 1977), pp. 213-235.

^{๒๕} Ibid., pp. 7-17.

๑.๑) การตัดสินใจช่วงเริ่มต้น เป็นการเริ่มต้นหาความต้องการจากคนในชุมชนและวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการที่สำคัญ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญที่จะเลือกเอาโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและมีความเป็นรูปธรรมโดยผ่านการใช้กระบวนการตัดสินใจ ในระยะนี้สามารถให้ข้อมูลที่สำคัญของชุมชนและป้องกันความเข้าใจผิดที่อาจเกิดขึ้นและเสนอกลยุทธ์เพื่อแก้ไขปัญหาซึ่งคนในชุมชนสามารถเข้ามาเกี่ยวข้องตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นโครงการ ทั้งในเรื่องการเงิน การจัดสรรบุคลากร ตลอดจนวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการและสนับสนุนโครงการที่จะนำเข้ามาซึ่งประโยชน์สุขของชุมชน

๑.๒) การตัดสินใจในช่วงดำเนินการ คนในชุมชนอาจไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในช่วงเริ่มต้นแต่ถูกขอร้องให้เข้ามาดำเนินการเมื่อโครงการเข้ามา ความสำเร็จในช่วงนี้เกิดขึ้นได้มากกว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น ซึ่งโครงการจะต้องค้นหาความต้องการของชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในภายหลังนี้ และจัดลำดับความสำคัญของโครงการและวิธีการดำเนินโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

๑.๓) การตัดสินใจในช่วงปฏิบัติการ เป็นความเกี่ยวข้องในชุมชนเมื่อโครงการเข้ามามีการเชื่อมโยงโครงการเข้ามาสู่คนในชุมชน โดยจะมีการรวบรวมข้อมูลขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์สำหรับปฏิบัติการกิจกรรมในโครงการ กรอบที่สมาชิกยึดถือประกอบด้วย การประชุมเพื่อจัดทำนโยบาย การคัดเลือกผู้นำที่จะมีอิทธิพลต่อองค์กร^{๒๖}

๒) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

ในช่วงนี้คนในชุมชนหรือท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมในการปฏิบัติได้ ๓ รูปแบบ คือ

๒.๑) การมีส่วนร่วมในการสหทรัพยากร ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ได้แก่ สละแรงงาน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และข้อมูลข่าวสาร ทั้งหมดนี้ถือเป็นแหล่งทรัพยากรหลักที่สำคัญซึ่งมีอยู่ในท้องถิ่นที่สามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาโครงการ การส่งเสริมโดยใช้แรงงานในท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดี การบริจาคเงินและวัสดุอุปกรณ์และอื่น ๆ เป็นการแสดงให้เห็นทิศทางที่ชัดเจนของการมีส่วนร่วม สิ่งสำคัญของการมีส่วนร่วมคือการรู้ว่าใครเป็นผู้สนับสนุนและทำอะไรโดยวิธีการสมัครใจ การได้รับค่าตอบแทนหรือโดยการบีบบังคับ การสนับสนุน เรื่องทรัพยากรบ่อยครั้งที่พบว่ามีความไม่เท่าเทียมกันและการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว

๒.๒) การมีส่วนร่วมในการบริหารและการประสานงาน คนในท้องถิ่นสามารถรวมตัวกันในการปฏิบัติงานโดยการเป็นลูกจ้างหรือสมาชิกทีมที่ปรึกษาหรือเป็นผู้บริหารโครงการ เป็นสมาชิกอาสา ซึ่งทำหน้าที่ประสานงานกิจกรรมของโครงการ มีการฝึกอบรมให้รู้เทคนิคการปฏิบัติงานในโครงการสำหรับผู้เข้ามาบริหารหรือประสานงานวิธีนี้นอกจากจะเพิ่มความไว้วางใจให้กับคนในชุมชนหรือท้องถิ่นแล้ว ส่วนหนึ่งยังช่วยให้เกิดความตระหนักถึงปัญหาของตนเอง อีกทั้งยังทำให้เกิดการสื่อสารข้อมูลภายในและได้รับคำแนะนำซึ่งเป็นปัญหาของคนในท้องถิ่นตลอดจนผลกระทบที่ได้รับเมื่อโครงการเข้ามา

^{๒๖} สถาบันพระปกเกล้า, “การพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน”, เอกสารประกอบการศึกษาดูงานของคณะกรรมการอิทธิพลรัฐสภา, (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๑). (อัคราณา).

๒.๓) การมีส่วนร่วมในการขอความร่วมมือ ทั้งนี้การขอความร่วมมือไม่จำเป็นต้องมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่เป็นพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ว่าผลเสียที่ตามมาหลังจากนำโครงการเข้ามาและผลที่เกิดกับคนในชุมชนหรือท้องถิ่นที่เข้าร่วมในโครงการ

๓) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานานและมีผลในทางเศรษฐกิจที่ไม่ควรมองข้าม การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์แบ่งได้ ๓ รูปแบบ คือ

๓.๑) ผลประโยชน์ด้านวัตถุ ถือเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคล เช่น เป็นการเพิ่มการบริโภค รายได้ และทรัพย์สิน แต่สิ่งเหล่านี้จะทำให้การสรุปข้อมูลล้มเหลวทั้งนี้ควรวิเคราะห์ให้ได้ว่าใครคือผู้มีส่วนร่วมและดำเนินการให้เกิดขึ้น

๓.๒) ผลประโยชน์ด้านสังคม ถือเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานด้านสาธารณะ ได้แก่ บริการหรือความพึงพอใจในระบบสาธารณูปโภค การเพิ่มโครงการพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้รูปแบบการผสมผสานเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับคนยากจน ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ทั้งในเรื่องปริมาณ การแบ่งผลประโยชน์ และคุณภาพบริการและความพึงพอใจ

๓.๓) ผลประโยชน์ด้านบุคคล ถือเป็นความปรารถนาที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มหรือได้รับการคัดเลือกเข้ามา เป็นความต้องการอำนาจทางสังคมและการเมืองโดยผ่านความร่วมมือในโครงการ ผลประโยชน์สำคัญที่ได้จากโครงการมี ๓ อย่าง คือ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง อำนาจทางการเมือง และความรู้สึกว่าตนเองทำงานมีประสิทธิผล การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ควรศึกษาผลเสียที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลังด้วย เพราะอัตราการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์มีความแตกต่างกัน และจะเป็นข้อมูลที่สำคัญในการวางนโยบายหลักที่เกี่ยวข้องว่าจะให้ใครมีส่วนร่วม ทั้งนี้หากผลที่ออกมาตรงกันข้ามกับความคาดหวังจะได้แก้ไขเพื่อหาแนวทางที่มีความเป็นไปได้ในการวางรูปแบบใหม่

๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการประเมินผลเป็นส่วนที่มีการเขียนเป็นรายงานไว้น้อย ทั้งนี้เราสามารถประเมินโครงการได้ ๒ รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมทางตรงและการมีส่วนร่วมทางอ้อม การมีส่วนร่วมในการประเมินผลส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางมากกว่าคนในชุมชนหรือท้องถิ่น ซึ่งทำหน้าที่ประเมินผลด้านงบประมาณ ความพึงพอใจของบุคคลที่มีต่อโครงการ ประเมินว่ามีผู้เห็นด้วยกับโครงการหรือไม่ ผู้ที่มีส่วนร่วมได้แก่ใครบ้าง มีส่วนร่วมโดยวิธีใด มีการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ หรือผ่านตัวแทนที่เลือกเข้าไปอย่างไรและทำอย่างไร ความคิดเห็นต่าง ๆ จึงจะได้รับการนำไปใช้ประโยชน์

การมีส่วนร่วมของประชาชนยังจัดเป็นรูปแบบหนึ่งของแนวความคิดในการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมาสู่ส่วนท้องถิ่นเพราะประชาชนในท้องถิ่น คือ ผู้ที่รู้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นตนเองดีกว่าผู้อื่น การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นการเปิดกว้างในความคิดเห็นโดยการสื่อสารสองทางในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน และในแต่ละประเด็นนั้นไม่สามารถใช้เกณฑ์

ใดเกณฑ์หนึ่งมาตัดสินใจได้เหมือนกัน ซึ่งสามารถจำแนกตามมิติของระดับการมีส่วนร่วมมี ๓ รูปแบบ^{๒๗} ดังนี้

๑) การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกันกล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า มีทรัพยากรหรือความรู้ด้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

๒) การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยไม่รู้จักความต้องการของประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น

๓) การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย จัดเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชนตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุนและส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดสรรหรือจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควรตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า ควรเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อส่วนรวม ทั้งในแง่ของคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่โดยรวมถึงจะต้องเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นติดตามมา ทั้งนี้ควรที่จะมีแนวคิดและเป้าหมายที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

๑) การมีส่วนร่วมเป็นคุณค่าที่สำคัญในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ ประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มที่จะได้รับผลกระทบจากมาตรการ นโยบาย กฎหมายและโครงการต่าง ๆ ของรัฐ ควรที่จะได้มีโอกาสได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเหล่านั้น รวมทั้งมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจภายใต้กลไกและรูปแบบที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้รัฐสามารถนำเอาข้อมูล ข้อคิดเห็น และผลประโยชน์ได้เสียของประชาชนไปเป็นกรอบในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ

๒) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นมาตรการสำคัญรูปแบบหนึ่งในการแบ่งสรรอำนาจ (Redistribution of Power) ในการตัดสินใจให้กับประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจ อธิปไตย การให้สิทธิแก่ชุมชนในการร่วมบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือเป็นการเพิ่มอำนาจให้แก่ประชาชนซึ่งสามารถนำไปสู่ระบบและกลไกในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้นกว่าที่ผ่านมา

๓) การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นรูปแบบและกลไกสำคัญที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาชน (Empowerment) ถือเป็นการช่วยเพิ่มศักยภาพและพัฒนาคนโดยเฉพาะประชาชนกลุ่มที่มีความยากจนและด้อยโอกาส ให้เขาเหล่านั้นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการของภาครัฐมากขึ้น

๔) การมีส่วนร่วมนำมาซึ่งการตัดสินใจที่รอบคอบและรอบด้านมากขึ้น เนื่องจากรัฐได้นำเอาทัศนะที่หลากหลายของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาประกอบการตัดสินใจในกิจกรรม โครงการ หรือนโยบายของตน ทำให้ได้ผลการตัดสินใจที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของประชาชน

^{๒๗} เนลียว บุรีภักดี และคณะ, ชุมชนวิชาการวิจัยชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการ
ปฏิรูป, กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑๕.

๕) การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยสนองตอบหลักความเป็นธรรมหรือความเสมอภาค (Equity) ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบจากมาตรการของรัฐได้มีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจของรัฐได้

๖) การมีส่วนร่วมจะนำไปสู่ระบบการบริหารจัดการภาครัฐที่ดีและมีการพัฒนาที่ยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนจะช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากภาครัฐไม่มีกำลังบุคลากรหรืองบประมาณที่จะคอยตรวจสอบตราสอดส่องว่าไม่มีการละเมิดกฎหมายแต่จะมีเครือข่ายประชาชนคอยเป็นผู้ตรวจสอบตราสอดส่องในเรื่องดังกล่าวแทน

ในส่วนของเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมี ๓ ประการสำคัญ ได้แก่

๑) การมีส่วนร่วมต้องเป็นไปโดยอิสรภาพ หมายถึง ผู้มีส่วนร่วมมีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ การเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องเป็นไปอย่างสมัครใจ การถูกบังคับให้ร่วมไม่ว่าจะรูปแบบใดก็ตามไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

๒) การมีส่วนร่วมต้องเป็นไปโดยความเสมอภาค กล่าวคือ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ

๓) การมีส่วนร่วมต้องเป็นไปตามความสามารถ ทั้งนี้ในบางกิจกรรมแม้จะกำหนดว่าผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพและเสมอภาคแต่กิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมายการมีส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้^{๒๘}

ขณะเดียวกันการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขย่อยอื่นอีกเป็นต้นว่า ประชาชนต้องมีเวลา ประชาชนต้องมีความสนใจประชาชนต้องสามารถสื่อสารด้วยความเข้าใจต่อกันทั้งสองฝ่าย ประชาชนต้องไม่รู้สึกว่าเป็นผลกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่หรือสถานภาพทางสังคมด้วย^{๒๙}

สำหรับรูปแบบในการสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนนั้นสามารถจัดได้หลายรูปแบบด้วยกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ดำเนินการ โดยอาจเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชนจากระดับต่ำไปจนถึงระดับสูงสุดนั่นก็คือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งในบางโครงการอาจสามารถดำเนินการเพียงรูปแบบเดียวก็สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ แต่สำหรับโครงการที่มีความซับซ้อนของโครงสร้างปัญหาควรดำเนินการในลักษณะบูรณาการจากหลาย ๆ รูปแบบเข้าไว้ด้วยกันเพื่อความสำเร็จของโครงการ การมีส่วนร่วมของชุมชนที่ตรงกับปัญหาและความต้องการที่แท้จริงมีรูปแบบของการมีส่วนร่วมสามารถสรุปได้เป็น ๕ รูปแบบ^{๓๐} ได้แก่

๑) การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) หมายถึง การที่ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

^{๒๘} ถวิลวดี บุรีกุล, การมีส่วนร่วม: แนวคิด ทฤษฎีและการบวนการ, (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๘), หน้า ๓.

^{๒๙} นิรันดร์ จงวุฒิเวศน, กลวิธี แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภารการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๘๖.

^{๓๐} สุคนธ์ เครือคำ และคณะ, การพัฒนาที่มงาน, (ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๕).

๒) การปรึกษาหารือ (Public Consultation) หมายถึง รูปแบบการมีส่วนร่วมที่มี การจัดการหารือ ระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อที่จะ รับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม หรือประกอบการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบ สิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การปรึกษาหารือยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการกระจายข้อมูลข่าวสารไปยัง ประชาชนทั่วไปและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้นและ เพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะ หรือเพื่อประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ

๓) การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) หมายถึง การที่ภาคประชาชน และส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม รวมถึงผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือ กิจกรรมนั้นได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลที่จะดำเนินโครงการหรือ กิจกรรมในพื้นที่นั้นหรือไม่ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายรูปแบบที่พบเห็นกันบ่อย ได้แก่

๓.๑) การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมลักษณะ นี้จะต้องจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่ง ตัวแทนเข้าร่วมเพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะโครงการหรือผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น รวมถึงตอบข้อซักถาม การประชุมในระดับนี้อาจจะจัดในระดับกว้างเพื่อรวมหลาย ๆ ชุมชนในคราว เดียวกันในกรณีที่มีหลายชุมชนได้รับผลกระทบเหมือนกันหรือคล้ายกัน

๓.๒) การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการจำเป็นจะต้องมีการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิง วิชาการ โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายซักถามและให้ความเห็นต่อ โครงการ การประชุมอาจจะจัดในที่สาธารณะทั่วไปและผลการประชุมจะต้องนำเสนอต่อสาธารณะ รวมถึงผู้เข้าร่วมประชุมต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย

๓.๓) การประชาพิจารณา (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการ ดำเนินการที่ชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบัง ทั้งฝ่ายเจ้าของ โครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ การประชุมและคณะกรรมการจัดการประชุมจะต้อง มีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นยอมรับ มีหลักเกณฑ์ มีประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจนซึ่งอาจมา จากการร่วมกันกำหนดขึ้นและแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน ทั้งนี้รูปแบบการประชุมไม่ควรจะเป็น ทางการมากนักและไม่เกี่ยวข้องกับนโยบายของกฎหมาย ที่จะต้องมีการชี้ขาดเหมือนการตัดสินใจในทาง กฎหมาย การจัดประชุมจึงอาจจัดให้หลายวันและไม่จำเป็นว่าจะต้องจัดเพียงครั้งเดียวหรือสถานที่ เดียวตลอดไป

๔) การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง การที่ภาคประชาชนและ ส่วนงานที่เกี่ยวข้องมีสิทธิและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อประเด็นปัญหา ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของ การมีส่วนร่วมภาคประชาชน ซึ่งในทางปฏิบัติการที่จะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหา นั้น ๆ ไม่สามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นได้ง่ายนัก ทั้งนี้อาจดำเนินการให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ เลือกตัวแทนของตนเข้าไปนั่งในคณะกรรมการใดคณะหนึ่งที่มีอำนาจตัดสินใจ รวมทั้งได้รับเลือกใน ฐานะที่เป็นตัวแทนขององค์กรที่ทำหน้าที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่ และประชาชนจะมีบทบาทชี้แนะ การตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการพิเศษนั้น ๆ ว่าจะมีการวาง น้ำหนักของประชาชนไว้เพียงใด

๕) การใช้กลไกทางกฎหมาย (Law) หมายถึง การที่ภาคประชาชนและส่วนงานที่เกี่ยวข้องมีสิทธิและมีส่วนร่วมในเชิงของการป้องกันแก้ไข เป็นลักษณะของการเรียกร้องและป้องกันสิทธิของตนเองอันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม และเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองคิดว่าจะได้รับ โดยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ หรือ ๒๕๕๐ ก็ได้ต่างก็ได้ให้หลักการเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในหลาย ๆ ด้าน เป็นต้นว่า

๕.๑) ด้านการรับรู้ข่าวสาร

๕.๒) ด้านการพิจารณาการปฏิบัติราชการทางการปกครอง

๕.๓) ด้านการกำหนดนโยบาย

๕.๔) ด้านการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕.๕) ด้านการคัดเลือกผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๕.๖) ด้านการตรวจสอบและการปฏิบัติงาน

๕.๗) ด้านการออกกฎหมาย

ทั้งนี้ประชาชนสามารถใช้สิทธิของตนตามรัฐธรรมนูญทั้งในรูปของปัจเจกและในรูปขององค์กรตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ ประกอบรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตามการใช้กลไกทางกฎหมายนี้จะทำให้เกิดความยืดหยุ่นต่อการดำเนินการโครงการหรือการยุติโครงการ รวมทั้งมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นด้วย

ขณะเดียวกันสถาบัน IAP๒ (International Association for Public Participation)^{๓๑} ซึ่งเป็นสถาบันฝึกอบรมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีชื่อเสียงของสหรัฐอเมริกา ได้จัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ตามกรอบแนวคิดขององค์การสหประชาชาติ^{๓๒} ที่ได้กล่าวถึงหลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐใน ๕ ระดับ ดังนี้

๑) การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) ซึ่งเป็นระดับเริ่มต้นประชาชนมีบทบาทน้อย เป้าหมาย คือ การให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและถูกต้องแก่ประชาชน รวมทั้งเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นปัญหา ทางเลือก และทางเลือก ตัวอย่างเช่น การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น แผ่นพับ เสียงตามสาย ฯลฯ คำสัญญาที่หน่วยงานให้กับประชาชน คือ การให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและถูกต้อง

๒) การมีส่วนร่วมในระดับปรึกษาหารือ (Consult) ระดับนี้ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้สึก และแสดงความคิดเห็นประกอบการตัดสินใจ เป้าหมายคือการได้รับข้อมูลและรับความคิดเห็นจากประชาชนเกี่ยวกับสภาพปัญหา ทางเลือก และแนวทางแก้ไข ตัวอย่าง เช่น การสำรวจความคิดเห็น การสนทนากลุ่มย่อย การจัดเวทีสาธารณะ ฯลฯ คำสัญญาที่

^{๓๑} สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน, คู่มือการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: กรมชลประทาน, ๒๕๕๕), หน้า ๑๐-๑๑.

^{๓๒} United Nation, “Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation Development Report of the Meeting for The Adhoc Group of Expert”. Department of International Economic and Social Affairs, (New York: United Nation, 1981), pp. 123-124.

หน่วยงานให้กับประชาชน คือ การให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชนทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการรับฟังความคิดเห็น ตระหนักถึงข้อมูล และความคิดเห็นของประชาชนในการตัดสินใจ

๓) การมีส่วนร่วมในระดับการเข้ามามีบทบาท (Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทำงาน ตลอดกระบวนการตัดสินใจมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลข่าวสารระหว่างรัฐและประชาชนอย่างจริงจัง เป้าหมายคือ การทำงานร่วมกับประชาชนเพื่อสร้างความมั่นใจว่า ความต้องการและความคิดเห็นของประชาชนจะได้รับการพิจารณา ตัวอย่างเช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการการสำรวจความคิดเห็นโดยการปรึกษาหารือ ฯลฯ คำสัญญาที่หน่วยงานให้กับประชาชน คือ การทำงานกับประชาชนเพื่อให้ความคิดเห็นและข้อมูลจากประชาชนสะท้อนในทางเลือก

๔) การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (Collaborate) เป็นการให้บทบาทแก่ประชาชนในระดับสูง โดยประชาชนและรัฐทำงานร่วมกันในกระบวนการตัดสินใจ เป้าหมายคือ การเป็นหุ้นส่วนกับประชาชนในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจตั้งแต่การระบุปัญหา พัฒนาทางเลือกและแนวทางแก้ไข ตัวอย่างเช่น การตั้งเป็นคณะที่ปรึกษาฝ่ายประชาชน การสร้างฉันทามติ กระบวนการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม ฯลฯ คำสัญญาที่หน่วยงานให้กับประชาชน คือ การร่วมงานกับประชาชนเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะและแนวคิดใหม่จากประชาชน โดยสัญญาว่าจะนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ในการตัดสินใจทางออกของปัญหาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

๕) การมีส่วนร่วมในระดับให้อำนาจแก่ประชาชน (Empower) ถือเป็นขั้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมสูงที่สุด เป้าหมายคือ การให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจลงมือด้วยตนเอง โดยรัฐจะดำเนินการตามการตัดสินใจในรูปแบบการมีส่วนร่วม คือ การลงประชามติ และการแก้ไขปัญหาคัดแย้งโดยกระบวนการระดมความคิดเห็น มักเป็นประเด็นที่มีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง ประโยชน์ของการตัดสินใจขั้นนี้ คือ การสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน เข้าใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน คำสัญญาที่หน่วยงานให้กับประชาชน คือ การปฏิบัติตามสิ่งที่ประชาชนตัดสินใจเลือก

สำหรับระดับการมีส่วนร่วมที่แบ่งได้เป็น ๕ ระดับ^{๓๓} จากการมีส่วนร่วมในระดับต่ำสุดไปถึงระดับสูง คือ ๑) การให้/รับข่าวสาร (Inform) ๒) การปรึกษาหารือ (Consult) ๓) การร่วมคิดร่วมทำ (Involve) ๔) การเป็นหุ้นส่วนหรือภาคี (Collaborate) และ ๕) การเสริมพลังอำนาจ (Empower) การเลือกกระบวนของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีระดับและเทคนิคที่ใช้แสดงเป็นตารางให้เห็นรายละเอียดตามตารางที่ ๒.๑ ดังนี้

^{๓๓} สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, “โครงการจัดทำรูปแบบกลไกการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดทำนโยบาย แผน มาตรการ กฎหมาย หลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”, รายงานวิจัย, (เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๒๓.

ตารางที่ ๒.๑ ระดับการมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วม	วัตถุประสงค์	ทางเลือกของรูปแบบที่ใช้	เทคนิคการใช้
๑) ให้ข้อมูล (Inform)	ให้ประชาชนตระหนักและให้ความรู้แก่ประชาชน	แลกเปลี่ยนข้อมูล	โฆษณาทางสื่อ / ตั้งตู้แจกข้อมูลข่าวสาร / แผ่นพับ / จัดทำวีดิทัศน์ / เปิดเว็บไซต์ให้ข้อมูล / ตั้งทีมออกไปรณรงค์นอกพื้นที่ / เปิดศูนย์ข้อมูลข่าวสาร / เอกสารข้อเท็จจริง / จัดหมายข่าว / รายงานการศึกษาทางเทคนิค / รายการโทรทัศน์
		ชักชวนให้ประชาชนเข้าร่วมในกระบวนการ	ทัศนศึกษา / การประชุมชี้แจงของหน่วยงาน / คำประกาศของทางราชการ
การปรึกษาหารือรับฟังความคิดเห็น (Consult)	เพื่อให้ได้มาซึ่ง Input/Feedback จากประชาชนอย่างกว้างขวาง	ชักชวนให้ประชาชนมาเข้าร่วมในกระบวนการ	ประชาพิจารณ์ / จัดงานการแสดง (Exhibition) เสวนาประชาชน / การเยี่ยมชมโครงการเพื่อให้ข้อมูลและรับข้อมูลจากประชาชน / การจัดหาวิทยากรกระบวนการ / จัดแสดงข้อเท็จจริง / การสนทนากลุ่มย่อย / เวทีสาธารณะ
		รวบรวมข้อมูลจากประชาชนและภาครัฐให้ Feedback	ทำแบบสอบถาม / จัดทำแบบฟอร์มการแสดงความคิดเห็น / การสัมภาษณ์รายบุคคล / การสนทนากลุ่มย่อย / สายด่วนสายตรง / การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ / การร่วมลงประชามติ (ตามกฎหมายไทย)
การร่วมคิดร่วมทำ (Involve)	เพื่อให้เกิดการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเต็มที่	ชักชวนให้ประชาชนเข้าร่วมในกระบวนการ	การประชุมกลุ่มย่อยในการวางแผน / คณะกรรมการระดับท้องถิ่น / การจัดหาวิทยากรกระบวนการ / การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
การเป็นหุ้นส่วนหรือภาคี (Collaborate)	เพื่อสร้างฉันทานุมัติ	ชักชวนให้ประชาชนเข้าร่วมในกระบวนการ	คณะกรรมการที่ปรึกษา / เวทีผู้มีส่วนได้เสีย / ฟอร์มแผนภูมิภาค / การจัดทำแผนที่ความคิด
การเสริมพลังอำนาจของประชาชน	เพื่อสร้างเวทีให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ	ชักชวนให้ประชาชนเข้าร่วมในกระบวนการ	การปฏิบัติตามการประเมินผลและคำแนะนำของภาคประชาชน
		รวบรวมข้อมูลจากประชาชนและภาครัฐให้ Feedback	การลงคะแนนเสียง (Referendum ในต่างประเทศ)

กล่าวโดยสรุป กรอบคิดเรื่องการมีส่วนร่วมในงานพัฒนานั้น ในยุคต้นของการพัฒนาชุมชน แม้จะมีจุดดีในแง่ของการต้องการสร้างประชาธิปไตยภายในชุมชน แต่ในภาคปฏิบัติเมื่อนำมาใช้ในประเทศด้อยพัฒนาที่อำนาจบริหารมีลักษณะรวมศูนย์ การมีส่วนร่วมจึงอาจกลายเป็นการเกณฑ์ (Recruitment) ให้คนเข้ามาร่วมภายใต้ปรัชญาของการต้องการเปลี่ยนคนในประเทศด้อยพัฒนาเหล่านี้ให้ทันสมัยมากขึ้น ใหญ่จักคิดเพื่อพัฒนาตนเอง ให้สามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งนี้เพื่อให้พ้นจากสภาพความยากจนและด้อยพัฒนา ขณะเดียวกันในการมีส่วนร่วมในรูปแบบปัจจุบันมีการเปิดกว้างและยอมรับในสิทธิของประชาชนและชุมชนมากขึ้น ทำให้ปรากฏการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนได้แสดงพลังแห่งการมีส่วนร่วมออกมาในหลายระดับ ประกอบด้วย

๑. การรับรู้ข่าวสาร (Public information) หมายถึง การที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

๒. การรับฟังความคิดเห็น (Public Consultation) หมายถึง รูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีจัดการการหารือ ระหว่างรัฐในฐานะเป็นผู้ดำเนินการโครงการพัฒนากับประชาชนที่เกี่ยวข้องและที่ได้รับผลกระทบ เพื่อที่จะรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมหรือประกอบการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะหรือเพื่อประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ

๓. การร่วมในการตัดสินใจ (Public Involve) หมายถึง การที่ภาคประชาชนและส่วนงานที่เกี่ยวข้องมีสิทธิ์ มีส่วนร่วมแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจต่อประเด็นปัญหาหรือการดำเนินการพัฒนาใด ๆ ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูล ความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการพัฒนา

๔. ความร่วมมือ (Public Collaboration) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วมโดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจในการพัฒนา และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

๕. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Public Empower) หมายถึง การที่ประชาชนบทบาทในระดับสูงในการมีส่วนร่วมในลักษณะของการเรียกร้องและป้องกันสิทธิของตนเองได้ หากไม่ได้รับความเป็นธรรม และไม่ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

๒.๔.๓ รูปแบบของการมีส่วนร่วม

จากกรอบคิดการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมทั้ง ๕ ด้าน ที่คณะผู้วิจัยได้สรุปวิเคราะห์และนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จากการศึกษาเชิงลึกพบว่าในแต่ละด้านนั้นจำเป็นอย่างยั้งที่จะต้องมีการบูรณาการเอาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเข้ามาประยุกต์หรือผสมผสานเพื่อให้เกิดความกลมกลืนและเหมาะสมกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ดังนี้

๑) การรับรู้ข่าวสาร (Public Information)

ในเรื่องนี้ มัลลิกา ผลอนันต์^{๓๔} ได้กล่าวถึงการรับรู้ข่าวสารที่จะก่อให้เกิดแรงจูงใจและการโน้มน้าวใจที่จะมีผลต่อการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงใด ๆ นั้นมีความเชื่อว่าการที่จะชักจูงใจบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้นเป็นเหมือนกับการกระตุ้นบุคคลนั้นเพื่อให้เกิดการตอบสนองในสิ่งที่เราต้องการให้เป็น ในกระบวนการสื่อสารจะมีช่องว่างหรือตัวกลางระหว่างการกระตุ้นและการตอบสนองซึ่งเรียกว่าพื้นเพเดิมของบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นตัวกลางที่สำคัญมากในการที่จะเกิดการรับรู้ได้จากการสื่อสาร ดังนั้นในการจูงใจบุคคลใดนั้นเราจะต้องศึกษาถึงพื้นเพเดิมของบุคคลคนนั้นก่อนว่า ทักษะ ค่านิยม ความเชื่อ ระดับการศึกษา ทั้งนี้สามารถแบ่งลักษณะของการรับรู้เพื่อการพัฒนาของคนได้ ๔ ระดับ ดังนี้

๑.๑) กลุ่มเชื่อ (Believer) เป็นกลุ่มที่ง่ายที่สุดในการจะทำให้เกิดการรับรู้หรือการชักจูงให้ปฏิบัติตามที่เป้าหมายทางการพัฒนา เพราะเป็นกลุ่มที่ได้รับทัศนคติความรู้

^{๓๔} มัลลิกา ผลอนันต์, **ทฤษฎีการสื่อสาร**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๒), หน้า ๔๒-๔๓.

ประสบการณ์ ข้อมูลต่าง ๆ เป็นแนวทางเดียวกันกับการพัฒนา จึงเชื่อและเห็นด้วยในสิ่งที่พัฒนาได้สื่อออกไป

๑.๒) กลุ่มสงสัย (Skeptic) เป็นกลุ่มที่ได้รับข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ ที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายทางการพัฒนาที่จะสื่อสารหรือประชาสัมพันธ์ทั้งในด้านบวกและด้านลบ และคนกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มคนที่เกิดความสงสัยในเรื่องนั้น เช่น ในการสร้างเขื่อนคนกลุ่มนี้จะมีข้อมูลว่ามีทั้งประโยชน์และโทษ กล่าวคือ มีความเชื่อว่าเขื่อนใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าถือว่าเป็นผลดี แต่ขณะเดียวกันเขื่อนก็จะเป็นสาเหตุของการทำลายสภาพแวดล้อมไปด้วยอีกทางหนึ่ง ข้อสงสัยดังกล่าวจะทำให้คนกลุ่มนี้ตัดสินใจไม่ได้ว่าระหว่างประโยชน์และโทษนั้นสิ่งใดมีมากกว่ากัน และเขาจึงยังไม่ตกลงใจเชื่อว่าการสร้างเขื่อนเป็นสิ่งที่ดี ดังนั้นในการที่จะพัฒนาอะไรจะต้องมีการประชาสัมพันธ์กับคนกลุ่มนี้ให้เขาหายสงสัยก่อน

๑.๓) กลุ่มเฉื่อย (Apathetic) เป็นกลุ่มที่ไม่สนใจ ไม่ได้ตอบหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่จะพัฒนาเนื่องจากรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง เช่น รู้สึกว่าการสร้างเขื่อนหรือไม่สร้างเขื่อนนั้นไม่เกี่ยวข้องกับตนเองเพราะเขื่อนสร้างที่ต่างจังหวัด แต่ตนเองอยู่กรุงเทพมหานคร ตนเองไม่ได้รับผลประโยชน์หรือผลเสียอะไรจากการสร้างเขื่อนนั้น ดังนั้นหลักในการสร้างการรับรู้กับคนกลุ่มเฉื่อยนี้จึงต้องพยายามดึงเรื่องที่จะพัฒนาแสดงผลให้เห็นว่าเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวคนเหล่านี้ให้ได้

๑.๔) กลุ่มปรปักษ์ (Hostile) กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่ยากที่สุดในการทำความเข้าใจหรือทำให้เกิดการรับรู้ในด้านบวก เพราะเป็นกลุ่มไม่เห็นด้วยกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายทางการพัฒนา ฉะนั้นจะใช้เวลาและความอดทนอย่างสูงสุดที่จะทำให้เกิดการรับรู้ที่ถูกต้อง โดยอาศัยเทคนิคทางการสื่อสารให้คนกลุ่มนี้เกิดความปั่นป่วนในแง่ของความคิดหรือเกิดความไม่สมดุลทางความคิดเสียก่อน เป็นต้นว่าอาจจะให้คนที่เขานับถือเขาเกรงใจเป็นผู้ชักจูงเพื่อให้เขาเปลี่ยนจากกลุ่มปรปักษ์มาเป็นกลุ่มสงสัยก่อน และในช่วงที่เขาเกิดความปั่นป่วนทางความคิด สมองก็จะเริ่มเปิดรับข้อมูลต่าง ๆ มากขึ้น เราจึงเริ่มให้ชุดข้อมูลที่จะนำไปสู่การรับรู้ข้อมูลที่ดี เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา จนเขากลายเป็นกลุ่มเชื่อในที่สุด

๒) การรับฟังความคิดเห็น (Public Consultation)

ในเรื่องนี้การรับฟังความคิดเห็นเกิดขึ้นได้จากการปรึกษาหารือ และสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๒.๑) การปรึกษาหารือเป็นรายบุคคล (Individual Counseling) การปรึกษาประเภทนี้เป็นแบบที่ได้รับความนิยมและถูกนำมาใช้ในการพัฒนาต่าง ๆ การปรึกษาจะเป็นการพบกันระหว่างผู้ให้คำปรึกษากับผู้ขอคำปรึกษา การปรึกษาแบบนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยให้ผู้ขอรับคำปรึกษาสามารถเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และปัญหาในการพัฒนา สามารถแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาให้เกิดผลมากที่สุด

๒.๒) การให้คำปรึกษาหารือแบบกลุ่ม (Group Counseling) การปรึกษาประเภทนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการปรึกษาเชิงกระบวนการ และเป็นกระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความต้องการ ประสบปัญหาหรือผลกระทบจากการพัฒนาที่คล้ายกันหรือตรงกัน ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการที่จะแก้ไขปัญหาดังปัญหาหนึ่งร่วมกัน โดยผู้ที่เกี่ยวข้องจะมารวมกันเป็นกลุ่มเพื่อ

ปรึกษาหารือและหาทางออกร่วมกัน ในปัจจุบันมักส่งเสริมการปรึกษาหารือกันเพื่อหาทางออกของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการแย่งชิงผลประโยชน์ โดยเฉพาะในโครงการพัฒนาที่ใหญ่ ๆ หรือมีงบประมาณและผลกระทบที่สูง

สำหรับองค์ประกอบของการปรึกษาหารือที่อยู่บนพื้นฐานความร่วมมือมี ๕ องค์ประกอบสำคัญ คือ

(๑) การพึ่งพาและเกื้อกูลกัน (Positive Interdependence) สมาชิกในกลุ่มมีความสำคัญทุกคน ความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับสมาชิกทุกคนในกลุ่ม สมาชิกจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อกลุ่มประสบความสำเร็จ ทุกคนต้องรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนและในขณะเดียวกันก็ช่วยเหลือสมาชิกคนอื่น ๆ ด้วย เพื่อประโยชน์ร่วมกัน

(๒) การปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด (Fact-to-Face Promotive Interaction) สมาชิกมีการพึ่งพาช่วยเหลือกัน เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อการช่วยเหลือให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย สมาชิกกลุ่มจะไว้วางใจ ห่วงใย ส่งเสริม ช่วยเหลือกัน เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

(๓) ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของสมาชิกแต่ละคน สมาชิกทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถไม่มีใครได้รับประโยชน์โดยไม่ทำหน้าที่ของตน ดังนั้นจึงต้องมีการตรวจสอบผลงานทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม จะต้องมีการทดสอบรายคน รายกลุ่ม สังเกตพฤติกรรมผู้ที่เกี่ยวข้องในกลุ่มและจัดให้มีผู้สังเกตการณ์

(๔) การใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับการทำงาน การเรียนรู้แบบร่วมมือจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยทักษะหลายประการ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้ง มีความเคารพ ยอมรับ และไว้วางใจซึ่งกันและกัน

(๕) การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม (Group Processing) การเรียนรู้แบบร่วมมือต้องมีการวิเคราะห์กระบวนการทำงานของกลุ่มเพื่อช่วยให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้และปรับปรุงการทำงานของกลุ่ม พฤติกรรมสมาชิกกลุ่ม ผลงานกลุ่ม การวิเคราะห์การเรียนรู้อาจทำได้ทั้งผู้รับผิดชอบโครงการและประชาชน ทั้งนี้ประชาชนหรือกลุ่มผู้เกี่ยวข้องจะต้องได้รับข้อมูลป้อนกลับเพื่อร่วมแสดงทักษะการคิด

๓) การร่วมในการตัดสินใจ (Public Involve)

การตัดสินใจเป็นการนำหลักเกณฑ์หรือเครื่องมือต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการการตัดสินใจ เพื่อให้ผู้ตัดสินใจมีโอกาสผิดพลาดน้อยลงหรือการตัดสินใจได้ถูกต้องมากขึ้น การตัดสินใจที่จะมีขึ้นภายในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สามารถทำการประเมินได้โดยใช้กฎเกณฑ์หรือเครื่องมือดังกล่าวพิจารณาทางเลือกที่ดีที่สุด การทำการตัดสินใจได้นำเอาความน่าจะเป็นเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ ทั้งนี้เพราะบุคคลจะมีการเปรียบเทียบว่าผลลัพธ์หรือผลตอบแทนที่ดีที่สุดหรือไม่ แต่ถ้ามีวิธีให้ผลตอบแทนมากกว่าหนึ่งทางเลือกก็จะต้องมีการตัดสินใจเลือกทางหรือวิธีที่จะทำให้ได้ผลตอบแทนมากที่สุด ซึ่งการตัดสินใจเลือกดังกล่าวเป็นเรื่องที่ยุ้งยากและสลับซับซ้อน ดังนั้นจึงต้องอาศัยหลักเกณฑ์และเครื่องมือต่าง ๆ ประกอบการตัดสินใจ ดังต่อไปนี้

๓.๑) มีทางเลือกหลายทาง (Alternatives) ในแต่ละทางเลือกอาจจะอยู่ในรูปแบบนโยบายในการปฏิบัติงานเทคนิคหรือขั้นตอนการดำเนินงาน การที่มีทางเลือกมาก ๆ ถ้าจะอาศัยดุลพินิจส่วนตัวทำการตัดสินใจนั้นอาจจะผิดพลาดขึ้นได้ ดังนั้นจึงต้องอาศัยเครื่องมือหรือเกณฑ์ต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการตัดสินใจ เพราะยังมีหลักประกันได้ว่าไม่ได้ตัดสินใจไปตามดุลพินิจส่วนตัว

๓.๒) ข้อมูลในปัจจุบันมีจำนวนมาก ถ้านำดุลพินิจส่วนตัวมาใช้ในการตัดสินใจแล้ว โอกาสที่จะผิดพลาดอาจจะมีมาก เพราะไม่อาจจะนำข้อมูลที่มีอยู่ทั้งหมดนั้นมาพิจารณาได้ครบถ้วนสมบูรณ์ในห้วงเวลาที่จำกัดได้

๓.๓) เพื่อลดความขัดแย้งลงเนื่องจากพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ถ้าไม่อาศัยหลักเกณฑ์หรือเครื่องมือที่เหมือนกันทำการตัดสินใจแล้วก็จะทำการตัดสินใจแตกต่างกันออกไปซึ่งจะทำให้คนในองค์การเกิดการขัดแย้งกันขึ้นในกรณีที่มีความเห็นแตกต่างกัน

๓.๔) เพื่อลดความเสี่ยงการตัดสินใจที่ปราศจากกฎเกณฑ์หรือเครื่องมือแล้ว โอกาสที่เสี่ยงต่อความผิดพลาดนั้นมีสูง แต่การตัดสินใจที่มีเครื่องมือเข้ามาช่วยแล้ว โอกาสของการตัดสินใจที่ผิดพลาดนั้นมีน้อยหรือไม่เลยก็เป็นไปได้

๔) ความร่วมมือ (Public Collaboration) ในการประชุมรับฟังความคิดเห็นถือเป็นเทคนิคที่สำคัญที่สุดซึ่งจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินงานหรือการพัฒนาใด ๆ ให้ประสบความสำเร็จ เปรียบเสมือนการวางแผนความคิดทั้งหมดทุก ๆ ด้านอย่างละเอียด ซึ่งต้องใช้เวลาเตรียมการอย่างรอบคอบ พิถีพิถัน หากเตรียมการไม่ดีเราจะไม่สามารถแก้ปัญหาได้ และทำให้เสียเวลาเปล่า การวางแผนขั้นนี้มีขั้นตอนและหัวข้อที่ต้องให้ความสำคัญ ได้แก่

๔.๑) การกำหนดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าควรเป็นในระดับใด ซึ่งจะต้องชัดเจนเพราะเรื่องนี้เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการวางแผน โดยพยายามให้เกิดการมีส่วนร่วมให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งจะต้องคิดให้รอบคอบแต่ต้นว่า โครงการที่จะทำเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในเรื่องนั้น ๆ เราต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมระดับใด โครงการบางเรื่องอาจจำเป็นต้องให้ประชาชนต้องเข้ามามีบทบาทมากถึงระดับการเป็นประชาชนหุ้นส่วนเพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา หรือบางโครงการอาจต้องการให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจเลยก็ได้ ซึ่งการวางแผนการดำเนินงานจะมีความซับซ้อนและยุ่งยากตามระดับของการมีส่วนร่วม อีกทั้งต้องดำเนินการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างต่อเนื่อง

๔.๒) กระบวนการหลัก กระบวนการรองและทีมงาน ต้องมีทัศนคติที่เป็นบวกและรักในหน้าที่ที่ตนทำ มีความอดทน และพึงระลึกเสมอว่า หน้าที่ของกระบวนการคือการขับเคลื่อนให้การประชุมนั้นเกิดการแสดงความคิดเห็นโดยมีส่วนร่วมระหว่างผู้เข้าประชุม สำหรับทีมงานที่เหลือ ได้แก่ กระบวนการรองซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ช่วย กระบวนการหลักเป็นผู้จัดบันทึกการประชุมมีหน้าที่เติมคำถามในเวทีเพื่อให้ประเด็นต่าง ๆ สมบูรณ์ขึ้น และเป็นผู้สังเกตการณ์คอยระวังไม่ให้มีการเบี่ยงเบนประเด็นไปจากที่ตั้งไว้ ส่วนทีมงานเสริมเพื่อถ่ายภาพหรือเป็นผู้ช่วย ทั้งนี้จำนวนทีมงานจะขึ้นอยู่กับจำนวนหรือปริมาณของผู้เข้าร่วมประชุม และทักษะ/ประสบการณ์ของกระบวนการหลัก

๔.๓) การตั้งประเด็นและคำถาม ประเด็นคำถามที่ดีต้องชัดเจน ครอบคลุม เข้าใจง่ายเป็นเรื่องที่ผู้เข้าร่วมประชุมทราบมาก่อน แล้วนำสิ่งที่ต้องการนั้นมาตั้งเป็นคำถาม ควร

ตั้งประเด็นหลักและแตกเป็นประเด็นย่อย หลังจากนั้นทีมงานทั้งหมดควรลองซักซ้อมจำลองเวทีการประชุมโดยสมมติตนเป็นชาวบ้าน แล้วคิดว่าจะตอบคำถามที่ถามมาแบบใดบ้าง เมื่อชาวบ้านถามคำถามอย่างนั้น เราจะต้องตั้งโจทย์ถามกลับอย่างไรต่อไป

๔.๔) มีวัตถุประสงค์ของการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่ชัดเจนว่าจัดเพื่ออะไร จัดไปทำไม และจะเอาผลที่ได้จากการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนนั้นไปทำอะไร ทั้งนี้ควรแจ้งให้ผู้เข้าร่วมประชุมทราบในตอนต้นของการประชุม หรือควรแจ้งล่วงหน้ากับกลุ่มเป้าหมายก่อนถึงวันประชุม ในกรณีที่เป็นโครงการซึ่งต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในระดับสูง

๔.๕) มีกระบวนการ ขั้นตอน แผนการดำเนินงานที่ดี โดยกำหนดแผนอย่างละเอียดว่ามีกิจกรรมอะไรบ้าง ใครมีบทบาทและหน้าที่อะไร เวลาไหน ใครจะนั่งตรงไหน ใครจะพูดก่อน-หลัง และจะแจกเอกสารตอนไหน ฯลฯ นอกจากนี้สำหรับทีมงานมือใหม่ ควรมีการซักซ้อมขั้นตอนของกระบวนการบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจ และช่วยลดข้อผิดพลาดเมื่อต้องจัดเวทีประชุมจริง

๔.๖) การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมประชุม เช่น เพศ วัย การศึกษา ผู้เข้าประชุมคาดหวังแค่ไหนจากการร่วมประชุม คนที่เข้าประชุมนั้นมีใครบ้าง กลุ่มผู้มีส่วนได้และกลุ่มผู้มีส่วนเสียมีมากน้อยเพียงใด ใครมีผลกระทบโดยตรง ใครได้รับผลกระทบในแง่บวก ใครได้รับผลกระทบในแง่ลบ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญมากเป็นใคร มีบทบาทต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพียงใด ฯลฯ ทั้งนี้การทราบข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายอย่างละเอียด จะเป็นประโยชน์อย่างมากในการดำเนินงานตามแผนในขั้นตอนอื่น ๆ เปรียบเหมือนคำกล่าวที่ว่า รู้เขา รู้เรา รบร้อยครั้งชนะร้อยครั้ง

๔.๗) สื่อและอุปกรณ์การสื่อสารที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจประเด็น เนื้อหา ตรงกัน เช่น การเลือกวิธีทัศนคติเตรียมเรื่องให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการจัดเวที ตรวจสอบคุณภาพก่อนวันจริง การเตรียมกระดาน กระดาษ การ์ด ปากกา เทปขาวหรือหมุด การเตรียมเอกสารแจก ฯลฯ

๔.๘) การเตรียมเกม โดยเลือกเกมที่เหมาะสมกับเรื่องที่จะจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เช่น ประชุมเรื่องการร่วมกันขุดคุ้ยระบายน้ำแก้ปัญหาน้ำท่วม การเลือกเกมควรเลือกแนวที่สร้างความสามัคคี ช่วยกันทำงาน หรือหากเป็นเรื่องกรณีพิพาทกันมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ควรเลือกเกมเกี่ยวกับการเสียสละนอกจากนี้ทีมงานต้องลองเล่นเกมเอง ว่าเป็นเกมที่สนุกเหมาะสมกับกลุ่มและเวลาหรือไม่ เป็นต้น

๕) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Public Empower) หมายถึง การที่ประชาชนบทบาทในระดับสูงในการมีส่วนร่วมในลักษณะของการเรียกร้องและป้องกันสิทธิของตนเองได้ หากไม่ได้รับความเป็นธรรม และไม่ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา การเสริมอำนาจแก่ประชาชนมุ่งคุ้มครองภาคประชาชนมากกว่าภาครัฐหรือภาคธุรกิจ ก็เป็นอีกหนึ่งกลไกที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากโดยปกติแล้ว ทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจมักจะสามารถในการคุ้มครองตนเองได้มากกว่าภาคประชาชน ทั้งนี้เพราะในความเป็นจริงนั้นภาคประชาชนมักจะขาดซึ่งความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกทางกฎหมาย สุดท้ายจึงลงเอยด้วยการถูกเอารัดเอา

เปรียบจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน การเสริมอำนาจแก่ประชาชนไม่ใช่เพียงการแสดงบทบาทที่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์นี้เท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงการมีกลไกอื่น ๆ ที่สอดคล้องเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งถึงและเท่าเทียม และยังรวมถึงการทำให้ประชาชนรับรู้ เข้าใจ เข้าถึง และสามารถใช้ประโยชน์จากกลไกทางกฎหมายต่างๆ ที่มีอยู่ได้อย่างง่ายดาย ซึ่งนั่นหมายถึงระบบรัฐบาล รัฐสภาและตุลาการจำเป็นต้องมีความมุ่งมั่น ทำให้กลไกทางกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองประชาชนมีความศักดิ์สิทธิ์ และสร้างประโยชน์ให้กับประชาชนและประเทศได้อย่างแท้จริง

นอกเหนือจากกลไกข้างต้นกลไกการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนก็เป็นอีกหนึ่งกลไกที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากความสำเร็จของการดำเนินนโยบาย และการใช้ประโยชน์จากกลไกต่าง ๆ ที่มีอยู่ เกิดจากการผสมผสานที่ลงตัวของ ๒ ส่วนผสมด้วยกัน ส่วนผสมแรกคือความพร้อมของนโยบายและกลไกทางสังคมอันจำเป็นและสอดคล้องกับยุคสมัย ซึ่งการมีวิสัยทัศน์อันยาวไกลและการมีความมุ่งมั่นช่วยเหลือและคุ้มครองประชาชนของรัฐบาล รัฐสภา และตุลาการเท่านั้นที่จะทำให้ส่วนผสมนี้เกิดขึ้น อีกส่วนผสมหนึ่งคือการทำให้นโยบายและกลไกทางสังคมต่าง ๆ นั้นสามารถประยุกต์ใช้กับประชาชนทุกภาคส่วนได้จริง ซึ่งเสี่ยงสะท้อนจากภาคประชาชนผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนเท่านั้นที่จะช่วยทำให้นโยบายและกลไกต่าง ๆ สามารถถูกปรับปรุงและปรับใช้ได้สอดคล้องกับสิ่งที่ประชาชนต้องการมากที่สุด

๒.๕ แนวคิดการสร้างเครือข่าย (Network)

เครือข่าย (Network) หมายถึง การติดต่อด้านข่าวสารและการแลกเปลี่ยนทรัพยากร การเรียนรู้ใหม่ในรูปแบบที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร พัฒนาการไปสู่กว้างระดับรัฐหรือชาติ ถือเป็นเครื่องมือในการสร้างและพัฒนาความสัมพันธ์ที่บุคคล หรือกลุ่ม/องค์กร ได้มีโอกาสติดต่อสื่อสาร สนับสนุนให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายที่บุคคล กลุ่ม และองค์กรกำหนดไว้ และเป็นขบวนการสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่าง โดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน^{๓๕} และเป็นความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการสื่อสารความร่วมมือการพึ่งพาอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย^{๓๖}

เครือข่ายเป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม เครือข่ายต่อเครือข่าย กลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้เป็นเพียงการรวมตัวกันโดยทั่วไปแต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกัน

^{๓๕} เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๘.

^{๓๖} พระมหาสุทนต์ อาภาภโร, เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๗), หน้า ๖.

ทั้งที่เป็นครั้งคราว หรืออาจเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง จึงเป็นการเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกัน พบปะสังสรรค์และพัฒนาไปสู่การลงมือร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเป้าหมายและจุดประสงค์เดียวกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่เป็นเพียงการรวบรวมรายละเอียดบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้นแต่มีการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกันสิ่งที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกันคือวัตถุประสงค์หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกับการสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน^{๓๗}

เครือข่ายยังเป็นการร่วมมือระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กรประเภทเดียวกัน หรือเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มองค์กรต่างประเภทกัน ซึ่งมีหลายระดับตั้งแต่การเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกต่อปัจเจก การเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกกับกลุ่ม การเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่อกลุ่มโดยดำเนินงานภายใต้เป้าหมายและวิธีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ”^{๓๘} ขณะเดียวกันเครือข่ายยังเป็นการร่วมมือระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กรประเภทเดียวกัน หรืออาจเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกลุ่ม องค์กรต่างประเทศ เครือข่ายนี้ได้หลายระดับตั้งแต่การเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกต่อปัจเจก เช่น การเชื่อมโยงระหว่างข้าราชการกับข้าราชการด้วยกัน การเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกกับกลุ่ม เช่น การเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง การเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่อกลุ่ม เช่น การเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษากับสถานศึกษาด้วยกัน หน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชน สถานศึกษากับหน่วยงานธุรกิจ เป็นต้น และการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายต่อเครือข่าย กลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่^{๓๙}

นอกจากนั้นเครือข่ายยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีหลักการข้อตกลงและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนระหว่างคนกับคน คนกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่มและเครือข่ายต่อเครือข่าย ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน ความรู้จากหน่วยงานต่าง ๆ โดยอาจผ่านเข้ามาทางผู้นำกลุ่มหรือสมาชิกของกลุ่มให้สมาชิกของกลุ่มที่ประกอบอาชีพเดียวกันและทำงานร่วมกัน เป็นวิธีการถ่ายทอดที่ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมทั้งนี้จะประสบความสำเร็จได้เพราะมีผู้นำที่มุ่งให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจึงประสบความสำเร็จ และการเรียนรู้ของสมาชิกในเครือข่ายมีอยู่ตลอดเวลาการเรียนรู้บางอย่างก็รับจากภายนอกเข้ามาเกือบทั้งหมดแต่บางอย่างก็มีการปรับและประยุกต์ให้ใช้ได้เหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อวัตถุประสงค์ในการพัฒนาวิชาชีพ^{๔๐} และในการรวมตัวของกลุ่มที่มีการประสานงานหรือทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง มีระยะเวลาานพอควร มีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกันและหากบรรลุวัตถุประสงค์หนึ่งแล้ว เปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมวัตถุประสงค์ใหม่ได้และยังเป็น

^{๓๗} สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๕๐) หน้า ๒๐๗.

^{๓๘} สรัญญา จุฑานิล, “การบริหารเครือข่ายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนสำนักงานปฏิบัติการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานวิจัย, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๖,

^{๓๙} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: ชัดเชส มีเดีย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๘.

^{๔๐} วิชัย แสงสี, “การศึกษาวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายสถานศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานวิจัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒, หน้า ๒๗.

รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของปัจเจกบุคคลกลุ่มและองค์กรผ่านรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการสื่อสารความร่วมมือการพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลายตลอดจนมีเป้าหมายร่วมกัน^{๔๑}

เครือข่ายยังหมายถึงกลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจ แลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดรูปหรือจัดระเบียบ โครงสร้างที่คนหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระกิจกรรมที่ทำในเครือข่ายต้องมีลักษณะ เท่าเทียมกัน หรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และการเป็นสมาชิกเครือข่ายไม่มีผลกระทบต่อความเป็น อิสระ หรือความเป็นตัวของตัวเองของคนหรือองค์กรนั้น ๆ^{๔๒} นับตั้งแต่ทศวรรษที่ ๑๙๗๐ เป็นต้นมา แนวคิดเรื่อง “เครือข่าย” ได้รับความนิยมน้อยแพร่หลายทั้งในแวดวงงานพัฒนาและภาคธุรกิจ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องจากสาเหตุ ๓ ประการ คือ

ประการแรก การแข่งขันแบบใหม่ (New Competition) ในยุคการค้าใหม่ ทำให้ไม่สามารถใช้โครงสร้างและการบริหารแบบเก่าซึ่งเป็นแบบอำนาจตามลำดับชั้น (Hierarchical) ได้อีก อำนาจแนวดิ่ง (รัฐ) ไม่อาจนำองค์กรให้ไปสู่เป้าหมายในยุคใหม่ได้ จึงต้องมีการปรับความสัมพันธ์ให้เป็นแนวนอน (เอกชน) ให้เป็นเครือข่าย

ประการที่สอง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีข่าวสาร (IT) ทำให้องค์กรต่าง ๆ สามารถปรับตัวและมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรอื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพและ

ประการสุดท้าย ความก้าวหน้าทางวิชาการที่ก่อให้เกิดเครื่องมือในการวิเคราะห์โครงสร้างสังคมในลักษณะที่เป็นเครือข่ายและองค์กรต่าง ๆ ล้วนมีลักษณะเป็นเครือข่ายทั้งภายในตัวมันเองและในความสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก^{๔๓}

จุดกำเนิดของเครือข่ายมีขึ้นโดยอัตโนมัติ เป็นแบบธรรมชาติ เป็นลักษณะสังคมมนุษย์ที่เป็นสังคม ต้องมีการสัมพันธ์ต่อกันและทุกระดับชั้น แล้ววิวัฒนาการไปเป็นเครือข่ายจัดตั้งและเครือข่ายมี ๓ ลักษณะ คือ ๑) เครือข่ายโดยธรรมชาติ ๒) เครือข่ายจัดตั้ง และ ๓) เครือข่ายวิวัฒนาการ^{๔๔}

๑) เครือข่ายโดยธรรมชาติ

แรกสุดนั้น เครือข่ายเป็นแบบธรรมชาติ เป็นเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้ การติดต่อสื่อสาร การนัดหมายกันแบบไม่เป็นทางการ แสดงให้เห็นว่า ทุกสายงานอาชีพจะมีเครือข่ายของตนเสมอ เป็นเครือข่ายโดยไม่รู้ เป็นเครือข่ายได้โดยอัตโนมัติ เช่นเดียวกับคำว่า “วัด” ซึ่งพัฒนาการมาจากชุมชนที่มีการรวมตัวกันเพื่อปรึกษาหารือทางทั้งไม่ทางการ ต่อมาก็สร้างอาคารโถง ๆ แบบเดียวกับศาลาลม เพื่อสะดวกในการประชุม แล้วศาสนาก็เข้ามา จึงสร้างที่พักสงฆ์ขึ้นใกล้เคียงกับศาลานั้น ต่อมามีการอบรมธรรม เรียนธรรม เรียน กอ ขอ กอกา ตามแบบสมัยการเรียนสมัยศรีอยุธยาที่ส่งบุตรชายเรียนในวัด ส่วนบุตรสาวให้เรียนงานบ้านการเรือน ผลิต

^{๔๑} ต่วน เปาซิกูจิ, “การบริหารงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่าย: กรณีศึกษาสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานปฏิบัติการภาคใต้”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔), หน้า ๑๗.

^{๔๒} ขนิษฐา กาญจนรังสีสินท, “การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยองค์กรเครือข่าย”, วารสารพัฒนาชุมชน, ปีที่ ๓๘ ฉบับที่ ๙ (กันยายน, ๒๕๕๒): ๒๖-๓๐.

^{๔๓} เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง, หน้า ๓๓-๓๔.

^{๔๔} ธนา ประมุขกุล, “เครือข่าย”, วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน, ๒๕๕๔): ๒๖-๓๑.

กิจกรรมนี้ก็กลายเป็นวัดขึ้นมาถึงปัจจุบัน เครือข่ายโดยธรรมชาติมีขึ้นโดยอัตโนมัติ โดยเฉพาะการทำการค้าขายที่ต้องมีผู้ผลิตผู้จำหน่ายและผู้ซื้อ ซึ่งผู้ซื้อจะเป็นเครือข่ายของผู้ขาย เพราะนำสินค้าเข้าก็จะประมาณการความต้องการผู้ซื้อก่อนว่าจะมีมากมีน้อยเพียงไร ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นมีรูปแบบการขายสินค้าขึ้นมาว่าค้าปลีก กับค้าส่ง ซึ่งคำว่าค้าปลีกมีวางจำหน่ายเป็นที่ เช่น ตลาดนัด ตลาดสี่มุมเมือง เป็นต้น ส่วนค้าส่งนั้น คือแยกเป็นสินค้าย่อย ๆ ส่งตามร้านค้าหรือผู้ส่งสินค้าเพื่อบริโภคหรือเพื่อจำหน่ายเป็นชุดใหญ่และเครือข่ายอีกแบบหนึ่ง ตามแนวคิดนายธนา ที่ขยายความว่า เครือข่ายชนิดนี้มักเกิดจากการที่ผู้คนมีใจตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกันหรือประสบกับสภาพปัญหาเดียวกันมาก่อน เข้ามารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ ร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า

๒) เครือข่ายจัดตั้ง

เครือข่ายชนิดนี้ ไม่ใช่เครือข่ายที่เกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ หากแต่มีการจัดตั้งตามวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์ในหน่วยงานนั้น ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นภาครัฐที่ใช้อำนาจหน้าบริหารเครือข่ายแนวคิดโดยสั่งการลงมาสู่ภาคปฏิบัติการ ตามแนวคิดของนายธนา ที่ขยายความว่า เครือข่ายจัดตั้งมักจะมี ความเกี่ยวข้องกับนโยบายหรือการดำเนินงานของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ การจัดตั้งอยู่ในกรอบความคิดเดิมที่ใช้กลไกของรัฐผลักดันให้เกิดงานที่เป็นรูปธรรมโดยเร็ว และส่วนมากภาคีหรือสมาชิกที่เข้าร่วมเครือข่ายมักจะได้มีพื้นฐาน

๓) เครือข่ายวิวัฒนาการ

เครือข่ายนี้เริ่มที่กลุ่มบุคคล องค์กรมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์กว้าง ๆ ในการสนับสนุนกันและเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยยังไม่ได้สร้างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะที่ชัดเจนนัก หรือ อีกลักษณะหนึ่งคือถูกจุดประกายความคิดจากภายนอก แล้วเกิดความคิดที่จะรวมตัวกัน ถ้าสมาชิกมีความตั้งใจจริงที่เกิดจากจิตสำนึกที่ดี เมื่อได้รับการกระตุ้นและสนับสนุน ก็จะสามารถพัฒนาต่อไปจนกลายเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง เช่น เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายโรงเรียนสร้างเสริมสุขภาพ กลุ่มอภินาน เป็นต้น

ในส่วนขององค์ประกอบสำคัญของการก่อเกิดความเป็นเครือข่านั้น หากมองในเชิงโครงสร้างยังหมายถึงกลุ่มของจุดต่าง ๆ ซึ่งเชื่อมโยงต่อกันด้วยเส้นโดยจุดต่าง ๆ คือ บุคคลหรือกลุ่มสวณเส้นที่เชื่อมนี้คือความสัมพันธ์ที่บุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ มีต่อกันในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

๑) เครือข่ายมีลักษณะเป็นโครงสร้างทางความคิด (Cognitive Structure) ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาไปถึงระดับใด บุคคลที่เกี่ยวข้องในองค์กรเครือข่ายจะมีกรอบความคิดที่เกี่ยวกับองค์กรเครือข่ายใกล้เคียงกันในด้านความรู้ความสามารถ ความคาดหวังต่อเครือข่าย

๒) องค์กรเครือข่ายไม่มีลำดับชั้น (Hierarchy) การเชื่อมโยงระหว่างองค์กรเครือข่ายเป็นไปในลักษณะแนวราบ แต่ละองค์กรเป็นอิสระต่อกัน แต่ระดับความเป็นอิสระของแต่ละองค์อาจไม่เท่ากัน

๓) องค์กรเครือข่ายมีการแบ่งงานกันทำ (Division of labour) การที่องค์กรเข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายกันเพราะส่วนหนึ่งคาดหวังการพึ่งพาแลกเปลี่ยนความสามารถระหว่างกันดังนั้นหากองค์กรใดไม่สามารถแสดงให้เห็นเป็นประจักษ์ก็อาจหลุดจากเครือข่ายได้ ในทางตรงกันข้ามหากได้แสดงความสามารถจะนำไปสู่การพึ่งพิงและขึ้นต่อกัน

๔) ความเข้มแข็งขององค์กรที่ร่วมกันเป็นเครือข่ายจะนำไปสู่ความเข้มแข็งโดยรวมของเครือข่าย ดังนั้น การพัฒนาของแต่ละองค์กรเครือข่ายจึงเป็นสิ่งสำคัญ

๕) องค์กรเครือข่ายกำหนดบริหารจัดการกันเอง (Self – regulating) ในการทำงานร่วมกันในลักษณะแนวราบ จำเป็นต้องมีความสมานฉันท์โดยผ่านกระบวนการทางประชาธิปไตย โดยตรง ซึ่งหมายถึงการต่อรองตกลงระหว่างองค์กรเครือข่ายเกี่ยวกับการบริหารจัดการภายในเพื่อให้เครือข่ายสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้

๖) ความสำเร็จขององค์กรเครือข่ายมิใช่จะได้มาเพียงชั่วข้ามคืนแต่ต้องอาศัยระยะเวลาในการบ่มเพาะความสัมพันธ์ความศรัทธา และความไว้วางใจ เชื่อใจ ตลอดจนสร้างกรอบทางความคิดเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การแก้ปัญหาาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์รวมทั้งการดำเนินการร่วมกันระหว่างองค์กรเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง^{๔๕}

นอกจากนั้นเครือข่ายทุกประเภท ทุกแบบ ทุกเครือข่าย มักจะมีลักษณะร่วมกัน ๕ ประการสำคัญ ดังนี้

๑) เป็นกลุ่มองค์กรหรือบุคคลที่มาร่วมกันเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์และความสนใจที่ตั้งขึ้นร่วมกัน

๒) เป็นเวทีเพื่อกิจกรรมทางสังคม โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

๓) ดำรงอยู่ได้ยาวนาน ด้วยการสื่อสารแบบใดแบบหนึ่งที่ต่อเนื่องไม่ใช่แบบเฉพาะกิจ

๔) สมาชิกมีความรู้สึกผูกพันกับโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมาร่วมกันและร่วมกันรับผิดชอบ

๕) มีฐานอยู่ที่ความเป็นเจ้าของร่วมกันและความมุ่งมั่นที่จะทำตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน รวมทั้งเครื่องมือหรือวิธีการในการดำเนินการที่คิดไว้ร่วมกัน^{๔๖}

ในเรื่องเดียวกันนี้ อัลเทอร์ และ เฮจ (Alter and Hage)^{๔๗} มองว่า ลักษณะของเครือข่ายส่วนใหญ่จะมีลักษณะสำคัญในเรื่องดังต่อไปนี้

๑) มีลักษณะเป็นโครงสร้างเครือข่ายทางความคิด (Cognitive Structure) ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาไปถึงระดับใด บุคคลที่เกี่ยวข้องในองค์กรเครือข่ายจะมีกรอบความคิดเกี่ยวกับองค์กรเครือข่ายใกล้เคียงกันในด้านความรู้ ความสามารถ ความคาดหวังต่อเครือข่าย

๒) องค์กรเครือข่ายมีลำดับชั้น (Hierarchy) การเชื่อมโยงระหว่างองค์กรเครือข่ายในลักษณะแนวราบ แต่ละองค์กรเป็นอิสระต่อกัน แต่ระดับความเป็นอิสระของแต่ละองค์กรอาจไม่เท่ากัน

๓) องค์กรเครือข่ายมีการแบ่งงานกันทำ (Division of Work) การที่องค์กรเข้ามามาร่วมเป็นเครือข่ายเพราะส่วนหนึ่งคาดหวังการพึ่งพิงและเปลี่ยนความสามารถระหว่างกัน ดังนั้น

^{๔๕} นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณา, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๖.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

^{๔๗} Aler, Cathrin and Hage, Jerald, **Organization Working Together**, (California: Sage, 1993), p. 238.

หากองค์กรใดไม่สามารถแสดงความสามารถให้เป็นที่ประจักษ์ก็อาจหลุดออกจากเครือข่ายได้ ในทางตรงกันข้าม หากองค์กรใดสามารถแสดงความสามารถก็จะนำไปสู่การพึ่งพาการแบ่งงานกันทำ ทั้งยังเป็นการลดโอกาสที่องค์กรใดองค์กรหนึ่งจะแสดงอำนาจเหนือเครือข่ายด้วย

๔) ความเข้มแข็งขององค์กรการร่วมกันเป็นเครือข่ายจะนำไปสู่ความเข้มแข็งโดยรวมของเครือข่าย ดังนั้นการพัฒนาของแต่ละองค์กรเครือข่ายจึงเป็นสิ่งสำคัญ

๕) องค์กรเครือข่ายกำหนดการบริหารจัดการกันเอง (Self-Regulating) ในการทำงานร่วมกันในแนวราบจำเป็นต้องมีความสมานฉันท์โดยผ่านกระบวนการทางประชาธิปไตย หมายถึง การตกลงระหว่างองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภายใน เพื่อให้เครือข่ายสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้

๖) ความสำเร็จขององค์กรเครือข่ายมิใช่จะได้มาเพียงชั่วข้ามคืน แต่ต้องอาศัยระยะเวลาในการบ่มเพาะความสัมพันธ์ ศรัทธา และความไว้วางใจ ตลอดจนการสร้างกรอบทางความคิดเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การแก้ปัญหาาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งการดำเนินการร่วมกันระหว่างองค์กรอย่างต่อเนื่อง

ขณะเดียวกัน นักวิชาการหลายท่านยังมองว่าองค์ประกอบของเครือข่ายนั้น สามารถที่จะแยกแยะได้หลายประการ มีดังนี้

๑) การรับรู้มุมมองร่วมกัน (Common Perception) สมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่ายต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุการณ์เข้าร่วมเป็นเครือข่าย อาทิ มีความเข้าใจในปัญหาและมีสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน มีประสบการณ์ในปัญหาาร่วมกัน มีความต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาคความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น การรับรู้ร่วมกันถือเป็นหัวใจของเครือข่ายที่ทำให้เครือข่ายมีความต่อเนื่อง เพราะหากสมาชิกไม่มีความเข้าใจในการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายจะทำให้การประสานงาน และการขอความร่วมมือในการดำเนินการเป็นไปอย่างยากลำบากเพราะต่างคนต่างก็ใช้กรอบการมองโลกคนละกรอบเหมือนใส่แว่นตากันคนละสี ย่อมมองปัญหาหรือความต้องการที่เกิดขึ้นไปคนละทิศทาง แต่มิได้หมายความว่าสมาชิกของเครือข่ายไม่สามารถจะมีความคิดเห็นแตกต่างกัน เพราะมุมมองที่แตกต่างย่อมมีประโยชน์ช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์ในการทำงาน แต่ความคิดที่แตกต่างนี้สมาชิกเครือข่ายยอมรับกัน มิฉะนั้นความแตกต่างที่มีอยู่จะนำไปสู่ความแตกแยกและแตกหักในที่สุด

๒) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน เป็นการมองเห็นภาพของจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกันและการมีเป้าหมายที่จะไปด้วยกันจะช่วยให้ขบวนการเคลื่อนไหวมีพลัง เกิดเอกภาพและช่วยบรรเทาความขัดแย้งกับวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของเครือข่าย พฤติกรรมการปฏิบัติของสมาชิกก็จะเริ่มแตกต่างจากสิ่งที่สมาชิกเครือข่ายกระทำาร่วมกัน ดังนั้นแม้ว่าวิสัยทัศน์ร่วมกันเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาในการสร้างให้เกิดขึ้น แต่ก็จำเป็นต้องสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้และสมาชิกของเครือข่ายก็ควรมีวิสัยทัศน์ย่อยส่วนตัว ที่สอดคล้องไปด้วยกันกับวิสัยทัศน์ของเครือข่ายแม้ว่าจะไม่ได้ซ้อนทับอย่างแนบสนิทกับวิสัยทัศน์ของเครือข่าย แต่อย่างน้อยก็ควรสอดรับไปในทิศทางเดียวกัน

๓) การเกิดผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน (Mutual Interests/Benefits) เครือข่ายเกิดจากที่สมาชิกแต่ละคนมีความต้องการของตนเอง แต่ความต้องการเหล่านั้นจะไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้หากสมาชิกต่างคนต่างอยู่ ความจำกันี้ทำให้เกิดการรวมตัวกันบนฐานของผลประโยชน์ร่วมที่มากเพียงพอจะดึงดูดใจให้รวมเป็นเครือข่าย ดังนั้น การรวมเป็นเครือข่ายจึงต้องตั้งอยู่บนฐานของผลประโยชน์ที่มีร่วมกัน ซึ่งผลประโยชน์ในที่นี้ครอบคลุมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ว่าเงิน อาทิ เกียรติยศ ชื่อเสียง การยอมรับโอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ ฯลฯ

๔) การมีส่วนร่วมของสมาชิกอย่างกว้างขวาง (All stakeholders participation) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่ายจะต้องเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในเครือข่ายซึ่งการมีส่วนร่วมย่อมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ร่วมคิดร่วมตัดสินใจและร่วมลงมือกระทำในฐานะหุ้นส่วน (Partner) ของเครือข่ายซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแนวนราบ (Horizontal Relationship) ที่เท่าเทียมกันแทนความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical Relationship) หมายความว่าหากการรวมตัวเป็นเครือข่ายเกิดขึ้นระหว่างรัฐกับชุมชนท้องถิ่นหน่วยงานภาครัฐก็ต้องวางสถานะของตนเองเทียบเท่ากับประชาชนในฐานะของสมาชิกเครือข่าย และสถานะของสมาชิกในเครือข่ายควรเป็นไปในลักษณะของความเท่าเทียมกัน (Equal Status) ในฐานะหุ้นส่วน (Partner) ของเครือข่ายซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแนวนราบ (Horizontal Relationship) ที่เท่าเทียมกันแทนความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical Relationship) ดังที่เคยมีมา

๕) กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary Relationship) คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็ต้องเสริมสร้างซึ่งกันและกันโดยที่จุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งจะทำให้ผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่ายมากกว่าการไม่สร้างเครือข่ายแต่ต่างคนต่างอยู่

๖) การพึ่งอิงร่วมกัน (Interdependence) เนื่องจากความจำกัดของสมาชิกด้านในเครือข่ายทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ สมาชิกเครือข่ายจึงไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ด้วยตนเอง การจะทำให้สมาชิกหรือหุ้นส่วนของเครือข่ายยึดโยงกันให้แน่นหนาจำเป็นต้องทำให้หุ้นส่วนแต่ละคนรู้สึกได้ว่าหากเอาหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งออกไปจะทำให้เครือข่ายล่มลงไปได้การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคนจึงจำเป็นต้องการดำรงอยู่ของเครือข่ายซึ่งการพึ่งอิงร่วมกันนี้จะส่งผลทำให้สมาชิกต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

๗) การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) หากสมาชิกในเครือข่ายไม่มีการปฏิสัมพันธ์กันแล้วย่อมไม่มีทางที่จะเกิดความร่วมมือกันได้และจะไม่เกิดเครือข่ายความร่วมมืออย่างแท้จริงดังนั้นสมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกันเช่นมีการติดต่อกันผ่านทางการเขียนหรือการพบปะพูดคุยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันหรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนาร่วมกันเป็นต้นซึ่งผลของการปฏิสัมพันธ์นี้ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วยปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นลักษณะความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกัน (Reciprocal Exchange) มิใช่ปฏิสัมพันธ์ฝ่ายเดียว (Unilateral Exchange) ยิ่งสมาชิกมีการปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใดก็จะยิ่งความผูกพันภายในระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้นช่วยให้เกิดการ

เชื่อมโยงในระดับที่แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น (Highly Integrated) นอกจากนี้การปฏิสัมพันธ์ยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้นอันจะช่วยให้เครือข่ายเข้มแข็งยิ่งขึ้น

นอกจากนั้นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญในการประกอบหรือก่อตัวขึ้นของเครือข่าย ยังมีองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่สำคัญ เป็นต้นว่า

๑) หน่วยชีวิตหรือสมาชิก หน่วยชีวิตและสมาชิกเป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของความ เป็นเครือข่ายที่สร้างระบบปฏิสัมพันธ์โดยหน่วยชีวิตและแต่ละปัจเจกบุคคล จะดำเนินการสานต่อเพื่อหาแนวร่วมในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการดำรงอยู่ร่วมกัน ตามหลักของธรรมชาติที่ทุกสรรพสิ่งจะต้องพึ่งพาอาศัยและสร้างกระบวนการที่สืบเนื่อง เพื่อรักษาความเป็นไปของชีวิต ดังนั้น หน่วยชีวิตหรือสมาชิกในองค์กรนั้น จะเป็นองค์ประกอบหลักที่จะก่อให้เกิดความเป็นเครือข่าย

๒) จุดมุ่งหมายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งเพราะหากว่าบุคคลกลุ่ม องค์กร มารวมกันเพียงเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยไร้ความมุ่งมั่นหรือจุดมุ่งหมายร่วมกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอาจกล่าวได้ว่าเป็นเครือข่าย เพราะความเป็นเครือข่ายจะต้องมีความหมายถึง “การรวมกันอย่างมีจุดหมาย” เพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์และกระบวนการ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

๓) การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึกการที่แต่ละหน่วยชีวิตหรือการที่แต่ละบุคคลมา รวมกันสิ่งที่ยึดโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน คือ การทำหน้าที่ต่อกันและกระทำอย่างมีจิตสำนึก เพราะ หากขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวมที่มาจากส่วนลึกภายในจิตใจของตนแล้ว กระบวนการนั้นจะเป็นเพียง การจัดตั้งและเรียกร้องผลประโยชน์ตอบแทนเท่านั้น

๔) การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน โดยองค์ประกอบของความเป็นเครือข่าย สิ่งหนึ่งที่ขาดมิได้ คือการมีส่วนร่วม การพึ่งพาอาศัยและการแลกเปลี่ยนความรู้การมีส่วนร่วมในกิจกรรม ต่าง ๆ ของสมาชิกจะเป็นปัจจัยที่หนุนเสริมให้เครือข่ายนั้นมีพลังมากขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมจะทำให้ สมาชิกมีความรู้สึกว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย ซึ่งจะช่วยให้ทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากันมากขึ้น นอกจากนี้ในระบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะนำไปสู่การให้และการรับ รวมถึงการระดมทรัพยากรเพื่อให้ภารกิจที่เครือข่ายดำเนินการนั้น บรรลุเป้าหมายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงเป็นแนวคิดกระบวนการและวิธีการของการจัดการเครือข่าย

๕) ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร ถ้ากล่าวถึงเครือข่ายว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ โยงใยกันแล้ว สิ่งที่มีความสำคัญต่อเครือข่ายคือข้อมูลและการสื่อสารระหว่างกัน นับตั้งแต่การสื่อสาร ระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม และระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย รวมทั้งระบบความสัมพันธ์ใน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยกระบวนการสื่อสารนั้นจะช่วยให้สมาชิกในเครือข่ายเกิดการรับรู้ เกิดการ ยอมรับในกระบวนการทำงานและช่วยรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน^{๔๘}

สำหรับกระบวนการสร้างเครือข่ายนั้นการทำให้มีการติดต่อ และการสนับสนุนให้มีการ แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและ อำนวยความสะดวกให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อนที่ต่างก็มีความเป็นอิสระ

^{๔๘} พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร, เครือข่ายธรรมชาติความรู้และการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เดือน, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘-๕๐.

มากกว่าสร้างการคบค้าสมาคมแบบพื้พิง นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายต้องไม่ใช่การสร้างระบบการติดต่อเผยแพร่ข่าวสารแบบทางเดียว จะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันด้วย^{๔๙}

ในการที่จะสร้างเครือข่าย จำเป็นต้องมีเทคนิคและวิธีการในการสร้างเครือข่ายด้วยการหาเหตุผลสนับสนุน การที่บุคคล องค์กร มารวมตัวกันเป็นกลุ่ม เพราะมีความสนใจร่วมกัน ยังไม่สามารถที่จะเรียกว่าเครือข่ายได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นจึงได้จำแนกกระบวนการสร้างเครือข่ายออกเป็นขั้นตอนดังนี้

๑) ขั้นตระหนักถึงความจำเป็นในการจำเป็นในการสร้างเครือข่าย เป็นขั้นตอนที่ผู้ปฏิบัติงานหรือฝ่ายจัดการ ตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย เพื่อที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายรวมทั้งพิจารณาองค์กรต่าง ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมเข้าเป็นเครือข่ายทำงาน

๒) ขั้นติดต่อกับองค์กรที่จะเป็นเครือข่ายจะเกิดขึ้นเมื่อองค์กรมีความต้องการเหมือนกันและต้องการกระทำกิจกรรมตอบสนองความต้องการที่เหมือน ๆ กัน

๓) ขั้นตอนการสร้างพันธมิตรร่วมกันเป็นขั้นตอนการสร้างความผูกพันซึ่งหมายถึงการตกลงในความสัมพันธ์ต่อกันในขั้นตอนนี้องค์กรเข้าสู่การทำงานร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการไปเสาะแสวงหาความรู้ร่วมกัน

๔) ขั้นตอนพัฒนาความสัมพันธ์ เป็นขั้นตอนที่เครือข่ายปรากฏเป็นรูปธรรม เริ่มตกลงกันในเรื่องการบริหารจัดการ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ จัดวางข้อตกลงในการทำงาน กำหนดบทบาทของสมาชิก รวมทั้งสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ

๕) ขั้นตอนการทำกิจกรรมร่วมกันในเมื่อเครือข่ายรู้สึกว่าได้ได้รับประโยชน์จากการเป็นเครือข่าย ความสัมพันธ์ของเครือข่ายจะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น อาจนำไปสู่การขยายตัว ขยายกิจกรรม หรืออาจจะเกิดการลงทุนเพื่อดำเนินการจัดตั้งองค์กรใหม่ร่วมกัน^{๕๐}

สำหรับการเกิดขึ้นหรือการรวมตัวเป็นเครือข่าย ส่วนใหญ่จะมี ๒ รูปแบบ กล่าวคือ

๑) เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ การเกิดเครือข่ายที่เป็นสายใยของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในอดีตนั้น เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ซึ่งความสัมพันธ์นี้อาจเนื่องมาจากมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติกัน หรือมีความเชื่อถืออย่างเดียวกัน เป็นครูเป็นศิษย์กัน หรือเคยแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน

๒) เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยการจัดตั้ง การเกิดขึ้นของเครือข่าย อาจเกิดขึ้นจากการขาดความพร้อมและความต้องการของผู้นำและเครือข่าย ในบางกรณีก็เกิดจากการต่อรองขององค์กรภายนอกที่เข้าไปจัดตั้งกลุ่มเพื่อให้เกิดเครือข่าย^{๕๑}

ในการจัดแบ่งรูปแบบของเครือข่ายไว้ ๒ รูปแบบ คือ

^{๔๙} สำนักบริหารกองทุนพัฒนาชุมชน, “ทำได้ หายจน” เรื่องราวการต่อสู้ชีวิตกับรวมอาชีพครัวเรือน กข.ค.ต.เต็น, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการรักษาดินแดน, ๒๕๕๔), หน้า ๔.

^{๕๐} นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณา, หน้า ๒๑.

^{๕๑} สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๗๘-๘๑.

๑) เครือข่ายแบบที่ไม่เป็นทางการ เป็นเครือข่ายที่สร้างผ่านตัวผู้นำโดยการเชิญชวนให้คนที่รู้จัก คนใกล้ชิด ให้เข้ามาร่วมกิจกรรมหรือดำเนินงานต่าง ๆ และขยายต่อไปในวงที่อยู่อาศัย เป็นการสร้างรูปแบบเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการ หรือใช้ช่องทางแบบไม่เป็นทางการ

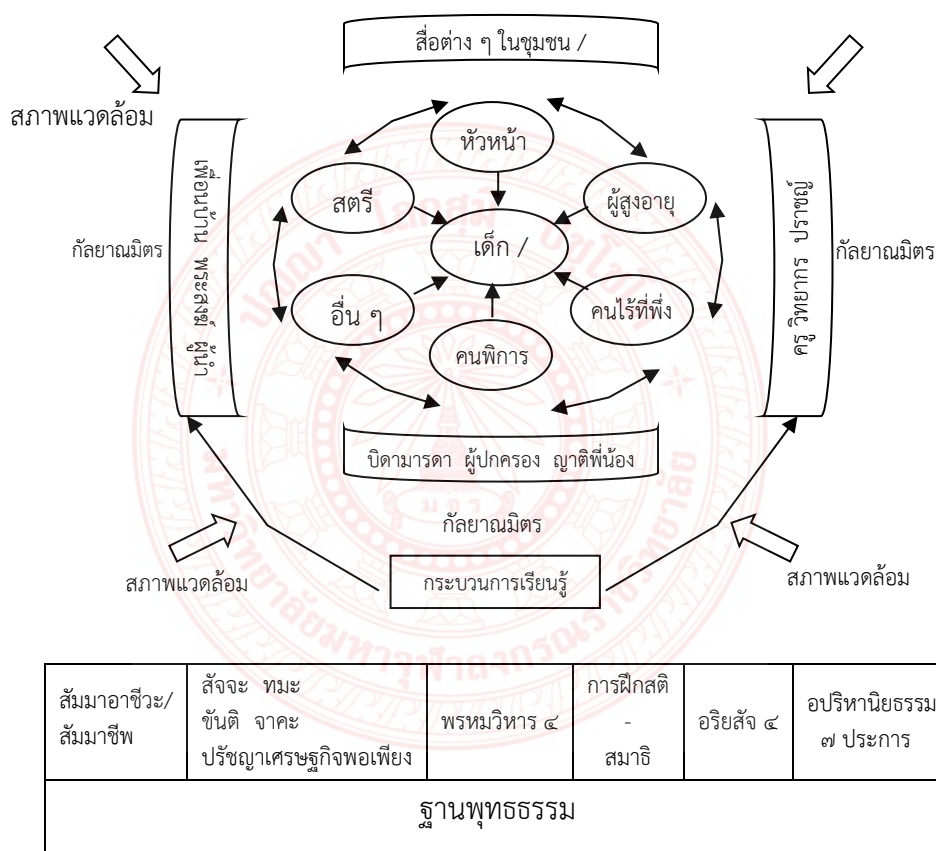
๒) เครือข่ายแบบเป็นทางการ เป็นการเลือกองค์กรหรือหน่วยงานที่มีคุณภาพสูง มีบุคคลหรือสมาชิกอยู่ในองค์กรหรือหน่วยงานเป็นจำนวนมาก รวมทั้งเป็นสถาบันหน่วยงานที่มีองค์กรหรือหน่วยงานที่มีความสามารถเผยแพร่แนวคิดของโครงการสู่บุคคลที่ต่างวัย ต่างอาชีพ ต่างสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ^{๕๒}

๒.๖ รูปแบบกระบวนการพัฒนาสังคมบนฐานพุทธธรรม

สังคมไทยในปัจจุบันอยู่ในภาวะของการขาดความสมดุล หรือความพอดี ซึ่งสถานการณ์ด้านสังคมของประเทศไทยในปัจจุบัน มีข้อมูลหลายประการที่บ่งชี้ว่าสังคมไทยอยู่ในภาวะเจ็บป่วย (Social Illness) จำเป็นต้องได้รับการเยียวยา พัฒนา และเตรียมการป้องกันในทุกระดับทั้งปัญหาเชิงโครงสร้าง ได้แก่ การที่สังคมไทยกำลังเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ในปีพ.ศ. ๒๕๕๔ คาดว่าจะมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น ๑๒ ล้านคน ผู้สูงอายุจะอยู่ในภาวะพึ่งพิงสูง เงินออมไม่เพียงพอต่อการยังชีพเมื่อชราภาพ และยังมีภาวะโรค สังคมมีการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว อัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้น สตรีมีทำงานนอกบ้านสูงขึ้น การเลี้ยงดูเด็กนอกระบบครอบครัวเพิ่มขึ้น และการย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองใหญ่เพิ่มขึ้น นำไปสู่ความแออัด สภาพแวดล้อมเสื่อม สำหรับด้านการศึกษาและสุขภาพของประชากร พบว่า อัตราการเรียนต่อระดับมัธยมศึกษา มีเพียง ร้อยละ ๕๕.๔ และปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยมีเพียง ๑๕-๒๔ ปี เท่านั้น เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ประเทศไทยยังอยู่ในอันดับที่ต่ำกว่า ในด้านสุขภาพ พบว่า สังคมไทยมุ่งเป็นการรักษาพยาบาลมากกว่าการป้องกันโรค และการส่งเสริมสุขภาพ ปัญหาที่สังคม ได้แก่ ปัญหายาเสพติด/อาชญากรรม ปัญหาสุรา/บุหรี่ ซึ่งมีแนวโน้มว่าเด็กและเยาวชนมีการบริโภคเพิ่มขึ้น เด็กและเยาวชนยังมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสูงขึ้น การมีประสบการณ์ทางเพศครั้งแรกอายุน้อยลง และมีค่านิยมใหม่ในการแลกเปลี่ยนคู่นอนในหมู่วัยรุ่น นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีความขัดแย้งทุกระดับทั้งปัจเจก และชุมชน นำไปสู่ความรุนแรงในสังคม รวมทั้งผลกระทบจากโลกาภิวัตน์เป็นตัวเร่งในการดูดซึมวัฒนธรรมตะวันตกและพฤติกรรมการบริโภค วัฒนธรรมต่างชาติโดยไม่รู้เท่าทัน ขาดภูมิคุ้มกัน และปรับตัวไม่ได้ ความเสื่อมถอยทางจริยธรรม วัฒนธรรม และชาติจิตสำนึก สถาบันทางศาสนาขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพในการเผยแพร่ จูงใจ และมีพฤติกรรมบริโภคแบบเลียนแบบ วัตถุนิยม และเป็นเหยื่อการขายตรง ด้านเทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัย เป็นตัวสื่อสารกระแสค่านิยมของวัยรุ่น การเพิ่มขึ้นของหนี้สินบัตรเครดิต และอาชญากรรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การเคลื่อนย้ายคนโดยเสรี เป็นผลให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคใหม่ๆ โรคระบาดซ้ำ อาชญากรข้ามชาติ เครือข่ายข้ามชาติ และการค้ามนุษย์

^{๕๒} อรทัย อาจอ่ำ และสมศักดิ์ นัคลาจารย์, “เครือข่ายอาสาสมัครเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมเอตส์”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหิดล: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, ๒๕๔๐), หน้า ๕๓.

สภาพปัญหาดังกล่าวนี้นี้ไม่ได้ปรากฏเฉพาะในภาพรวมของประเทศเท่านั้น แต่ในพื้นที่ระดับตำบล หมู่บ้าน ก็มีแนวโน้มของปัญหาที่พบสูงขึ้นเรื่อย ๆ จึงเป็นสิ่งที่น่าพิจารณาว่าจะใช้กระบวนการพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่อย่างไรเพื่อให้สังคมในระดับตำบล หมู่บ้าน ซึ่งเป็นรากแก้วของประเทศมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสต่าง ๆ จากภายนอกที่มาปะทะ มีความรู้และมีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต จนพัฒนาไปเป็นสังคมอยู่เย็นเป็นสุขอย่างแท้จริง

ภาพที่ ๒.๕

รูปแบบกระบวนการพัฒนาสังคมบนฐานพุทธธรรม^{๕๓}

^{๕๓} วีระวุฒิ อรุณเวช, สรุปผลการศึกษาเรื่องกระบวนการพัฒนาสังคมสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขในระดับพื้นที่บนฐานพุทธธรรม, กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <https://www.msociety.go.th/article_attach/8937/11106.doc [๗ มีนาคม ๒๕๖๓].

หลักการ

- ๑) กระบวนการพัฒนาสังคมสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขต้องขึ้นกับกระบวนการเรียนรู้บนฐานพุทธธรรมที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยการหนุนเสริมของกัลยาณมิตรอย่างต่อเนื่อง ภายใต้สภาพแวดล้อมทางสังคมและกายภาพที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้
- ๒) กัลยาณมิตรที่ใกล้ชิดโดยตรงกับกลุ่มเป้าหมาย คือ บุคคลที่สมควรส่งเสริมสนับสนุนให้เรียนรู้จนเกิดสัมมาทิฐิและสามารถนำไปถ่ายทอดแก่กลุ่มเป้าหมายได้
- ๓) เด็กและเยาวชนควรเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมด เพราะเป็นรากฐานและอนาคตของสังคมไทยในทุกระดับ

แนวทางการดำเนินงาน

- ๑) กำหนดให้มืองค์กรขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมบนฐานพุทธธรรมในระดับตำบล ซึ่งเกิดจากการบูรณาการของทุกภาคส่วน องค์กรขับเคลื่อนอาจนานเอนอโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีกำหนดระยะเวลาการดำรงอยู่ขององค์กรที่ชัดเจน เช่น ๓ ปี หรือ ๕ ปี โดยมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

๑.๑) เตรียมความพร้อมของบุคลากรที่จะลงไปขับเคลื่อนในตำบล ทั้งด้านองค์ความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม

๑.๒) เชื่อมประสานการทำงานระหว่างพหุภาคี การทำงานกับชุมชน/ท้องถิ่น และสถาบันศาสนา ตลอดจนร่วมมือกับสื่อท้องถิ่นและสื่อพื้นบ้าน

๑.๓) กำหนดกรอบกิจกรรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้บนฐานพุทธธรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

๑.๔) ระดมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และทุนทางสังคมในพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

๑.๕) ทบทวนบทเรียนเพื่อปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

๑.๖) สรุปบทเรียน และจัดการความรู้ที่ได้จากการดำเนินงาน

๑.๗) ประเมินผลการพัฒนาจิตใจสู่สัมมาทิฐิของกลุ่มเป้าหมาย

๒) การกำหนดกรอบกิจกรรมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้จนเกิดคุณธรรมประจำใจของกลุ่มเป้าหมาย การสร้างแบบจำลองกระบวนการพัฒนาสังคมสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขบนฐานพุทธธรรมมุ่งให้เด็ก / เยาวชน เป็นศูนย์กลางในการสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จนเกิดสัมมาทิฐิ เพราะเด็ก / เยาวชนเป็นรากฐานและอนาคตของสังคมไทยในทุกระดับ พร้อมให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้โดยตรงของกลุ่มเป้าหมาย กัลยาณมิตร และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งภายใต้แบบจำลองดังกล่าวได้กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ให้มืองค์ขับเคลื่อนที่เกิดจากการบูรณาการทุกภาคส่วนในตำบล การกำหนดกรอบกิจกรรมตัวอย่างสำหรับกลุ่มเป้าหมาย และการติดตามประเมินผล

สังคมไทยมีพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตให้มีความร่มเย็นเป็นสุขมาแต่อดีต ที่สำคัญเป็นทุนทางสังคมที่ยิ่งใหญ่ที่มีอยู่แล้ว และสมควรที่จะมีการศึกษาแก่นคำสอนอย่างลึกซึ้งเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่ แม้ว่าจะเริ่มที่หน่วยเล็ก ๆ แต่เคลื่อนตัวพร้อมกันทั่วประเทศก็ย่อมเป็นพลังหนึ่งที่จะร่วมขับเคลื่อนสังคมไทยไปสู่ความ

อยู่เย็นเป็นสุขอย่างแท้จริงดังนั้นประเทศไทยในยุคศตวรรษที่ ๒๑ จึงต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณธรรมในเยาวชนอย่างเป็นระบบ โดยมี ๒ คุณค่าสำคัญในการแก้ไขปัญหาได้แก่

๑) การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมเด็กไทยในปัจจุบันมีความเครียดเรื้อรัง ตั้งแต่ออยู่ในครรภ์ มารดามาจนถึงในวัยเด็กเล็กถูกเลี้ยงดูอย่างขาดแคลนขาดอาหารขาดความรักความอบอุ่นโดยความไม่พร้อมเหล่านี้มีผลต่อสมองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมซึ่งปัจจุบันเด็กไทยในกลุ่มด้อยโอกาสนี้มีประมาณ ๑ ใน ๓ ของเยาวชนทั่วประเทศจำนวน ๑.๘ ล้านคน

๒) การสร้างแนวคิดคุณธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาผ่านการปฏิรูประบบการเรียนการสอนของไทยจากการเรียนจากเรียนเพื่อสอบเป็นเรียนเพื่อพัฒนารอบด้าน การเรียนเพื่อแข่งกับเพื่อนเป็นการเรียนร่วมมือกับเพื่อนการเรียนคนเดียวเป็นการเรียนเป็นทีมการเรียนแบบถ่ายทอดเป็นการเรียนสร้าง ความรู้จากการปฏิบัติเรียนแบบปฏิบัติได้เป็นปฏิบัติได้แล้วสามารถอธิบายได้ตลอดจนผู้สอนในศตวรรษที่ ๒๑ ต้องมีทักษะ Classroom Skills ต้องเปลี่ยนการจัดกระบวนการเรียนรู้จากการเป็นผู้สอนเป็นผู้ฝึกสอน ถึงพ่อแม่จะต้องเปลี่ยนตัวเองมาเป็นโค้ชประกอบไปด้วยมนุษยมีจิตสำนึกที่จะใคร่ครวญและแสวงหารากเหง้าที่มาของปัญหาและความทุกข์และพิจารณาทางเลือกและหาคำตอบต่าง ๆ เพื่อจะได้ตัดสินใจกระทำหรือไม่ในการแสวงหาคำตอบแทนที่จะยอมจำนนต่อปัญหาหรือโชคชะตาโดยกระบวนการที่จะพัฒนาการคิดเป็นให้กับบุคคลซึ่งจะเป็นกระบวนการตัดและตัดสินใจแก้ไขปัญหาคำตอบด้วยข้อมูลประเภทได้แก่ข้อมูลตนเองข้อมูลสังคมสิ่งแวดล้อมและข้อมูลวิชาการมาประกอบการตัดสินใจกระบวนการคิดเป็นด้วยทักษะทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมหรือ 3R ประกอบด้วย การอ่าน (Reading), การเขียน (Writing) และการคิดคำนวณ (Arithmetic) และ 4C ประกอบด้วย Critical Thinking-การคิดวิเคราะห์, Communication-การสื่อสาร, Collaboration-การร่วมมือ และ Creativity-ความคิดสร้างสรรค์รวมถึงทักษะชีวิตและอาชีพและทักษะ ด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยีและการบริหารจัดการด้านการศึกษาแบบใหม่จึงเป็นการทำให้บุคคลได้ เข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ว่าตนเองเป็นใครและอะไรคือสิ่งที่ตนเองต้องการ รวมทั้งการเข้าใจสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่ตนเองดำรงชีวิตและสามารถนำข้อมูลวิชาการที่มีอยู่มาประกอบการคิดและตัดสินใจโดยวิเคราะห์วิจารณ์อย่างเป็นระบบภายใต้หลักการเหตุผลหลักคุณธรรมจริยธรรมซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติจนเกิดความพึงพอใจเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมคิดเป็นเป็นคนดีคนเก่งและพบกับความสุขได้ในที่สุด

การพัฒนาสังคมด้วยพุทธบูรณาการจะทำให้ประชาชนมีระบบความสัมพันธ์มีการคิดวิเคราะห์แยกแยะได้ทุกประเด็นด้วยการทำงานเป็นทีมร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์การวิสุทธิการแก่งแย่งเบียดเบียนทำร้ายทำลายซึ่งตึงเครียดกันเกลี้ยกันเพื่อตำแหน่งอำนาจและเงินจะลดลงหรือหมดไปเนื่องจากเมื่อบุคคลมีความเชื่อความเข้าใจที่ถูกต้องตรงตามสัจธรรมด้วยสัมมาทิฐิซึ่งจะมีความคิดที่จะลดความโลภความโกรธซึ่งความแค้นลงโดยสัมมาสังกัปะความเมตตากรุณาเมตตาจิตจะมีตามมาเขาจะมุ่งช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อที่จะยกระดับจิตใจของ ตนให้สูงขึ้นแทนการมุ่งร้ายผู้อื่นที่ทำให้ระดับจิตใจของตนต่ำลงการยกระดับจิตใจของตนคือเป้าหมายแทนที่ การแสวงหาเงินมาเพื่อบริโภคหรืออำนาจการติดต่อสื่อสารเจรจากันของบุคคลากรจะเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ โดยสัมมาวาจาไม่มีพฤติกรรมการทำงานของผู้มีศีลโดยสัมมาก็มีมันตะและแน่นอนว่าทั้งปัจเจกบุคคลและองค์การจะมีการทำมาหาเลี้ยงชีพการประกอบธุรกิจที่มีจริยธรรมรับผิดชอบต่อผู้บริโภคและสังคมโดย

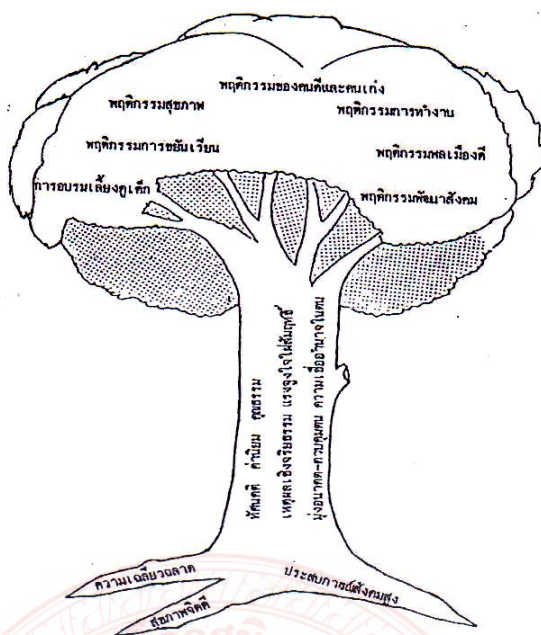
สัมมาอาชีวะและเมื่องค์การมีแผนปฏิบัติการและนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจึงมีการประเมิณผลเป็นระยะติดตามความก้าวหน้าจัดอุปสรรคที่เกิดขึ้นมีกิจกรรมที่ปลูกเร้ากุศลอย่างสม่ำเสมอจากการเห็นความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยพุทธบูรณาการองค์จึงนำแนวความคิดดังกล่าวไปปฏิบัติ ให้เกิดเป็นรูปธรรมการคาดหวังให้บุคลากรเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีจริยธรรมศีลธรรมมากขึ้น โดยการพาไปนั่งสมาธิเป็นครั้งคราวหรือเชิญพระนักเทศน์มาเทศน์เป็นครั้งคราวเป็นความคาดหวังที่ไม่สมเหตุสมผลเป็นความคาดหวังที่ไม่ได้ใช้องค์ความรู้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กระแสหลักที่มีฐานคติจากพุทธศาสนา^{๕๔}

๒.๗ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้เสนอทฤษฎีที่อธิบายความเกี่ยวข้องระหว่างลักษณะทางจิตกับพฤติกรรมของบุคคลได้เป็นอย่างดี ทฤษฎีดังกล่าวเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะใช้กับคนไทยในสังคมไทย เพราะผู้สร้างทฤษฎีได้ใช้ความรู้ประสบการณ์ผลงานวิจัยที่เป็นของตนเองและนักวิจัยอื่นที่ทำกับคนไทยในสังคมไทยอย่างกว้างขวางเป็นระยะเวลากว่า ๒๐ ปี โดยเสนอในชื่อทฤษฎี “ต้นไม้จริยธรรม” ทฤษฎีดังกล่าวได้นำเสนอเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖ และได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับจนปัจจุบันเชื่อว่าเป็นทฤษฎีของไทยที่นำไปสู่การค้นคว้าวิจัยและการประยุกต์เพื่อพัฒนาบุคคลและสังคมได้เป็นอย่างดี

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมเป็นทฤษฎีที่เสนอจิตลักษณะ ๘ ประการ ที่อาจเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดี เก่ง และมีสุข ของคนไทย ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานจาก ผลการวิจัย ๑๒ เรื่อง และทฤษฎีนี้ได้รับการตรวจสอบและมีผลการวิจัยที่สนับสนุนมาตลอดจนกระทั่ง ปัจจุบัน ทฤษฎีนี้ถูกนำเสนออยู่ในรูปของต้นไม้ ได้แก่ ส่วนที่เป็นราก ส่วนที่เป็นลำต้น และส่วนที่เป็นดอกและผลของผลไม้

^{๕๔} พระเทพสิงหราชจารย์ (โสภณโสภโณ/ยอดคำปา), “การบูรณาการพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่๒๑”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ: ๕๒๓-๕๒๕.

ภาพที่ ๒.๖ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมแสดงจิตลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจของพฤติกรรมคนดีคนเก่ง^{๕๕}

๑) ส่วนแรก คือ ราก ประกอบด้วยรากหลัก ๓ ราก ซึ่งแทนจิตลักษณะพื้นฐานสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่

๑.๑) สุขภาพจิต หมายถึง ความวิตกกังวล ตื่นเต้น ไม่สบายใจของบุคคลอย่างเหมาะสมกับ เหตุการณ์

๑.๒) ความเฉลียวฉลาด หรือสติปัญญา หมายถึง การรู้การคิดในขั้นรูปธรรมหลายด้าน และการ คิดในขั้นนามธรรม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้การคิดของ Piaget^{๕๖}

๑.๓) ประสบการณ์ทางสังคม หมายถึง การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราความเอื้ออาทรเห็นอกเห็นใจ และสามารถ คาดหรือทำนายความรู้สึกของบุคคลอื่น จิตลักษณะทั้ง ๓ ประการนี้จะ เป็นจิตลักษณะพื้นฐานของจิต ลักษณะ ๕ ตัวบนลำต้น และเป็นจิตลักษณะพื้นฐานของพฤติกรรมของบุคคลในส่วนที่เป็นดอกและผลด้วย ดังนั้น บุคคลจะต้องมีจิตลักษณะทั้ง ๓ ประการนี้ ในปริมาณสูงเหมาะสมตามวัย จึงจะทำให้จิตลักษณะอีก ๕ ตัวบนลำต้นพัฒนาได้ดี และมีพฤติกรรมที่น่าปรารถนามากด้วย

^{๕๕} ดวงเดือน พันธุมนาวิน, ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม: การวิจัยและการพัฒนาบุคคล, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๔๔).

^{๕๖} Piaget, Jean, *The Moral Judgement of Child*, (New York: Collier Book, 1962).

๒) ส่วนที่สอง คือ ส่วนที่เป็นลำดับ อันเป็นผลจากจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก ๓ ประการ ประกอบด้วยจิตลักษณะ ๕ ประการ ได้แก่

๒.๑) ทศคติ ค่านิยม และคุณธรรม ทศคติ หมายถึงการเห็นประโยชน์ และโทษของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความพอใจ ไม่พอใจต่อสิ่งนั้น และความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น ซึ่งสอดคล้องกับทศคติในทฤษฎีของ Ajzen และ Fishbein^{๕๗} ส่วนคุณธรรม หมายถึง สิ่งที่ส่วนรวมเห็นว่าดีงาม ส่วนใหญ่แล้วมักเกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา เช่น ความกตัญญู ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ เป็นต้น และค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ เช่น ค่านิยมที่จะศึกษาต่อในระดับสูง ค่านิยม ในการใช้สินค้าไทย ค่านิยมในด้านการรักษาสุขภาพ เป็นต้น

๒.๒) เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เจตนาของการกระทำที่เพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวหรือพวกพ้อง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางเหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg^{๕๘}

๒.๓) ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ ใลว่าสิ่งที่กระทำลงไปในปัจจุบัน จะส่งผลอย่างไร ในปริมาณเท่าใด ต่อใคร ตลอดจนความสามารถในการรอดได้ สามารถอดเปรี้ยวไว้กินหวานได้

๒.๔) ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง ความเชื่อว่าผลที่ตนกำลัง ได้รับอยู่ เกิดจากการกระทำของตนเอง มิใช่เกิดจากโชคเคราะห์ความบังเอิญหรือการควบคุมของคนอื่น เป็นความรู้สึกในการทำน่ายได้ ควบคุมได้ของบุคคล ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎี Locus of Control ของ Rotter^{๕๙}

๒.๕) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความมานะพยายามฝ่าฟันอุปสรรคในการทำสิ่งใด สิ่งหนึ่งโดยไม่ย่อท้อ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีแรงจูงใจของ McClelland^{๖๐}

จิตลักษณะทั้ง ๕ ประการนี้ เป็นสาเหตุของพฤติกรรมที่น่าปรารถนาที่เปรียบเสมือนดอก และ ผลบนต้นไม้นอกจากนี้ ศ.ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน ยังเสนอว่า ควรใช้จิตลักษณะทั้ง ๕ ประการบนลำดับ ร่วมกับจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก ๓ ประการ ในการอธิบาย ทำน่าย และพัฒนาพฤติกรรมของบุคคล ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า จะต้องใช้จิตลักษณะเพียงตัวเดียวหรือน้อยตัว จะไม่ช่วยให้นักวิจัยและนักพัฒนาเข้าใจ การกระทำของบุคคลได้อย่างน่ามั่นใจ

๓) ส่วนที่สาม คือ ส่วนของดอกและผล เป็นส่วนของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง ซึ่งแสดงพฤติกรรมทำความดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนดี และพฤติกรรมการทำงานอย่าง ขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนเก่ง พฤติกรรมของคนดี และเก่ง สามารถแบ่งเป็น ๒ ส่วนด้วยกัน คือ

ข้อหนึ่ง พฤติกรรมของคนดี ประกอบด้วย ๒ พฤติกรรมหลัก ได้แก่

^{๕๗} Fishbein and Ajzen, I., M, **Belief, attitude, intention and behavior: An introduction to theory and research reading**, (Massachusetts: Addison Wesley, 1980).

^{๕๘} Kohlberg, L. , **Moral stage an moralization: The cognitive developmental approach**, (New York: Holt Rinehart, 1976).

^{๕๙} Rotter, J. B, “ Generalized Expectancies for Internal versus External Control of. Reinforcement” ,**Psychological Monographs**, 80(1966): 1-28.

^{๖๐} McClelland, David C. et al, **Motives in Fantasy**, (New York: Appleton – Century Crofts . Inc., 1969).

(๑) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนตนเอง เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่เป็นการทำร้าย หรือทำลายตนเอง เช่น พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของตนเอง พฤติกรรมการบริโภคสิ่งที่มีประโยชน์ ไม่ ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่ติดยาเสพติด พฤติกรรมไม่เล่นการพนัน เป็นต้น

(๒) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่ทำร้าย ทำลาย หรือ ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น พฤติกรรมสุภาพบุรุษ ไม่ก้าวร้าว พฤติกรรมการขับซื้ออย่างมีมารยาท พฤติกรรมซื่อสัตย์ เป็นต้น

ข้อสอง พฤติกรรมของคนดีและเก่ง ประกอบด้วย ๒ พฤติกรรมหลัก ได้แก่

(๑) พฤติกรรมรับผิดชอบ เช่น พฤติกรรมการเรียนการทำงาน พฤติกรรมอบรมเลี้ยงดู เด็ก พฤติกรรมการปกครองของหัวหน้า พฤติกรรมรับผิดชอบต่อหน้าที่ และพฤติกรรมเคารพกฎหมาย เป็นต้น

(๒) พฤติกรรมพัฒนา เช่น พฤติกรรมพัฒนาตนเอง เช่น พฤติกรรมใฝ่รู้ พฤติกรรมรัก การอ่าน เป็นต้น พฤติกรรมพัฒนาผู้อื่น เช่น พฤติกรรมการสนับสนุนให้ผู้อื่นปลอดภัยในการทำงาน พฤติกรรมการเป็นกัลยาณมิตร พฤติกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนป้องกันโรคเอดส์ เป็นต้น และ พฤติกรรมพัฒนาสังคม เช่น พฤติกรรมอาสา เป็นต้น^{๖๑}

การรักษาความดีและความเก่งของบุคคลให้อยู่ในปริมาณและคุณภาพที่สูงคงเดิมในระดับ ที่ต้องการมิให้เสื่อมสลายลง ทำได้โดยการพัฒนาจิตใจหลายด้านไปพร้อมกันแบบองค์รวมเป็น จุดเริ่มต้นของการพัฒนาบุคคลให้สูงขึ้น แต่จิตลักษณะและพฤติกรรมจริยธรรมการทำงานมักจะ เสื่อมสลายลงเนื่องจากอิทธิพลภายนอกที่บางคนเรียกว่าประสบการณ์ทางสังคม หรือสภาวะแวดล้อม ภายนอกตัวบุคคล

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง ดังนี้

พงษ์ศักดิ์ มณีเดช^{๖๒} ได้ศึกษาวิจัย “การวิเคราะห์ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนของ นางทองดีโพธิ์ยงจากมุมมองของพุทธศาสนา” พบว่า ปัจจัยและความสำเร็จที่ทำให้นางทองดี โพธิ์ยงประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน คือ การใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาโดยการนำมา ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนของนางทองดี โพธิ์ยงจนประสบความสำเร็จตามลำดับ ดังนี้

- ๑) การสร้างพลังทางความคิดหรือการสร้างสัมมาทิฐิร่วม
- ๒) การสร้างพลังการกระทำเพื่อดำเนินการพัฒนา

^{๖๑} สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.), **คู่มือการพัฒนาและส่งเสริมการ ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมข้าราชการพลเรือน**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <<https://www.ocsc.go.th/node/4078>> [๗ มีนาคม ๒๕๖๓].

^{๖๒} พงษ์ศักดิ์ มณีเดช, “การวิเคราะห์ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนของนาง ทองดีโพธิ์ยงจาก มุมมองของพุทธศาสนา”, **รายงานวิจัย**, (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม: สำนักงานบริหารและ พัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๕).

๓) การแก้ไขปัญหาเมื่อดำเนินการพัฒนาชุมชน ให้มีระเบียบวินัย และการป้องกัน ความเสื่อมสลายของชุมชน

๔) ความสำเร็จของการพัฒนาชุมชน โดยวิเคราะห์หลักธรรมที่ว่าด้วยการนำความคิดเห็นร่วมสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายและใช้

๕) หลักธรรมเสริมต่าง ๆ เข้าร่วมด้วย

จากการศึกษาวิเคราะห์ บทบาทการพัฒนาชุมชนของนางทองดี โพธิ์ยอง พบว่า บทบาทการพัฒนาชุมชนของเธอนั้นได้ใช้หลักพุทธธรรมนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินการกิจดังกล่าวอาจจะไม่ทั้งหมด แต่ก็นำมาพัฒนาได้ผล แต่เดิมนั้นบทบาทการพัฒนาชุมชนมักอาศัยพระสงฆ์เป็นผู้นำ แต่ปัจจุบันสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เปลี่ยนไป เรื่องบางเรื่องพระสงฆ์อาจจะไม่สะดวกที่จะทำในส่วนตรงนี้จึงเปิดโอกาสให้ฆราวาสได้เข้ามาทำบทบาทตรงนี้ได้ดังนั้นกรณีเช่นนี้อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการหนุนเสริมเติมเต็มในการพัฒนาชุมชนโดยที่ยังคงดำเนินตามหลักพุทธธรรม

พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ (ชัยยันต์ สืบกระพันธ์)^{๖๓} ได้ศึกษาวิจัย “บูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน” พบว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน มีความแตกต่างจากคนไทยในอดีต เนื่องจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น เทคโนโลยี และการสื่อสารเพื่อให้เท่าทันกับโลกาภิวัตน์ที่เคลื่อนไปอย่างรวดเร็ว สิ่งเหล่านี้สร้างความเจริญให้กับคนไทยในด้านวัตถุอย่างต่อเนื่องแต่กลับสร้างความเสื่อมถอยทางด้านจิตใจ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาเชิงจริยธรรมมากมายในการดำเนินชีวิตของคนไทยสังคมปัจจุบันในทุกกลุ่มอาชีพ และหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ชั้น คือ

๑) พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น ได้แก่ หลักเบญจศีลและเบญจธรรม

๒) พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง ได้แก่ ศีล ๘ และกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ

๓) พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘

ส่วนการบูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยสังคมปัจจุบันสามารถทำได้โดยนำหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับต้นมาบูรณาการกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มบุคคลทั่วไป ได้แก่ นิสิต - นักศึกษา, ครู - อาจารย์, ข้าราชการ, นักธุรกิจ และนักการเมือง นำหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับกลางมาบูรณาการกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม ได้แก่ แม่ชีและอุบาสก - อุบาสิกา และนำหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับสูง มาบูรณาการกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มบรรพชิต ได้แก่ พระภิกษุและสามเณร และองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับรูปแบบการบูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน ได้แก่ “FEE Model”

FEE Model เป็นหลักการที่เกิดจากการบูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนไทยสังคมปัจจุบันในทุกกลุ่มอาชีพ เมื่อนำไปบูรณาการแล้วสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตของคนไทยสังคมปัจจุบันให้เบาบางลงและหมดไปในที่สุด

^{๖๓} พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ (ชัยยันต์ สืบกระพันธ์), “บูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน”, วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗).

มนู สนิธิวรรณะ^{๖๔} ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนารูปแบบสังคมร่มเย็นเป็นสุขของชุมชนโดยใช้ศาสนาเป็นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” พบว่า

๑) กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในอยู่ในระดับมาก โดยด้านวัฒนธรรมและศาสนาอยู่ในลำดับที่หนึ่งระดับมาก

๒) การพัฒนารูปแบบสังคมร่มเย็นเป็นสุขของชุมชนโดยใช้ศาสนาเป็นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชื่อว่า DOCTRINE Model มี ๘ องค์ประกอบ ได้แก่

D = Dogma (สมาชิกชุมชนปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา)

O = Oneness (สมาชิกชุมชนมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน)

C = Coordination (การประสานงานที่ดีภายในชุมชนและเครือข่าย)

T = Training & Learning Program (กิจกรรมการอบรมและเรียนรู้ที่สอดคล้องวิถีชีวิตชุมชน)

R = Religions Centre (สถาบันศาสนาเป็นที่พึ่งทางจิตใจและเป็นศูนย์กลางชุมชน)

I = Independence in Public Participation (สมาชิกชุมชนมีอิสระและมีส่วนร่วมกำหนดอนาคตชุมชน)

N = News & Knowledge Distribution (การเผยแพร่ข่าวสารและความรู้สู่ชุมชน)

E = Equilibrium & Integrated Development (การพัฒนาชุมชนอย่างสมดุลและบูรณาการ)

๓) ผลการทดลองใช้รูปแบบกับประชากรกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่สองชุมชนผ่านกิจกรรมการอบรมมีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้หลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อการประเมินผลการจัดอบรมอยู่ในระดับมาก โดยมีความเห็นว่าหัวข้อการอบรมเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันและเนื้อหาสาระการอบรมเป็นความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต

๔) การประเมินรูปแบบและถอดบทเรียน พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจในรูปแบบทุกด้านในระดับมาก และการถอดบทเรียน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่สองชุมชนมีการขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ การปฏิบัติ และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อเนื่องไปสู่สมาชิกชุมชนอื่นและในภาคีเครือข่าย

พระนิพนธ์ โสภโณ (อนันตกิจโสภณ) พระสุธีธรรมานุวัตร และสมิทธิพล เนตรนิมิต^{๖๕} ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี” พบว่า

^{๖๔} มนู สนิธิวรรณะ, “การพัฒนารูปแบบสังคมร่มเย็นเป็นสุขของชุมชนโดยใช้ศาสนาเป็นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (เมษายน - กันยายน ๒๕๕๘): ๙๗.

^{๖๕} พระนิพนธ์ โสภโณ (อนันตกิจโสภณ) พระสุธีธรรมานุวัตร และสมิทธิพล เนตรนิมิต, “การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๐): ๙๗.

๑) ทฤษฎีและหลักพุทธธรรม ที่เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชน จากการศึกษา พบว่า ทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรีใช้การพึ่งตนเองของชุมชน: TERMS มี ๕ ด้าน ประกอบด้วย

- ๑.๑) ด้านเทคโนโลยี
- ๑.๒) ด้านเศรษฐกิจ
- ๑.๓) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ
- ๑.๔) ด้านจิตใจ
- ๑.๕) ด้านสังคมและวัฒนธรรม

สำหรับหลักพุทธธรรมที่ใช้ในการพัฒนาชุมชน คือ หลักปาริสุทธิศีล ซึ่งประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ความไม่เบียดเบียน ความรอบคอบ ความมี คุณธรรม และความพอประมาณ

๒) วิธีการพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี พบว่า มีวิธีการพึ่งพาตนเอง ๕ ด้าน ประกอบด้วย

๒.๑) แนวทางการพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยีคือ ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม โดย อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก

๒.๒) แนวทางการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจคือใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น และยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๓) แนวทางการพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ คือ สร้าง ข้อตกลงในการใช้และอาศัยการแบ่งปันทรัพยากรร่วมกัน

๒.๔) แนวทางการพึ่งตนเองด้านจิตใจคือ ยึดถือคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา และยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

๒.๕) แนวทางการพึ่งตนเองด้านสังคมและวัฒนธรรมคือการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอและปฏิบัติตามจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัด

๓) แนวทางการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี เป็น การบูรณาการระหว่างหลักการพึ่งพาตนเองกับหลักปาริสุทธิศีล ซึ่งเป็นการดำเนินงานในบริบทของ ชุมชนวิถีพุทธ มีแนวทางที่สำคัญ ๔ ประการได้แก่

- ๓.๑) กระบวนการผลิต
- ๓.๒) กระบวนการบริโภค
- ๓.๓) กระบวนการซื้อขาย
- ๓.๔) กระบวนการกระจายผลผลิต แนวทางพัฒนาดังกล่าวนั้นมีปัจจัยสำคัญ

พระมหาบุญเลิศ อินทุปัญญาและคณะ^{๖๖} ได้ศึกษาวิจัย “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ : รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย” พบว่า

๑) แนวคิดในการดำเนินงานของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยตรงและกำหนดไว้ใน ๒ ประการคือ

^{๖๖} พระมหาบุญเลิศ อินทุปัญญา และคณะ, “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ : รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: คณะสังคมศาสตร์, ๒๕๕๙).

๑.๑) การสร้างเครือข่ายคือการดำเนินการเพื่อเชิญชวนให้คนในหมู่บ้านร่วมกันรักษาстил ๕ เพื่อเชื่อมโยงกลุ่มคนที่สมัครใจที่จะมาร่วมกันรักษาสินค้าภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิเชื่อถืออาหารซึ่งกันและกันโดยมีหลักการคือความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นไปโดยสมัครใจมีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกันการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่ายมีการเสริมสร้างซึ่งกันและกันและการเคลื่อนไหวฟันเฟืองกัน

๑.๒) การประชาสัมพันธ์ส่งต่อความดีคือ การประกาศเชิญชวนประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ ทำความดีด้วยการรักษาстил ๕ ในชีวิตประจำวัน

๒) แนวทางการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาстил ๕ ชุมชนจะต้องสร้าง

๒.๑) ชุมชนต้องมีผู้นำที่ตั้งตนอยู่ในстил ๕

๒.๒) มีการสร้างกฎกติกาและมีการเคารพกฎกติกา

๒.๓) อยู่ร่วมกันโดยใช้หลักความเมตตา

๒.๔) ไม่ตามกระแสวัตถุนิยมคือมีความพอเพียงความพอใจในสิ่งที่มีอยู่

๒.๕) มีความพร้อมเพรียงมีความสามัคคีของหมู่คณะ

๓) การเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมไทยทั้ง ๔ ภาคมีความสอดคล้องกันในมิติการใช้стил ๕ เป็นพื้นฐานในการสร้างกิจกรรมที่ส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมดีของคนในชุมชนโดยโครงการสวดมนต์วันอาทิตย์พิชิตมารอีกครั้งแรกบูรณาการหลักстил ๕ เข้ากับการดำเนินชีวิตประจำวันโดยที่ไม่ทำให้стил ๕ กระทบต่อวิถีชีวิตตามปกติ

๔) ผลการวิเคราะห์เชิงยืนยันองค์ประกอบหลักстил ๕ สำหรับสร้างเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลักстил ๕ ผลการวิเคราะห์ยืนยันองค์ประกอบหลักстил ๕ ปรากฏว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ที่ดีน้ำหนักองค์ประกอบของมาตรฐานมีค่าเป็นบวกอย่างมีนัยยะสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕ ทุกตัวมาตรฐานที่มีน้ำหนักตัวประกอบมากที่สุดคือสิ่งข้อ ๑ กับстилข้อ ๔ แสดงถึงพฤติกรรมการมีстилไม่มีการเบียดเบียนผู้อื่นและพูดตรงไปตรงมารองลงมาคือстилข้อ ๒ และต่ำสุดคือстилข้อที่ ๑ จากสังคมส่วนหนึ่งมองว่าการดื่มสุราหรือของมีเมาหากไม่เมาถือว่าไม่ผิดстилอีกทั้งการดื่มสุรายังมีผลต่อการบำรุงดูแลสุขภาพเป็นกีฬาเป็นยาอายุวัฒนะผลค่าน้ำหนักอยู่ในระดับต่ำตามความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติ

วิทยา จันทรแดง และจ่านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์^{๖๗} ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน” พบว่า

๑) นโยบายการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง มีการดำเนินการในด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การจัดการความรู้ และการเรียนรู้ของคนในชุมชน

^{๖๗} วิทยา จันทรแดง และจ่านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน”, *ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*, (ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๖).

๒) ชุมชนมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการชุมชน การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากรในชุมชน และการพัฒนาองค์กรในชุมชน

๓) รูปแบบใหม่ที่ค้นพบ คือ การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการวิจัยในครั้งนี้นำไปสู่ข้อค้นพบใหม่ คือ

๓.๑) การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน

๓.๒) ระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง

๓.๓) แนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ แนวทางด้านการฟื้นฟูชุมชน แนวทางด้านการปรับตัวของชุมชน และแนวทางด้านการดำรงอยู่ของชุมชน

นันทวัน วงศ์ขจรกิตติ^{๖๘} ได้ศึกษาวิจัย “นโยบายการให้บริการจังหวัดอัจฉริยะของประเทศไทย” พบว่า

๑) แนวทางการดำเนินการ การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

๑.๑) การผลักดันโครงสร้างพื้นฐานด้านโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT Infrastructure Network) การวางโครงสร้างพื้นฐานเครือข่าย GIN สามารถใช้งานข้อมูลสารสนเทศภาครัฐผ่านเครือข่าย GIN ได้โดย Provide เครือข่าย GIN ไปยังศาลากลางจังหวัดและอำเภอจังหวัด ทำการสำรวจสถานการณ์ใช้งานเครือข่าย GIN ของจังหวัดและอำเภอ

(๑) การวางโครงสร้างพื้นฐาน Free WIFI ซึ่งสามารถขอสิทธิเข้าใช้งาน Free WIFI โดยลงทะเบียนด้วยบัตรประชาชนเอกประสงค์ (Smart Card) จังหวัดทำการสำรวจพื้นที่ในระดับชุมชน หมู่บ้าน เพื่อติดตั้งระบบ WIFI

(๒) การวางระบบ Cloud เพื่อให้บริการ ซึ่งสามารถใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ งานการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ของจังหวัด ตลอดจนสารสนเทศให้บริการ Application ของหน่วยงานภาครัฐ ผ่านระบบ Cloud

๑.๒) การดำเนินการด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ โครงการ Smart Province หรือจังหวัดอัจฉริยะต้นแบบ เป็นโครงการที่ดำเนินการโดยการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) รวมทั้งระบบการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นคุณภาพ เข้าไปใช้ในการบริหารจัดการจังหวัดต้นแบบโดยประกอบด้วยต้นแบบการพัฒนาในด้านต่าง ๆ

(๑) ต้นแบบการเข้าถึงข้อมูลทั้งหมดด้วย “บัตรประชาชน” เพียงใบเดียว โดยเฉพาะในส่วนการให้บริการประชาชน

(๒) ต้นแบบการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้รองรับกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารปัจจุบันอย่างมีคุณภาพ

^{๖๘} นันทวัน วงศ์ขจรกิตติ, “นโยบายการให้บริการจังหวัดอัจฉริยะของประเทศไทย”, วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๙): ๓๖๕-๓๗๗.

(๓) ต้นแบบการบริหารงานคุณภาพ และการบูรณาการ ซึ่งได้จัดทำระบบ IOC (Intelligent Operation Center) เรียกว่า “ศูนย์ปฏิบัติการแบบบูรณาการระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน/ชุมชน”

(๔) ต้นแบบการบูรณาการระบบ MIS ของทุกส่วนราชการ เพื่อใช้งานร่วมกันระดับจังหวัด

(๕) ต้นแบบระบบการจัดเก็บข้อมูลที่สะท้อนต่อตัวชี้วัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมอุดมปัญญา

เป้าหมายของโครงการอัจฉริยะ คือ ต้องการให้ประชาชนได้รับความสะดวกและรวดเร็วในการตรวจสอบข้อมูลการให้บริการและสนับสนุนความช่วยเหลือตามมาตรการต่าง ๆ รวมถึงข้อมูลสิทธิที่ตนพึงได้รับจากการบริการภาครัฐผ่านบัตรประจำตัวประชาชน (smart card)

๑.๓) การให้บริการข้อมูลที่จำเป็นในระดับหมู่บ้าน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology-ICT) มาปรับใช้ทั่วทั้งจังหวัด โดยมีตัวชี้วัด ๕ ประการ ได้แก่ ประการแรก วัดจากผลผลิตมวลรวมของจังหวัดที่จะต้องเพิ่มขึ้น ประการที่สอง รายได้ประชากรต่อคนต่อปีต้องเพิ่มขึ้น ประการที่สาม เกิดการกระจายตัวของรายได้อย่างทั่วถึง ไม่กระจุกตัวอยู่ในเมืองหรือในคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ประการที่สี่ความผาสุกมวลรวมของประชาชนในจังหวัดต้องดีขึ้น และประการที่ห้า หน่วยงานภาครัฐมีค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการที่ลดลง เป้าหมายของโครงการ คือ “เพิ่มคุณภาพชีวิตและสังคมแห่งการเรียนรู้”

๒) การบริหารงานแบบบูรณาการเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตและสังคมอุดมปัญญาในระดับจังหวัด ได้นำระบบที่เรียกว่า C.I.S.E.E หมายถึง การสื่อสาร สารสนเทศ การบริการ การศึกษา และเศรษฐกิจ มาดำเนินการจัดทำโครงการจังหวัดอัจฉริยะ (Smart Province) เพื่อนำร่องการพัฒนาประเทศไปสู่การเป็น Smart Country ซึ่งเป็นไปตามยุทธศาสตร์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๖) ที่ได้วางแนวทางหลักในการพัฒนาบริการภาครัฐผ่านระบบ ICT เพื่อสร้างโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ตามระบบกลยุทธ์การจัดการที่เรียกว่า “จังหวัดอัจฉริยะสร้างคุณภาพชีวิตและสังคมอุดมปัญญา” มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาผนวกกับระบบการจัดการข้อมูลของทุกภาคส่วนของจังหวัดนั้น ๆ ทำให้เกิดการเชื่อมโยงอย่างบูรณาการสำหรับประโยชน์ที่ประชาชนจะได้ รับจากโครงการจังหวัดอัจฉริยะ คือ มีช่องทางติดต่อสื่อสารระหว่างกันมากขึ้น สามารถ รับรู้ข้อมูลข่าวสารของภาครัฐและเอกชนได้มากขึ้น สามารถเข้าถึงบริการจากภาครัฐ และเอกชนได้สะดวกมากขึ้น รวมทั้งสามารถเข้าถึงโอกาสทางด้านการศึกษา และการเรียนรู้ อันจะส่งผลให้มีฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นด้วย C.I.S.E.E ขับเคลื่อนโครงการจังหวัดอัจฉริยะซึ่งประกอบด้วย

๒.๑) การสื่อสาร (Communication) สามารถเรียกดูข้อมูลในภาคการเกษตร เศรษฐกิจและสังคม ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารในระบบ LAN 3G และ Wifi ที่ครอบคลุมทั้งจังหวัดได้ โดยผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ภาครัฐและประชาชนทั่วไป สามารถเข้าถึงข้อมูลและนำไปใช้ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

- ด้าน
- ๒.๒) สารสนเทศ (Information) คือ การได้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในทุก ๆ
 - ๒.๓) การบริการ (Service) การเข้าถึงบริการภาครัฐอย่างสะดวก รวดเร็ว
 - ๒.๔) การศึกษา (Education) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุก ๆ ด้าน
 - ๒.๕) เศรษฐกิจ (Economic) การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยการยึด
- หลักระบบสหกรณ์มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย” ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) วิเคราะห์ความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ๒) พัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย และ ๓) นำเสนอรูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่การวิจัย ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

๓.๑.๑ การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการทบทวนจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์หาปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยเหตุนี้การคัดเลือกเอกสารเพื่อนำมาวิเคราะห์จึงเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกเอกสารมาใช้ในการวิจัย ซึ่งเกณฑ์ที่สำคัญประกอบด้วย ๑) ความจริง (Authenticity) ๒) ความถูกต้องน่าเชื่อถือ (Credibility) ๓) การเป็นตัวแทน (Representativeness) และ ๔) ความหมาย (Meaning) ความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูลในเอกสารที่นำมาวิเคราะห์^๑ สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี หลักธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน ๕๐ เรื่อง ประกอบด้วย หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย บทความวิจัยมาเพื่อวิเคราะห์ และสังเคราะห์หาปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”

^๑ Scott, J. , A Matter of Record, Documentary Sources in Social Research, (Cambridge: Polity Press, 1990), pp. 1-2.

๓.๑.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีกระบวนการ ดังนี้

๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นสมาชิกชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย ๕ แห่ง ประกอบด้วย ชุมชนหนองกระดุกเหนือ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว, องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่่วงก์, เทศบาลตำบลท่าน้ำอ้อยม่วงหัก อำเภอพยุหะคีรี, เทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสงและเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประกอบด้วยกลุ่ม ๑) กลุ่มผู้นำชุมชน ๒) กลุ่มวิชาชีพชุมชน ๓) กลุ่มประชาชน ๔) กลุ่มเด็กและเยาวชน ๕) กลุ่มภาคีเครือข่ายภาครัฐ ๖) กลุ่มภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคม ๗) กลุ่มผู้นำทางจิตวิญญาณ และ ๘) กลุ่มอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๕๐ รูปหรือคน เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนเพื่อนำไปพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในสังคมไทย

๒) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน ๑๐ รูปหรือคน ประกอบด้วย ตัวแทนภาครัฐ ภาคประชาสังคม นักวิชาการท้องถิ่นและปราชญ์ท้องถิ่นในการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในสังคมไทย

๓) การประชุมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (key stakeholders) ในการคืนข้อมูลนำเสนอรูปแบบฯ และรับฟังข้อเสนอแนะในการนำเสนอรูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในสังคมไทยจากตัวแทนท้องถิ่น ตัวแทนท้องถิ่น นักวิชาการท้องถิ่นและปราชญ์ท้องถิ่นจำแนกตามพื้นที่เป้าหมาย ประกอบด้วย บริบทของชุมชนเมืองที่เทศบาลเมืองชุมแสง จำนวน ๒๕ คน และบริบทชุมชนชนบทที่ชุมชนบ้านหนองกระดุกเหนือ จำนวน ๒๑ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๔๖ คน

๓.๒ พื้นที่การวิจัย ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ พื้นที่ศึกษาวิจัย คือ พื้นที่ชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีความแตกต่างทางด้านบริบทเชิงพื้นที่ และการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ชุมชนหนองกระดุกเหนือ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว, องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่่วงก์, เทศบาลตำบลท่าน้ำอ้อยม่วงหัก อำเภอพยุหะคีรี, เทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสงและเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

๓.๒.๒ ประชากร คือ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไปที่ย้ายอยู่ในเขตพื้นที่ชุมชนหนองกระดุกเหนือ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว, องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่่วงก์, เทศบาลตำบลท่าน้ำอ้อยม่วงหัก อำเภอพยุหะคีรี, เทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสงและเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๑๒๓,๔๖๗ คน

๓.๓.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประกอบด้วยกลุ่ม ๑) กลุ่มผู้นำชุมชน ๒) กลุ่มวิชาชีพชุมชน ๓) กลุ่มประชาชน ๔) กลุ่มเด็กและเยาวชน ๕) กลุ่มภาคีเครือข่ายภาครัฐ ๖) กลุ่มภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคม ๗) กลุ่มผู้นำทางจิตวิญญาณ และ ๘) กลุ่มอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๕๐ รูปหรือคน เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนเพื่อนำไปพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในสังคมไทย ประกอบด้วย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของพื้นที่ชุมชน ประกอบด้วย

๑. พระปลัดสุภัค วิโรโซ	เจ้าอาวาสวัดหนองกระดุกเหนือ
๒. นายสมบัติ บุญช่วย	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕
๓. นายรังสรรค์ คำสิทธิ์	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖
๔. นายขวัญชัย มณีรุ่ง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๙
๕. นายวรุฒม์ อ่อนตา	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕
๖. นางอัญชลี ปันนาค	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านดอนกระดุกเหนือ
๗. นางไพรินทร์ ขุนดารา	ผู้นำชาติพันธุ์ลาวครั้งหนองกระดุกเหนือ
๘. นางสมจิตร สมัครกสิกรรม	กรรมการหมู่บ้าน (อสม.)
๙. นายเก็บ จันทรา	ปราชญ์ชาวบ้าน
๑๐. นางประไพพร เกษวิริยะการ	สมาชิกสภา อบต.หนองนมวัว

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของพื้นที่ชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่วงก์ ประกอบด้วย

๑. พระครูนิวิฐศีลขันธ	เจ้าคณะอำเภอแม่วงก์
๒. นางสาวประณีต เลิศสงคราม	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน
๓. นายสัมพันธ์ เทียงทอง	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน
๔. นางสาวสุภาภรณ์ ศรีอาวุธ	นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ
๕. นายสมพาน จันทาสี	กำนันตำบลเขาชนกัน
๖. นายบัณฑิต ธงสันเทียะ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๔ บ้านใหม่พัฒนา
๗. นายถนอม อินทรเลิศ	อดีตผู้ใหญ่บ้าน
๘. นางสาวธนพร คงมาก	หัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนสบู่ถ่านไม้ไผ่
๙. นางวาสนา ธงชัย	กรรมการหมู่บ้าน
๑๐. นางเพชรรัตน์ พงศ์เดช	กรรมการหมู่บ้าน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของพื้นที่ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลท่าน้ำอ้อยม่วงหัก อำเภอพยุหะคีรี ประกอบด้วย

๑. พระครูนิภาธรรมวงศ์	เจ้าอาวาสวัดเขาทอง เจ้าคณะอำเภอพยุหะคีรี
๒. นางไพลิน โตอัม	นายกเทศมนตรีตำบลท่าน้ำอ้อยม่วงหัก
๓. ด.ต.ธรรมภณ โพธิเณม	อดีตสมาชิกสภาเทศบาลตำบลพยุหะคีรี
๔. ดร.กฤษณ์ สัตตทุกข์	นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์
๕. นางสาวปิยนุช บำรุงศรี	นักวิชาการเทคโนโลยีสารสนเทศ
๖. นางกัญญารัตน์ ชุสด	ประธานชุมชนเขาไม้แดง
๗. นายปัญญา อนันตสุข	กำนันตำบลม่วงหัก
๘. นางกริ สันข์ทอง	กำนันตำบลท่าน้ำอ้อย
๙. นางสาววิมลรัตน์ ศรีผิง	นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ
๑๐. นางนภัสวรรณ ชันธชัย	กรรมการชุมชน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของพื้นที่ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสง ประกอบด้วย

๑. นายศรชัย อธิปฏิเวช	นายกเทศมนตรีเมืองชุมแสง
๒. นายณรงค์ศักดิ์ กิ่งแสง	รองนายกเทศมนตรีเมืองชุมแสง
๓. นางสาววรัตน์ ศักดิ์	นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ
๔. นายวิรัช สุทธิสังข์	ประธานชุมชนแสงสวรรค์รักพัฒนา
๕. นางสาวจินตนา นากวิไล	ประธานชุมชนแสงโชติช่วงชัชวาล
๖. นางสาวสมคิด คำแถลง	ประธาน อสม. ชุมชนแสงราษฎร์ร่วมใจ
๗. นางสาวทองคำ ศรีสุนทร	ประธาน อสม. ชุมชนแสงชัชวาลกาญจนา
๘. นางอารมณ นียะบุตร	ประธานสหกรณ์บ้านมั่นคงชุมแสง
๙. นางอัญชลี ชาติไกรบัญชา	กรรมการชุมชน
๑๐. นายประธาน อิทธิรัตนสุนทร	กรรมการชุมชน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของพื้นที่ชุมชนในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ประกอบด้วย

๑. พระมหาตรีเนตร อริญโย	เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์
๒. นายจิตตเกษมณ นิโรจน์ธนรัฐ	นายกเทศมนตรีนครนครสวรรค์
๓. นายสมศักดิ์ อรุณสุรัตน์	ประธานสภาเทศบาล
๔. นายสันติ คุณาวงศ์	สมาชิกสภาเทศบาล
๕. นายวรวิทย์ ตันวิสุทธิ	รองนายกเทศมนตรีนครนครสวรรค์
๖. นายจิระวิทย์ ศุภนันท์กานต์	กรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ
๗. นางสาววาสนา อัครานุรักษ์	ทนายทพ.ท้าวท้าวกันนทรวง
๘. นางสาววิมลรัฐตรา วงษ์ศิริสุนทร	ประธานชุมชนตัดใหม่
๙. นางสมบุญ อินทร์วงษ์	ประธานชุมชนป้อมหนึ่ง
๑๐. นางนิทรา เรืองสมุทร	อสม. ชุมชนวรรณถ

๓.๓.๔ ผู้เชี่ยวชาญ (Experts) ในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในสังคมไทย จำนวน ๑๐ รูปหรือคน ประกอบด้วย

๑. พระราชรัตนเวที	รองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์
๒. นายชัชวาล ฉายะบุตร	รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์
๓. นายสมเกียรติ เกิดอินทร์	ผอ.สนง.พระพุทธศาสนาแห่งชาติ จ.นครสวรรค์
๔. นางวราภรณ์ เชื้อมไพบูรณ์	ผู้แทนวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์
๕. นายวิชณุ สบายแท้	ผู้แทนสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์
๖. พ.ต.อ.ธนาณัติวิชัย ศรีบุญเรือง	รองผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์
๗. น.ส.ศิริลักษณ์ ชนะตริรัตน์พันธ์	ผู้แทนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์
๘. น.ส.สิริพัทธ์ ทุมวาล	ผู้แทน สนง.ป้องกันควบคุมโรคที่ ๓ นครสวรรค์
๙. น.ส.ทรงศรี อีสรรมาลา	ผู้แทนพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์
๑๐. นายสินชัย ทองใบ	ผู้แทนที่ทำการปกครองจังหวัดนครสวรรค์

๓.๓.๕ แกนนำในระดับพื้นที่ (Core Group) ซึ่งเป็นผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถื่น อาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ชมรมผู้สูงอายุ และอื่น ๆ ในพื้นที่เป้าหมาย ๒ แห่ง ประกอบด้วย แกนนำในระดับพื้นที่ (Core Group) ในเขตพื้นที่ชนบท คือ บ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๔๑ รูปหรือคน และแกนนำในระดับพื้นที่ (Core Group) ชุมชนในเขตเมือง คือ ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสง เพื่อนำเสนอรูปแบบชุมชน สร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย และคืนข้อมูลสู่ชุมชนโดยการประชาคม จำนวน ๒๗ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๖๘ รูปหรือคน

แกนนำในระดับพื้นที่ (Core Group) ในเขตพื้นที่ชนบท ประกอบด้วย

๑. พระปลัดสุภักดิ์ วิโรช	เจ้าอาวาสวัดหนองกระดุกเนื้อ
๒. นายสมบัติ บุญช่วย	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕
๓. นายรังสรรค์ คำสิทธิ์	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖
๔. นายขวัญชัย มณีรุ่ง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๙
๕. น.ส.สุนทร มั่นกลกร	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖
๖. นางอัญชลี ปันนาค	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านดอนกระดุกเนื้อ
๗. น.ส.กมนนุช คำประเสริฐ	สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอลาดยาว
๘. น.ส.ณัฐชนันท์พร อุสัมฤทธิ์	สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอลาดยาว
๙. นางไพรินทร์ ขุนดารา	ผู้นำชาติพันธุ์ลาวครั้งหนองกระดุกเนื้อ
๑๐. นายกิตติ ทศน์จันทร์	กรรมการหมู่บ้าน
๑๑. นายธีรชัย น้อยนิยม	กรรมการหมู่บ้าน
๑๒. นางสาวนง ไซเลิศ	กรรมการหมู่บ้าน
๑๓. นายสิริ สมัครกสิกรรม	กรรมการหมู่บ้าน
๑๔. นายน้อย เรืองสีจันทร์	กรรมการหมู่บ้าน
๑๕. นายคำตัน ศรีหาโคตร	กรรมการหมู่บ้าน
๑๖. น.ส.กนกธิดา ไพโรสนธิ์	กรรมการหมู่บ้าน (อสม.)
๑๗. นางสาวจิตร สมัครกสิกรรม	กรรมการหมู่บ้าน (อสม.)
๑๘. นางสาวสุกาญจน์ ศิริวิเศษ	กรรมการหมู่บ้าน
๑๙. นางสาวจิตร จันทะนาค	กรรมการหมู่บ้าน
๒๐. นายสำรวย บุญนัย	กรรมการหมู่บ้าน
๒๑. นางมณี อินทร์นนท์	กรรมการหมู่บ้าน
๒๒. นางนารี สมเทา	กรรมการหมู่บ้าน
๒๓. นายสัจด์ ภูวภัทรพล	กรรมการหมู่บ้าน
๒๔. นายชวน ศิริวิเศษ	กรรมการหมู่บ้าน
๒๕. นายสงวน เหล่ารอด	กรรมการหมู่บ้าน
๒๖. นายอ่อน โพธิ์หวี	กรรมการหมู่บ้าน
๒๗. นายเก็บ จันทรา	กรรมการหมู่บ้าน
๒๘. นายสพอด สายหลง	กรรมการหมู่บ้าน

๒๙. นายน้ำชู ขุนพิลึก	กรรมการหมู่บ้าน
๓๐. นายจันนา นิลาโพธิ์	กรรมการหมู่บ้าน
๓๑. นางประจวบ ยศสมบัติ	กรรมการหมู่บ้าน
๓๒. นางบัวใบ ยอดสุทธิ	กรรมการหมู่บ้าน
๓๓. นางสาวเสริญ แก้วอินทร์	กรรมการหมู่บ้าน
๓๔. นางกาญจนา จันทาธุ	กรรมการหมู่บ้าน
๓๕. นางชนิษฐา เก่งกสิกรรม	กรรมการหมู่บ้าน
๓๖. นางสาวเวียง เพียรรักษา	กรรมการหมู่บ้าน
๓๗. นางลำพวน แดมพยัคฆ์	กรรมการหมู่บ้าน
๓๘. นายวรุตน์ อ่อนตา	กรรมการหมู่บ้าน
๓๙. นางสาวพัชรี ยอดสุทธิ	กรรมการหมู่บ้าน
๔๐. นางสาวไพร เกษวิริยะการ	สมาชิกสภา อบต.หนองนมวัว

แกนนำในระดับพื้นที่ (Core Group) ชุมชนในเขตเมือง ประกอบด้วย

๑. นายศรชัย อธิปฏิเวชช	นายกเทศมนตรีเมืองชุมแสง
๒. นายณรงค์ศักดิ์ กิ่งแสง	รองนายกเทศมนตรีเมืองชุมแสง
๓. นายวรพต วรทอง	รองนายกเทศมนตรีเมืองชุมแสง
๔. นางวิจิตรา ทุมอาจ	ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม
๕. นายดำรงศักดิ์ นาคกระจำ	เจ้าพนักงานทะเบียนชำนาญงาน
๖. นางสาววรรณ์ ศักดิ์	นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ
๗. นายวิรัช สุทธิสังข์	ประธานชุมชนแสงสวรรค์รักพัฒนา
๘. นางสาวจินตนา นากวิไล	ประธานชุมชนแสงโชติช่วงชัชวาล
๙. นายวัชร จิตตาพินิจมาศ	ประธานชุมชนแสงราษฎร์รังสรรค์
๑๐. นายถวิล ทิมพูล	ประธานชุมชนแสงราษฎร์ร่วมใจ
๑๑. นางสาววิไล อังอมร	ประธาน อสม. ชุมชนชุมแสงร่วมใจ
๑๒. นายธงชัย เทียมวิไล	ประธาน อสม. ชุมชนแสงสวรรค์ รักพัฒนา
๑๓. นางสาวสมคิด คำแถลง	ประธาน อสม. ชุมชนแสงราษฎร์ร่วมใจ
๑๔. นายสมพงษ์ แสงทิพย์กัญญา	ประธาน อสม. ชุมชนแสงเจียรนัย
๑๕. นางสาวทองคำ ศรีสุนทร	ประธาน อสม. ชุมชนแสงชัชวาลกาญจนา
๑๖. นายแมน สุขสมัย	ประธาน อสม. ชุมชนแสงบัณฑิตสร้างสรรค์
๑๗. นางอรุณ นิชะบุตร	ประธานสหกรณ์บ้านมั่นคงชุมแสง
๑๘. นางกรรณิกา หิรัญศิริวัฒน์	กรรมการชุมชน
๑๙. นางอัญชลี ชาติไกรบัญชา	กรรมการชุมชน
๒๐. นายประธาน อิทธิรัตนสุนทร	กรรมการชุมชน
๒๑. นายเจตน์ นาคกระจำ	กรรมการชุมชน
๒๒. นางสาวสุมาลี หลวงพงษ์	กรรมการชุมชน
๒๓. นางสาวชลธิชา ทัพมาก	กรรมการชุมชน

๒๔. นางสาวพรรณธร อัฐาทิพย์	กรรมการชุมชน
๒๕. นางจารุพันธ์ พิมพ์สงวน	กรรมการชุมชน
๒๖. นางสาวพรชนก คำแท้	กรรมการชุมชน
๒๗. นางสาวอัญรินทร์ ชื้อคำ	กรรมการชุมชน

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

สำหรับงานวิจัยนี้ใช้เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ข้อมูลรอบด้านครอบคลุมประเด็นศึกษา คณะผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บข้อมูล เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการวิจัยแต่ละขั้นตอนของงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงได้แบ่งเครื่องมือวิจัยออกเป็น ๒ กลุ่ม กล่าวคือ

๓.๓.๑ แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) สำหรับกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประกอบด้วยกลุ่ม ๑) กลุ่มผู้นำชุมชน ๒) กลุ่มวิชาชีพชุมชน ๓) กลุ่มประชาชน ๔) กลุ่มเด็กและเยาวชน ๕) กลุ่มภาคีเครือข่ายภาครัฐ ๖) กลุ่มภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคม ๗) กลุ่มผู้นำทางจิตวิญญาณ และ ๘) กลุ่มอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๕๐ คน เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนเพื่อนำไปพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในสังคมไทย

๑) ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์

๑.๑) นำผลจากการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี หลักธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๕๐ เรื่อง ประกอบด้วย หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย บทความวิจัย มาเป็นกรอบในการตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่การสัมภาษณ์ การกำหนดประเด็นและตัวแปรที่จะศึกษา และเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์รวมทั้งนำมาใช้ในการวิเคราะห์ด้วย

๑.๒) กำหนดโจทย์ หรือคำถามการวิจัย (Research Question) คือ คำถามที่ต้องการคำตอบจากการวิจัยหรือเป็นสิ่งที่ต้องตอบโจทย์ของวัตถุประสงค์ โดยพิจารณาจากปัจจัยและประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นและเกี่ยวเนื่องกันกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในสังคมไทย

๑.๓) สร้างแบบสัมภาษณ์จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัย เอกสาร ตำราในบริบทปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอกและปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในสังคมไทยให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ชัดเจน สามารถอธิบายเสริม สนับสนุน ข้อโต้แย้งต่าง ๆ ให้ละเอียด และเสริมให้มีความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์นี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

๒) ลักษณะของแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างแบบสัมภาษณ์ (Interviews Form) ตามกรอบปัจจัยที่กำหนด แบ่งออกเป็น ๕ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ บริบทเชิงองค์ประกอบและปัจจัยที่จะก่อให้เกิดชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของหมู่บ้านชุมชน

ตอนที่ ๓ บริบทที่เป็นปัจจัยภายในของหมู่บ้านชุมชนที่จะนำไปสู่ความเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”

ตอนที่ ๔ บริบทที่เป็นปัจจัยภายนอกที่จะเข้ามามีส่วนสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาหมู่บ้านชุมชนสู่ความเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”

ตอนที่ ๕ บริบทที่เป็นปัจจัยด้านการบริหารจัดการที่จะเข้ามามีส่วนสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาหมู่บ้านชุมชนสู่ความเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”

๓.๓.๒ แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion Form)

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) สำหรับผู้เชี่ยวชาญ (Expert) เพื่อพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” โดยสร้างแบบฟอร์มและนำเข้าสู่การสนทนากลุ่มเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ชัดเจน สามารถอธิบายเสริมสนับสนุน ข้อโต้แย้งต่าง ๆ ให้ละเอียด และเสริมให้มีความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยแบ่งเป็น ๕ ข้อคำถาม

๑) หากเราจะพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” เราควรมีการพัฒนาด้านคนอย่างไร

๒) หากเราจะพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” เราควรมีการพัฒนาด้านคนอย่างไร

๓) หากเราจะพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” เราควรมีการพัฒนาด้านคนอย่างไร

๔) หากเราจะพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” เราควรมีการพัฒนาด้านคนอย่างไร

๕) หากเราจะพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” เราควรมีการพัฒนาด้านคนอย่างไร

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านกระบวนการ ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

การลงพื้นที่เพื่อไปเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต (Observation) โดยการไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เป็นการสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Observation) ผู้สังเกตจะต้องเฝ้ามองพฤติกรรมผู้ถูกสังเกตอยู่ห่าง ๆ โดยไม่เข้าไปร่วมกิจกรรมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยสังเกตจากแบบแผนการกระทำ สภาพสังคม ตลอดจนแนวคิด ทศนคติของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งนี้แล้วแต่การสังเกตซึ่งถ้าผู้ถูกสังเกตรู้ตัวก็จะทำให้ข้อมูลที่ได้บิดเบือนไป ผู้วิจัยไม่กำหนดเฉพาะเรื่องที่มุ่งจะสังเกตอย่างเดียว แต่จะทำการสังเกตเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย จึงไม่สามารถกำหนด

รูปแบบที่แน่นอนได้โดยไม่ต้องให้ผู้ถูกสังเกตรู้สึก ครอบคลุมเพราะอาจทำให้พฤติกรรมผิดไปจากปกติได้

๓.๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ (Interviews Form)

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้หรือมีข้อมูลในเรื่องที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาดีที่สุดหรือมีความเกี่ยวข้องมากที่สุดที่ถูกเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย ๑) กลุ่มผู้นำชุมชน ๒) กลุ่มวิชาชีพชุมชน ๓) กลุ่มประชาชน ๔) กลุ่มเด็กและเยาวชน ๕) กลุ่มภาคีเครือข่ายภาครัฐ ๖) กลุ่มภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคม ๗) กลุ่มผู้นำทางจิตวิญญาณ และ ๘) กลุ่มอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จาก ๕ พื้นที่เป้าหมาย ประกอบด้วย จำนวน ๕๐ คน เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนเพื่อนำไปพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในสังคมไทย

๓.๔.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากสนทนากลุ่มเป็นการพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในสังคมไทย ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในสังคมไทย จำนวน ๑๐ รูปหรือคน และสรุปผลเป็นรูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย

๓.๔.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุม

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมในพื้นที่เป้าหมาย ๒ แห่ง ประกอบด้วย ชุมชนในเขตพื้นที่ชนบท คือ บ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๔๑ รูปหรือคน และชุมชนในเขตพื้นที่เมือง คือ ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสง เพื่อนำเสนอรูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย และคืนข้อมูลสู่ชุมชนโดยการประชุม จำนวน ๒๗ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๖๘ รูปหรือคน

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาเก็บให้เป็นระบบ ระเบียบ ให้ความหมายกับข้อมูล จัดหมวดหมู่ ความหมายของข้อมูล วิเคราะห์และสรุปรวบรวมความหมาย ผู้วิจัยเลือกใช้ “การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation)”^๒ โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูล รวมถึงวิเคราะห์ สังเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัย และนำข้อมูลทั้งหมดมาพิจารณาแล้ว แม้จะมาจากแหล่งที่แตกต่างกันทั้งเวลา สถานที่ และบุคคล เพื่อที่จะตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ ซึ่งมี ๔ องค์ประกอบ

๑) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการพิจารณาตรวจสอบโดยใช้ความหลากหลายของแหล่งข้อมูลทั้งในเชิงเวลา ระยะเวลา สถานที่ และบุคคล

๒) การตรวจสอบสามเส้าด้านนักวิจัย (Investigator Triangulation) เป็นการพิจารณาตรวจสอบโดยใช้ผู้วิจัยที่ต่างกัน เพื่อได้ข้อมูลที่แตกต่างกัน

^๒ Denzin, Norman K., and Yvonna S. Lincoln, *Handbook of Qualitative Research*, (Thousand Oaks, Calif: Sage Publications, 2000), p. 391.

๓) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) เป็นการพิจารณาตรวจสอบโดยใช้หลายมุมมองในการแปลความหมาย หากผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกัน

๔) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เป็นการเลือกใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน

จากองค์ประกอบข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสามารถทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าได้ ๔ วิธี คือ

๑) การตรวจสอบความถูกต้องโดยเปรียบเทียบจากแหล่งข้อมูลหลาย ๆ แหล่ง ได้แก่ ด้านองค์การภาครัฐท้องถิ่นและภาคีเครือข่าย ด้านนักวิชาการ หน่วยงานด้านการท่องเที่ยว ด้านผู้นำชุมชนและปราชญ์ท้องถิ่น และประชาชน

๒) การเปรียบเทียบจากการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลาย ๆ วิธี ได้แก่ การทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้เสีย การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในบริบทระหว่างที่นักวิจัยลงพื้นที่ศึกษา และการเก็บข้อมูลจากกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ

๓) การตรวจสอบความถูกต้องจากแนวคิด ทฤษฎี โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ และสังเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยจากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับ ทำให้มองปัญหาได้หลายมุมมอง เพื่อนำผลที่ได้มาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยได้รับการตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนจากคณะผู้วิจัย

๔) การเปรียบเทียบจากความคิดเห็นของนักวิชาการ และนักวิจัยหลายคน ได้แก่ ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในชุมชน นักวิชาการท้องถิ่น นักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ความคิดเห็นจากเอกสารที่นักวิจัยได้จัดทำจากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และผลการศึกษารวบรวม ความคิดเห็นจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยยังเป็นการขยายมุมมอง อดช่องว่างหรือจุดอ่อนในเรื่องอคติความลำเอียงที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงานเพียงลำพังผู้วิจัยเพียงคนเดียว ทำให้เห็นความสอดคล้องกันหรือความขัดแย้งของความคิดเห็นของนักวิจัยแต่ละคนได้

๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

เพื่อให้แนวทางในการดำเนินการในวิจัยครั้งนี้เป็นไปอย่างมีระบบและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดรายละเอียดและขั้นตอนการวิจัยเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

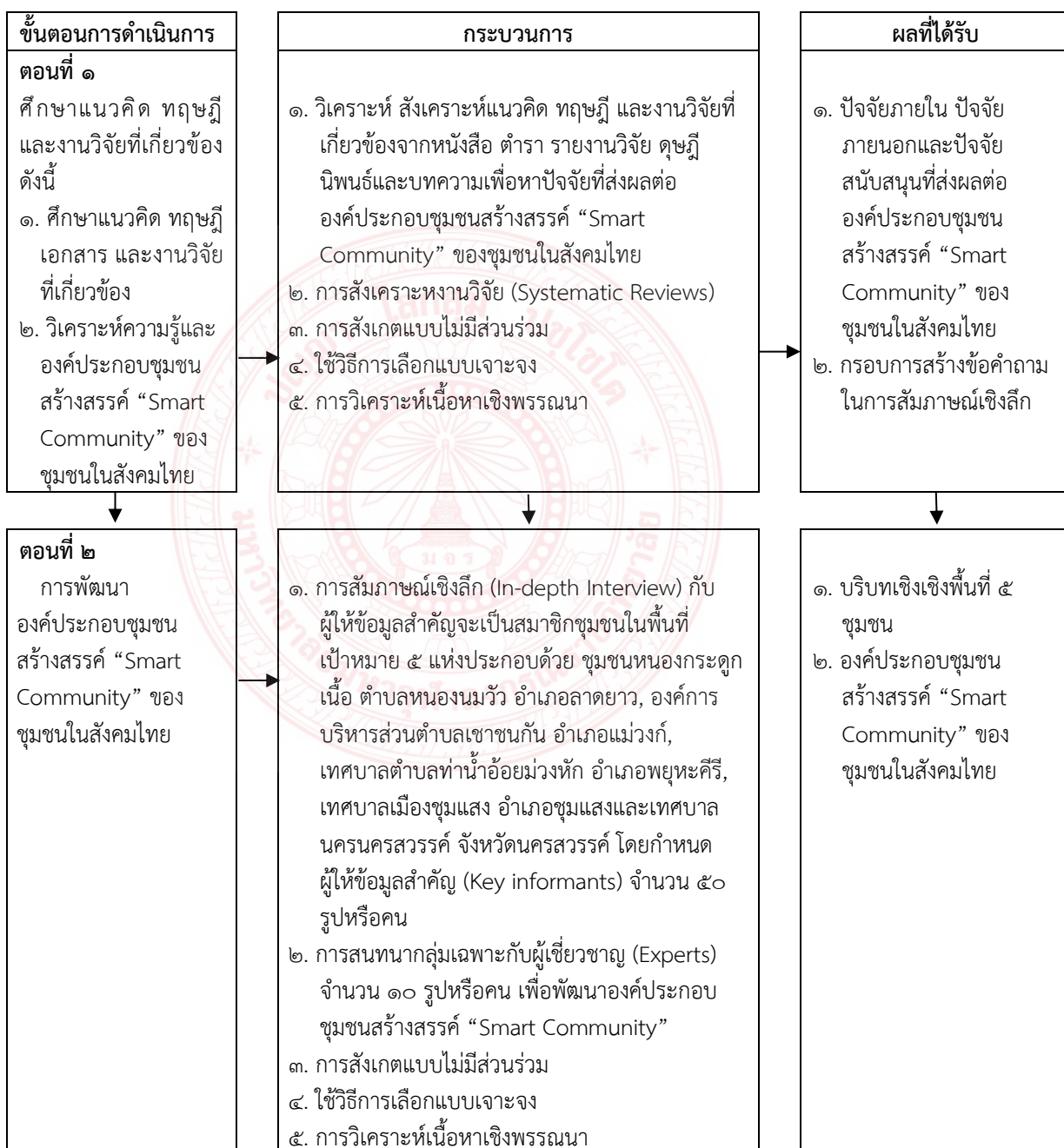
๓.๖.๑ ขั้นการเตรียมการ

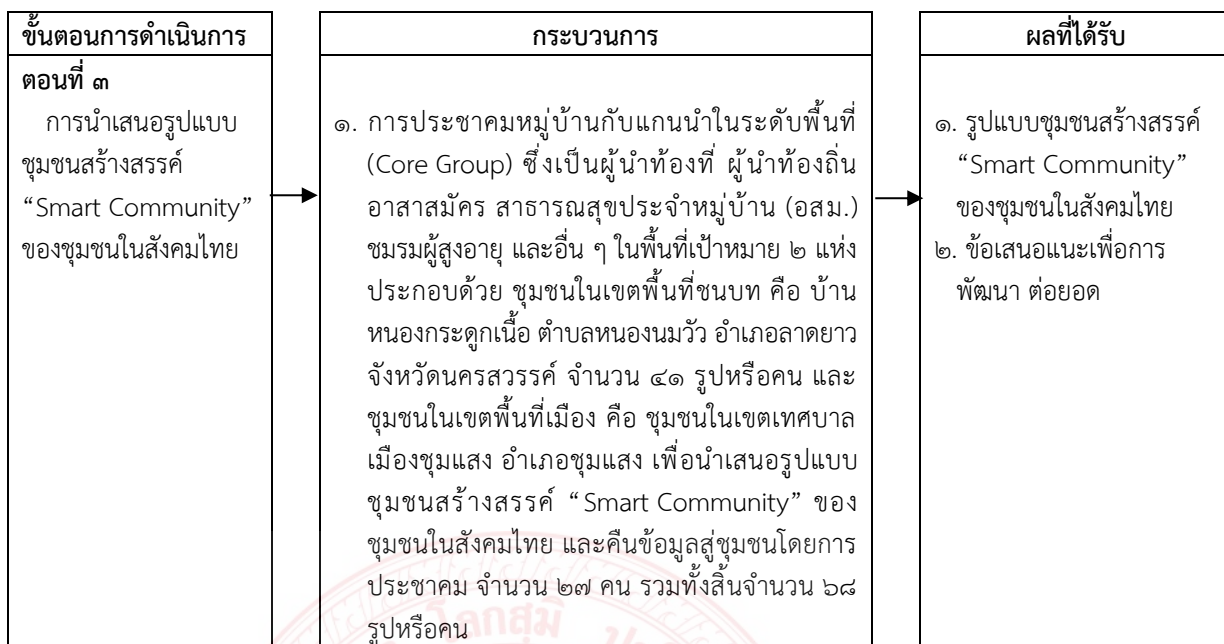
ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งตำรา เอกสารวิชาการ ข้อมูลสารสนเทศ งานวิจัยต่าง ๆ และดำเนินการสำรวจและศึกษาชุมชน การเข้าสู่ชุมชนและการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างชุมชนกับนักวิจัย รวมทั้งนัดหมายเพื่อชี้แจงจุดมุ่งหมายของการทำวิจัย รวมทั้งการประสานเพื่อขอความร่วมมือ

ในการทำการวิจัย รวมถึงการเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นและประชุมเตรียมความพร้อมของ คณะผู้วิจัยเพื่อให้ดำเนินการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๓.๖.๒ ขั้นตอนการดำเนินการ

เป็นขั้นตอนของการดำเนินการเพื่อตอบวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ข้อ ทั้งนี้ขั้นตอนการ ดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ ๒ นี้จะประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ภาพที่ ๓.๑ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย” ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ (Experts) และการประชุมกับแกนนำในระดับพื้นที่ (Core Group) ทั้งนี้ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น ๔ ตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑ การวิเคราะห์ความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย

๔.๒ การพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย

๔.๓ การนำเสนอรูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ การวิเคราะห์ความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย

การนำเสนอผลการวิจัยในข้อนี้เป็นการดำเนินการตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ ๑ เพื่อวิเคราะห์ความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ผู้วิจัยกำหนดกระบวนการในการทบทวนวรรณกรรมโดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทต่าง ๆ จำนวน ๕๐ เรื่องโดยข้อมูลที่นำมาสังเคราะห์แต่ละเรื่องให้ข้อค้นพบแต่ละมุมมองของปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา และเมื่อนำผลการวิจัยมาสังเคราะห์รวมกัน ทำให้ผลการสังเคราะห์ที่ได้รับจะมีความกว้างขวางและลุ่มลึกมากกว่าที่จะได้รับจากงานวิจัยแต่ละเรื่อง เพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ รายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ การวิเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยที่ส่งผลต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”

ที่	ผู้วิจัย / นักคิด	การสังเคราะห์ตัวแปร		
		ปัจจัยภายใน	ปัจจัยภายนอก	ปัจจัยสนับสนุน
๑	ธนาจุฑา กังสกุลนิติ (๒๕๖๒)	✓	✓	
๒	ชนันภรณ์ อารีกุล (๒๕๕๖)	✓	✓	
๓	ธนัทภรณ์ นิตร์ภักตร์ตันและคณะ (๒๕๖๑)	✓	✓	
๔	นันทพรพรชัย นันทวิวัฒน์กุลและเกียร ไยกลินบัว (๒๕๕๑)	✓	✓	
๕	นิสรา ใจซื่อ (๒๕๕๗)	✓	✓	✓
๖	ณรินทร์ทิพ วิริยะบัณฑิตกุล (๒๕๖๐)	✓	✓	✓
๗	นิพนธ์ บุญหลวง (๒๕๖๐)	✓	✓	✓
๘	วาทกานต์ ช่อแก้ว (๒๕๖๐)	✓	✓	✓
๙	ศิริวัฒน์ เจนรังสรรค์และวิมลศิริ แสงกรด (๒๕๖๒)	✓	✓	
๑๐	ภัสสรดา สหัสสพาศน์ (๒๕๖๐)	✓	✓	
๑๑	นพวรรณ บุญธรรมและคณะ (๒๕๕๘)	✓	✓	
๑๒	ชุลีรัตน์ เจริญพร (๒๕๖๐)	✓	✓	
๑๓	ประทวน จันทร์ดีและคณะ (๒๕๕๐)	✓	✓	✓
๑๔	รวมพร ไตรคุ้มกันและคณะ (๒๕๖๐)	✓	✓	
๑๕	สมบุรณ์ ธรรมลังกา (๒๕๕๖)	✓	✓	✓
๑๖	อนุชา พิมายนอก (๒๕๕๘)	✓	✓	
๑๗	ปรียา โสภณาและคณะ (๒๕๕๓)	✓	✓	
๑๘	รัชฎากร วินิจกุล (๒๕๕๙)	✓	✓	✓
๑๙	วิสิทธิ์ ยิ้มแย้มและอุษรากร ทาวะรมย์ (๒๕๖๑)	✓	✓	✓
๒๐	นันทนิษฐ์ สมคิดและพระสุธีรัตนบัณฑิต (๒๕๖๒)	✓	✓	✓
๒๑	นันทวรรณ วงศ์ขจรกิตติ (๒๕๕๙)	✓	✓	
๒๒	อัมพวัลย์ วิศวธีรานนท์และศิริวรรณ วิบูลย์มา (๒๕๕๙)	✓	✓	✓

ที่	ผู้วิจัย / นักคิด	การสังเคราะห์ตัวแปร		
		ปัจจัยภายใน	ปัจจัยภายนอก	ปัจจัยสนับสนุน
๒๓	วุดมิชัย สายบุญจง (๒๕๖๑)	✓	✓	✓
๒๔	วิยะดา แก้วก่องและสุนันทา วีรกุลเทวัญ (๒๕๖๒)	✓	✓	
๒๕	จำรัส โคตะยันต์และวิไลวรรณ สมโสภณ (๒๕๕๔)	✓	✓	✓
๒๖	พัชราวดี ตรีชัย (๒๕๕๒)	✓	✓	✓
๒๗	ชาญชัย ชัยรุ่งเรือง (๒๕๕๙)	✓	✓	✓
๒๘	โรจนา ธรรมจินดาและคณะ (๒๕๖๐)			✓
๒๙	จิรศักดิ์ เจริญพันธ์และสุนทร เดชชัย (๒๕๕๔)	✓	✓	✓
๓๐	พระครูใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโส (๒๕๖๑)	✓	✓	✓
๓๑	สิริกร บุญสังข์และคณะ (๒๕๖๐)	✓	✓	✓
๓๒	ฉันทชนก วัชระ (๒๕๖๑)	✓	✓	✓
๓๓	กมลศักดิ์ วงศ์ศรีแก้วและคณะ (๒๕๖๐)	✓	✓	✓
๓๔	วสิษฐ์พล กุลพรม (๒๕๖๐)	✓	✓	✓
๓๕	วิฑูลย์ แก้วสุวรรณและคณะ (๒๕๕๙)	✓	✓	
๓๖	นงลักษณ์ จีจูงและคณะ (๒๕๕๘)	✓	✓	✓
๓๗	ยন্ত্রการ จินะคำปาและศิวรักษ์ ศิวารมย์ (๒๕๖๐)	✓	✓	✓
๓๘	ศุภนุช ตรีเนตร (๒๕๕๗)	✓	✓	✓
๓๙	พระนิพนธ์ โสภณและคณะ (๒๕๖๐)	✓	✓	✓
๔๐	กรวรรณ สังขกรและคณะ (๒๕๕๗)	✓	✓	
๔๑	พระมหาศุภโชติ บุญวอนและคณะ (๒๕๖๑)	✓	✓	✓
๔๒	จตุพล ดวงจิตและประยูร สะยุใจ (๒๕๖๐)	✓	✓	✓
๔๓	ยุรธ จินาและรมิตา จินา (๒๕๖๑)	✓	✓	✓
๔๔	พัลลภ หารุคำจาและคณะ (๒๕๖๒)	✓	✓	✓
๔๕	พระธรรมธรรคกิตติ กิตติสมปนโนและคณะ (๒๕๖๒)	✓	✓	✓
๔๖	ประจักษ์ ขุราสี (๒๕๖๑)	✓	✓	✓
๔๗	สมโภชน์ สุวรรณรัตน์และคณะ (๒๕๖๐)	✓	✓	✓
๔๘	พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปญโญและคณะ (๒๕๕๙)	✓	✓	✓
๔๙	ประทีป มากมิตรและอารีย์ สุขสวัสดิ์ (๒๕๖๐)	✓	✓	
๕๐	กนกรัตน์ ดวงพิกุลและจารุณันท์ เมธะพันธุ์ (๒๕๕๘)	✓	✓	✓

กล่าวโดยสรุปว่า เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกรอบการสังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ผู้วิจัยพบว่า ประกอบด้วย ๓ ปัจจัย (IES) คือ ปัจจัยภายใน (Internal Factors) ปัจจัยภายนอก (External Factors) และปัจจัยสนับสนุน (Support Factors) เพื่อนำมาวิเคราะห์และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาพัฒนาความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย

๔.๑.๑ ปัจจัยภายใน (Internal Factors)

สิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์ต้องการนั้นอยู่ภายในบุคคลผู้นั้น ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มองเห็นหรือมองไม่เห็นก็ตาม เช่น ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และจิตวิญญาณอันเป็นพื้นฐานสำคัญ ซึ่งประกอบขึ้นมาเป็นบุคคลโดยสมบูรณ์ (Whole Person) ภาคว่าที่เป็นปัจจัยภายในนี้ยิ่งขาดการพัฒนาอีกมาก และอยู่ห่างไกลมากในระดับการพัฒนาเมื่อเทียบกับการพัฒนาด้านปัจจัยภายนอก ด้วยเหตุผลว่ามันไม่ค่อยได้เกี่ยวข้องกับธุรกิจที่ทำให้เกิดรายได้มาก ๆ จึงไม่ก่อให้เกิดความร่ำรวยในด้านวัตถุนั้น และยิ่งขาดการพัฒนาทางด้านนี้มาก จากการทบทวนวรรณกรรมดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ การวิเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”

[illegible]

ที่	ผู้วิจัย / นักคิด	การสังเคราะห์ตัวแปร															
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
๒๑	นันทวรรณ วงศ์ขจรกิตติ (๒๕๕๙)													✓	✓		
๒๒	อัมพัลย์ วิศวรธีรานนท์และศิริวรรณ วิบูลย์มา (๒๕๕๙)	✓	✓			✓		✓				✓				✓	
๒๓	วุฒิชัย สายบุญจวง (๒๕๖๑)	✓	✓			✓		✓				✓					✓
๒๔	วิยะดา แก้วก่องและสุนันทา วีรกุล เทวัญ (๒๕๖๒)		✓									✓				✓	✓
๒๕	จำรัส โคตะยนต์และวิไลวรรณ สมโสภณ (๒๕๕๔)		✓	✓			✓	✓									✓
๒๖	พัชรชาติ ศรีชัย (๒๕๕๒)	✓	✓	✓				✓				✓				✓	
๒๗	ชาญชัย ชัยรุ่งเรือง (๒๕๕๙)	✓	✓									✓					✓
๒๘	โรจนา ธรรมจินดาและคณะ (๒๕๖๐)	✓				✓						✓				✓	
๒๙	จิรศักดิ์ เจริญพันธ์และสุนทร เดชชัย (๒๕๕๔)	✓	✓					✓									✓
๓๐	พระครูใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโส (๒๕๖๑)	✓		✓		✓										✓	
๓๑	สิริกร บุญสังข์และคณะ (๒๕๖๐)		✓					✓				✓	✓			✓	✓
๓๒	ธัญชนก วัชระละ (๒๕๖๑)	✓	✓	✓			✓	✓								✓	
๓๓	กมลศักดิ์ วงศ์ศรีแก้วและคณะ (๒๕๖๐)			✓		✓		✓				✓	✓				
๓๔	วสิษฐ์พล กุลพรม (๒๕๖๐)		✓	✓				✓								✓	
๓๕	วิฑูรย์ แก้วสุวรรณและคณะ (๒๕๕๙)	✓	✓	✓			✓	✓									
๓๖	นงลักษณ์ จิ๋วและคณะ (๒๕๕๘)	✓	✓	✓		✓		✓				✓				✓	
๓๗	ยนตรการ จินะคำปาและศิริรักษ์ ศิวารมย์ (๒๕๖๐)	✓	✓		✓	✓	✓	✓				✓	✓	✓	✓	✓	
๓๘	ศุภานุ ตรีเนตร (๒๕๕๗)					✓	✓					✓				✓	✓
๓๙	พระนิพัฑฒิน โสภณและคณะ (๒๕๖๐)	✓	✓	✓			✓	✓				✓				✓	
๔๐	กรวรรณ สังขกรและคณะ (๒๕๕๗)	✓	✓	✓			✓									✓	
๔๑	พระมหาศุภโชค บุญวอนและคณะ (๒๕๖๑)		✓		✓		✓							✓		✓	
๔๒	จตุพล ดวงจิตและประยูร สะยูใจ (๒๕๖๐)	✓	✓	✓		✓									✓	✓	
๔๓	ยุธธ จีนาและรณิตา จีนา (๒๕๖๑)		✓					✓		✓				✓			
๔๔	พัลลภ หารุคำจาและคณะ (๒๕๖๒)	✓	✓									✓					
๔๕	พระธรรมธรรตักดิ์ดา กิตติสมปโนและคณะ (๒๕๖๒)	✓	✓			✓								✓		✓	
๔๖	ประจักษ์ ชูราสี (๒๕๖๑)		✓		✓	✓		✓									
๔๗	สมโภชน์ สุวรรณรัตน์และคณะ (๒๕๖๐)							✓						✓		✓	✓

ที่	ผู้วิจัย / นักคิด	การสังเคราะห์ตัวแปร															
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
๔๘	พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปญโญและคณะ (๒๕๕๙)	✓	✓														✓
๔๙	ประทีป มากมิตรและอารีย์ สุขสวัสดิ์ (๒๕๖๐)	✓	✓	✓			✓	✓								✓	
๕๐	กนกรัตน์ ดวงพิกุลและจารุพันธ์ เมธะพันธุ์ (๒๕๕๘)	✓	✓	✓	✓				✓			✓	✓				✓
		๓	๓	๕	๔	๒	๒	๒	๒	๒	๑	๓	๕	๑	๓	๒	๑
		๑	๑	๕	๑	๔	๓	๓	๑	๓	๒	๑	๕	๑	๑	๓	๕

หมายเหตุ: การอธิบายคุณลักษณะของตัวแปร

A – การมีส่วนร่วมของประชาชน, การทำงานเป็นทีม

B – คน, ผู้นำ, ภาวะผู้นำ, ทุณมนุษย์

C – ทูทางสังคม, วัฒนธรรม, ความเป็นเครือญาติ, ประเพณี, ความเชื่อ

D – องค์ความรู้, ภูมิปัญญา

E – กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้, การเรียนรู้, การสืบทอด, การแลกเปลี่ยนประสบการณ์, ชุมชนแห่งการเรียนรู้, แหล่งภูมิปัญญาชุมชน

F – ทรัพยากรธรรมชาติ, สิ่งแวดล้อม, การจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น

G – จิตใจ, จิตสำนึก, จิตอาสา, คุณธรรม จริยธรรม, ธรรมาภิบาล

H – ทูชุมชน, เอกลักษณ์, อัตลักษณ์, การปรับตัวของชุมชน

I – ความยั่งยืน

J – การรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร

K – การใช้ชีวิตแบบพอเพียง, การพึ่งพาตนเอง

L – ชุมชน, องค์กรชุมชน, กองทุนชุมชน, ครัวเรือน

M – การสื่อสาร, ฐานข้อมูล, การติดต่อประสานงาน

N – ระเบียบข้อบังคับ

O – ทูทางเศรษฐกิจ, การพัฒนาชุมชน, สร้างอาชีพ

P – ความสามัคคี, ความเสียสละ, ความไว้วางใจ, การแบ่งปัน, ความเชื่อถือ, ความเอื้ออารี

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกรอบแนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” พบว่า มีการให้น้ำหนักใน ๕ ประเด็น ในระดับความถี่สูงสุด ๔ ระดับแรกที่มีค่าความถี่ตั้งแต่ ๒๐ ขึ้นไป พบว่า

ตารางที่ ๔.๓ การสังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”

ที่	รายละเอียดตัวแปร		ความถี่	ชื่อตัวแปรใหม่
	รหัส	รายละเอียด		
๑	B	คน, ผู้นำ, ภาวะผู้นำ, ทุมนมนุษย์	๓๗	ทุนมนุษย์
๒	A	การมีส่วนร่วมของประชาชน, การทำงานเป็นทีม	๓๔	การมีส่วนร่วม
๓	G	จิตใจ, จิตสำนึก, จิตอาสา, คุณธรรมจริยธรรม, ธรรมาภิบาล	๒๓	ทุนจิตใจ
๔	O	ทุนทางเศรษฐกิจ, การพัฒนาชุมชน, สร้างอาชีพ,	๒๓	ทุนเศรษฐกิจ
๕	E	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้, การเรียนรู้, การสืบทอด, การแลกเปลี่ยนประสบการณ์, ชุมชนแห่งการเรียนรู้, แหล่งภูมิปัญญาชุมชน	๒๐	ชุมชนแห่งการเรียนรู้

ผู้วิจัยจึงขอสรุปตัวแปรที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” เพื่อสร้างสมการโครงสร้างตามตัวแปรแฝงภายนอกที่ส่งผลต่อตัวแปรแฝงภายใน ดังนี้

๑) ด้านทุนมนุษย์ (Human Capital)

ทุนมนุษย์นับได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อองค์กรเป็นอย่างมากยิ่ง เพราะการพัฒนาทุนมนุษย์มีส่วนช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นกำลังสำคัญที่มีส่วนช่วยให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งไว้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ตั้งแต่องค์กรสังคมไปถึงการพัฒนาประเทศ และเพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาทุนมนุษย์ การพัฒนาคนเพื่อเพิ่มศักยภาพที่ครอบคลุมทุกด้าน ตลอดจนการเพิ่มขีดความสามารถในทุกระดับ ทุกกลุ่มอายุ โดยผ่านกระบวนการศึกษาอบรมวิจัยและพัฒนาเพื่อให้ได้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง ทั้งนี้ กระบวนการในการพัฒนาจะต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมทุกด้าน และต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดขององค์กร ดังนั้น การเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) เพื่อสร้างศักยภาพด้านทุนมนุษย์ (Human Capital) ให้เกิดขึ้นในทุก ๆ ระดับของสังคม ถือได้ว่ามนุษย์เป็นหัวใจและกลไกสำคัญของกระบวนการพัฒนา ดังนั้น การพัฒนาคน (Human Development) หรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) จะต้องได้รับการเอาใจใส่โดยองค์กร ต้องมี

การพัฒนาให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญเพื่อพัฒนาองค์กรให้ ยั่งยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง เพราะเชื่อว่าหากทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพ ก่อให้เกิดทุนมนุษย์ที่มี ศักยภาพซึ่งประกอบด้วย ๔ ประการ ได้แก่

(๑) ความสามารถ (Competence) โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรู้ และทักษะความรู้ จะเป็นความรู้ทางด้านวิชาการหรือด้านเทคนิคที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียน

(๒) ทักษะ (Skill) คือ สิ่งที่ได้จากการฝึกปฏิบัติอันเป็นผลมาจากความสามารถ ของบุคคล

(๓) ทศนคติ (Attitude) จะขึ้นกับคุณลักษณะของบุคคลที่มีการเปลี่ยนแปลง ก่อนข้างน้อย สิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากแรงจูงใจ พฤติกรรมและความประพฤติ

(๔) ความสามารถทางสติปัญญา ความกระตือรือร้น (Intellectual Agility) จะ ครอบคลุมนวัตกรรม ความยืดหยุ่น และคุณลักษณะในการปรับตัวทั้งในระดับองค์กรและระดับบุคคล

ทุนมนุษย์ เป็นคุณลักษณะต่าง ๆ รวมถึงความสามารถที่มีอยู่ในตัวมนุษย์อันได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดมาจากมนุษย์ผู้นั้น หรือใช้เวลาและเงินในการสร้างเสริม สะสมคงไว้ทุนมนุษย์ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะการเรียนในโรงเรียนเท่านั้น แต่ทุนมนุษย์ถูกสะสมขึ้นมาหลาย ทาง เช่น การศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน การย้ายถิ่นฐานประสบการณ์ชีวิต การรักษาสุขภาพ รวมทั้งการค้นคว้าหาข้อมูลต่าง ๆ สาเหตุที่ นักเศรษฐศาสตร์ใช้คำว่า “ทุน” เนื่องจากต้องมีเรื่องของ เวลา ความพยายาม เงินในการเสริมสร้างทุนมนุษย์ ซึ่งเป็นการลงทุนเช่นเดียวกับการลงทุนปกติ เพื่อให้ได้คืนมาทีหลัง การได้คืนมาไม่จำเป็นจะต้องอยู่ในรูปของการคืนทุนเป็นรูปตัวเงินอย่างเดียว การศึกษาเป็นการลงทุนที่ทำให้เกิดผลกำไรเช่นเดียวกับการลงทุนด้านสุขภาพ เพราะทำให้คนสามารถ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น^๑ ความพยายามในการที่จะใช้กรอบแนวคิดของคุณธรรม จริยธรรมมาเป็นพื้นฐานสำคัญประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพของทุนมนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อ เป็นการเตรียมคนออกไปเป็น Knowledge Worker โดยจะต้องเปลี่ยนแปลงตัวเองโดยสิ้นเชิงเพื่อให้ อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างราบรื่นและเป็นแรงผลักดันให้สังคมเกิดเป็นสังคมฐานความรู้ ซึ่งการศึกษาใน ศตวรรษที่ ๒๑ ต้องเตรียมคนออกไปเป็นคนที่ใช้ความรู้ (Knowledge Worker) และเป็น บุคคลพร้อมเรียนรู้ (Learning Person) ไม่ว่าจะประกอบสัมมาชีพใด มนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑ ต้อง เป็นบุคคลพร้อมเรียนรู้ และเป็นคนที่ใช้ความรู้ แม้จะเป็นชานาหรือเกษตรกรก็ต้องเป็นคนที่ พร้อมเรียนรู้ และเป็นคนที่ใช้ความรู้ เป็นบุคคลที่มีทั้งวิชา และจรรยา ทั้งนี้องค์ประกอบใน การพัฒนาทุนมนุษย์ ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบหลัก ได้แก่

(๑) กลุ่มความรู้ (Knowledge) คือ ความสามารถอธิบาย เรื่องใดเรื่องหนึ่ง อย่างถูกต้องและชัดเจน แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ รู้ความหมาย รู้ขั้นตอน รู้ประยุกต์ใช้

^๑ พริจักษ์ณ์ ฉันทวิริยสกุล, “พุทธบูรณาการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในองค์กร”, วารสาร มจร การพัฒนา สังคม, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๐): ๑๐๓-๑๑๕.

(๒) กลุ่มทักษะ (Skill) คือ ความสามารถในการลงมือทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เกิดผลผลิต ผลลัพธ์อันพึงประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวัดทักษะมี ๓ ระดับ คือระดับความซับซ้อนในการปฏิบัติ ระดับความหลากหลาย ระดับความสม่ำเสมอ

(๓) กลุ่มพฤติกรรมหรืออุปนิสัยในการทำงาน (Attribute) คือ รูปแบบการแสดงออกหรือพฤติกรรมของบุคคลที่สอดคล้องกับงานที่ปฏิบัติอยู่ ซึ่งการแสดงออกอันพึงประสงค์ได้นั้นขึ้นกับปัจจัย ๓ ประการ คือ ค่านิยม แนวโน้มการแสดงออก และแรงจูงใจ ซึ่งส่งผลให้องค์กรมีความได้เปรียบคู่แข่งขัน เช่น ความกระตือรือร้น ความอดทน และขยันขันแข็งในการทำงาน ค่านิยมในการยอมรับฟังความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์เพื่อการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ และการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น^๒

ปัจจัยด้านทุนมนุษย์ที่สำคัญ ประกอบด้วย

(๑) ความสามารถหรือทักษะที่สำคัญ (Strategic Skills/Competencies) ซึ่งได้แก่ ทักษะ ความสามารถ และความรู้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับกลยุทธ์ขององค์กร ปัจจัยทางด้านทุนมนุษย์ที่ผู้บริหารได้ให้ความสำคัญ คือ Strategic Skills/Competencies การทำ Balanced Scorecard จะช่วยให้องค์กรสามารถกำหนดทักษะและความสำคัญที่บุคลากรในระดับต่าง ๆ ขององค์กรจะต้องมีเพื่อทำให้กลยุทธ์ที่วางไว้ได้เกิดขึ้นจริง ดังนั้นช่องว่าง (Gap) ที่เกิดขึ้นระหว่างทักษะที่บุคลากรควรมีและทักษะที่บุคลากรมีอยู่ในปัจจุบันจึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารควรที่จะหาทางลด (กว่าร้อยละ ๘๐ ของ Balanced Scorecard ที่สำรวจที่มีการกำหนดปัจจัยด้านนี้เป็นวัตถุประสงค์หลักทางด้านการเรียนรู้และการพัฒนา)

(๒) ภาวะผู้นำ (Leadership) ได้แก่ ความพร้อมและความสามารถของผู้นำในระดับต่าง ๆ ขององค์กร เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรมุ่งสู่กลยุทธ์ที่ได้ตั้งไว้ ปัจจัยทางด้านทุนมนุษย์ที่ผู้บริหารได้ให้ความสำคัญ คือ Leadership จะคล้ายกับในเรื่องของ Strategic Skills/Competencies ในแง่ที่องค์กรสามารถที่จะกำหนดคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำในแต่ละระดับจาก Balanced Scorecard และสามารถหาช่องว่าง (Gap) ระหว่างคุณลักษณะของภาวะผู้นำที่ควรมีและที่มีอยู่ในปัจจุบัน และหาแนวทางในการลดช่องว่างนั้นเช่นเดียวกัน (ร้อยละ ๙๐ ของ Balanced Scorecard ที่สำรวจได้มีการให้ความสำคัญกับปัจจัยในด้านของผู้นำ)

(๓) วัฒนธรรมองค์กรและการรับรู้ในกลยุทธ์ขององค์กร (Culture & Strategic Awareness) หมายถึง การรับรู้ในวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และการมีวัฒนธรรมที่ร่วมกันในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ปัจจัยทางด้านทุนมนุษย์ที่ผู้บริหารได้ให้ความสำคัญ คือ Culture & Strategic Awareness ลักษณะของวัฒนธรรมที่องค์กรต้องการที่จะมีได้ถูกกำหนดขึ้นจากกลยุทธ์ขององค์กร จากนั้นจะมีการสำรวจทั้งลูกค้าและพนักงานเพื่อหาความสอดคล้องและเชื่อมโยงของวัฒนธรรมทั่วทั้งองค์กร (ร้อยละ ๙๐ ขององค์กรที่สำรวจให้ความสำคัญกับปัจจัยประการนี้)

(๔) ความสอดคล้องร่วมกันภายในองค์กร (Strategic Alignment) ได้แก่ ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ เป้าหมายในการดำเนินงาน รวมถึงปัจจัยในการจูงใจ (Incentives)

^๒ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, แผนพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัยรามคำแหงประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๒-๒๕๕๕, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๖.

ที่สอดคล้องกับกลยุทธ์ขององค์กรในทุกระดับปัจจัยทางด้านทุนมนุษย์ที่ผู้บริหารได้ให้ความสำคัญ คือ Strategic Alignment เนื่องจาก Balanced Scorecard จะทำให้เป้าหมายในการทำงานและผลตอบแทน (Incentives) ของบุคลากรทุกคนสอดคล้องต่อกลยุทธ์ขององค์กร ดังนั้นวัตถุประสงค์หลักที่องค์กรทุกแห่งควรมีก็คือความสอดคล้องทั้งในด้านเป้าหมายและผลตอบแทนของบุคลากรทั้งองค์กรต่อกลยุทธ์ขององค์กร (ร้อยละ ๗๐ ให้ความสำคัญกับปัจจัยนี้)

(๕) การแบ่งปันและถ่ายทอดความรู้ (Strategic Integration & Learning) ที่สอดคล้องกับกลยุทธ์ขององค์กรปัจจัยทางด้านทุนมนุษย์ที่ผู้บริหารได้ให้ความสำคัญ คือ Strategic Integration & Learning การจัดทำ Balanced Scorecard จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถที่จะกำหนดลำดับความสำคัญของสิ่งที่องค์กรจะต้องริเริ่มดำเนินการไม่ว่าจะเป็นในด้านของการให้บริการลูกค้า การพัฒนาสินค้าและบริการใหม่ ๆ หรือในด้านการผลิต ซึ่งองค์กรจะต้องหาทางในการพัฒนาและแบ่งปันความรู้ไปในด้านที่มีความเร่งรีบที่จะพัฒนาเหล่านี้ (ร้อยละ ๖๐ ให้ความสำคัญกับปัจจัยนี้)^๓

การพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์เป็นกระบวนการเพิ่มพูนความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคลากร ทั้งในด้านความคิดเห็นที่มีต่องานและผลของการปฏิบัติงานของบุคลากรให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยพัฒนาในแต่ละด้านขององค์ประกอบของศักยภาพ (Competency) ที่กล่าวข้างต้นโดยมีกระบวนการพัฒนาเชิงแนวคิดแบบระบบ (the systems approach) เพื่อการควบคุมตรวจสอบระบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ว่าดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและได้ผลตามวัตถุประสงค์หรือไม่เมื่อได้ผลและข้อมูลย้อนกลับก็จะได้นำไปปรับปรุงกระบวนการพัฒนาทุนมนุษย์ให้เหมาะสมต่อไป

กล่าวโดยสรุปว่า ทุนมนุษย์ (Human Capital) หมายถึง คนในชุมชน ผู้นำชุมชนยังเป็นคุณลักษณะต่าง ๆ รวมถึงความสามารถที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ประกอบด้วย

๑. ความรู้ ทักษะ ความสามารถ (Competence) ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของชุมชน

๒. ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นบทบาทของผู้นำที่จะต้องแลกเปลี่ยนความรู้ความสามารถ และทักษะกับผู้ตามหรือทีมงานเพื่อให้ทีมมีการพัฒนาและสามารถนำหรือจัดการด้วยตนเองมากขึ้น

๓. วัฒนธรรมชุมชน (Community Cultural) ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน แนวทางการดำรงชีวิตที่สั่งสมจากอดีตและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สามารถนำมาแปลงเป็นสิ่งที่มีความค่าและมีมูลค่าที่ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อวิถีชีวิตและสังคม

๔. การจูงใจ (Incentives) เป็นการให้รางวัลหรือผลตอบแทน (Incentive) จะช่วยสร้างแรงจูงใจของคนในชุมชน เป็นการกระตุ้นให้คนทำงานเกิดความพยายามในการทำงานให้มากขึ้น

^๓ พสุ เดชะรินทร์, ทุนมนุษย์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.chulapedia.chula.ac.th/index.php> [๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๒].

๒) ด้านการมีส่วนร่วม (Community Participation)

การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิด ริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง เป็นกระบวนการที่รวบรวมเอาความห่วงกังวล ความต้องการและค่านิยมต่าง ๆ ของสาธารณชนไว้อยู่ในกระบวนการตัดสินใจของรัฐและเอกชนเป็นการสื่อสารสองทาง และเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายเพื่อการตัดสินใจที่ดีกว่าและที่ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน^๔ ซึ่งการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่มและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย^๕ การจำแนกลักษณะหรือมิติของการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff^๖ ประกอบด้วย

๒.๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ถือเป็นศูนย์กลางของการเกิดความคิดที่หลากหลาย มีการกำหนดและประเมินทางเลือกตัดสินใจ เลือกเปรียบเทียบได้กับการวางแผนเพื่อนำทางที่เลือกมาสู่การปฏิบัติ สามารถแบ่งการตัดสินใจนี้ออกเป็น ๓ ชนิด คือ

๒.๑.๑) การตัดสินใจช่วงเริ่มต้น เป็นการเริ่มต้นหาความต้องการจากคนในชุมชนและวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการที่สำคัญ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญที่จะเลือกเอาโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและมีความเป็นรูปธรรมโดยผ่านการใช้กระบวนการตัดสินใจ ในระยะนี้สามารถให้ข้อมูลที่สำคัญของชุมชนและป้องกันความเข้าใจผิดที่อาจเกิดขึ้นและเสนอกลยุทธ์เพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งคนในชุมชนสามารถเข้ามาเกี่ยวข้องตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ ทั้งในเรื่องการเงิน การจัดสรรบุคลากร ตลอดจนวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการและสนับสนุนโครงการที่จะนำเข้ามาซึ่งประโยชน์สุขของชุมชน

๒.๑.๒) การตัดสินใจในช่วงดำเนินการ คนในชุมชนอาจไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในช่วงเริ่มต้นแต่ถูกขอร้องให้เข้ามาดำเนินการเมื่อโครงการเข้ามา ความสำเร็จในช่วงนี้เกิดขึ้นได้มากกว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น ซึ่งโครงการจะต้องค้นหาความต้องการของชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในภายหลังนี้ และจัดลำดับความสำคัญของโครงการและวิธีการดำเนินโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

๒.๑.๓) การตัดสินใจในช่วงปฏิบัติการ เป็นความเกี่ยวข้องในชุมชนเมื่อโครงการเข้ามามีการเชื่อมโยงโครงการเข้ามาสู่คนในชุมชน โดยจะมีการรวบรวมข้อมูลขององค์กร

^๔ เจมส์ แอล. เครย์ตัน, คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม, แปลโดย วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ, (ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภักดิ์ ออฟเซ็ท, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

^๕ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ, รายงานการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อำเภอฟักรภาพิคดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๘.

^๖ Cohen, J.M. and Uphoff, N.T., Participations Place in Rural Development: Seeking Clarity through Specificity, (New York: World Developments, 1980), pp. 219-222.

ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์สำหรับปฏิบัติกิจกรรมในโครงการ กรอบที่สมาชิกยึดถือประกอบด้วย การประชุมเพื่อจัดทำนโยบาย การคัดเลือกผู้นำที่จะมีอิทธิพลต่อองค์กร

๒.๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) คนในชุมชนหรือท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมในการปฏิบัติได้ ๓ รูปแบบ คือ

๒.๒.๑) การมีส่วนร่วมในการสละทรัพยากร ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ได้แก่ สละแรงงาน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และข้อมูลข่าวสาร ทั้งหมดนี้ถือเป็นแหล่งทรัพยากรหลักที่สำคัญซึ่งมีอยู่ในท้องถิ่นที่สามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาโครงการ การส่งเสริมโดยใช้แรงงานในท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดี การบริจาคเงินและวัสดุอุปกรณ์และอื่น ๆ เป็นการแสดงให้เห็นทิศทางที่ชัดเจนของการมีส่วนร่วม สิ่งสำคัญของการมีส่วนร่วมนี้คือการรู้ว่าใครเป็นผู้สนับสนุนและทำอะไร โดยวิธีการสมัครใจ การได้รับค่าตอบแทนหรือโดยการบีบบังคับ การสนับสนุน เรื่องทรัพยากรบ่อยครั้งที่พบว่ามีความไม่เท่าเทียมกันและการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว

๒.๒.๒) การมีส่วนร่วมในการบริหารและการประสานงาน คนในท้องถิ่นสามารถรวมตัวกันในการปฏิบัติงานโดยการเป็นลูกจ้างหรือสมาชิกทีมที่ปรึกษาหรือเป็นผู้บริหารโครงการ เป็นสมาชิกอาสา ซึ่งทำหน้าที่ประสานงานกิจกรรมของโครงการ มีการฝึกอบรมให้รู้เทคนิคการปฏิบัติงานในโครงการสำหรับผู้เข้ามาบริหารหรือประสานงานวิธีนี้นอกจากจะเพิ่มความไว้วางใจให้กับคนในชุมชนหรือท้องถิ่นแล้ว ส่วนหนึ่งยังช่วยให้เกิดความตระหนักถึงปัญหาของตนเอง อีกทั้งยังทำให้เกิดการสื่อสารข้อมูลภายในและได้รับคำแนะนำซึ่งเป็นปัญหาของคนในท้องถิ่นตลอดจนผลกระทบที่ได้รับเมื่อโครงการเข้ามา

๒.๒.๓) การมีส่วนร่วมในการของความร่วมมือ ทั้งนี้การขอความร่วมมือไม่จำเป็นต้องมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่เป็นพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ว่าผลเสียที่ตามมาหลังจากนำโครงการเข้ามาและผลที่เกิดกับคนในชุมชนหรือท้องถิ่นที่เข้าร่วมในโครงการ

๒.๓) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานานและมีผลในทางเศรษฐกิจที่ไม่ควรมองข้าม การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์แบ่งได้ ๓ รูปแบบ คือ

๒.๓.๑) ผลประโยชน์ด้านวัตถุ ถือเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคล เช่น เป็นการเพิ่มการบริโภค รายได้ และทรัพย์สิน แต่สิ่งเหล่านี้อาจจะทำให้การสรุปข้อมูลล้นเหลือ ทั้งนี้ควรวิเคราะห์ให้ได้ว่าใครคือผู้มีส่วนร่วมและดำเนินการให้เกิดขึ้น

๒.๓.๒) ผลประโยชน์ด้านสังคม ถือเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานด้านสาธารณะ ได้แก่ บริการหรือความพึงพอใจในระบบสาธารณูปโภค การเพิ่มโครงการพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้รูปแบบการผสมผสานเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับคนยากจน ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ทั้งในเรื่องปริมาณ การแบ่งผลประโยชน์ และคุณภาพบริการและความพึงพอใจ

๒.๓.๓) ผลประโยชน์ด้านบุคคล ถือเป็นความปรารถนาที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มหรือได้รับการคัดเลือกเข้ามา เป็นความต้องการอำนาจทางสังคมและการเมืองโดยผ่านความร่วมมือในโครงการ ผลประโยชน์สำคัญที่ได้จากโครงการมี ๓ อย่าง คือ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง อำนาจทางการเมือง และความรู้สึกว่าตนเองทำงานมีประสิทธิผล การมีส่วนร่วมใน

ผลประโยชน์ควรศึกษาผลเสียที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลังด้วย เพราะอัตราการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์มีความแตกต่างกัน และจะเป็นข้อมูลที่สำคัญในการวางนโยบายหลักที่เกี่ยวข้องว่าจะให้ใครมีส่วนร่วม ทั้งนี้หากผลที่ออกมาตรงกันข้ามกับความคาดหวังจะได้แก้ไขเพื่อหาแนวทางที่มีความเป็นไปได้ในการวางรูปแบบใหม่

๒.๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นส่วนที่มีการเขียนเป็นรายงานไว้น้อย ทั้งนี้เราสามารถประเมินโครงการได้ ๒ รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมทางตรงและการมีส่วนร่วมทางอ้อม การมีส่วนร่วมในการประเมินผลส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางมากกว่าคนในชุมชนหรือท้องถิ่น ซึ่งทำหน้าที่ประเมินผลด้านงบประมาณ ความพึงพอใจของบุคคลที่มีต่อโครงการ ประเมินว่ามีผู้เห็นด้วยกับโครงการหรือไม่ ผู้ที่มีส่วนร่วมได้แก่ใครบ้าง มีส่วนร่วมโดยวิธีใด มีการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ หรือผ่านตัวแทนที่เลือกเข้าไปอย่างไรและทำอย่างไร ความคิดเห็นต่าง ๆ จึงจะได้รับการนำไปใช้ประโยชน์

ขณะเดียวกันสถาบัน International Association for Public Participation^๗ หรือ IAP๒ ซึ่งเป็นสถาบันฝึกอบรมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีชื่อเสียงของสหรัฐอเมริกา ได้จัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ตามกรอบแนวคิดขององค์การสหประชาชาติ^๘ ที่ได้กล่าวถึง หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐใน ๕ ระดับ ดังนี้

(๑) การมีส่วนในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) ซึ่งเป็นระดับเริ่มต้น ประชาชนมีบทบาทน้อย เป้าหมาย คือ การให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและถูกต้องแก่ประชาชน รวมทั้งเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นปัญหา ทางเลือก และทางแก้ไข เช่น การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น แผ่นพับ เสียงตามสาย ฯลฯ คำสัญญาที่หน่วยงานให้กับประชาชน คือ การให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและถูกต้อง

(๒) การมีส่วนในระดับปรึกษาหารือ (Consult) ระดับนี้ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้สึก และแสดงความคิดเห็นประกอบการตัดสินใจ เป้าหมายคือการได้รับข้อมูลและรับความคิดเห็นจากประชาชนเกี่ยวกับสภาพปัญหา ทางเลือก และแนวทางแก้ไข เช่น การสำรวจความคิดเห็น การสนทนากลุ่มย่อย การจัดเวทีสาธารณะ ฯลฯ คำสัญญาที่หน่วยงานให้กับประชาชน คือ การให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชนทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการรับฟังความคิดเห็น ตระหนักถึงข้อมูล และความคิดเห็นของประชาชนในการตัดสินใจ

(๓) การมีส่วนในระดับการเข้ามามีบทบาท (Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทำงาน ตลอดกระบวนการตัดสินใจมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูล

^๗ สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน, คู่มือการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: กรมชลประทาน, ๒๕๕๕), หน้า ๑๐-๑๑.

^๘ United Nation, “Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation Development Report of the Meeting for The Adhoc Group of Expert”, Department of International Economic and Social Affairs, (New York: United Nation, 1981), pp. 123-124.

ข่าวสารระหว่างรัฐและประชาชนอย่างจริงจัง เป้าหมายคือ การทำงานร่วมกับประชาชนเพื่อสร้างความมั่นใจว่า ความต้องการและความคิดเห็นของประชาชนจะได้รับการพิจารณา เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการการสำรวจความคิดเห็นโดยการปรึกษาหารือ ฯลฯ คำสัญญาที่หน่วยงานให้กับประชาชน คือ การทำงานกับประชาชนเพื่อให้ความคิดเห็นและข้อมูลจากประชาชนสะท้อนในทางเลือก

(๔) การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (Collaborate) เป็นการให้บทบาทแก่ประชาชนในระดับสูง โดยประชาชนและรัฐทำงานร่วมกันในกระบวนการตัดสินใจ เป้าหมายคือ การเป็นหุ้นส่วนกับประชาชนในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจตั้งแต่การระบุปัญหา พัฒนาทางเลือกและแนวทางแก้ไข เช่น การตั้งเป็นคณะที่ปรึกษาฝ่ายประชาชน การสร้างฉันทามติ กระบวนการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม ฯลฯ คำสัญญาที่หน่วยงานให้กับประชาชน คือ การร่วมงานกับประชาชน เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะและแนวคิดใหม่จากประชาชน โดยสัญญาว่าจะนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ในการตัดสินใจทางออกของปัญหาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

(๕) การมีส่วนร่วมในระดับให้อำนาจแก่ประชาชน (Empower) ถือเป็นขั้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมสูงสุด เป้าหมายคือ การให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจลงมือด้วยตนเอง โดยรัฐจะดำเนินการตามการตัดสินใจในรูปแบบการมีส่วนร่วม คือ การลงประชามติ และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยกระบวนการระดมความคิดเห็นที่มีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง ประโยชน์ของการตัดสินใจขั้นนี้ คือ การสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน เข้าใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน คำสัญญาที่หน่วยงานให้กับประชาชน คือ การปฏิบัติตามสิ่งที่ประชาชนตัดสินใจเลือก

การจัดการชุมชนต้องเริ่มด้วยกระบวนการเรียนรู้สิ่งที่เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ของชุมชน คือ วิธีการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นการผสมผสานกันในหลายศาสตร์ ดังที่ Peter M.S. อธิบายไว้ว่า การเรียนรู้เป็นความรู้ที่กว้างกว่าการเรียนรู้ในระดับตนเองและครอบครัว การเรียนรู้ยังเป็นการเสียสละที่จะทำงานให้กับส่วนรวม เพื่อปรับปรุงเงื่อนไขสภาพแวดล้อมที่จะยกระดับของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนให้ก้าวหน้าโดยการอาสา ร่วมงาน การร่วมคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ให้กับชุมชน ความรู้ที่ควรรู้ ได้แก่ หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย กระบวนการทางประชาธิปไตย (Democratic Procedures) การทำงานร่วมกันอย่างจริงจัง (Voluntary Cooperation) การพึ่งตนเอง การช่วยเหลือตนเอง (Self Help) การนำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้กับการพัฒนาชุมชนของตนเองให้สามารถอยู่รอดและพึ่งตนเองได้โดยการศึกษาขั้นนี้ต้องเป็นการพัฒนาตนเองโดยการพึ่งพาทรัพยากรท้องถิ่นการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและให้ประโยชน์สูงสุดสอดคล้องกับสมรรถนะของชุมชน คือ การปฏิบัติได้จริง ความสำเร็จจึงจะเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนในความหมายนี้ต้องมีการปฏิบัติการ เพื่อส่งเสริมชุมชนต่าง ๆ ให้ริเริ่มโครงการพัฒนาของตนเองขึ้นดำเนินโครงการด้วยตนเอง และใช้ทรัพยากรของชุมชน เพื่อบรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของตนเอง การสร้างสมรรถนะของชุมชนให้เข้มแข็งในระยะยาว กระทำอย่างผสมผสานกับมิติทางเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบของการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

(๑) รวมคน เริ่มจากการรวบรวมคน เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวมพลังใจ เป็นการเสริมใจซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการแก้ปัญหา ร่วมกัน

(๒) ร่วมคิด เพื่อระดมพลังความคิดโดยผ่านการระดมสมอง เพื่อระดมความคิด สร้างความเข้าใจร่วมกัน ร่วมวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดแนวทาง วิธีการ และแผนงานในการแก้ปัญหา

(๓) ร่วมทำ เพื่อรวมพลังการจัดการตามแผนงานและบทบาทหน้าที่ที่กำหนด

(๔) ร่วมสรุปบทเรียน เพื่อสร้างพลังปัญญา ทำให้เกิดการเชื่อมต่อ และนำไปสู่การพัฒนา

(๕) ร่วมรับผลจากการกระทำเพื่อสร้าง โดยการยกย่อง ชื่นชม และให้กำลังใจ คนที่เสียสละและทำงานให้ชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขจากการทำงาน ร่วมกัน^๔

กล่าวโดยสรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการในการเปิดโอกาส ให้ประชาชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และความต้องการ เพื่อเจรจาข้อตกลงร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ของชุมชน ลดข้อขัดแย้งจากความแตกต่างของความคิดและคุณค่า ประกอบด้วย

๑. รวมคน เริ่มจากการรวบรวมคน เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวมพลังใจ เป็นการเสริมใจซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการแก้ปัญหา ร่วมกัน

๒. ร่วมคิด เพื่อระดมพลังความคิดโดยผ่านการระดมสมอง เพื่อระดมความคิด สร้างความเข้าใจร่วมกัน ร่วมวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดแนวทาง วิธีการ และแผนงานในการแก้ปัญหา

๓. ร่วมทำ เพื่อรวมพลังการจัดการตามแผนงานและบทบาทหน้าที่ที่กำหนด

๔. ร่วมสรุปบทเรียน เพื่อสร้างพลังปัญญา ทำให้เกิดการเชื่อมต่อ และนำไปสู่การพัฒนา

๕. ร่วมรับผลจากการกระทำเพื่อสร้าง โดยการยกย่อง ชื่นชม และให้กำลังใจ คนที่เสียสละและทำงานให้ชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขจากการทำงาน ร่วมกัน

๓) ด้านทุนทางจิตใจ (Psychological Capital)

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ประกอบด้วย ผู้ต้นคิด (Thinker) ผู้นำ (Leader) และผู้ทำ (Worker) จะต้องเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ระเบิดจากภายใน ต้องมุ่งพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้คน และครอบครัวชุมชนที่เข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อย

^๔ นิพนธ์ บุญหลวง, “แนวทางการจัดการชุมชนต้นแบบบ้านทุ่งศรี จังหวัดแพร่”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ๒๕๖๐), หน้า ๒๘-๒๙.

ออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชน ซึ่งหลายชุมชน ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว จึงไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงและ นำไปสู่ความล่มสลายได้ ด้านทัศนคติที่ดีในการบริการของคนชุมชนจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ๓ จิต ประกอบด้วย จิตสำนึกในการตื่นรู้ในคุณค่าของชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” จิต สาธารณะในการตระหนักรู้ในประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และจิตอาสาในการ สัมผัสใจ เสียสละเวลา แรงกาย แรงใจในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ด้านกรอบ ความคิดจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ๓ โลก ประกอบด้วย โลกทัศน์ (Worldview) มุมมองเป็นสิ่ง พื้นฐานสำคัญยิ่งต่อการตัดสินใจกระทำทั้งในด้านบวกและลบ แต่ละคนมีโลกทัศน์แตกต่างกันขึ้นอยู่กับ สิ่งแวดล้อมทางสังคม มีลักษณะเฉพาะของตนเอง มีกฎระเบียบ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความ เชื่อ รวมทั้งกระบวนการคิดที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ดังนั้นคนที่เติบโตมาในสังคมหนึ่งจะซึมซับเอามา เป็นลักษณะของตนเองโดยไม่รู้ตัว เช่น ความซื่อตรง การเคารพซึ่งกันและกัน การเคารพสิทธิของผู้อื่น การเคารพตัวเอง การนับถือชีวิต ความมีจิตใจโอบอ้อมอารี และประสบการณ์ เป็นสิ่งที่มนุษย์แต่ละ คนได้รับมาเริ่มจากครอบครัว การเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ในครอบครัว และสะสมเพิ่มขึ้นเมื่อเติบโตขึ้น ตามวัยทั้งจากเพื่อนวัยรุ่น วัยทำงาน ดังนั้นผู้คนในสังคมเดียวกันจะมีความแตกต่างกันออกไปได้ ประสบการณ์การเรียนรู้และรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ประมวลเข้าด้วยกันจะสร้างขึ้นเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละ คน และเป็นเหตุเบื้องต้นที่สำคัญทำให้มนุษย์มีมุมมองในเรื่องต่าง ๆ แตกต่างกันไป ดังนั้นใน เรื่องเดียวกันแต่แต่ละคนมีความรู้สึกต่างกัน หรือคล้อยตามก็ได้ตามทัศนะของตนเอง, มโนทัศน์ (Concept) เป็นการมองภาพต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนให้มีความสอดคล้องกันให้เป็นภาพ ที่คมชัด กระชับสามารถอธิบายได้ เป็นความคิดรวบยอด สร้างกรอบความคิดให้ชัดเจน สามารถ ถ่ายทอดออกไปได้ โดยจะต้องนึกสังเกต นักตีความ และเปรียบเทียบระหว่างข้อมูลที่ได้รับมากับ กรอบความคิดเดิม และวิสัยทัศน์ (Vision) เป็นเข็มทิศที่สำคัญของผู้นำที่ใช้นำจากแนวทาง ผู้นำที่ ฉลาดจะไม่ผลักดันหรืออุดหนุนผู้ตาม ไม่ทำตนเป็นเจ้านายของลูกน้อง แต่ผู้นำจะออกมายืนแถวหน้า เพื่อบอกทิศทางและใช้วิสัยทัศน์สร้างแรงบันดาลใจ แรงดลใจ ตลอดจนวางแนวทางและสร้างพลัง ให้แก่ผู้ตามโดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกคนทุ่มเทเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ ดังนั้นแล้วการพัฒนา ความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทยนั้น ชุมชน จะต้องตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทและหน้าที่ของตนเอง มีทัศนคติที่ดีในการให้บริการ ฝึกฝน เรียนรู้เทคนิคในการเข้าใจลูกค้าทั้งภายในและภายนอกให้มากขึ้น มีการสื่อสารประสานงานที่ดีทั้ง ภายในและภายนอก ระดมสมองทำกิจกรรมประยุกต์การบริการอันโดดเด่นตรงใจเพื่อสร้างความ ประทับใจ การปรับเปลี่ยนทัศนคติและประยุกต์ต่อยอดความรู้ด้านการให้บริการอย่างเป็นเลิศได้^{๑๐}

กล่าวโดยสรุปว่า ด้านทุนทางจิตใจ (Psychological Capital) หมายถึง ศักยภาพ ภายในที่บุคคลใช้รับมือกับสถานการณ์ในต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับความสามารถทางการรู้คิดและ

^{๑๐} รัตติยา เหนืออำนาจ, “การพัฒนาตัวแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัด นครสวรรค์”, *คุณูปนิพนธ์ปรัชญาคุษณบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒), หน้า ๓๑๘-๓๒๐.

ความสามารถทางอารมณ์ที่บุคคลใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ในชีวิต และใช้จัดการกับอุปสรรคที่เกิดขึ้น การมีทุนทางจิตใจที่ดีมีแนวโน้มที่จะช่วยให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและลดโอกาสของการเกิดปัญหาทางจิตใจ ประกอบด้วย ๓ จิต คือ จิตสำนึกในการตื่นรู้ในคุณค่าของชุมชน ท่องเที่ยว จิตสาธารณะในการตระหนักรู้ในประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และจิตอาสาในการสมัครใจ เสียสละเวลา แรงกาย แรงใจในการจัดการของชุมชน

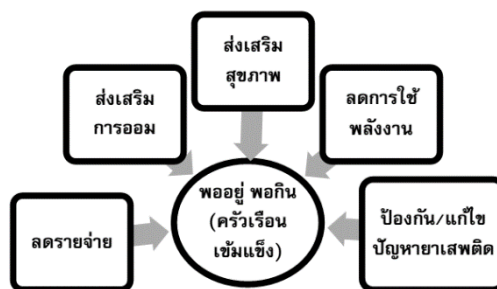
๔) ด้านทุนเศรษฐกิจ (Economic Capital)

ชุมชน/ท้องถิ่นเป็นฐานหลักของสังคม แนวคิดการพัฒนาในระดับชุมชนและท้องถิ่นให้เข้มแข็ง น่าอยู่ ปลอดภัย มีพัฒนาการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ทั้งด้านสังคม การศึกษา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม จะส่งผลให้ประชาชนในชุมชนมีสุขภาวะที่ดี และหากทุกชุมชน/ท้องถิ่นมุ่งมั่นดำเนินการอย่างกว้างขวาง ประเทศไทยก็จะพัฒนาอย่างมีทิศทาง เป็นประเทศที่น่าอยู่ที่สุด ตามแนวคิดกระบวนการพัฒนาชุมชนของกรมการพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาโดยได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน โดยการพัฒนาศักยภาพชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานราก ส่งเสริมการบริหารจัดการทุนชุมชน สนับสนุนการใช้ประโยชน์จากข้อมูลในการวางแผนชุมชนเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน และส่งเสริมให้เกิดการจัดการความรู้ของชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ตลอดจนการใช้ความรู้ ความชอบธรรมและคุณธรรม สู่เป้าหมายการเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยใช้หลักการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม “การทำงานร่วมกัน” (work with , not work for) และ “การเรียนรู้จากการปฏิบัติ” (learning by doing) และใช้เทคนิค “กระตุ้นความคิด สร้างจิตสำนึก ด้วยการตั้งคำถามที่โดนใจ” ไม่ใช่ “บอกให้จำ” (แล้วมักนิ่งเฉย) เริ่มต้นด้วยตัวชี้วัด ๖x๒ เป็นเป้าหมาย (begin with the end in mind) โดยใช้พัฒนากร อาสาสมัคร ผู้นำชุมชน เป็นชุดปฏิบัติการร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและภาคีการพัฒนาเพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรมทั้งในระดับหมู่บ้านและครัวเรือน ทั้งยังเล็งเห็นความสำคัญของการน้อมนำ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาปฏิบัติและร่วมกันขับเคลื่อนสังคมไทยไปสู่ “สังคมอยู่เย็น เป็นสุข” อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา^{๑๑} ประกอบด้วย ๓ ระดับ ดังนี้

(๑) พออยู่ พอกิน

ในขั้นตอนนี้ จะเน้นกระบวนการสร้างความเข้มแข็งทั้งระบบคิด และกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการพึ่งตนเองตั้งแต่ระดับ ครัวเรือน ขยายไปสู่ความร่วมมือระดับกลุ่มด้วยกระบวนการกลุ่มและขยายเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและนอกชุมชน เพื่อให้เกิดการคิดหาแนวทางพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้การจัดกิจกรรมสร้างทักษะ ต้องพิจารณาให้มีลักษณะกิจกรรมที่สอดคล้องกับระดับการพัฒนาหมู่บ้านซึ่งแบ่งเป็น ๓ ระดับ

^{๑๑} กรมการพัฒนาชุมชน, แขนงนำกับการขยายผลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงโดยทุนชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๕๗), หน้า ๑๐-๓๐.

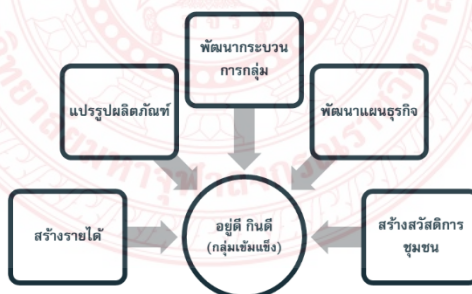

ภาพที่ ๔.๑ ระดับพออยู่ พอกิน

เน้นการฝึกทักษะการผลิตของกิน ของใช้ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในระดับครัวเรือน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแผนการพัฒนาที่จัดทำไว้ โดยการฝึกปฏิบัติกิจกรรมเพื่อลดรายจ่าย ส่งเสริมการออม การลดการใช้พลังงาน การใช้พลังงานทางเลือก พลังงานทดแทน การส่งเสริมสุขภาพ การช่วยเหลือการทำงาน (ลงแขก) การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นต้น

(๒) อยู่ดี กินดี

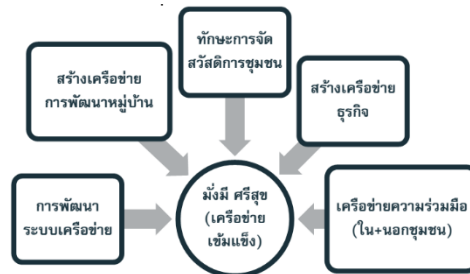
เน้นการฝึกทักษะเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตด้วยระบบกลุ่ม การสร้างและพัฒนากลุ่มเพื่อการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อต่อกัน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแผนการพัฒนาที่จัดทำไว้

ภาพที่ ๔.๒ ระดับอยู่ดี กินดี

โดยการฝึกกิจกรรม เพื่อส่งเสริมกระบวนการบริหารจัดการกลุ่มที่เข้มแข็งในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การสร้างรายได้ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การพัฒนาระบบการผลิตของกลุ่ม การพัฒนาพลังงานทดแทน การพัฒนาแผนธุรกิจกลุ่มอาชีพ การเสริมสร้างสวัสดิการชุมชน การจัดตั้งกลุ่มด้านเศรษฐกิจ เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มอาชีพ กลุ่ม ด้านสังคม/วัฒนธรรม เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มดนตรีพื้นเมือง เป็นต้น

(๓) มั่งมี ศรีสุข

ภาพที่ ๔.๓ ระดับมั่งมี ศรีสุข

เน้นการฝึกทักษะเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตด้วยระบบเครือข่ายสร้างและพัฒนาเครือข่ายตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแผนการพัฒนาที่จัดทำไว้ โดยฝึกทักษะการบริหารจัดการชุมชนด้วยระบบเครือข่าย ส่งเสริมทักษะการจัดสวัสดิการชุมชนทักษะอาชีพ เครือข่ายการพัฒนาหมู่บ้าน เครือข่ายธุรกิจ เครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน เสริมสร้างระบบบริหารจัดการชุมชนตามระบอบประชาธิปไตย

กล่าวโดยสรุปว่าทุนเศรษฐกิจ (Economic Capital) จึงเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนพออยู่ พอกิน อยู่ดี กินดี และมั่งมี ศรีสุข สู่การสร้างความเข้มแข็งสู่ชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความสร้างสรรค์สู่การเป็น ชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ประกอบด้วย

๑. พออยู่ พอกิน เป็นต้นแบบในการใช้ชีวิตพึ่งตนเอง เน้นการปฏิบัติทำกิน ทำใช้ในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และมีการออม ประกอบด้วย การลดรายจ่าย การส่งเสริมการออม การลดการใช้พลังงาน การส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

๒. อยู่ดี กินดี เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการพัฒนาในรูปกลุ่ม การพัฒนารายได้ด้วยระบบกลุ่มเพื่อเพิ่มรายได้และขยายโอกาสคนในชุมชน ประกอบด้วย การสร้างรายได้ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การพัฒนากระบวนการผลิตของกลุ่ม การพัฒนาแผนธุรกิจกลุ่มอาชีพ และการเสริมสร้างสวัสดิการชุมชน

๓. มั่งมี ศรีสุข เป็นต้นแบบการบริหารการพัฒนาในรูปแบบองค์กรเครือข่ายเพื่อใช้ศักยภาพในการ ดำเนินการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เพื่อขยายโอกาสในการ ประกอบอาชีพและส่งเสริมการจัดสวัสดิการให้กับคนในหมู่บ้านชุมชน ประกอบด้วย การพัฒนาระบบเครือข่าย เครือข่าย การสร้างเครือข่ายการพัฒนาหมู่บ้าน ทักษะการจัดสวัสดิการชุมชน การสร้างเครือข่ายธุรกิจ และเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน

๕) ด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community)

สังคมแห่งการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ด้วยทุกคนมีความเข้าใจและยอมรับว่าการเรียนรู้มีความจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ทุกวัยตั้งแต่เกิดจนตาย การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นในโรงเรียนหรือในสถาบันการศึกษาแต่การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ในวิถีชีวิตประจำวัน เช่น ในบ้าน ในที่ทำงาน ในไร่นา ใน

ตลาด ในศาสนสถาน ในสถานที่ท่องเที่ยว ชุมชน สถานที่ และแหล่งกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน สามารถเป็นแหล่งการเรียนรู้ได้ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัด โบสถ์ มัสยิด สถานประกอบการ การประกอบอาชีพ ภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้ว หรือสิ่งที่สร้างขึ้นใหม่ เช่น ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หอกระจายข่าว กิจกรรมในชุมชนจัดให้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้ถ่ายทอดความรู้หรือแลกเปลี่ยนความรู้ แลกเปลี่ยนการเรียนรู้ อาจเป็นพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องในท้องถิ่น หรือ ภูมิปัญญา ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเอกชน พระ/ผู้สอนศาสนากรรมการหมู่บ้าน เพื่อนบ้าน หรือบุคคลทั่วไป ทุกคนสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และถ่ายทอดความรู้ได้ความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่าย ได้แก่ ทุกคนในชุมชน กรรมการชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผลที่เกิดขึ้น นำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชนซึ่งการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในชุมชนมุ่งนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาไปสู่ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” (Learning Community) และได้พัฒนาต่อมาเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) ในประเทศไทยได้มีการวิจัยและพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ จนถึงปัจจุบัน

การพัฒนาเพื่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) เพื่อให้คนในชุมชนตระหนักในความรับผิดชอบในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน รวมทั้งเพื่อตอบสนอง ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ชุมชนและผู้เรียนจะได้รับประโยชน์ร่วมกันทั้งโดยการบรรลุวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรและตามเป้าหมายที่กำหนดโดยชุมชน และสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวกอันเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน กระบวนการเรียนรู้จึงมักเป็นลักษณะที่ทำให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากการร่วมมือกันแก้ปัญหาโดยมีหลักการพื้นฐานสำคัญ ๕ ประการ ดังนี้^{๑๒}

(๑) สถานการณ์ปัญหา (Problem Based) มาจากพื้นฐานของ Cognitive Constructivism ของเพียเจต์ที่เชื่อว่า ถ้าผู้เรียนได้รับการกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญาหรือที่เรียกว่า เกิดการเสียสมดุลทางปัญญา ผู้เรียนต้องพยายามปรับโครงสร้างทางปัญญาหรือสเกิมา (Schema) ให้เข้าสู่ภาวะสมดุลโดยการดูดซึมหรือการปรับโครงสร้างทางปัญญาสามารถที่จะสร้างความรู้ใหม่ขึ้นมาได้หรือเกิดการเรียนรู้ขึ้นเอง ภายใต้สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น สถานการณ์ปัญหาจะเป็นเสมือนประตูที่นำผู้เรียนเข้าสู่เนื้อหา

(๒) แหล่งเรียนรู้ (Resource) เป็นที่รวบรวมข้อมูลเนื้อหาสารสนเทศที่ผู้เรียนใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ เช่น ชุมชนการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้ธรรมชาติ แหล่งสารสนเทศ เป็นต้น

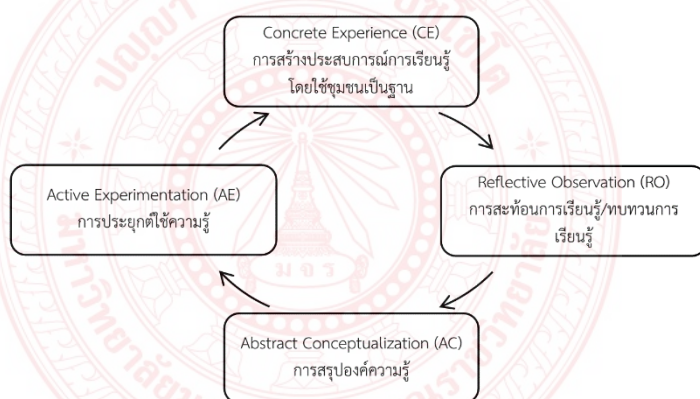
(๓) ฐานการช่วยเหลือ (Scaffolding) ซึ่งจะสนับสนุนผู้เรียนในการแก้ปัญหาหรือการเรียนรู้ ในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติการกิจกรรมการเรียนรู้ให้สำเร็จด้วยตัวเองได้หรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความ พยายามในการเรียนรู้ โดยอาจเป็นคำแนะนำ แนวทางตลอดจนกลยุทธ์ต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาหรือปฏิบัติการกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งกระบวนการคิด เป็นต้น

^{๑๒} สุมาลี ชัยเจริญ, การออกแบบการสอน หลักการ ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, (ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๗), หน้า ๓๗๕-๓๗๘.

(๔) การโค้ช (Coaching) เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์โดยเปลี่ยนบทบาทของครูจากหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้หรือบอกความรู้มาเป็น “ผู้ชี้แนะ” ที่ต้องให้ความช่วยเหลือ และคำแนะนำแก่ผู้เรียน ซึ่งมุ่งเน้นการให้ความรู้ในเชิงพุทธิปัญญาหรือการให้รู้คิดและการสร้างปัญญา

(๕) การร่วมมือกันแก้ปัญหา (Collaboration) เป็นอีกรูปแบบประกอบหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียน ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่นเพื่อขยายมุมมองให้แก่ตนเอง การร่วมมือกันแก้ปัญหาจะสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการคิดไตร่ตรองเป็นการเปิดโอกาสให้ทั้งผู้เรียน ผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญได้สนทนาแสดงความคิดเห็นของตนเองกับผู้อื่น นอกจากนี้ยังเป็นส่วนสำคัญในการป้องกันและปรับโน้มนาสีที่คลาดเคลื่อนที่อาจเกิดขึ้น ในขณะที่เรียนรู้

นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานยังอยู่ภายใต้ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) โดย David Kolb^{๑๓} กำหนดไว้ ๔ ขั้นตอน คือ

ภาพที่ ๔.๔ ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb

(๑) การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ (Concrete Experience: CE) การเรียนรู้ที่แท้จริงจะเริ่มขึ้นเมื่อผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้สัมผัส “ธรรมชาติที่แท้จริงขององค์ความรู้”

(๒) การสะท้อนการเรียนรู้/ทบทวนการเรียนรู้ (Reflective Observation: RO) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจะมีการสะท้อนคิด (Reflection) กระบวนการเรียนรู้จะต้องมีการจัดสรรเวลาให้ขั้นตอนนี้อย่างเหมาะสมเนื่องจากเป็นธรรมชาติของผู้เรียนที่จะต้องมีการสะท้อนคิดอยู่ตลอดเวลา

^{๑๓} Bedri, Z., de Fréin, R., & Dowling, G., **Community-based Learning: A Primer**, (Dublin: Technological University Dublin, 2017).

(๓) การสรุปองค์ความรู้ (Abstract Conceptualization: AC) เป็นขั้นตอนที่จัดวางองค์ความรู้ใหม่ผสมผสานกับองค์ความรู้เก่าด้วยตนเอง เช่น การเขียนแผนภาพโน้ตส์ (Mind Mapping) การสรุปการเรียนรู้ออกมาเป็นรูปแบบหรือกรอบความคิด

(๔) การประยุกต์ใช้ความรู้ (Active Experimentation: AE) ผู้เรียนจะลงมือปฏิบัติอีกครั้งเพื่อพิสูจน์การเรียนรู้ของตนเองว่าเข้าใจได้ถูกต้องหรือไม่ เพื่อรวบรวมสิ่งที่เรียนรู้ที่ถูกต้องหรือสิ่งที่ควรปรับปรุงสำหรับดำเนินการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ ๑ ต่อไป

จากการศึกษาวิจัยยังพบอีกว่า ผลการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านของจังหวัดนครสวรรค์ วิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ และสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านในจังหวัดนครสวรรค์^{๑๔} ผ่านกระบวนการการวิจัยทำให้ได้รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านที่สามารถนำมาสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้ โดยมีกระบวนการ ดังนี้

๑) การสืบสานและสืบทอด ประกอบด้วย การรู้รักสามัคคี การรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือเอื้อจุนกัน การรักษาความสงบ สันติสุข และการให้อภัยต่อกัน

๒) การขัดเกลาหล่อหลอมเกลี้ยง ประกอบด้วย การประพฤติปฏิบัติ การพูดการจาที่ไพเราะ การเคารพนับถือกัน การมีจิตสำนึกที่ดี การมีจิตอาสา และการมีจิตสาธารณะ

๓) การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ประกอบด้วย วางตัวให้เหมาะสม วางตนเป็นกลางและหนักแน่น ยอมรับในความแตกต่าง เป็นที่พึ่งของกันและกัน และช่วยแก้ไขเตือนสติตักเตือนกัน

๔) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกอบด้วย เปิดกว้างทางความคิด เป็นมิตรในการประชุม เมื่อมีทุกข์เผื่อแผ่แบ่งปัน สร้างสรรค์ด้วยการเคารพนับถือกัน และปฏิบัติต่อกันอย่างผู้มีกัลยาณมิตรธรรม

๕) การประพฤติปฏิบัติ ประกอบด้วย เป็นต้นแบบแห่งความดี เคารพให้เกียรติและนับถือกัน เคารพกฎ กติกา มารยาท ส่งเสริมและสนับสนุนความถูกต้อง และประสานใจประสานงาน และประสานประโยชน์

๖) การฝึกฝนพัฒนา ประกอบด้วย เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม ดำริชอบประกอบด้วยธรรม ยึดหลักแห่งสามัคคีธรรม มีพรหมวิหารธรรม และการเคารพ ให้เกียรติ

กล่าวโดยสรุปว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) หมายถึง กลุ่มคนที่ตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้ มีทักษะและกระบวนการคิด การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ และดำเนินชีวิตไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้ การสั่งสมความรู้ และการสร้างความรู้ใหม่เพื่อนำไปพัฒนาตนเองและชุมชน ประกอบด้วย

^{๑๔} อมลวรรณ อบสินและคณะ, “หมู่บ้านซ่อสะอาด : รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: วิทยาเขตนครสวรรค์, ๒๕๕๙), หน้า ๙๖.

๑. การสืบสานและสืบทอด ประกอบด้วย การรู้รักสามัคคี การรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือเจือจุนกัน การรักษาความสงบ สันติสุข และการให้อภัยต่อกัน

๒. การขัดเกลากล่อมเกลา ประกอบด้วย การประพฤติปฏิบัติ การพูดการจาที่ไพเราะ การเคารพนับถือกัน การมีจิตสำนึกที่ดี การมีจิตอาสา และการมีจิตสาธารณะ

๓. การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ประกอบด้วย วางตัวให้เหมาะสม วางตนเป็นกลางและหนักแน่น ยอมรับในความแตกต่าง เป็นที่พึ่งของกันและกัน และช่วยแก้ไขเตือนสติตักเตือนกัน

๔. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกอบด้วย เปิดกว้างทางความคิด เป็นมิตรในการประชุม เมื่อมีทุกข์เผื่อแผ่แบ่งปัน สร้างสรรค์ด้วยการเคารพนับถือกัน และปฏิบัติต่อกันอย่างผู้มีกัลยาณมิตรธรรม

๕. การประพฤติปฏิบัติ ประกอบด้วย เป็นต้นแบบแห่งความดี เคารพให้เกียรติและนับถือกัน เคารพกฎ กติกา มารยาท ส่งเสริมและสนับสนุนความถูกต้อง และประสานใจประสานงาน และประสานประโยชน์

๖. การฝึกฝนพัฒนา ประกอบด้วย เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม ดำริชอบประกอบด้วยธรรม ยึดหลักแห่งสามัคคีธรรม มีพรหมวิหารธรรม และการเคารพ ให้เกียรติ

๔.๑.๒ ปัจจัยภายนอก (External Factors)

ปัจจัยภายนอก (External Factors) เป็นปัจจัยที่ชุมชนไม่สามารถกำหนดหรือควบคุมได้ เช่น ภาวะเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมทางกฎหมาย ภาวะทางการเมือง เทคโนโลยี ชุมชนหรือองค์กรจะต้องเป็นผู้ที่แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับเทคโนโลยีอยู่เสมอ เพราะเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จากการทบทวนวรรณกรรมดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๔ การวิเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”

ที่	ผู้วิจัย / นักคิด	การสังเคราะห์ตัวแปร					
		A	B	C	D	E	F
๑	ธนาจุฑา กังสกุลนิติ (๒๕๖๒)	✓	✓	✓	✓	✓	
๒	ชนันภรณ์ อารีกุล (๒๕๕๖)	✓			✓		
๓	ธนัทณัฐ ฉัตรภักดิ์และคณะ (๒๕๖๑)			✓	✓		
๔	นันทพรราชญ์ นันทวิวัฒน์กุลและเกียร ไยกลินบัว (๒๕๕๑)				✓		
๕	นิสรา ใจซื่อ (๒๕๕๗)			✓		✓	✓
๖	ณรินทร์ทิพ วิริยะบัณฑิตกุล (๒๕๖๐)	✓	✓	✓		✓	
๗	นิพันธ์ บุญหลวง (๒๕๖๐)				✓	✓	
๘	วาทกานต์ ช่อแก้ว (๒๕๖๐)	✓		✓	✓		
๙	ศิริวัฒน์ เจริญสรรค์และวิมลสิริ แสงกรด (๒๕๖๒)	✓	✓	✓	✓		
๑๐	ลภัสสรดา สหสสพาศน์ (๒๕๖๐)			✓		✓	
๑๑	นพวรรณ บุญธรรมและคณะ (๒๕๕๘)		✓	✓		✓	

ที่	ผู้วิจัย / นักคิด	การสังเคราะห์ตัวแปร					
		A	B	C	D	E	F
๑๒	ชูลีรัตน์ เจริญพร (๒๕๖๐)	✓	✓		✓		
๑๓	ประทวน จันทร์ดีและคณะ (๒๕๕๐)			✓		✓	
๑๔	รวมพร ไตรคุ้มกันและคณะ (๒๕๖๐)			✓	✓		
๑๕	สมบูรณ์ ธรรมลังกา (๒๕๕๖)				✓	✓	✓
๑๖	อนุชา พิมายนอก (๒๕๕๘)	✓				✓	
๑๗	ปรียา โสภณาและคณะ (๒๕๕๓)			✓	✓		
๑๘	รัชฎากร วินิจกุล (๒๕๕๙)	✓	✓		✓	✓	
๑๙	วิสิทธิ์ ยิ้มแย้มและอุษารกร ทาวะรัมย์ (๒๕๖๑)	✓			✓		
๒๐	นันทิษฐ์ สมคิดและพระสุธีรัตนบัณฑิต (๒๕๖๒)			✓		✓	
๒๑	นันทวรรณ วงศ์จกรกิตติ (๒๕๕๙)	✓	✓	✓		✓	
๒๒	อัมพวัลย์ วิสวธีรานนท์และศิริวรรณ วิบูลย์มา (๒๕๕๙)				✓	✓	
๒๓	วุดิชัย สายบุญจาง (๒๕๖๑)	✓				✓	
๒๔	วิยะดา แก้วก่องและสุนันทา วีรกุลเทวัญ (๒๕๖๒)	✓			✓		
๒๕	จำรัส โคตะยนต์และวิไลวรรณ สมโสภณ (๒๕๕๔)	✓			✓		
๒๖	พัชรชาติ ตริชัย (๒๕๕๒)		✓		✓		✓
๒๗	ชาญชัย ชัยรุ่งเรือง (๒๕๕๙)	✓	✓			✓	
๒๘	โรจนา ธรรมจินดาและคณะ (๒๕๖๐)				✓	✓	
๒๙	จิรศักดิ์ เจริญพันธ์และสุนทร เดชชัย (๒๕๕๔)				✓	✓	
๓๐	พระครูใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโส (๒๕๖๑)	✓			✓	✓	
๓๑	สิริกร บุญสังข์และคณะ (๒๕๖๐)				✓	✓	
๓๒	ฉันทชนก วะปะละ (๒๕๖๑)			✓		✓	
๓๓	กมลศักดิ์ วงศ์ศรีแก้วและคณะ (๒๕๖๐)			✓		✓	✓
๓๔	วชิษฐ์พล กุลพรม (๒๕๖๐)			✓		✓	✓
๓๕	วิฑูลย์ แก้วสุวรรณและคณะ (๒๕๕๙)	✓				✓	
๓๖	นงลักษณ์ จีวจุและคณะ (๒๕๕๘)				✓		
๓๗	ยন্ত্রการ จินะคำปาและศิริวัชร ศิวารมย์ (๒๕๖๐)		✓		✓	✓	
๓๘	ศุภนุช ตรีเนตร (๒๕๕๗)	✓			✓	✓	
๓๙	พระนิพัฑฒิน โสภโณและคณะ (๒๕๖๐)		✓	✓			
๔๐	กรวรรณ สังขกรและคณะ (๒๕๕๗)	✓			✓	✓	
๔๑	พระมหาศุภโชติ บุญวอนและคณะ (๒๕๖๑)				✓	✓	
๔๒	จิตพล ดวงจิตรและประยูร สะยูใจ (๒๕๖๐)	✓			✓	✓	
๔๓	ยุรธร จีนาและรมิตา จีนา (๒๕๖๑)		✓		✓		
๔๔	พัลลภ หารุคำจาและคณะ (๒๕๖๒)		✓		✓	✓	✓
๔๕	พระธรรมธรรคกิตติ กิตติสมปนโนและคณะ (๒๕๖๒)				✓	✓	
๔๖	ประจักษ์ บุราสี (๒๕๖๑)			✓		✓	
๔๗	สมโภชน์ สุวรรณรัตน์และคณะ (๒๕๖๐)				✓		
๔๘	พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปญโญและคณะ (๒๕๕๙)		✓		✓		

ที่	ผู้วิจัย / นักคิด	การสังเคราะห์ตัวแปร					
		A	B	C	D	E	F
๔๙	ประทีป มากมิตรและอารีย์ สุขสวัสดิ์ (๒๕๖๐)	✓		✓	✓	✓	
๕๐	กนกรัตน์ ดวงพิกุลและจารุพันธ์ เมธะพันธุ์ (๒๕๕๘)	✓			✓	✓	
		๒๑	๑๔	๑๙	๓๔	๒๓	๖
		๓	๕	๔	๑	๒	๖

หมายเหตุ: การอธิบายคุณลักษณะของตัวแปร

- A – การสนับสนุนจากภาครัฐ, บุคลากรสนับสนุน, โครงสร้างพื้นฐาน, ภาครัฐท้องถิ่น, ผู้นำภาครัฐท้องถิ่น, งบประมาณ, เครื่องมือในการพัฒนา
- B – กฎหมาย, นโยบายสาธารณะ, ความเชื่อมโยงกับแผนงานบริหารของท้องถิ่น, กฎ กติกาชุมชน, ธรรมนูญชุมชน
- C – เทคโนโลยี, เทคโนโลยีและนวัตกรรม, สื่อการเรียนรู้, สื่อและเทคโนโลยี, การประชาสัมพันธ์, เทคโนโลยีสะอาดและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม, การสร้างสื่อ
- D – การสนับสนุนจากภาคเอกชนท้องถิ่น, ภาษีเครือข่าย, การสร้างเครือข่าย, การประสานงาน, การสื่อสาร, เครือข่าย บวร, เครือข่ายอาชีพ
- E – การถ่ายทอดความรู้, การสนับสนุนการพัฒนา, เครือข่ายพี่เลี้ยง, สร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชน, การพัฒนาทรัพยากรบุคคล, การพัฒนาขีดความสามารถ, การพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์, การพัฒนาทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม
- F – เศรษฐกิจ

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกรอบการสังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” พบว่า มีการให้น้ำหนักใน ๓ ประเด็น ในระดับความถี่สูงสุด ๓ ระดับแรกที่มีค่าความถี่ตั้งแต่ ๒๐ ขึ้นไป พบว่า

ตารางที่ ๔.๕ การสังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”

ที่	รายละเอียดตัวแปร	ความถี่	ชื่อตัวแปรใหม่
รหัส	รายละเอียด		
๑ D	การสนับสนุนจากภาคเอกชนท้องถิ่น, ภาษีเครือข่าย, การสร้างเครือข่าย, การประสานงาน, การสื่อสาร, เครือข่าย บวร เครือข่ายอาชีพ	๓๔	ภาษีเครือข่าย

ที่	รายละเอียดตัวแปร		ความถี่	ชื่อตัวแปรใหม่
	รหัส	รายละเอียด		
๒	E	การถ่ายทอดความรู้, การสนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายพี่เลี้ยง, สร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การพัฒนาทรัพยากรบุคคล, การพัฒนาขีดความสามารถ, การพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ การพัฒนาทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม	๒๓	การพัฒนาชุมชน หมู่บ้าน
๓	A	การสนับสนุนจากภาครัฐ, บุคลากรสนับสนุน โครงสร้างพื้นฐาน, ภาครัฐท้องถิ่น, ผู้นำภาครัฐท้องถิ่น, งบประมาณ, เครื่องมือในการพัฒนา	๒๑	การสนับสนุนจากภาครัฐ

ผู้วิจัยจึงขอสรุปตัวแปรที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” เพื่อสร้างสมการโครงสร้างตามตัวแปรแฝงภายนอกที่ส่งผลต่อตัวแปรแฝงภายใน ดังนี้

๑) ด้านภาคีเครือข่าย (Alliance)

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเป็นกลุ่มหรือองค์กร หรือหน่วยงาน หรือบุคคล ที่ทำงานในลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยมีเป้าหมายเดียวกัน มีความต้องการร่วมกันดำเนินกิจกรรมที่เป็นประเด็นปัญหา ร่วม โดยเข้าร่วมมือกันเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างพลังและความแข็งแกร่งในการผลักดันให้เกิดผลในการแก้ปัญหาร่วมกันในอนาคต องค์ประกอบหลักที่สำคัญของเครือข่ายร่วมมือ ได้แก่ ๑) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ๒) สมาชิกและโครงสร้างของเครือข่าย ๓) การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย ๔) การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก ๕) กิจกรรมของกลุ่มเครือข่าย ๖) การเรียนรู้และการพัฒนาบุคลากรเครือข่าย การจัดประเภทของเครือข่าย ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่เครือข่ายกำหนดขึ้นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนด้วยกัน ก็เป็นรูปแบบหนึ่งของเครือข่ายความร่วมมือที่มีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนา การสร้างเครือข่ายความร่วมมือจึงถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนให้การพัฒนาสู่มาตรฐาน ซึ่งการดำเนินการสร้างเครือข่ายให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพ ควรดำเนินการอย่างเป็นระบบเริ่มตั้งแต่ ๑) การสร้างจิตสำนึกที่จะทำงานร่วมกัน ๒) การเตรียมการและแสวงหาผู้ร่วมพัฒนา ๓) การสร้างข้อตกลงและร่วมวางแผน ๔) การร่วมดำเนินงานและกำกับติดตาม ๕) การธำรงรักษาเครือข่าย การสร้างความเข้มแข็งและความต่อเนื่องของเครือข่าย^{๑๕}

^{๑๕} ศักดิ์นิพนธ์ สว่างวงศ์, “เครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา”, วารสารบริหาร การศึกษาบัวบัณฑิต, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์-พฤษภาคม ๒๕๕๗): ๑๒-๒๔.

จากการศึกษาวิจัยของพระมหาสุติภัก อภินันโท (แหมทอง) และคณะ^{๑๖} พบว่า รูปแบบในการจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธของคณะสงฆ์จังหวัดนครพนมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับประชาคมอาเซียนนั้น ประกอบด้วย

(๑) ด้านการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย (๑.๑) การมีความสำรวมระวังต่อกัน ให้เกียรติ ให้ความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติต่อกันด้วยกาย วาจา หรือใจก็ตาม (๑.๒) มีความเคารพในกฎ กติกา หรือนโยบายที่ได้สรุปและตกลงร่วมกัน และปฏิบัติหรือดำเนินการตามกฎ กติกา หรือนโยบายนั้น (๑.๓) มีการสนับสนุนและเกื้อกูลกันในการกิจหน้าที่ซึ่งกันและกัน เพื่อให้การขับเคลื่อนหรือการบริหารจัดการเครือข่ายเป็นไปด้วยสมัครสมาน สามัคคี และสำเร็จราบรื่น (๑.๔) ทุกภาคส่วนต่างก็ยึดประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ และร่วมกันผลักดันเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ที่ยั่งยืนต่อไป และ (๑.๕) ทุกภาคส่วนปฏิบัติ บริหารจัดการ ขับเคลื่อนโครงการของกันและกัน ด้วยความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

(๒) ด้านการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน ประกอบด้วย (๒.๑) มีการบริหารจัดการแบบแนวดิ่งหรือตามสายการบังคับบัญชาให้สั้นลง ทั้งนี้เพื่อกระบวนกรและขั้นตอนที่ไม่จำเป็น และง่ายต่อการขับเคลื่อนที่สะดวกและคล่องตัวยิ่งขึ้น (๒.๒) มีการบริหารจัดการแบบแนวนราบหรือแบบมีส่วนร่วมให้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อแสวงหาความร่วมมือและเพื่อเปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น (๒.๓) มีการบริหารจัดการแบบผสมผสานและมีความยืดหยุ่นเพื่อให้การขับเคลื่อนหรือการบริหารเครือข่ายวัฒนธรรมเป็นไปตามสถานการณ์และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ณ เวลานั้น (๒.๔) มีการบริหารจัดการในแบบคณะกรรมการ เพื่อเปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายในทุกภาคส่วนได้มีโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ โดยยึดถือมติที่ประชุมของคณะกรรมการเป็นสำคัญ และ (๒.๕) มีการบริหารจัดการแบบภาคีเครือข่าย ที่ต้องแสวงหาความร่วมมือจากองค์กร หน่วยงาน หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ มามีส่วนสนับสนุนความสำเร็จ หรือเพื่อให้บรรลุยังวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้

(๓) ด้านการพึ่งพิงอิงร่วมกัน ประกอบด้วย (๓.๑) การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย สิ่งที่สำคัญคือวางตัวให้เหมาะสมทั้งในระดับบุคคลหรือองค์กร กล่าวคือจะต้องเป็นไปด้วยการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่ก้าวล่วง ละเมิด หรือลดความน่าเชื่อถือ เชื่อมั่นของกันและกัน (๓.๒) จะต้องวางตนเป็นกลางและหนักแน่น เนื่องจากการขับเคลื่อนโดยคนหลายคน กลุ่มหลายกลุ่ม หรือองค์กรหลายองค์กร ฉะนั้นอาจจะมีการกระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน สิ่งที่จะเป็นและสำคัญก็คือทุกคนทุกฝ่ายจะต้องมีความหนักแน่นและเป็นกลาง และมองเป้าหมายเป็นสำคัญ (๓.๓) ในการทำงานเป็นภาคีเครือข่ายกันนั้น การยอมรับในความแตกต่างถือว่าเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นและสำคัญ เนื่องจากต่างบุคคล ต่างกลุ่ม ต่างองค์กร ต่างก็มีที่มาและภารกิจหน้าที่หรือวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ฉะนั้นเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในการทำงาน ทุกคน ทุกฝ่ายจะต้องพร้อมและยอมรับความแตกต่างของกันและกันด้วย การทำงานจึงจะประสบผลสำเร็จ (๓.๔) ในการทำงานเป็นภาคี

^{๑๖} พระมหาสุติภัก อภินันโท (แหมทอง), อัครเดช พรหมกัลป์ และรัตติยา เหนืออำนาจ, “การจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธของคณะสงฆ์จังหวัดนครพนม เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับประชาคมอาเซียน”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: วิทยาเขตนครสวรรค์, ๒๕๕๘) .

เครือข่ายกันนั้น ต่างบุคคล ต่างกลุ่ม ต่างองค์กร ย่อมมีความพร้อมหรือความรู้ความสามารถที่แตกต่างกัน ฉะนั้นจะต้องมีการหลอมรวมสิ่งเหล่านั้นให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นทีมเดียวกัน และเป็นที่พึ่งของกันและกัน และ (๓.๕) ในการทำงานเป็นภาคีเครือข่ายกันนั้น ทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกองค์กร จะต้องมีส่วนร่วมสนับสนุนและช่วยเหลือกันและกัน และต้องช่วยกันพยายามแก้ไขจุดอ่อนและจุดด้อยของกันและกันเพื่อให้งานที่ขับเคลื่อนเกิดคุณภาพ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

(๔) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ประกอบด้วย (๔.๑) การจัดการเครือข่ายเชิงพุทธ สิ่งที่สำคัญและสำคัญคือจะต้องมีมาตรการป้องกันความเสี่ยง และลดทอนข้อผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นในทุกกระบวนการหรือขั้นตอนของการดำเนินงาน (๔.๒) ในการจัดการเครือข่ายเชิงพุทธนั้นจะต้องมีเกณฑ์ตัวชี้วัดมาตรฐานที่จะเป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพ ประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลในการทำงาน (๔.๓) ในการจัดการเครือข่ายเชิงพุทธนั้นจะต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และพันธกิจ ทั้งนี้เพื่อให้การขับเคลื่อนเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล (๔.๔) ในการจัดการเครือข่ายเชิงพุทธ สิ่งที่สำคัญและสำคัญก็คือจัดการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจะมีมีส่วนร่วมและส่งเสริมให้ความเป็นภาคีและเครือข่ายมีความเป็นปึกแผ่นและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น และ (๔.๕) ในการจัดการเครือข่ายเชิงพุทธ สิ่งที่สำคัญและสำคัญก็คือการจัดการและปฏิบัติที่เป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับ กฎ กติกา มารยาท ที่ทุกคน ทุกกลุ่ม หรือทุกฝ่ายยึดถือร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นบรรทัดฐานและการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันในทางปฏิบัติ

(๕) ด้านการเกิดผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน ประกอบด้วย (๕.๑) จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของความเที่ยงธรรมและเท่าเทียม และการมีศีลต้องเสมอกัน คือความประพฤติถูกต้อง ถูกธรรมเหมือนกัน ก่อนทำต้องมีขั้นตอน ปรับความเห็นไม่ให้ขัดแย้ง เรามีความคิดต่างได้แต่เราไม่คิดขัดแย้ง ตั้งใจอยู่ในกรอบ ร่วมทำงานร่วมกัน โดยไม่มีความแตกแยกและมีความคิดเห็นเสมอกัน คือความเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับตัว ปรับความคิด ปรับความเห็นร่วมกันเพื่อให้สมดุลกันหรือเสมอกัน พร้อมจะทำในสิ่งที่ถูกต้องด้วยกัน (๕.๒) จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของความสามัคคีสามัคคีจะต้องกระทำโดยยึดถือกฎ ระเบียบ คำสั่ง หรือนโยบาย มีความเป็นสังฆะหรือความเป็นหมู่คณะ เป็นองค์กรที่ให้ความเคารพนับถือกัน (๕.๓) จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของการมีสังคหวัตถุธรรม ควรที่จะมีส่วนร่วมในการประสานใจ ประสานงาน ประสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน บนพื้นฐานของการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอนการกล่าววาจาก็ควรกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสามัคคีทำให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือตลอดถึงคำที่แสดงถึงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลที่เป็นหลักฐานจงใจให้นิยมตาม ขณะเดียวกันก็ต้องประพฤติประโยชน์ สร้างประโยชน์ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตลอดถึงแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรมอย่างเสมอต้นเสมอปลายและปฏิบัติสม่ำเสมอทั้งองค์กร (๕.๔) จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานหลักสาราณียธรรมหรือด้วยความรัก ความเมตตาทั้งทางกาย วาจา ใจ เป็นหลักปฏิบัติที่พึงให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความระลึกถึงคุณงามความดี มีการเคารพให้เกียรติกันและนับถือกันด้วยความรู้ ความสามารถต่อกันและกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ถือเป็นการบริหารจัดการด้านบุคลากรที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจ เชื่อใจ เชื่อมั่น เคารพและศรัทธาต่อกัน

และกัน และ (๕.๕) จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานแห่งการมีกัลยาณมิตรธรรม เริ่มตั้งแต่การมี น่ารัก สบายใจ สนับสนุนเป็นกันเอง ความรู้สึกอบอุ่นใจเป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย น่าเจริญใจหรือน่า ยกย่อง อยู่ในฐานะทรงคุณความรู้และภูมิปัญญา รู้จักพูดให้ได้ผล พูดเป็น รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่า เมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี มีความอดทนต่อ ถ้อยคำ พร้อมรับฟังคำปรึกษา ชักถาม คำเสนอ วิพากษ์วิจารณ์ สามารถแถลงเรื่องล้าลึก ยุ่งยาก หรือซับซ้อนให้เข้าใจง่าย และไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหลหรือชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย

(๖) ด้านการมีส่วนร่วมของเครือข่ายอย่างกว้างขวาง ประกอบด้วย (๖.๑) จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของหลักการบริหารจัดการที่ไม่มี ความเสื่อม เป็นเรื่องของการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองฝ่ายเดียว เริ่มตั้งแต่การสร้าง ความสมัครสมานสามัคคีด้วยความพร้อมเพรียงกันหมั่นประชุมปรึกษาหารือกันเป็นเนืองนิตย์ เข้า ประชุมพร้อมกัน เลิกประชุมพร้อมกัน เคารพและรักษาลักษณะ มติหรือความดีเดิม ๆ ให้คงไว้ ให้ เกียรติยกย่องผู้อาวุโส ผู้บังคับบัญชา ปกป้องดูแลผู้ที่อ่อนแอหรือยังไม่เข้มแข็ง ซึ่งหากมีการบริหาร จัดการในลักษณะนี้ย่อมที่จะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองแน่นอน (๖.๒) จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบน พื้นฐานของหลักสราณียธรรม หรือการแสดงออกต่อกันด้วยความเคารพและให้เกียรติ ด้วยความรัก ความเมตตาทั้งทางกาย วาจา ใจ เป็นหลักปฏิบัติที่พึงให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความระลึกถึงคุณ งามความดี นับถือกันด้วยความรู้ ความสามารถต่อกันและกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ถือเป็นการ บริหารจัดการด้านบุคลากรที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจ เชื่อใจ เชื่อมั่น เคารพและศรัทธาต่อกันและกัน (๖.๓) จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของการปฏิบัติหน้าที่จะต้องกระทำโดยยึดถือมติ กฎ ระเบียบ คำสั่ง หรือนโยบายของภาคีเครือข่าย มีความเป็นสังฆะหรือความเป็นหมู่คณะ เป็นองค์กร ที่ ให้ความเคารพนับถือกัน (๖.๔) จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของการมีศีลต้องเสมอกัน มีความ ประพฤติถูกต้อง ถูกธรรมเหมือนกัน ก่อนทำต้องมีขั้นตอน มีความคิดต่างได้แต่เราไม่คิดขัดแย้ง ตั้งใจ อยู่ในกรอบ ร่วมทำงานร่วมกัน โดยไม่มีความแตกแยกและมีความคิดเห็นเสมอกัน เป็นไปในทิศทาง เดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน และพร้อมจะทำในสิ่งที่ถูกต้องด้วยกัน และ (๖.๕) จัดการเครือข่ายเชิง พุทธบนพื้นฐานของการประสานใจ ประสานงาน ประสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน บนพื้นฐานของการ เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำ ประพฤติ ประโยชน์ สร้างประโยชน์ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงแก้ไข ปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรมอย่างเสมอต้นเสมอปลายและปฏิบัติสม่ำเสมอทั้งองค์กร

(๗) ด้านการรับรู้มุมมองร่วมกัน ประกอบด้วย (๗.๑) จัดการเครือข่ายเชิงพุทธ บนพื้นฐานของหลักสัมมาทิฐิ กล่าวคือ มีความเห็นดี เห็นชอบ เห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรมการเพ่ง พิจารณาให้เห็นของจริงผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่รู้จักจริงในสิ่งที่ทำแนะนำในสิ่งที่ถูกต้องแก่สมาชิกใน องค์กรได้อย่างเหมาะสมมีปัญญารอบรู้ มีความรอบคอบสามารถที่จะดำเนินการให้องค์กรได้บรรลุ ตามเป้าหมายอย่างดี (๗.๒) จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของหลักสัมมาสังกัปปะ คือ มีดำริที่ เป็นไปในทางที่ชอบประกอบไปด้วยธรรมนำไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งอยู่บนฐานของความพอใจ ความ ต้องการที่จะทำ ไฟใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไปความเพียรหมั่น ประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่ง

นั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝนไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ และมีความคิดไตร่ตรอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผนวัดผล และมีการคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง (๗.๓) จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของหลักสาราณียธรรมหรือด้วยความรัก ความเมตตาทั้งทางกาย วาจา ใจ เป็นหลักปฏิบัติที่พึงให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความระลึกถึงคุณงามความดี มีการเคารพให้เกียรติกันและนับถือกัน ด้วยความรู้ ความสามารถต่อกันและกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ถือเป็นการบริหารจัดการด้านบุคลากรที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจ เชื่อใจ เชื่อมั่น เคารพและศรัทธาต่อกันและกัน (๗.๔) จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของหลักพรหมวิหารธรรม ที่เป็นหลักความประพฤติที่ประเสริฐ บริสุทธิ์ ทั้งมีความเมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้คนอื่นหรือผู้อื่นมีความสุข มีความกรุณาหรือความสงสารที่จะช่วยให้พ้นทุกข์หรือบำบัดความทุกข์ มีจิตเมตตาหรือความยินดีเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข และมีอุเบกขาหรือการวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง และรู้จักวางเฉย และ (๗.๕) จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของการให้ความเคารพ ให้เกียรติกันนับถือกันตามอาวุโส และความดีงาม ถือเป็นการบริหารจัดการบนพื้นฐานของหลักอปริหานิยธรรม เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองฝ่ายเดียว เริ่มตั้งแต่การสร้าง ความสมัครสมานสามัคคีด้วยความพร้อมเพรียงกันหมั่นประชุมปรึกษาหารือกันเป็นเนืองนิตย์ เข้าประชุมพร้อมกัน เลิกประชุมพร้อมกัน เคารพและรักษาหลักการ มติหรือความดีเดิม ๆ ให้คงไว้ ให้เกียรติยกย่องผู้อาวุโส ผู้บังคับบัญชา ปกป้องดูแลผู้ที่อ่อนแอหรือยังไม่เข้มแข็ง

กล่าวโดยสรุปว่า ภาควิชาเครือข่าย (Alliance) หมายถึง กลุ่มบุคคล องค์กรที่มีเป้าหมายร่วมกันมารวมตัวกันด้วยความสมัครใจเพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชน หมู่บ้านให้เกิดความเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ประกอบด้วย

๑. ด้านการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย การมีความสำรวมระมัดระวังต่อกัน มีความเคารพในกฎ กติกา หรือนโยบายที่ได้สรุปและตกลงร่วมกัน มีการสนับสนุนและเกื้อกูลกัน ในภารกิจหน้าที่ซึ่งกันและกัน ยึดประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ และบริหารจัดการ ขับเคลื่อนโครงการของกันและกัน ด้วยความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

๒. ด้านการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน ประกอบด้วย มีการบริหารจัดการแบบ แนวตั้งหรือตามสายการบังคับบัญชาให้สั้นลง จัดการแบบแนวราบหรือแบบมีส่วนร่วมให้มากขึ้น ผสมผสานและมีความยืดหยุ่นในรูปคณะกรรมการ และต้องแสวงหาความร่วมมือจากองค์กร หน่วยงาน หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ

๓. ด้านการพึ่งพิงอิงร่วมกัน ประกอบด้วย วางตัวให้เหมาะสมทั้งในระดับ บุคคลหรือองค์กร วางตนเป็นกลางและหนักแน่น การยอมรับในความแตกต่าง การหลอมรวมสิ่งเหล่านั้นให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นทีมเดียวกัน และเป็นที่พึ่งของกันและกัน ช่วยกันพยายาม แก้ไขจุดอ่อนและจุดด้อยของกันและกันเพื่อให้งานที่ขับเคลื่อนเกิดคุณภาพ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๔. ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ประกอบด้วย การจัดการเครือข่ายเชิงพุทธ สิ่งที่สำคัญและสำคัญคือจะต้องมีมาตรการป้องกันความเสี่ยง และลดทอนข้อผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นในทุกกระบวนการหรือขั้นตอนของการดำเนินงาน มีเกณฑ์ตัวชี้วัด มีการกำหนดยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และ

พันธกิจ จัดการแบบมีส่วนร่วม และปฏิบัติที่เป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับ กฎ กติกา มารยาท ที่ทุกคน ทุกกลุ่ม หรือทุกฝ่ายยึดถือร่วมกัน

๕. ด้านการเกิดผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน ประกอบด้วย จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของความเที่ยงธรรมและเท่าเทียม และการมีศีลต้องเสมอกัน ความสมัครสมานสามัคคี มีสังคหวัตถุธรรม หลักสราณียธรรม และการมีกัลยาณมิตรธรรม

๖. ด้านการมีส่วนร่วมของเครือข่ายอย่างกว้างขวาง ประกอบด้วย จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของหลักอภิธานิยธรรม หลักสราณียธรรม การปฏิบัติหน้าที่จะต้องกระทำโดยยึดถือมติ กฎ ระเบียบ คำสั่ง หรือนโยบายของภาคีเครือข่าย มีศีลต้องเสมอกัน และการประสานใจ ประสานงาน ประสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน

๗. ด้านการรับรู้มุมมองร่วมกัน ประกอบด้วย จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของหลักสัมมาทิฐิ หลักสัมมาสังกัปปะ หลักสราณียธรรม หลักพรหมวิหารธรรม บนพื้นฐานของการให้ความเคารพ ให้เกียรตินับถือกันตามอาวุโส และความดีงาม

๒) ด้านการพัฒนาชุมชน หมู่บ้าน

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันต้องมีเป็นเรื่องที่สำคัญเนื่องจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุดเพราะถือว่าการลงทุนที่ต้องได้รับประโยชน์ที่มีค่ามากที่สุด และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ดีมีคุณค่านี้ต้องมีลักษณะ คือ มีองค์ความรู้ มีทักษะ ความชำนาญ และมีความสามารถให้สมกับการลงทุนที่คุ้มค่าขององค์กร และที่สำคัญต้องหาทางพัฒนาในตัวบุคคลแต่ละบุคคลรวมถึงการพัฒนาแรงงานให้เป็นไปตามแบบที่องค์กรนั้น ๆ ต้องการ ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะก่อให้เกิดผลดีต่อองค์กรในการมีความคิดใหม่ ๆ ในการบริหารงาน และได้เนื้องานที่ดีมีคุณภาพ^{๑๗} อีกทั้งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืนและมีศักยภาพสูงองค์กรจึงจำเป็นต้องมีแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการแข่งขันและความสามารถขององค์กรในปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^{๑๘} การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์กร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์กรในส่วนของการเน้นความร่วมมือและเน้นการมีส่วนร่วมของพนักงานในองค์กร มีการพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้มีการปฏิบัติงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ พัฒนาบุคลากรในองค์กรให้สามารถปฏิบัติงานได้บรรลุเป้าหมาย โดยการมอบหมายงานให้ตรงกับความรู้ความสามารถของบุคลากร และที่สำคัญพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้มีความเป็นอันหนึ่งเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของคะเนิงนิจ อนุโรจน์^{๑๙} กล่าวถึงว่า ในการ

^{๑๗} วิเชียร วิทยอดม, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนธการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓).

^{๑๘} สุรมงคล นิมจิตร และธีระวัฒน์ จันทิก, “การจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์กับการเป็นองค์กรศักยภาพ”, วารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙).

^{๑๙} คะเนิงนิจ อนุโรจน์, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะของนักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กองทัพอากาศ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑๓.

พัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น จำเป็นต้องพัฒนาอย่างเป็นระบบควบคู่กันไปทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญา (พัฒนาทั้งศีล สมาธิและปัญญา) และสิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คือ การพัฒนานั้นเป็นการนำไปสู่การพัฒนาองค์การอย่างยั่งยืน^{๒๐}

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการดำเนินการให้บุคลากร ได้รับประสบการณ์และเรียนรู้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อที่จะได้นำเอามาปรับปรุงความสามารถในการทำงานโดย มีวิธีการ ๓ ประการ คือ

๑) การฝึกอบรม (Training) เป็นกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดความรู้ที่มุ่งเน้นเกี่ยวกับงานที่ ปฏิบัติงานอยู่ในปัจจุบัน (Present Job) เป้าหมาย คือ การยกระดับความรู้ ความสามารถทักษะของคนในชุมชนให้สามารถทำงานในตำแหน่งนั้น ๆ ได้ ยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานเฉพาะด้านโดยมุ่งเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Attitude) อันจะนำไปสู่การยกมาตรฐานการทำงานให้สูงขึ้น ทำให้บุคคลมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานและองค์การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้นจะเห็นว่าการฝึกอบรมเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาบุคคล การฝึกอบรมเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการทำงานเฉพาะอย่าง อาจจำแนกวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมได้ ๔ ประการ เรียกว่า KUSA ดังนี้

๑.๑) เพื่อเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge, K) ให้มีความรู้ หลักการ ทฤษฎี แนวคิดในเรื่องที่อบรมเพื่อนำไปใช้ในการทำงาน

๑.๒) เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจ (Understand, U) เป็นลักษณะที่ต่อเนื่องจากความรู้ กล่าวคือ เมื่อรู้ในหลักการและทฤษฎีแล้วสามารถตีความ แปลความ ขยายความ และอธิบายให้คนอื่นทราบได้ รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ได้

๑.๓) เพื่อเพิ่มพูนทักษะ (Skill, S) ทักษะ คือ ความชำนาญหรือความคล่องแคล่วในการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งได้โดยอัตโนมัติ เช่น การใช้เครื่องมือต่าง ๆ การใช้คอมพิวเตอร์

๑.๔) เพื่อเปลี่ยนแปลงเจตคติ (Attitude, A) เจตคติหรือทัศนคติ คือ ความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีต่อสิ่งต่าง ๆ การฝึกอบรมมุ่งให้เกิดหรือเพิ่มความรู้สึกที่ดี ๆ ต่อองค์การ ต่อผู้บังคับบัญชา ต่อเพื่อนร่วมงาน และต่องานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ เช่น ความจงรักภักดีต่อหน่วยงาน ความภาคภูมิใจต่อสถาบัน ความสามัคคีในหมู่คณะ ความรับผิดชอบต่องาน ความเอาใจใส่ต่องาน (รักงานไม่เบื่อง่าย) ความกระตือรือร้น เป็นต้น^{๒๑}

การฝึกอบรมต่างจากการศึกษา คือ การศึกษาจะมุ่งพัฒนาในส่วนตัว แต่การฝึกอบรมจะเป็นการฝึกให้แก่บุคคลเพื่อทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการฝึกอบรมดังตุด

^{๒๐} สุภารัตน์ พิมลรัตนกานต์และคณะ, “ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาองค์การ”, วารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): ๑๖๔๓-๑๖๖๐.

^{๒๑} พาดิน สะนิ, “คู่มือการปฏิบัติงาน เรื่อง การให้บริการฝึกอบรม”, สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. (อัคราณา).

ความสนใจได้น้อย ดังนั้นการจะให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ ๔ ประการดังกล่าวจะต้องใช้เทคนิค วิธีการ และแรงจูงใจต่าง ๆ เข้าช่วยมากมาย

๒) การศึกษา (Education) เป็นวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยตรงเพราะการให้การศึกษาเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะทัศนคติ ตลอดจนเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวในทุก ๆ ด้าน เพื่อเตรียมพนักงานให้มีความพร้อมที่จะทำงานตามความต้องการขององค์กรในอนาคตได้ เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเพิ่มพูนความรู้เพื่อเพิ่มความสามารถให้แก่ตนเองในการปฏิบัติงาน และนำเอาวิทยาการใหม่ ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงานที่ตนเองรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแตกต่างจากการฝึกอบรมเนื่องจากการเตรียมเรื่องงานในอนาคตที่แตกต่างไปจากงานปัจจุบัน การศึกษามักจะดำเนินการโดยใช้ระยะเวลาที่ยาวนานกว่าและจะต้องมีการกำหนดเป็นแผนพัฒนาพนักงาน บุคลากรที่ชัดเจนรองรับเพื่อไม่ให้เกิดความสูญเปล่าเนื่องจากการลงทุนอย่างหนึ่งในการเตรียมคนให้มีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานให้แก่ชุมชนในอนาคต การศึกษาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีระบบ เพื่อให้บุคคลมีความรู้ ทักษะ ทัศนคติในเรื่องทั่วไปอย่างกว้าง ๆ โดยมุ่งเน้นการสร้างคนให้มีความสมบูรณ์เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยดีและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ ถึงแม้ว่าการศึกษาในปัจจุบันจะเน้นให้ความสำคัญแก่ตัวผู้เรียนเป็นหลักในด้านของการจัดเนื้อหาการเรียนรู้ ระดับความยากง่าย และเทคนิควิธีการเรียนรู้เพื่อให้ตรงกับความต้องการ ระดับสติปัญญาและความสามารถของผู้เรียนก็ตาม การศึกษาโดยทั่วไปก็ยังคงเป็นการตอบสนองความต้องการของบุคคลในการเตรียมพร้อม หรือสร้างพื้นฐานในการเลือกอาชีพมากกว่า การมุ่งเน้นให้นำไปใช้ในการปฏิบัติงานใดงานหนึ่ง นอกจากนั้นการศึกษาเป็นเรื่องที่สามารถกระทำได้ตลอดชีวิต (Lifelong Education) ไม่จำกัดเวลาอีกด้วย

๓) การพัฒนา (Development) เป็นกระบวนการปรับปรุงองค์การให้มีประสิทธิภาพเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ได้มุ่งเน้นที่ตัวงาน (Not focus on a job) แต่มีจุดเน้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามท้องที่การต้องการ ยังเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีรวมถึงสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จุดเน้นของการพัฒนาอยู่ที่การมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามความต้องการของชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับการจัดโปรแกรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และสร้างประสบการณ์แก่คนในชุมชนเพื่อให้เกิดความพร้อมที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในอนาคต ทั้งนี้มีเป้าหมาย ๕ ประการ เรียกว่า ๕A ประกอบด้วย ๑) Achieve - มีความสำเร็จในแง่ตัวเอง ๒) Active - มีความคล่องแคล่ว แข็งขัน รวดเร็วในการปฏิบัติงาน ๓) Adapt - มีการปรับให้เหมาะสมกับหน้าที่งาน ๔. Advance - มีความคิดก้าวหน้า เก่ง เกิดทักษะ และ ๕. Apply - นำไปใช้ประโยชน์ ชยัน มีวิสัยทัศน์บุคคล ซึ่งหมายความว่ารวมถึงการให้การศึกษาเพิ่มเติม การฝึกอบรม การสอนงาน หรือการนิเทศงาน (Job Instruction) การสอนแนะ (Coaching) การให้คำปรึกษาหารือ (Counseling) การมอบหมายหน้าที่ให้ทำเป็นครั้งคราว (Job assignment) การให้รักษาการแทน (Acting) การโยกย้ายสับเปลี่ยนหน้าที่การงานเพื่อให้โอกาสศึกษางานที่แปลกใหม่ หรือการได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้และประสบการณ์จากหน่วยงานอื่น เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปว่า ด้านการพัฒนาชุมชน หมู่บ้าน หมายถึง การปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนโดยมีองค์ประกอบ ๒ ประการ คือ คนในชุมชนและชุมชน โดยจะต้องคำนึงถึงความต้องการของคนในชุมชนในการพัฒนาและประสบการณ์เดิม ทั้งยังต้องคำนึงถึงการจัดสภาพแวดล้อมภายในอีกด้วย ประกอบด้วย

๑. การฝึกอบรม (Training) เป็นการยกระดับความรู้ ความสามารถทักษะของคนในชุมชน ประกอบด้วย การเพิ่มพูนความรู้ การเพิ่มพูนความเข้าใจ การเพิ่มพูนทักษะ และการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

๒. การศึกษา (Education) เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะทัศนคติ ตลอดจนเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวในทุก ๆ ด้าน ประกอบด้วย การสนับสนุนให้คนในชุมชนศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้ การให้ความสำคัญกับการศึกษาต่อของคนในชุมชน การสนับสนุนให้คนในชุมชนศึกษาต่อยอดความรู้ที่มีความสัมพันธ์กับอาชีพ การสนับสนุนด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศในชุมชน และการสนับสนุนการพัฒนาตนเองตามความสนใจของตนเอง เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

๓. การพัฒนา (Development) เป็นกระบวนการปรับปรุงองค์การให้มีประสิทธิภาพเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ได้มุ่งเน้นที่ตัวงาน แต่มีจุดเน้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามท้องที่ความต้องการ ประกอบด้วย การสอนงาน หรือการนิเทศงาน (Job Instruction) การสอนแนะ (Coaching) การให้คำปรึกษาหารือ (Counseling) การมอบหมายหน้าที่ให้ทำเป็นครั้งคราว (Job assignment) การให้รักษาการแทน (Acting) และการโยกย้ายสับเปลี่ยนหน้าที่การทำงาน

๓) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ

เป้าหมายของการส่งเสริมชุมชนเข้มแข็ง คือ การเสริมหนุนให้ชุมชนท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงานรัฐ เอกชน และทุกภาคส่วนในชุมชน จัดการกันเองได้อย่างมีคุณภาพ ทำให้ชุมชนมีเศรษฐกิจที่ดี มั่นคงยั่งยืน คุณภาพชีวิตดี และมีภูมิคุ้มกันจากปัจจัยกระทบต่าง ๆ โดยต้องเสริมสิทธิหน้าที่ และบทบาทของชุมชนต่อกิจการสาธารณะ ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ กลไกรัฐต้อง

ช่วยจัดปัญหาอุปสรรค และปกป้องคุ้มครองให้ชุมชนเข้มแข็ง และเสริมสร้างพลังอำนาจและพลังความสามารถให้กับชุมชน ทั้งชุมชนชนบทและชุมชนเมือง^{๒๒}

การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งได้นั้น สามารถแบ่งทั้งหมด ๕ ด้านหลัก ประกอบด้วย

(๑) ด้านกระบวนการ/นโยบาย ภาครัฐต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในทุกขั้นตอนของการกำหนดและการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง เจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องในองค์กรของภาครัฐที่มีหน้าที่ขับเคลื่อนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนว

^{๒๒} อัมพล จินดาวัฒนะ, “ปฏิรูปสังคมเน้นส่งเสริมชุมชนเข้มแข็ง สร้างฐานประเทศมั่นคงยั่งยืน”, การแถลงข่าวที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ในวันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=๗๑๘๘&filename=index [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๓].

ทางการดำเนินการของระบบบริหารจัดการชุมชน และทราบความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง

(๒) ด้านสังคมการดำเนินงานจากสังคมที่ดี ควรสร้างจิตสำนึกร่วมของคนในชุมชนให้เพียงพอ สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมให้ชุมชนตระหนักถึงการพึ่งพากันเองภายในชุมชนโดยไม่หวังพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียว และพัฒนาศักยภาพของชุมชนโดยมีหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนที่เข้าไปส่งเสริมการพัฒนาด้านชุมชนเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

(๓) ด้านเศรษฐกิจชุมชนต้องมีการจัดตั้งกองทุนหรือกลุ่ม เพื่อระดมเงินทุนสำหรับการส่งเสริมและสนับสนุนศักยภาพของสมาชิกในชุมชน รวมทั้งสมาชิกในชุมชนสามารถปรับตัวให้เข้ากับระบบกลไกการผลิต การลดต้นทุนการผลิต ตลอดจนสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากสินค้าที่มีอยู่ภายในชุมชนได้

(๔) ด้านวัฒนธรรมชุมชนควรดึงภูมิปัญญาและความภูมิใจในชุมชน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อสังคม ถึงในศักยภาพของชุมชนที่มีความรู้เท่าทันในวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งวัฒนธรรมของชุมชนตนเอง และวัฒนธรรมของชุมชนอื่น

(๕) ด้านผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนต้องมีความเข้มแข็ง มีภาวะผู้นำมีความเสียสละเชื่อมั่นและศรัทธาในกระบวนการประชาธิปไตย เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับสมาชิกในชุมชน และผู้นำชุมชนต้องมีแนวคิดในการพัฒนา ตลอดจนสามารถหารูปแบบการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนและผลักดันให้ชุมชนเข้มแข็ง อย่างยั่งยืน

การที่จะสามารถพัฒนาไปสู่การกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ควรจะต้องดำเนินการพัฒนา การกำหนดนโยบายการพัฒนายุทธศาสตร์ ทุกภาคส่วนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดในทุกขั้นตอน ควรมีการบูรณาการการทำงาน เน้นคุณภาพงานมากกว่าปริมาณงาน เน้นการพัฒนาชุมชนที่มีศักยภาพ และมีการติดตามประเมินผลโครงการ ผลักดันการดำเนินการด้านการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของชุมชน นำโดยผู้นำชุมชน และประชาชน ช่วยกันขับเคลื่อนโดยวิธีแบบรัฐจัดการ และวิธีแบบที่ชุมชนบริหารจัดการตนเอง โดยที่รัฐบาลควรมีนโยบายที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่เป็นรูปธรรมชัดเจน พร้อมน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ โดยปรับมาใช้ในการพัฒนาของประเทศ ภายใต้หลักการ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”^{๒๓} ขณะเดียวกันการศึกษาของวฐู วิจารณ์ และอรพรรณ คงมาลัย^{๒๔} ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนาแนวทางสนับสนุนการดำเนินกิจการเพื่อสังคมในประเทศไทย” พบว่า ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบหลัก ดังนี้ ๑) กิจกรรมหลักภายในองค์กร ซึ่งมีองค์ประกอบย่อย ๗ กิจกรรม ได้แก่ การสร้างแนวคิด การออกแบบโครงสร้างและแผนทางธุรกิจ การจัดหาเงินทุน การผลิต การชักจูงให้ลูกค้าซื้อผลิตภัณฑ์และบริการ การกระจายสินค้า และการประเมินผลตอบแทน ๒) กิจกรรมสนับสนุน

^{๒๓} ทวีป บุตรโพธิ์, “แนวทางในการกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ๒๕๖๐).

^{๒๔} วฐู วิจารณ์ และอรพรรณ คงมาลัย, “การพัฒนาแนวทางสนับสนุนการดำเนินกิจการเพื่อสังคมในประเทศไทย”, วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๑): ๑-๑๗.

ภายในองค์กร โดยมีกิจกรรมย่อยทั้งหมด ๓ กิจกรรม ได้แก่ ทัศนคติและความเชื่อของบุคลากร โครงสร้างและความสัมพันธ์ของบุคลากร และการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์กร และ ๓) กิจกรรมสนับสนุนภายนอกองค์กร โดยมีกิจกรรมย่อยทั้งหมด ๕ กิจกรรม ได้แก่ การสนับสนุนด้าน ภาษีอากรและกฎระเบียบ การสนับสนุนด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การสนับสนุนด้านสวัสดิการ และเงินทุน การสนับสนุนด้านความรู้ และการสนับสนุนด้านระบบเครือข่ายและช่องทางการเข้าถึง ตลาด นอกจากนี้ปัจจัยที่สำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการนำไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ทรัพยากรบุคคล นโยบาย งบประมาณ และการสื่อสาร นอกจากนี้ในอีกมิติหนึ่งที่เกี่ยวข้องคือ ความพร้อมของหน่วยงานผู้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ก็ต้องมีศักยภาพ ทั้งในด้านการสนับสนุนจากผู้บริหาร งบประมาณ รวมทั้งบุคลากรที่มีประสิทธิภาพและให้ความร่วมมือกับชุมชนเช่นกัน

กล่าวโดยสรุปว่า ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ หมายถึง การสนับสนุนปัจจัยจาก ภาครัฐทั้งจากท้องถิ่น และท้องถิ่นเพื่อให้การสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วย

๑. การสนับสนุนด้านกระบวนการ/นโยบาย ภาครัฐควรกำหนดนโยบายการพัฒนายุทธศาสตร์ใน ทุกภาคส่วนโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดในทุกขั้นตอน เพื่อนำนโยบาย ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในทุกขั้นตอนของการกำหนดและการปฏิบัติงาน

๒. การสนับสนุนด้านด้านสังคม ภาครัฐควรสนับสนุนให้ชุมชนมีการดำเนินงาน จากสังคมที่ดี โดยการจัดกิจกรรม โครงการในการสร้างจิตสำนึกร่วมของคนในชุมชนให้เพียงพอ สร้าง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมให้ชุมชนตระหนักถึงการพึ่งพากันเอง รวมถึงการ สนับสนุนด้านสวัสดิการและเงินทุน

๓. การสนับสนุนด้านด้านเศรษฐกิจชุมชน ภาครัฐควรมีการจัดตั้งกองทุนหรือ กลุ่ม เพื่อระดมเงินทุนสำหรับการส่งเสริมและสนับสนุนศักยภาพของสมาชิกในชุมชน และจัดหา หน่วยงานหรือวิทยากรในการให้ความรู้ การสนับสนุนด้านระบบเครือข่ายและช่องทางการเข้าถึง ตลาด และการนำเทคโนโลยีและสารสนเทศมาเพื่อการพัฒนา ต่อยอดนวัตกรรมชุมชน

๔.๑.๓ ปัจจัยสนับสนุน (Support Factors)

ปัจจัยสนับสนุน (Support Factors) เป็นปัจจัยที่เปรียบเสมือนเครื่องมือในการจัดการให้ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกสามารถดำเนินการให้องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรมได้ จากการทบทวนวรรณกรรมดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๖ การวิเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อ องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”

ที่	ผู้วิจัย / นักคิด	การสังเคราะห์ตัวแปร					
		A	B	C	D	E	F
๑	นิสรา ใจซื่อ (๒๕๕๗)	✓					
๒	ณรินทร์ทิพย์ วัชรียะบัณฑิตกุล (๒๕๖๐)	✓	✓				
๓	นิพนธ์ บุญหลวง (๒๕๖๐)	✓		✓			

ที่	ผู้วิจัย / นักคิด	การสังเคราะห์ตัวแปร					
		A	B	C	D	E	F
๔	วาทกานต์ ช่อแก้ว (๒๕๖๐)			✓	✓		
๕	ประทวน จันทรีดีและคณะ (๒๕๕๐)				✓		
๖	สมบูรณ์ ธรรมลังกา (๒๕๕๖)				✓	✓	
๗	รัชฎากร วินิจกุล (๒๕๕๙)	✓	✓				
๘	วิสิทธิ์ ยิ้มแย้มและอุษรากร ทาวะรัมย์ (๒๕๖๑)				✓	✓	
๙	นันทินัฐ สมคิดและพระสุธีรัตนบัณฑิต (๒๕๖๒)						✓
๑๐	อัมพวัลย์ วิศวธีรานนท์และศิริวรรณ วิบูลย์มา (๒๕๕๙)				✓	✓	
๑๑	วุฒิชัย สายบุญจาง (๒๕๖๑)	✓	✓		✓	✓	✓
๑๒	จำรัส โคตะยนต์และวิไลวรรณ สมโสภณ (๒๕๕๔)	✓	✓				✓
๑๓	พัชรชาติ ศรีชัย (๒๕๕๒)	✓	✓			✓	
๑๔	ชาญชัย ชัยรุ่งเรือง (๒๕๕๙)	✓	✓			✓	
๑๕	โรจนา ธรรมจินดาและคณะ (๒๕๖๐)	✓	✓		✓		
๑๖	จิรศักดิ์ เจริญพันธ์และสุนทร เดชชัย (๒๕๕๔)					✓	✓
๑๗	พระครูใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโส (๒๕๖๑)		✓				✓
๑๘	สิริกร บุญสังข์และคณะ (๒๕๖๐)	✓	✓				
๑๙	ฉันทชนก วะปะละ (๒๕๖๑)					✓	✓
๒๐	กมลศักดิ์ วงศ์ศรีแก้วและคณะ (๒๕๖๐)	✓	✓				
๒๑	วชิษฐ์พล กุลพรม (๒๕๖๐)		✓				✓
๒๒	นงลักษณ์ จีวจุและคณะ (๒๕๕๘)	✓					
๒๓	ยন্ত্রการ จินะคำปาและศิริรักษ์ ศิวารมย์ (๒๕๖๐)	✓				✓	
๒๔	ศุภนุช ตรีนตร (๒๕๕๗)	✓	✓				
๒๕	พระนิพนธ์ โสภโณและคณะ (๒๕๖๐)					✓	✓
๒๖	พระมหาศุภโชค บัญวอนและคณะ (๒๕๖๑)		✓			✓	
๒๗	จิตพล ดวงจิตและประยูร สะยูใจ (๒๕๖๐)						✓
๒๘	ยุรธร จีนาและรมิตา จีนา (๒๕๖๑)						✓
๒๙	พัลลภ หารุคำจาและคณะ (๒๕๖๒)						✓
๓๐	พระธรรมธรรตักดิ์ดา กิตติสมปโนและคณะ (๒๕๖๒)	✓	✓				✓
๓๑	ประจักษ์ ขุราสี (๒๕๖๑)					✓	✓
๓๒	สมโภชน์ สุวรรณรัตน์และคณะ (๒๕๖๐)	✓				✓	✓
๓๓	พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปญโญและคณะ (๒๕๕๙)		✓				
๓๔	กนกรัตน์ ดวงพิกุลและจารุพันธ์ เมระพันธุ์ (๒๕๕๘)	✓	✓			✓	✓
		๑๗	๑๖	๒	๗	๑๔	๑๕
		๑	๒	๖	๕	๔	๓

หมายเหตุ: การอธิบายคุณลักษณะของตัวแปร

A – การประสานงาน

B – การสื่อสาร, การประชาสัมพันธ์เชิงรุก

C – การวางแผน

D – การตรวจสอบ, การประเมินผล

- E – การจัดการเชิงกลยุทธ์, การจัดการชุมชนเชิงรุก
 F – หลักธรรม, สาราณียธรรม, อปริหานิยธรรม, คุณธรรม จริยธรรม, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, ทัศนคติที่มีต่อประโยชน์ ๔, ศีล ๕, อิทธิบาท ๔, ภาวนา ๔

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับภาระงานแนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” พบว่า มีการให้น้ำหนักใน ๓ ประเด็น ในระดับความถี่สูงสุด ๓ ระดับแรกที่มีค่าความถี่ตั้งแต่ ๒๐ ขึ้นไป พบว่า

ตารางที่ ๔.๗ การสังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ที่	รายละเอียดตัวแปร		ความถี่	ชื่อตัวแปรใหม่
	รหัส	รายละเอียด		
๑	A	การประสานงาน	๑๗	การประสานงาน
๒	B	การสื่อสาร, การประชาสัมพันธ์เชิงรุก	๑๖	การสื่อสาร
๓	F	หลักธรรม, สาราณียธรรม, อปริหานิยธรรม, คุณธรรม จริยธรรม, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, ทัศนคติที่มีต่อประโยชน์ ๔, ศีล ๕, อิทธิบาท ๔, ภาวนา ๔	๑๕	หลักการอยู่ร่วมกัน
๔	E	การจัดการเชิงกลยุทธ์, การจัดการชุมชนเชิงรุก	๑๔	การจัดการเชิงกลยุทธ์

ผู้วิจัยจึงขอสรุปตัวแปรที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” เพื่อสร้างสมการโครงสร้างตามตัวแปรแฝงภายนอกที่ส่งผลต่อตัวแปรแฝงภายใน ดังนี้

๑) ด้านการประสานงาน

การประสานงาน เป็นการร่วมมือกันในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรในองค์การโดยมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันในการทำงานร่วมกัน ซึ่งองค์ประกอบของการประสานงานนั้นประกอบด้วย คน การสื่อสาร เวลา สถานที่ บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ สัมพันธภาพที่ดีต่อกัน เพื่อให้เป้าหมายขององค์การบรรลุตามที่กำหนดไว้ ประหยัดเงิน เวลาลดความขัดแย้ง สำหรับปัญหาในการประสานงานมาจากคนในองค์การ ซึ่งมีอยู่ ๔ ประการ คือ

- (๑) ขาดการเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- (๒) ขาดการพูดด้วยถ้อยคำที่สุภาพ ไพเราะอ่อนหวาน
- (๓) ขาดการทำประโยชน์แก่เพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ
- (๔) ขาดความเสมอต้นเสมอปลายโดยมีการปฏิบัติต่อกันน้อย และมีอคติต่อกัน

ดังนั้น เทคนิคการประสานงานในองค์กร สามารถกระทำได้ ดังนี้

(๑) ประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้รู้จักให้ รู้จักเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อส่วนรวม มีอัธยาศัยไมตรีต่อกัน

(๒) ใช้ภาษาในการสื่อสาร ด้วยความชัดเจน ไม่คลุมเครือ มีเหตุผล ใช้คำพูดที่สุภาพ อ่อนโยน มีสัมมาคารวะ ถูกกาลเทศะ

(๓) บำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นคนใจกว้าง ละเว้นการทำให้ผู้อื่นต้องเดือดร้อน

(๔) มีความเสมอต้นเสมอปลาย วางตัวเหมาะสม ละเว้นการมีอคติในการลำเอียงเพราะรักใคร่กัน ไม่ชอบกัน และละเว้นอบายมุขทั้งปวง

การประสานงานเป็นการร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจในการปฏิบัติหน้าที่การทำงานของบุคลากรในองค์กรตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันในการร่วมกันทำงานให้สอดคล้องกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในการบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของงานที่วางไว้ สำหรับองค์ประกอบของการประสานงานนั้น จะต้องประกอบด้วย คน ผู้ประสานงาน ข้อความในการสื่อสาร เวลา สถานที่ บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน นอกจากนี้ การประสานงานมีความสำคัญต่อองค์กร คือ จะทำให้เป้าหมายขององค์กร หรืองานที่วางไว้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้รวมถึงทำให้เกิดการประหยัดเงิน ประหยัดเวลาในการบริหารจัดการ ตลอดจน ลดปัญหาการขัดแย้งของบุคลากรในองค์กรในการปฏิบัติงานร่วมกัน ไม่เกิดการทำงานที่ซ้ำซ้อนหรือการขัดแย้งทางความคิด หรือการขัดแย้งในทางปฏิบัติ

นอกจากนี้ หลักในการประสานงานนั้นบุคลากรในองค์กรจะต้องตระหนัก และพยายามปฏิบัติงานในหน้าที่ให้ดำเนินไปตามความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ นโยบายและแผน หรือวัตถุประสงค์ขององค์กร มีความร่วมมือร่วมใจในการทำงานร่วมกันจัดสรรเวลาให้มีความเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ รวมถึงมีเทคนิคในการบริหารจัดการองค์การที่ดี ประหยัดคน ประหยัดเวลา ประหยัดสถานที่ ประหยัดทุน ตลอดจนมีระบบการติดต่อสื่อสารที่ชัดเจน กะทัดรัด เข้าใจง่าย ไม่กำกวมในการตีความหมาย และประสานความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่บทสรุปร่วมกัน จัดข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น สำหรับปัญหาในการประสานงานที่แท้จริงมีสาเหตุมาจากคนในองค์กรทั้งสิ้นโดยคนทุกคนในองค์กรมีพื้นฐานที่มาแตกต่างไม่ว่าจะเป็นพื้นฐานทางครอบครัวสถานภาพทางเศรษฐกิจ ความเชื่อ วัฒนธรรม และมีพื้นฐานในการเรียนรู้ที่แตกต่างกันอีกเช่น โดยผ่านตัวกลางในการเรียนรู้ทางสังคม (Socialization) เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา และสื่อมวลชน เป็นต้น จึงเป็นผลทำให้คนในองค์กรมีทัศนคติ ความคิดเห็น การประพฤติปฏิบัติในเรื่องแตกต่างกัน และความแตกต่างกันนี้ทำให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด หรือเกิดความขัดแย้งในการปฏิบัติงานร่วมกันเกิดขึ้น โดยปัญหาของการประสานงานพอสรุปได้ ๔ ประการ คือ

(๑) การเสียสละช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน ยังมีการปฏิบัติต่อกันน้อย

(๒) การใช้ภาษาในการสื่อสารระหว่างกัน ยังมีการปฏิบัติต่อกันน้อยในเรื่องของการพูดด้วยถ้อยคำ หรือการปฏิบัติอย่างสุภาพ ไพเราะ อ่อนหวานอย่างมีประโยชน์กับเพื่อนร่วมงานด้วยความจริงใจ

(๓) การประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ ยังมีการปฏิบัติต่อกันน้อย มีอคติต่อกัน

(๔) การประพฤติปฏิบัติตนขาดความเสมอต้นเสมอปลาย มีความเหลื่อมล้ำกัน แบ่งแยก แบ่งกลุ่ม เลือกที่รักมักที่ชัง^{๒๕}

ดังนั้น การประสานงานในองค์การ เราควรต้องแก้ไขที่เหตุมิใช่แก้ไขที่ผลที่เกิดขึ้นซึ่ง การแก้ไขที่เหตุก็คือ การแก้ไขที่คนในองค์การนั่นเอง และไม่ต้องแก้ที่ผู้อื่น แต่ต้องแก้ที่ตัวเราเอง ให้ตัวเราเองนั้นมีจิตสำนึก มีความละเอียดต่อการปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ถูกต้องไม่ดงาม ผิดบรรทัดฐานทางสังคมหรือองค์การ มีสติรู้ทันว่า สิ่งไหนเป็นสิ่งที่ดี สิ่งไหนเป็นสิ่งที่ไม่ดี สิ่งไหนเป็นสิ่งที่ถูกต้อง หรือไม่ถูกต้อง สมควรทำหรือไม่สมควรทำเพื่อที่จะพัฒนาปรับปรุงตัวของเราเองให้การประสานงานในการปฏิบัติหน้าที่ในองค์การนั้นประสบความสำเร็จ โดยควรปรับปรุงแก้ไข ดังนี้

(๑) ประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้รู้จักให้ รู้จักแบ่งปัน รู้จักการเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อส่วนรวม และการแสดงถึงคามมีธรรมาศัยไมตรีต่อกัน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ให้กำลังใจ ให้อภัยซึ่งกันและกันให้ความรู้ ความสามารถ มีความจริงใจต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีจิตสำนึกในการสร้างขวัญกำลังใจให้ซึ่งกันและกัน

(๒) ประพฤติปฏิบัติตน โดยใช้ภาษาในการสื่อสาร ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา หรือระหว่างเพื่อนร่วมงานในหน่วยงานเดียวกัน หรือต่างหน่วยงานเป็นไปด้วยความชัดเจน ไม่คลุมเครือ มีเหตุมีผล สามารถเข้าใจได้โดยง่าย ถ้อยคำควรเป็นคำที่สุภาพ อ่อนโยน น่ารัก มีสัมมาคารวะ ถูกกาลเทศะซึ่งจะก่อให้เกิดความรักใคร่นับถือให้เกียรติซึ่งกันและกัน ละเว้นการใช้ภาษาในการสื่อสารที่ผู้ฟังเกลียดชังผู้พูดเช่น การพูดโกหก ส่อเสียด หยาบคาย เพ้อเจ้อไร้สาระ หรือพูดให้ร้าย ตีฉิน นินทาว่าร้ายบุคคลอื่น เป็นต้น

(๓) ประพฤติปฏิบัติตนโดยบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยทำตนให้เป็นบุคคลที่มีประโยชน์ต่อองค์การ เช่น ใช้กำลังกาย กำลังความคิด กำลังปัญญาเป็นต้น ในการช่วยเหลือผู้อื่น เป็นคนใจกว้าง ไม่เป็นคนเห็นแก่ตัว ช่วยเหลือผู้บังคับบัญชา หรือเพื่อนร่วมงาน ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่หน้าที่ของตน หรือในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่การทำงานในสิ่งที่ดีงาม และละเว้นจากการกระทำทั้งมวลที่จะทำให้ผู้บังคับบัญชา หรือเพื่อนร่วมงานต้องเดือดร้อน

(๔) ประพฤติปฏิบัติตน โดยให้มีความเสมอต้นเสมอปลาย วางตัวเหมาะสมทั้งต่อหน้าและลับหลัง รู้ว่าสิ่งใดควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ สิ่งใดเป็นสิ่งที่ผิดและสิ่งใดเป็นสิ่งที่ไม่ผิด ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ละเว้นการเย่อหยิ่งจองหอง การมีอคติในการลำเอียงเพราะรักใคร่กัน ลำเอียงเพราะไม่ชอบกัน และละเว้นอบายมุขทั้งปวง เช่น การเสพสิ่งเสพติด ตัมน้ำเมา เทียวกลางคืน เล่นการพนัน ชู้สาว คบคนไม่ดีเป็นมิตรและเกียจคร้านในการทำงาน เป็นต้น

^{๒๕} จักรวาล สุขไมตรี, “เทคนิคการประสานงานในองค์การ”, วารสารวิชาการแพรวภาพสนธิ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๑): ๒๖๓-๒๗๖.

องค์ประกอบของการประสานงานที่สำคัญ และมีประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ ได้ดังนี้

(๑) ความร่วมมือ จะต้องสร้างสัมพันธภาพในการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย โดยอาศัยความเข้าใจ หรือการตกลงร่วมกัน มีการรวบรวมกำลังความคิด วิธีการ เทคนิค และระดมทรัพยากรมาสนับสนุนงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เต็มใจที่จะทำงานร่วมกัน

(๒) จังหวะเวลา จะต้องปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละคน ตามกำหนดเวลาที่ตกลงกันให้ตรงเวลา

(๓) ความสอดคล้อง จะต้องพิจารณาความเหมาะสมพอดี ไม่ทำงานซ้อนกัน

(๔) ระบบการสื่อสาร จะต้องมีการสื่อสารที่เข้าใจตรงกันอย่างรวดเร็ว และราบรื่น

(๕) ผู้ประสานงาน จะต้องสามารถดึงทุกฝ่ายเข้าร่วมทำงาน เพื่อตรงไปสู่จุดหมายเดียวกัน ตามที่กำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของงาน (ยี่สิบวัตถุประสงค์ของงานเป็นหลัก)

ทั้งนี้ ในการติดต่อประสานงาน ควรคำนึงถึงองค์ประกอบองค์ประกอบหลักของการประสานงาน โดยต้องคำนึงถึง ความร่วมมือ ซึ่งจะต้องมีความเข้าใจหรือมีการตกลงร่วมกัน มีการระดมความคิด วิธีการ เทคนิค การจัดหาทรัพยากรมาสนับสนุนการทำงานร่วมกัน จังหวะเวลา โดยผู้ที่ปฏิบัติงานต้องมีความรับผิดชอบ ทำให้งานนั้นเป็นไปตามกำหนดเวลาที่ตกลงกันให้ตรงเวลา ความสอดคล้องกัน ซึ่งจะต้องพิจารณาความเหมาะสมพอดี ไม่ทำงานซ้อนกัน เพื่อให้การบริหารงานประสบความสำเร็จ และ ระบบการสื่อสาร ที่ตรงกันอย่างรวดเร็วและราบรื่น ผู้ประสานจะต้องสามารถทำให้ทุกฝ่ายเข้าร่วมทำงานอย่างมีจุดหมายเดียวกันตามวัตถุประสงค์ของงานที่กำหนดไว้ โดยในการติดต่อสื่อสารให้เกิดความคิดความเข้าใจในการร่วมมือปฏิบัติงาน ต้องให้มีความสอดคล้องทั้งเวลา และกิจกรรมที่จะต้องกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างสมานฉันท์เพื่อ ทั้งนี้ เพื่อให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น ไม่เกิดการทำงานซ้ำซ้อน

กลยุทธ์ในการทำงาน ที่ได้นำมาสังกัดเป็นแก่นความรู้ โดยแบ่งออกตาม “รูปแบบการประสานงาน” รวม ๓ รูปแบบ ดังนี้

(๑) รูปแบบการติดต่อประสานงานที่เป็นทางการ เป็นรูปแบบที่ใช้ตามการทำหนังสือตามระเบียบราชการ มีขั้นตอนที่กำหนดไว้ตามระเบียบของแต่ละหน่วยงาน การประสานงานในลักษณะนี้เป็นการประสานงานตามหน้าที่และขอบเขตของงานที่รับผิดชอบ การประสานงานแบบนี้ อาจค่อนข้างล่าช้าและไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่ต้องการความรวดเร็ว

(๒) รูปแบบการติดต่อประสานงานที่ไม่เป็นทางการ เช่น การโทรศัพท์ การเขียนจดหมาย เป็นต้น เพื่อเป็นการลดขั้นตอนที่ต้องใช้เวลามากในการดำเนินงานออกไป โดยส่วนใหญ่จะเป็น การปฏิบัติงานที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและอาจไม่ถูกต้องตามขั้นตอนหรือมีข้อผิดพลาดในการประสานงานจำเป็นต้องมีลายลักษณ์อักษรเป็นหลักฐานไว้

(๓) รูปแบบการติดต่อและประสานงานแบบผสม เป็นการประสานงานโดยใช้รูปแบบไม่เป็นทางการและเป็นทางการร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาความล่าช้าของระเบียบขั้นตอนในสถานการณ์ที่ต้องมี^{๒๖}

การติดต่อและประสานงานในระดับบุคคล ผู้นำ กลุ่ม องค์กร และภาคีพัฒนาในระดับพื้นที่ ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยที่มีความใกล้ชิดกับบทบาทหน้าที่ และภารกิจการปฏิบัติงาน สามารถสรุปเป็นแนวทางเชิงกลยุทธ์ ได้ดังนี้ ๑) พยายามผูกมิตรในโอกาสแรกของภาวะความสัมพันธ์ ๒) มีทัศนคติต่อชุมชนที่เราต้องไปติดต่อประสานงานในเชิงบวก หลีกเลี่ยงทัศนคติเชิงลบ เช่น การรับฟังหรือการรับรู้การนิทนาบว่าร้าย ๓) น้อมรับปัญหา อุปสรรค และความผิดพลาด โดยไม่โยนความผิดไปให้ผู้อื่น ๔) สรรเสริญ เชิดชู ยกย่องในภารกิจที่ประสบผลสำเร็จกับหน่วยที่มีความสัมพันธ์เป็นนิจ ๕) ช่วยเหลืออนุเคราะห์ด้วยไมตรีจิตที่ยิ้มแย้มแจ่มใสในทุกสถานการณ์ น้อมรับรับฟังความคิดเห็น คำแนะนำ และข้อเสนอแนะ ด้วยความชื่นชม แสดงเหตุผลของความไม่พร้อมในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติตามได้ รวมถึงการตระหนักเป้าหมายร่วมกัน ความสะดวกในการสื่อสารเพื่อเชื่อมโยงงานและขั้นตอนการทำงานที่เป็นระเบียบเรียบร้อย

กระบวนการติดต่อและประสานงานในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนเพื่อให้การปฏิบัติงานของพัฒนากรในระดับพื้นที่มีประสิทธิภาพ ควรประกอบด้วยการพิจารณาถึงประเด็นต่าง ๆ ที่มีความสำคัญ ได้แก่ การพิจารณาถึงความหมายและขอบเขตของการติดต่อและประสานงานในภารกิจที่พัฒนากรรับผิดชอบ หลักการติดต่อและประสานงาน องค์กรประกอบของการติดต่อและประสานงาน วัตถุประสงค์ของการติดต่อและประสานงานตามภารกิจ รูปแบบของการติดต่อและประสานงานตามบทบาทหน้าที่ เทคนิคหรือวิธีการติดต่อและประสานงาน และการประเมินปัญหาอุปสรรคในการติดต่อและประสานงานเพื่อหาทางแก้ไขและพัฒนาความสัมพันธ์

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การประสานงาน คือ การทำให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานมีความร่วมมือ ร่วมใจกันเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย

๑. การพยายามผูกมิตรในโอกาสแรกของภาวะความสัมพันธ์
๒. การมีทัศนคติต่อชุมชนที่เราต้องไปติดต่อประสานงานในเชิงบวก หลีกเลี่ยงทัศนคติเชิงลบ เช่น การรับฟังหรือการรับรู้การนิทนาบว่าร้าย
๓. การน้อมรับปัญหา อุปสรรค และความผิดพลาด โดยไม่โยนความผิดไปให้ผู้อื่น
๔. การสรรเสริญ เชิดชู ยกย่องในภารกิจที่ประสบผลสำเร็จกับชุมชนที่มีความสัมพันธ์เป็นนิจ
๕. การช่วยเหลืออนุเคราะห์ด้วยไมตรีจิตที่ยิ้มแย้มแจ่มใสในทุกสถานการณ์
๖. การน้อมรับรับฟังความคิดเห็น คำแนะนำ และข้อเสนอแนะ ด้วยความชื่นชม และแสดงเหตุผลของความไม่พร้อมในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติตามได้

^{๒๖} อมรา วงศ์ศรีรัตน์, “เทคนิคการประสานงานพัฒนาชุมชนของพัฒนากร”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://kmccddcs.blogspot.com/๒๐๑๑/๐๗/blog-post_๗๙๓๗.html [๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓].

๒) ด้านการสื่อสาร

ในยุคของข้อมูลข่าวสารที่บุคคลสามารถรับรู้ เรียนรู้ และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อองค์การอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การได้รับข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์และสามารถนำข้อมูลนั้น ๆ มาวิเคราะห์ปรับใช้ในการบริหารจัดการได้อย่างทันท่วงทีถือเป็นความได้เปรียบทางการแข่งขันขององค์การ แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าองค์การขาดข้อมูล ข่าวสาร และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพก็จะส่งผลกระทบต่อการดำเนินการภายในองค์การที่ล้มเหลวได้อย่างรุนแรง ผู้นำองค์การที่ชาญฉลาดจึงหันมาให้ความสำคัญกับการสื่อสารภายในองค์การที่ถือเป็นกลยุทธ์สำคัญ^{๒๗} ที่จะนำไปสู่การรับรู้ เรียนรู้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันของบุคลากรทั่วทั้งองค์การ ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการตั้งแต่ระดับนโยบายไปจนถึงระดับปฏิบัติการให้ประสบความสำเร็จและเป็นเครื่องมือในการนำพาวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติได้ตรงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๘} ความสำเร็จในการสื่อสารจะส่งผลให้บุคลากรในองค์การสามารถแลกเปลี่ยนข่าวสารและการสื่อความคิดความรู้สึก ความต้องการหรือทัศนคติเพื่อสร้างความเข้าใจกันโดยผ่านสื่อหรือช่องทางที่เหมาะสม และยังช่วยตรวจสอบความเข้าใจผลงานทำให้ได้ข้อมูลและข่าวสารที่ไม่ผิดเพี้ยน สามารถแก้ไขปัญหาในองค์การ ลดความขัดแย้งระหว่างบุคลากร นำไปสู่การเสนอความคิดสร้างสรรค์ สามารถประสานงานทั้งภายในและภายนอกองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายขององค์การร่วมกันในที่สุด

นอกจากนี้การสื่อสารในองค์การเป็นสิ่งจำเป็นในแง่ของการสร้างทัศนคติเชิงบวก สร้างความสัมพันธ์อันดี นำมาซึ่งความไว้วางใจ กล้าที่จะถาม กล้าที่จะออกความคิดเห็น เกิดความภาคภูมิใจเมื่อความเห็นของตนได้รับการยอมรับ โดยเฉพาะการสื่อสารสองทาง (Two-Way Communication) ที่มีลักษณะในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันและกัน ช่วยเปิดโอกาสให้ผู้บังคับบัญชาได้แสดงความคิดเห็นและความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ นับเป็นการลดช่องว่างของการสื่อสารสามารถสร้างขวัญกำลังใจและความรู้สึกร่วมกันในงานส่งผลดีต่อภาพรวมขององค์การ ซึ่งการบริหารองค์การภาครัฐในปัจจุบันมักพบปัญหาที่เกิดจากการติดต่อสื่อสารที่ไม่ประสบความสำเร็จ อันเนื่องมาจากโครงสร้างขององค์การภาครัฐที่มีขนาดใหญ่และจำนวนคนมาก การแบ่งลำดับชั้นตามสายงานและมุ่งเน้นการสื่อสารที่เป็นทางการทำให้เกิดการสื่อสารที่ล่าช้าระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา และการสื่อสารที่เป็นทางการยังไม่สามารถช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดี ทัศนคติเชิงบวกและองค์การแห่งการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ผู้นำจึงควรมีเครื่องมือที่ช่วยสร้างทัศนคติและความพอใจของบุคลากรภายในองค์การที่ดี ผ่านการสร้างบรรยากาศที่พร้อมเปิดรับและแบ่งปันข่าวสารระหว่างกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันนำไปสู่การตัดสินใจและการกระทำกิจกรรมที่

^{๒๗} พชณีย์ ธารเสนา, **สูตรสำเร็จของการประชุมทีมประสบความสำเร็จ**, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐).

^{๒๘} สุพานี สฤณภูวนิช, **พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่: แนวคิด และทฤษฎี**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒).

ประสานสอดคล้องกัน^{๒๙} การสื่อสารเป็นหัวใจของการทำความเข้าใจระหว่างกันของมนุษย์ในสังคม โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยามและสามารถสรุปความหมายของการสื่อสาร (Communication) ว่าเป็นการถ่ายทอดข้อมูลจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยผ่านสื่อกลางเป็นตัวนำพาไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจกันที่ถูกต้องมีประสิทธิภาพ เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งเกิดการตอบสนองได้อย่างเหมาะสมและการสื่อสารภายในองค์กร หมายถึง การถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ระหว่างสมาชิกภายในองค์กรภายใต้รูปแบบและวิธีการสื่อสารต่าง ๆ เพื่อสร้างการรับรู้และความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในองค์กรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพโดยพลวัตกรรมการสื่อสารภายในองค์กรมีหลากหลายรูปแบบ^{๓๐}

กระบวนการสื่อสารมีองค์ประกอบสำคัญ ๔ ส่วน ได้แก่ ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) ช่องสาร (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) สามารถจำแนกตามทิศทางการสื่อสารแบ่งออกเป็น ๒ แบบ ได้แก่ (๑) การสื่อสารทางเดียว (One-Way Communication) มีลักษณะเป็นเส้นตรงไม่มีการย้อนกลับหรือดูปฏิกิริยาของผู้รับสาร และ (๒) การสื่อสารสองทาง (Two-Way Communication) เป็นการสื่อสารสองทางผู้ส่งสารจะให้ความสนใจกับปฏิกิริยาโต้กลับของผู้รับสาร (Feedback) ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นมากสำหรับการบริหารเพราะจะช่วยลดช่องว่างของการสื่อสารที่ตีความหมายเป็นคนละทิศคนละทาง และสร้างความรู้สึกรับรู้เป็นเจ้าของงาน ดังนั้น ความสำเร็จในการสื่อสารจึงเป็นความสามารถของบุคคลในชุมชนในแลกเปลี่ยนข่าวสารและการสื่อความคิดความรู้สึกความต้องการ หรือทัศนคติ เพื่อสร้างความเข้าใจกันโดยผ่านสื่อหรือช่องทางที่เหมาะสม เพื่อนำข้อมูลไปแก้ไขปัญหา ประสานงานทั้งภายในและภายนอกชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในฐานะที่การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการพัฒนา สังคมที่มีการสื่อสารดีย่อมมีเครือข่ายการสื่อสารประเภทต่าง ๆ ที่ครอบคลุมพื้นที่เป้าหมายได้กว้างขวาง ทำให้ประชาชนสื่อสารกันได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ทั้งภายในและภายนอกตัวหมู่บ้าน ตำบลหรืออำเภอ ประชาชนสามารถรับรู้ข่าวสารได้เท่าทันต่อสถานการณ์องค์ประกอบการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม^{๓๑} คือ SMCR ซึ่ง (S) ก็คือ ผู้นำทางความคิด (Opinion Leader) ทำการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation) ซึ่งก็คือ (M) ผ่านสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในที่นี้ก็คือ (C) ได้แก่ สื่อบุคคล (Personal Media), สื่อการประชุม, เสียงตามสาย และสื่อกิจกรรม ไปยังผู้รับสาร (R) ในที่นี้คือชาวบ้านในชุมชน ผลที่เกิดจากองค์ประกอบการสื่อสารในชุมชนจะทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือและการมีส่วนร่วม (Participation) เมื่อชาวบ้านส่วนใหญ่ยอมรับนวัตกรรมแล้วนำไปปฏิบัติจนเกิดผลสำเร็จ จึงมีการชักชวนผู้อื่นหรือการบอกกันปากต่อปาก ทำให้ชาวบ้านที่ยังไม่ยอมรับนวัตกรรมหรือลังเลเกิดความมั่นใจในนวัตกรรมมากขึ้น มีความคล้อยตามผู้ชักชวนและเปิดรับนวัตกรรมในที่สุด

^{๒๙} Brown, W. B., & Moberg, D. J., **Organization theory and management: A Macro Approach**, (New York: John Wiley and Sons, 1980).

^{๓๐} วิเชียร วิทย์อุดม, **พฤติกรรมองค์กร**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนจักรการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๖).

^{๓๑} กรวรรณ เวชชานุเคราะห์และนิธิดา แสงสิงแก้ว, “การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่ชุมชนคลองโคก จังหวัดสมุทรสงคราม”, เข้าถึงได้จาก ๒๐๓.๑๓๑.๒๑๐.๑๐๐>ejournal/wp-content/uploads/๒๐๑๕/๐๗/JCIS๕๗๐๐๒ [๑๓ มกราคม ๒๕๖๓].

กล่าวโดยสรุปว่า การสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดข้อมูลจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยผ่านสื่อกลางเป็นตัวนำพาไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจกันที่ถูกต้องมีประสิทธิภาพ เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งเกิดการตอบสนองได้อย่างเหมาะสมและการสื่อสารภายในชุมชน ประกอบด้วย SMCR คือ

๑. Sender หรือ ผู้ส่งสาร (S) คือ ผู้นำทางความคิด (Opinion Leader) ทำการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation) ซึ่งก็คือ

๒. Message หรือ เนื้อหาของสาร (M) ผ่านสื่อต่าง ๆ

๓. Channel หรือ ช่องทางการสื่อสาร (C) ได้แก่ สื่อบุคคล (Personal Media), สื่อการประชุม, เสียงตามสาย และสื่อกิจกรรม ไปยังผู้รับสาร

๔. Receiver หรือ ผู้รับสาร (R) ในที่นี้คือชาวบ้านในชุมชน

๓) ด้านหลักการอยู่ร่วมกัน

การจะทำกิจการใดร่วมกันนั้นย่อมเป็นธรรมชาติที่ต้องมีความคิดเห็นที่แตกต่าง ถ้าหากก็จะเป็นความขัดแย้ง แต่ถ้าต้องการความสำเร็จต้องการก้าวข้ามความขัดแย้งและทำให้เกิดความร่วมมือเพื่อให้เป้าหมายบรรลุ ในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมหลายหมวดธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการปัญหาความขัดแย้งและเป็นแนวทางในการทำงานร่วมกัน หนึ่งในหมวดธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคีเป็นหลักธรรมแห่งความสำเร็จที่มีพลังอันยิ่งใหญ่สามารถสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงให้เกิดขึ้นได้ คือ สาราณียธรรม ๖^{๓๒} เป็นหลักธรรมที่สมาชิกในชุมชนทุก ๆ คนควรที่จะตระหนัก เอาใจใส่ และร่วมกันสร้างสรรค์ขึ้นให้มากที่สุดพัฒนาตนเอง ให้มีความเสียสละเมตตากรุณา กตัญญูกตเวทีและสามัคคีธรรม เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน เป็นหน้าที่หรือข้อปฏิบัติที่ประชาชนควรปฏิบัติต่อผู้อื่นในสังคมซึ่งมีองค์ประกอบไปด้วยหลัก ๖ ประการด้วยกันคือ

(๑) เมตตาทายกรรม คือ การสร้างความสามัคคี ความเสียสละและร่วมแรงร่วมใจกันให้เกิดในชุมชน

(๒) เมตตาจริกรรม คือ การพูดดี เป็นการพูดเพื่อการสร้างสรรค์ พูดเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนา และก่อให้เกิดความสามัคคี

(๓) เมตตาโมณกรรม คือ การคิดดี มีจิตใจเมตตา เสียสละความสุขส่วนตนเพื่อส่วนรวม

(๔) สาธารณโภคี คือ การมีน้ำใจเพื่อสังคม เคารพซึ่งกันและกัน

(๕) ศีลสามัญญตา คือ การปฏิบัติตามกฎระเบียบที่สังคมวางไว้

(๖) ทิฏฐิสามัญญตา คือ การมีเหตุผลและรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นมาก

ขึ้น^{๓๓}

^{๓๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๗/๒๕๗.

^{๓๓} ศิริพงษ์ อรุณเดชาชัยและคณะ, “สถานีสาราณียธรรม: พื้นที่บ่มเพาะความรู้ชุมชน”, วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๐): ๑๘๓-๑๙๕.

โดยรวมคือ การแสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงานร่วมกิจการร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่าง ๆ โดยเต็มใจแสดงอาภักภริยาสุภาพเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง การช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดีกล่าววาจาสุภาพแสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลังการตั้งจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันมองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน การแบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน การมีความประพฤติสุจริตดีงามรักษาระเบียบวินัยของส่วนรวมไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะการเคารพฟังความคิดเห็นกันมีความเห็นชอบร่วมกันตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน^{๓๔} ฉะนั้น หลักสาราณียธรรม ๖ นอกจากเป็นธรรมสำหรับผู้ประสานสามัคคีแล้วยังป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน เสริมสร้างความรู้สึที่ดีให้เกิดขึ้นต่อกันและกัน อยู่เสมอในยามที่ระส่ำระสาย ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นด้วยหากสังคมใดต้องการที่จะเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้น

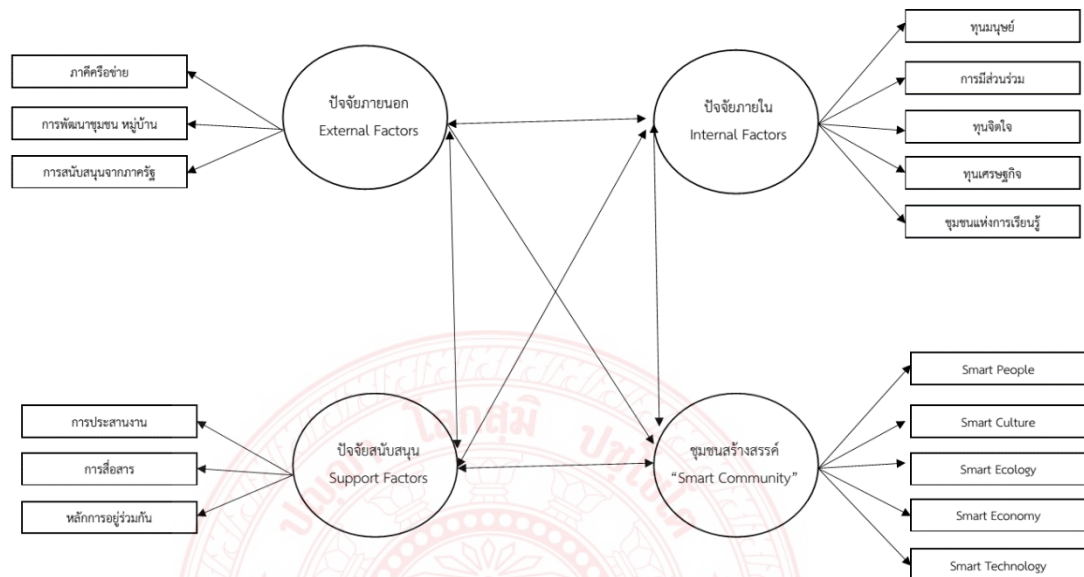
กล่าวโดยสรุป สาราณียธรรม ๖ คือ หลักธรรมในการสร้างความสามัคคีและป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนเพื่อให้การอยู่ร่วมกันในชุมชนเป็นไปด้วยความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ประกอบด้วย

๑. เมตตากายกรรม คือ การสร้างความสามัคคี ความเสียสละและร่วมแรงร่วมใจกัน
๒. เมตตาวจีกรรม คือ การสร้างเครื่องมือทางการสื่อสารที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ ความสามัคคีในชุมชน
๓. เมตตาเมโนกรรม คือ การปรับทัศนคติ มุมมองของคนในชุมชนเพื่อให้ยึดประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน
๔. สาธารณโภคี คือ การแบ่งปันประโยชน์สุขที่เกิดขึ้นอย่างเท่าเทียมกันในชุมชน
๕. ศีลสามัญญตา คือ การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ แผนงานชุมชน ธรรมเนียมชุมชนที่ร่วมกันกำหนดไว้
๖. ทิฐิสามัญญตา คือ การสร้างค่านิยมร่วมของชุมชน ผ่านการมีเหตุผลและรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นมากขึ้น

ดังนั้นแล้วผลการวิเคราะห์ความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทต่าง ๆ โดยข้อมูลที่น่าสนใจวิเคราะห์แต่ละเรื่องให้ข้อค้นพบแต่ละมุมของปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา และเมื่อนำผลการวิจัยมาสังเคราะห์รวมกัน ทำให้ผลการ

^{๓๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์, ๒๕๕๑).

สังเคราะห์ที่ได้รับจะมีความกว้างขวางและลุ่มลึกมากกว่าที่จะได้รับจากงานวิจัยแต่ละเรื่อง ผู้วิจัยจึงขอสรุปองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ ดังนี้

ภาพที่ ๔.๕ องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์

จากภาพที่ ๔.๕ องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ประกอบด้วย

๑. ชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”

ชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” หมายถึง การพัฒนาหมู่บ้านชุมชนให้น่าอยู่ ทันสมัย ประชาชนอยู่ดี มีสุข อย่างยั่งยืน มีสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม คุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมเหมาะสมต่อการอยู่อาศัย สร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัย ไม่มีอาชญากรรม และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ประกอบด้วย

๑.๑ Smart People หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมของประชาชนที่สะท้อนถึงคุณธรรมจริยธรรมในระดับปัจเจกที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุข และสันติสุข

๑.๒ Smart Culture หมายถึง การมีขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือวัฒนธรรมที่ดีงาม และส่งผลให้เกิดการพัฒนาจิตใจให้เป็นรักความสงบ รู้จักระงับอารมณ์ มีสติ การแสดงออกถึงความรักและเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์

๑.๓ Smart Ecology หมายถึง การมีสภาพแวดล้อมในชุมชนหมู่บ้านเหมาะแก่การอยู่อาศัย การประกอบสัมมาชีพ มีการสะสมเพื่อก่อให้เกิดความสะอาด สะดวก ถูกสุขลักษณะ และมาจากสุขลักษณะนิสัยที่ดีของคนในชุมชน (๕ส)

๑.๔ Smart Economy หมายถึง การประกอบสัมมาชีพที่นำมาซึ่งความสุข ความพอดี พอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน และตั้งอยู่บนฐานของความรู้และคุณธรรม

๑.๕ Smart Technology หมายถึง การพัฒนาเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมของชุมชนที่แสวงหาทางออกเมื่อเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตหรือการประกอบสัมมาชีพ เป็นการนำพลังแห่งสติและปัญญามาใช้ในสถานการณ์วิกฤติและสร้างสรรค์ สามารถนำพาตนเอง สังคม ชุมชน และประเทศไปสู่ความผาสุกได้

๒. ปัจจัยภายใน (Internal Factors) ประกอบด้วย

๒.๑.๑ ทุณมนุษย์ (Human Capital) หมายถึง คนในชุมชน ผู้นำชุมชน ยังเป็นคุณลักษณะต่าง ๆ รวมถึงความสามารถที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ประกอบด้วย

๑) ความรู้ ทักษะ ความสามารถ (Competence) ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของชุมชน

๒) ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นบทบาทของผู้นำที่จะต้องแลกเปลี่ยนความรู้ความสามารถ และทักษะกับผู้ตามหรือทีมงานเพื่อให้ทีมมีการพัฒนาและสามารถนำหรือจัดการด้วยตนเองมากขึ้น

๓) วัฒนธรรมชุมชน (Community Cultural) ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน แนวทางการดำรงชีวิตที่สั่งสมจากอดีตและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สามารถนำมาแปลงเป็นสิ่งที่มีความค่าและมีมูลค่าที่ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อวิถีชีวิตและสังคม

๔) การจูงใจ (Incentives) เป็นการให้รางวัลหรือผลตอบแทน (Incentive) จะช่วยสร้างแรงจูงใจของคนในชุมชน เป็นการกระตุ้นให้คนทำงานเกิดความพยายามในการทำงานให้มากขึ้น

๒.๑.๒ การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการในการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และความต้องการ เพื่อเจรจาข้อตกลงร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ของชุมชน ลดข้อขัดแย้งจากความแตกต่างของความคิดและคุณค่า ประกอบด้วย

๑) รวมคน เริ่มจากการรวบรวมคน เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวมพลังใจ เป็นการเสริมใจซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการแก้ปัญหา ร่วมกัน

๒) ร่วมคิด เพื่อระดมพลังความคิดโดยผ่านการระดมสมอง เพื่อระดมความคิดสร้างความเข้าใจร่วมกัน ร่วมวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดแนวทาง วิธีการ และแผนงานในการแก้ปัญหา

๓) ร่วมทำ เพื่อรวมพลังการจัดการตามแผนงานและบทบาทหน้าที่ที่กำหนด

๔) ร่วมสรุปบทเรียน เพื่อสร้างพลังปัญญา ทำให้เกิดการเชื่อมต่อ และนำไปสู่การพัฒนา

๕) ร่วมรับผลจากการกระทำเพื่อสร้าง โดยการยกย่อง ชื่นชม และให้กำลังใจคนที่เสียสละและทำงานให้ชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขจากการทำงานร่วมกัน

๒.๑.๓ พุนเศรษฐกิจ (Economic Capital) จึงเป็นการส่งเสริมให้ชุมชน พออยู่ พอกิน อยู่ดี กินดี และมี ศรีสุข สู่การสร้างคามเข้มแข็งสู่ชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความสร้างสรรค์สู่การเป็น ชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ประกอบด้วย

๑) พออยู่ พอกิน เป็นต้นแบบในการใช้ชีวิตพึ่งตนเอง เน้นการปฏิบัติทำกิน ทำใช้ในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และมีการออม ประกอบด้วย การลดรายจ่าย การส่งเสริมการออม การลดการใช้พลังงาน การส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

๒) อยู่ดี กินดี เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการพัฒนาในรูปกลุ่ม การพัฒนารายได้ด้วยระบบกลุ่มเพื่อเพิ่มรายได้และขยายโอกาสคนในชุมชน ประกอบด้วย การสร้างรายได้ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การพัฒนากระบวนการผลิตของกลุ่ม การพัฒนาแผนธุรกิจกลุ่มอาชีพ และการเสริมสร้างสวัสดิการชุมชน

๓) มั่งมี ศรีสุข เป็นต้นแบบการบริหารการพัฒนาในรูปแบบองค์กรเครือข่าย เพื่อใช้ศักยภาพในการ ดำเนินการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เพื่อขยายโอกาสในการประกอบอาชีพและส่งเสริมการจัดสวัสดิการให้กับคนในหมู่บ้านชุมชน ประกอบด้วย การพัฒนาระบบเครือข่าย เครือข่าย การสร้างเครือข่ายการพัฒนาหมู่บ้าน ทักษะการจัดสวัสดิการชุมชน การสร้างเครือข่ายธุรกิจ และเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน

๒.๑.๔ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) หมายถึง กลุ่มคนที่ตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้ มีทักษะและกระบวนการคิด การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ และดำเนินชีวิตไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้ การส่งสมความรู้ และการสร้างความรู้ใหม่เพื่อนำไปพัฒนาตนเองและชุมชน ประกอบด้วย

๑) การสืบสานและสืบทอด ประกอบด้วย การรู้รักสามัคคี การรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การรักษาความสงบ สันติสุข และการให้อภัยต่อกัน

๒) การขัดเกลากล่อมเกลา ประกอบด้วย การประพฤติปฏิบัติ การพูดการจาที่ไพเราะ การเคารพนับถือกัน การมีจิตสำนึกที่ดี การมีจิตอาสา และการมีจิตสาธารณะ

๓) การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ประกอบด้วย วางตัวให้เหมาะสม วางตนเป็นกลางและหนักแน่น ยอมรับในความแตกต่าง เป็นที่พึ่งของกันและกัน และช่วยแก้ไขเตือนสติตักเตือนกัน

๔) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกอบด้วย เปิดกว้างทางความคิด เป็นมิตรในการประชุม เมื่อมีทุกข์เผื่อแผ่แบ่งปัน สร้างสรรค์ด้วยการเคารพนับถือกัน และปฏิบัติต่อกันอย่างผู้มีกัลยาณมิตรธรรม

๕) การประพฤติปฏิบัติ ประกอบด้วย เป็นต้นแบบแห่งความดี เคารพให้เกียรติและนับถือกัน เคารพกฎ กติกา มารยาท ส่งเสริมและสนับสนุนความถูกต้อง และประสานใจประสานงาน และประสานประโยชน์

๖) การฝึกฝนพัฒนา ประกอบด้วย เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม ดำริชอบประกอบด้วยธรรม ยึดหลักแห่งสามัคคีธรรม มีพรหมวิหารธรรม และการเคารพ ให้เกียรติ

๓. ปัจจัยภายนอก (External Factors) ประกอบด้วย

๓.๑ ภาคิเครือช่าย (Alliance) หมายถึง กลุ่มบุคคล องค์กรที่มีเป้าหมายร่วมกันมา รวมตัวกันด้วยความสมัครใจเพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชน หมู่บ้านให้เกิดความเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ประกอบด้วย

๑) ด้านการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย การมีความสำรวมระวังต่อกัน มีความเคารพในกฎ กติกา หรือนโยบายที่ได้สรุปและตกลงร่วมกัน มีการสนับสนุนและเกื้อกูลกัน ในภารกิจหน้าที่ซึ่งกันและกัน ยึดประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ และบริหารจัดการ ขับเคลื่อน โครงการของกันและกัน ด้วยความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

๒) ด้านการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน ประกอบด้วย มีการบริหารจัดการแบบ แนวตั้งหรือตามสายการบังคับบัญชาให้สั้นลง จัดการแบบแนวราบหรือแบบมีส่วนร่วมให้มากขึ้น ผสมผสานและมีความยืดหยุ่นในรูปคณะกรรมการ และต้องเสาะแสวงหาความร่วมมือจากองค์กร หน่วยงาน หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ

๓) ด้านการพึ่งพิงอิงร่วมกัน ประกอบด้วย วางตัวให้เหมาะสมทั้งในระดับ บุคคลหรือองค์กร วางตนเป็นกลางและหนักแน่น การยอมรับในความแตกต่าง การหลอมรวมสิ่ง เหล่านั้นให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นทีมเดียวกัน และเป็นที่พึ่งของกันและกัน ช่วยกันพยายาม แก้ไขจุดอ่อนและจุดด้อยของกันและกันเพื่อให้งานที่ขับเคลื่อนเกิดคุณภาพ มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ

๔) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ประกอบด้วย การจัดการเครือข่ายเชิงพุทธ สิ่ง ที่ จำเป็นและสำคัญคือจะต้องมีมาตรการป้องกันความเสี่ยง และลดทอนข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นใน ทุกกระบวนการหรือขั้นตอนของการดำเนินงาน มีเกณฑ์ตัวชี้วัด มีการกำหนดยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และ พันธกิจ จัดการแบบมีส่วนร่วม และปฏิบัติที่เป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับ กฎ กติกา มารยาท ที่ทุก คน ทุกกลุ่ม หรือทุกฝ่ายยึดถือร่วมกัน

๕) ด้านการเกิดผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน ประกอบด้วย จัดการ เครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของความเที่ยงธรรมและเท่าเทียม และการมีศีลต้องเสมอกัน ความสมัคร สมานสามัคคี มีสังคหัตถุธรรม หลักสราณียธรรม และการมีกัลยาณมิตรธรรม

๖) ด้านการมีส่วนร่วมของเครือข่ายอย่างกว้างขวาง ประกอบด้วย จัดการ เครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของหลักอภิธานิยธรรม หลักสราณียธรรม การปฏิบัติหน้าที่จะต้อง กระทำโดยยึดถือมติ กฎ ระเบียบ คำสั่ง หรือนโยบายของภาคิเครือช่าย มีศีลต้องเสมอกัน และการ ประสานใจ ประสานงาน ประสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน

๗) ด้านการรับรู้มุมมองร่วมกัน ประกอบด้วย จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบน พื้นฐานของหลักสัมมาทิฎฐิ หลักสัมมาสังกัปปะ หลักสราณียธรรม หลักพรหมวิหารธรรม บนพื้นฐาน ของการให้ความเคารพ ให้เกียรตินับถือกันตามอาวุโส และความดีงาม

๓.๒ ด้านการพัฒนาชุมชน หมู่บ้าน หมายถึง การปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลงของ ชุมชนโดยมีองค์กรประกอบ ๒ ประการ คือ คนในชุมชนและชุมชน โดยจะต้องคำนึงถึงความต้องการ

ของคนในชุมชนในการพัฒนาและประสบการณ์เดิม ทั้งยังต้องคำนึงถึงการจัดสภาพแวดล้อมภายในอีกด้วย ประกอบด้วย

๑) การฝึกอบรม (Training) เป็นการยกระดับความรู้ ความสามารถทักษะของคนในชุมชน ประกอบด้วย การเพิ่มพูนความรู้ การเพิ่มพูนความเข้าใจ การเพิ่มพูนทักษะ และการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

๒) การศึกษา (Education) เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะทัศนคติ ตลอดจนเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวในทุก ๆ ด้าน ประกอบด้วย การสนับสนุนให้คนในชุมชนศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้ การให้ความสำคัญกับการศึกษาต่อของคนในชุมชน การสนับสนุนให้คนในชุมชนศึกษาต่อยอดความรู้ที่มีความสัมพันธ์กับอาชีพ การสนับสนุนด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศในชุมชน และการสนับสนุนการพัฒนาตนเองตามความสนใจของตนเอง เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

๓) การพัฒนา (Development) เป็นกระบวนการปรับปรุงองค์การให้มีประสิทธิภาพเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ได้มุ่งเน้นที่ตัวงาน แต่มีจุดเน้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามท้องที่ความต้องการ ประกอบด้วย การสอนงาน หรือการนิเทศงาน (Job Instruction) การสอนแนะ (Coaching) การให้คำปรึกษาหารือ (Counseling) การมอบหมายหน้าที่ให้ทำเป็นครั้งคราว (Job assignment) การให้รักษาการแทน (Acting) และการโยกย้ายสับเปลี่ยนหน้าที่การทำงาน

๓.๓ ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ หมายถึง การสนับสนุนปัจจัยจากภาครัฐทั้งจากท้องถิ่น และท้องถิ่นเพื่อให้การสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วย

๑) การสนับสนุนด้านด้านการบริหาร/นโยบาย ภาครัฐควรกำหนดนโยบายการพัฒนายุทธศาสตร์ใน ทุกภาคส่วนโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดในทุกขั้นตอน เพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในทุกขั้นตอนของการกำหนดและการปฏิบัติงาน

๒) การสนับสนุนด้านด้านสังคม ภาครัฐควรสนับสนุนให้ชุมชนมีการดำเนินงานจากสังคมที่ดี โดยการจัดกิจกรรม โครงการในการสร้างจิตสำนึกร่วมของคนในชุมชนให้เพียงพอ สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมให้ชุมชนตระหนักถึงการพึ่งพาตนเอง รวมถึงการสนับสนุนด้านสวัสดิการและเงินทุน

๓) การสนับสนุนด้านด้านเศรษฐกิจชุมชน ภาครัฐควรมีการจัดตั้งกองทุนหรือกลุ่ม เพื่อระดมเงินทุนสำหรับการส่งเสริมและสนับสนุนศักยภาพของสมาชิกในชุมชน และจัดหาหน่วยงานหรือวิทยากรในการให้ความรู้ การสนับสนุนด้านระบบเครือข่ายและช่องทางการเข้าถึงตลาด และการนำเทคโนโลยีและสารสนเทศมาเพื่อการพัฒนา ต่อยอดนวัตกรรมชุมชน

๔. ปัจจัยสนับสนุน (Support Factors)

๔.๑ การประสานงาน คือ การทำให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานมีความร่วมมือร่วมใจกันเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย

๑) การพยายามผูกมิตรในโอกาสแรกของภาวะความสัมพันธ์

๒) การมีทัศนคติต่อชุมชนที่เราต้องไปติดต่อประสานงานในเชิงบวก หลีกเลี่ยงทัศนคติเชิงลบ เช่น การรับฟังหรือการรับรู้การนิทนาบว่าร้าย

ผู้อื่น

๓) การน้อมรับปัญหา อุปสรรค และความผิดพลาด โดยไม่โยนความผิดไปให้ผู้อื่น

๔) การสรรเสริญ เชิดชู ยกย่องในภารกิจที่ประสบผลสำเร็จกับชุมชนที่มีความสัมพันธ์เป็นนิ

๕) การช่วยเหลืออนุเคราะห์ด้วยไมตรีจิตที่ยิ้มแย้มแจ่มใสในทุกสถานการณ์

๖) การน้อมรับรับฟังความคิดเห็น คำแนะนำ และข้อเสนอแนะ ด้วยความชื่นชม และแสดงเหตุผลของความไม่พร้อมในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติตามได้

๒. การสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดข้อมูลจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยผ่านสื่อกลางเป็นตัวนำพาไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจกันที่ถูกต้องมีประสิทธิภาพ เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งเกิดการตอบสนองได้อย่างเหมาะสมและการสื่อสารภายในชุมชน ประกอบด้วย SMCR คือ

๑) Sender หรือ ผู้ส่งสาร (S) คือ ผู้นำทางความคิด (Opinion Leader) ทำการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation)

๒) Message หรือ เนื้อหาของสาร (M) ผ่านสื่อต่าง ๆ

๓) Channel หรือ ช่องทางการสื่อสาร (C) ได้แก่ สื่อบุคคล (Personal Media), สื่อการประชุม, เสียงตามสาย และสื่อกิจกรรม ไปยังผู้รับสาร

๔) Receiver หรือ ผู้รับสาร (R) ในที่นี้คือชาวบ้านในชุมชน

๓. หลักการอยู่ร่วมกัน (สารานุกรม ๖) คือ หลักธรรมในการสร้างความสามัคคีและป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนเพื่อให้การอยู่ร่วมกันในชุมชนเป็นไปด้วยความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ประกอบด้วย

๑) เมตตาทายกรรม คือ การสร้างความสามัคคี ความเสียสละและร่วมแรงร่วมใจกัน

๒) เมตตาวจิกรรม คือ การสร้างเครื่องมือทางการสื่อสารที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ ความสามัคคีในชุมชน

๓) เมตตาโมกกรรม คือ การปรับทัศนคติ มุมมองของคนในชุมชนเพื่อให้ยึดประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

๔) สาธารณโภคี คือ การแบ่งปันประโยชน์สุขที่เกิดขึ้นอย่างเท่าเทียมกันในชุมชน

๕) ศีลสามัญญตา คือ การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ แผนงานชุมชน ธรรมเนียมชุมชนที่ร่วมกันกำหนดไว้

๖) ทิฐิสามัญญตา คือ การสร้างค่านิยมร่วมของชุมชน ผ่านการมีเหตุผลและรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นมากขึ้น

๔.๒ การพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย

การนำเสนอผลการวิจัยในข้อนี้เป็นการดำเนินการตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ ๒ เพื่อพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ๕๐ รูปหรือคน เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน ๑๐ รูปหรือคน เพื่อพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในสังคมไทย ผลการวิจัย พบว่า

๔.๒.๑ บริบทของชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นสมาชิกชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย ๕ แห่ง ประกอบด้วย ชุมชนหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว, องค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย อำเภอชุมแสง, เทศบาลตำบลท่าน้ำอ้อยม่วงหัก อำเภอพยุหะคีรี, เทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสงและเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประกอบด้วยกลุ่ม ๑) กลุ่มผู้นำชุมชน ๒) กลุ่มวิชาชีพชุมชน ๓) กลุ่มประชาชน ๔) กลุ่มเด็กและเยาวชน ๕) กลุ่มภาคีเครือข่ายภาครัฐ ๖) กลุ่มภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคม ๗) กลุ่มผู้นำทางจิตวิญญาณ และ ๘) กลุ่มอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๕๐ รูปหรือคน ผลการวิจัย พบว่า

ชุมชนหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว

บ้านหนองกระดุกเนื้อเป็นพื้นที่ราบต่ำ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ และบางส่วนประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง เลี้ยงสัตว์ มีรายได้เฉลี่ยของประชากร ๗๗,๑๘๔.๑๙ บาท/ปี แบ่งเป็น ๓ หมู่ ประกอบด้วย หมู่ที่ ๓ หมู่ที่ ๕ และบ้านดอนยาว หมู่ที่ ๙ แบ่งการบริหารจัดการออกเป็น ๑๐ คุ่ม ประกอบด้วย คุ่มสมานฉันท์ คุ่มเศรษฐกิจพอเพียง คุ่มอยู่ดีมีสุข คุ่มส่งเสริมการเกษตร คุ่มบ้านนาสามัคคี คุ่มนกอ้อยทำรังแต่พอตัว คุ่มร่วมด้วยช่วยกัน คุ่มคิดดี ทำดี มีสุข คุ่มร่วมแรงร่วมใจให้ชุมชน และคุ่มร่วมใจพัฒนา โดยมีวัดหนองกระดุกเนื้อเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีการสืบทอดประเพณี และวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น มีประเพณีวัฒนธรรมที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญในวันพระ ประเพณีสู่ขวัญข้าว ประเพณีขึ้นปีใหม่ สงกรานต์ ชาวบ้านหนองกระดุกเนื้อมีความหลากหลายชาติพันธุ์ เช่น ไทย ลาว มอญ มีธรรมชาติที่สวยงาม เป็นระเบียบ มีอัตลักษณ์ของชุมชน มีศิลปะหลากหลายด้าน เช่น ด้านอาหาร, ด้านงานอาชีพฝีมือ, ด้านศิลปะและดนตรี ทั้งหมดที่กล่าวมาสามารถเสกได้ทั้งสามทาง คือ ทางตา ทางจมูก และทางลิ้น^{๓๕} มีปราชญ์ชาวบ้าน/ภูมิปัญญาในหมู่บ้าน ด้านดนตรีแคนประยุกต์และจ๊ากสาน ด้านช่างตีเหล็ก ด้านการทำไม้กวาดก้านมะพร้าวที่ทำหน้าที่ในการสืบสาน รักษาและต่อยอด

^{๓๕} สัมภาษณ์ นางไพรินทร์ ขุนดารา, ผู้นำชาติพันธุ์ลาวครั้งหนองกระดุกเนื้อ, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากบรรพบุรุษมายังรุ่นลูก รุ่นหลานและผู้สนใจ^{๓๖} ผ่านศูนย์วัฒนธรรมลาวครั้ง ไทย มอญ และวัดหนองกระดุกเนื้อผ่านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เจ้าอาวาส ผู้นำท้องที่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอลาดยาว สำนักงานวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดงาน บุญประเพณีต่าง ๆ ด้วยจิตอาสา และจิตสาธารณะของคนในชุมชนด้วยการถ้อยที ถ้อยอาศัยและยึด ประโยชน์ของชุมชนเป็นที่ตั้ง^{๓๗}

วิสัยทัศน์ซึ่งบ่งบอกทิศทางการพัฒนาของหมู่บ้านหนองกระดุกเนื้อ คือ “หมู่บ้านรู้รัก สามัคคี มีคุณภาพชีวิต มีวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีการจัดเวทีประชาคมเป็นประจำทุก เดือน และสภากาแฟยามเช้าเป็นประจำทุกวัน เพื่อแจ้งข่าวสารให้ชาวบ้านทราบในแต่ละเดือน^{๓๘} รวมทั้งมีการประชุมตามกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะมีการนำข้อมูลที่มีอยู่มาพูดคุยร่วมกัน หาทางแก้ไข ร่วมกัน วิเคราะห์และร่วมกันพัฒนาระบบข้อมูลให้ดียิ่งขึ้น^{๓๙} โดยมีการจัดตั้งกองทุนในหมู่บ้าน จำนวน ๕ กองทุน คือ กองทุนหมู่บ้านหนองกระดุกเนื้อ โครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจน กลุ่มออม ทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหนองกระดุกเนื้อ กลุ่มออมทรัพย์สัจจะสะสมบ้านหนองกระดุกเนื้อ และ กองทุนส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนในการช่วยเหลือ และบรรเทาความเดือดร้อนของชุมชนผ่านกฎ กติกา ระเบียบที่เป็นข้อตกลงร่วมกันเพื่อให้คนในชุมชนปฏิบัติ มีกฎระเบียบของหมู่บ้าน เป็นข้อตกลงกัน ภายในชุมชนร่วมกัน และมีบทลงโทษเมื่อฝ่าฝืนข้อบังคับ มีกฎระเบียบข้อตกลงที่ใช้บังคับทั่วไปใน หมู่บ้าน และมีข้อตกลงหมู่บ้านต่อต้านยาเสพติดมาเป็นข้อบังคับใช้ในหมู่บ้านอีกด้วย^{๔๐}

บ้านหนองกระดุกเนื้อ ได้รับคัดเลือกจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์ กลุ่ม งานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน ให้ดำเนินงานหมู่บ้านต้นแบบจัดการสารสนเทศเพื่อการพัฒนา คุณภาพชีวิต จึงได้ดำเนินการคัดเลือกผู้นำชุมชนที่มีทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์ คือ นายวุฒ อ่อน ตา โดยมีการแต่งตั้งคณะทำงานในการดำเนินงานและจัดทำข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนา หมู่บ้าน^{๔๑} ในการสนับสนุนการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและประชุมสร้างความ เข้าใจและรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชนใน ชุมชน และนอกชุมชนในการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การสืบทอดภูมิปัญญาวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชุมชน เป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของ ชุมชน^{๔๒} โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีของคนในชุมชนและมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง เป็น ศูนย์เรียนรู้ของประชาชนที่จะดำเนินการโดยประชาชนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีกระบวนการในการขับเคลื่อนหมู่บ้านต้นแบบฯ^{๔๓} เช่น การใช้อาคารเอนกประสงค์ของหมู่บ้าน

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายเก็บ จันทรา, ปราชญ์ชาวบ้าน, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระปลัดสุภัค วิโร, เจ้าอาวาสวัดหนองกระดุกเนื้อ, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๓๘} สัมภาษณ์ นายสมบัติ บุญช่วย, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นายรังสรรค์ คำสิทธิ์, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๔๐} สัมภาษณ์ นายขวัญชัย มณีรุ่ง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๙, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๔๑} สัมภาษณ์ นายวุฒม์ อ่อนตา, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๔๒} สัมภาษณ์ นางอัญชลี ปันนาค, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านดอนกระดุกเนื้อ, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๔๓} สัมภาษณ์ นางสมจิตร สมศรีกรสิกรรม, กรรมการหมู่บ้าน (อสม.), ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

เป็นศูนย์เรียนรู้ มีข้อมูลต่าง ๆ ไว้ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ เช่น การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง การปลูกมะนาวในวงบ่อ การเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ การทำ อาชีพเสริม การทำตะกร้าเชือกฟาง การทอพรหมเช็ดเท้า รวมถึงมีการจัดทำฐานข้อมูลและแสดงข้อมูล ให้คนในชุมชน และนอกชุมชน ได้รับทราบข้อมูลของหมู่บ้าน ในรูปแบบป้ายแสดงข้อมูล ซึ่งติดไว้รอบ ๆ หมู่บ้าน และศาลาเอนกประสงค์ เช่น บอร์ดประชาสัมพันธ์ข่าว/กิจกรรม ป้ายแสดงชื่อกลุ่มอาชีพ ในหมู่บ้าน ป้ายแสดงข้อมูลปราชญ์ของหมู่บ้าน ยังมีการเผยแพร่องค์ความรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งในรูปของเอกสารรูปเล่ม แผนพัฒนา หมู่บ้าน แผนพัฒนาตำบล แผ่นป้ายแสดงข้อมูลต่าง ๆ^{๔๔}

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่วงก์

ชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่วงก์ ประกอบด้วย ๑๗ หมู่บ้าน คือ หมู่ ๑ บ้านวังน้ำขาว หมู่ ๒ บ้านบุงผักกาด หมู่ ๓ บ้านคลองสายทอง หมู่ ๔ บ้านใหม่พัฒนา หมู่ ๖ บ้านตลุกข่อยน้ำ หมู่ ๗ บ้านวังชุมพร หมู่ ๘ บ้านดงยาง หมู่ ๙ บ้านหนองไผ่ หมู่ ๑๐ บ้านด่านพัฒนา หมู่ ๑๑ บ้านทุ่งรวงทอง หมู่ ๑๒ บ้านตลุกข่อยน้ำใต้ หมู่ ๑๓ บ้านทรัพย์น้อย หมู่ ๑๔ บ้านใหม่ราชสีมา หมู่ ๑๕ บ้านเนินสว่างพัฒนา หมู่ ๑๖ บ้านทรัพย์มาก และหมู่ ๑๗ บ้านหนองกระทุ่ม พื้นที่มีลักษณะที่เป็นที่ราบสูง ที่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ พื้นที่ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นที่เนิน ที่ดอนและที่ราบ มีแม่น้ำแม่วงก์ไหลผ่านครอบคลุมไปหลายหมู่บ้าน ประชาชนส่วนใหญ่ในตำบลเขาชนกัน ประกอบอาชีพด้านการเกษตรเป็นหลัก คือ การทำนา ทำไร่ ทำสวนและไร่นาสวนผสม ส่วนการทำนา ทำไร่ ส่วนใหญ่แล้ว จะทำได้ปีละ ๑-๒ ครั้ง โดยอาศัยน้ำฝนและน้ำจากแหล่งน้ำจากธรรมชาติ คือ คลองที่ไหลผ่านตำบล^{๔๕} และผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ คือ ข้าว ข้าวโพด ถั่วเขียว ผักกาดหัว ไม้กวาด มันสำปะหลังและอ้อย โดยมีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพ ประกอบด้วย กลุ่มอาชีพทำ กระเช้า ตะกร้าหวาย กลุ่มอาชีพปลูกผักสวนครัว กลุ่มอาชีพทำขนม กลุ่มอาชีพเลี้ยงปลา กลุ่มอาชีพ เลี้ยงไก่ กลุ่มจักสาน กลุ่มปลูกกล้วย กลุ่มปลูกพุทรา และกลุ่มทำน้ำพริก^{๔๖} และมีกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมืองแห่งชาติ มีจำนวน ๑๖ กองทุน และกองทุนโครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจน มีจำนวน ๑๑ กองทุน รวม ๒๗ กองทุน เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุน กข.คจ. กองทุนแม่ของแผ่นดิน กองทุนร้านค้าชุมชน กองทุนสวัสดิการวันละบาท กองทุน กลางหมู่บ้านซึ่งกองทุนชุมชนเหล่านี้ เป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน เสริมสร้างทุนชุมชนให้มี ประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล^{๔๗} มีกลุ่มอาชีพ กลุ่มผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP หลายกลุ่ม เช่น กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มน้ำพริก กลุ่มทำขนมทองม้วน กลุ่มจักสาน กลุ่มทำการบูร เป็นต้น^{๔๘} ซึ่งแต่ละ กลุ่มมีผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่รู้จักของตลาด และสามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับชุมชนและประชาชน เนื่องจากใช้แรงงานและวัตถุดิบในพื้นที่อันเป็นส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว^{๔๙} โดยชุมชนมี

^{๔๔} สัมภาษณ์ นางประไพ เกษวิริยะการ, สมาชิกสภา อบต.หนองนมวัว, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระครูนิวิฐศีลขันธ, เจ้าคณะอำเภอแม่วงก์, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นายสมพาน จันทาสี, กำนันตำบลเขาชนกัน, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๔๗} สัมภาษณ์ นายถนอม อินทรเลิศ, อดีตผู้ใหญ่บ้าน, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๔๘} สัมภาษณ์ นางสาวธนพร คงมาก, หัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนสบู่ถ่านไม้ไผ่, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๔๙} สัมภาษณ์ นายบัณฑิต ธงสันเทียะ, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๔ บ้านใหม่พัฒนา, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

การนำผู้นำหมู่บ้าน ประชาชนในหมู่บ้านเข้ารับการอบรมศึกษาดูงาน ขับเคลื่อนหมู่บ้านตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาโดยตลอด^{๕๐} ทั้งนี้ภายในตำบลทุกหมู่บ้านมีทุนชุมชนในการขับเคลื่อนกิจกรรม ซึ่งทำให้ประชาชนในหมู่บ้านสามารถพึ่งตนเองได้

การพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนมีการขับเคลื่อนกิจกรรมนี้โดยผ่านองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งจะเป็นแกนนำหลักในการพัฒนา มีการพัฒนาไปในทิศทางที่เชื่อมโยงและบูรณาการร่วมกันจากทุกฝ่าย ทั้งหน่วยงานของรัฐ เอกชน รัฐวิสาหกิจ จึงทำให้ตำบลเขาชนกัน เป็นที่รู้จักของชุมชนอื่น และมีการนำไปเป็นแบบอย่างซึ่งมีการให้การอบรม การศึกษาดูงาน รวมทั้งการประชาสัมพันธ์งานของตำบล^{๕๑} เช่น การบูรณาการแผนตำบล การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มสตรีภายในตำบล การส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม การรณรงค์การลดขยะ และทำความสะอาดหมู่บ้านในตำบล ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม (การประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์พระราชทาน) การสร้างสิ่งสาธารณูปโภคเพื่อความสะดวกในตำบล การประชุมรวมทุกหมู่บ้านในตำบล กิจกรรมส่งเสริมการกีฬาตำบล มีวางแผน ส่งเสริมการลงทุนบูรณาการร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นแก่งเกาะใหญ่ ลานนกยูง ซึ่งอยู่ในตำบลแม่เลย์ รวมทั้งร่วมบูรณาการการทำงานกับโรงแรม รีสอร์ท ที่พักในพื้นที่ เพื่อพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน มุ่งพัฒนา ๕ ด้าน ได้แก่ การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน, การพัฒนาด้านสังคมและส่งเสริมคุณภาพชีวิตการพัฒนาด้านการจัดระเบียบชุมชนสังคมและความสงบเรียบร้อย, การพัฒนาด้านการวางแผนการส่งเสริมการลงทุนพาณิชยกรรม, ด้านการบริหารจัดการ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาด้านการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม การพัฒนาด้านสาธารณสุข การพัฒนาด้านการเมืองและการบริหาร^{๕๒} ประชาชนในเขตตำบลเขาชนกันบางส่วนให้ความสนใจกิจกรรมทางการเมืองและการบริหารในปัจจุบันจากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และข่าวสารจากองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน และมีความสนใจรวมถึงมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน^{๕๓} อย่างไรก็ตามองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกันยังคงต้องการให้ประชากรภายในเขตความรับผิดชอบนั้นมีความรู้ และได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกับองค์การบริหารส่วนตำบลมากขึ้น โดยการประชาสัมพันธ์ และให้ข้อมูลต่าง ๆ แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงตลอดเวลา เพื่อการพัฒนาที่ครอบคลุมถึงปัญหาและความต้องการของประชาชน^{๕๔}

^{๕๐} สัมภาษณ์ นางสาวสุภาภรณ์ ศรีอาวุธ, นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นายสัมพันธ์ เทียงทอง, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายสัมพันธ์ เทียงทอง, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นางเพชรรัตน์ พงศ์เดช, กรรมการหมู่บ้าน, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๕๔} สัมภาษณ์ นางวาสนา ธงชัย, กรรมการหมู่บ้าน, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

เทศบาลตำบลทำนน้ำอ้อยม่วงหัก อำเภอพยุหะคีรี

ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลทำนน้ำอ้อยม่วงหัก อำเภอพยุหะคีรี ประกอบด้วย ๖ ชุมชน คือ ชุมชนวัดพระปรารค์เหลือง ชุมชนตลาดทำนน้ำอ้อย ชุมชนวัดบ้านบน ชุมชนบ้านเขาไม้เดน ชุมชนทางน้ำหนองแถม และชุมชนบ้านเขาบ่อพลับ มีเขตการปกครอง ๒ ตำบล คือ ตำบลทำนน้ำอ้อย และตำบลม่วงหักเนื่องจากการเป็นการยุบองค์การบริหารส่วนตำบล ๒ แห่ง เข้ารวมเป็นเทศบาลตำบลทำนน้ำอ้อยม่วงหัก^{๕๕} พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเรียบ และที่ราบเชิงเขาบางส่วน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่อ้อย ข้าวโพด ข้างฟาง และถั่วเหลือง เลี้ยงสัตว์และรับจ้างทั่วไป และส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จึงทำให้มีวัดจำนวน ๘ แห่งใน ๖ ชุมชน ประกอบด้วย วัดพระปรารค์เหลือง วัดเขาไม้เดน วัดเขาไหว้พระ วัดบ้านบน วัดทางน้ำหนองแถม และวัดเขาบ่อพลับ^{๕๖} วิถีชีวิตของคนในชุมชนมีความเรียบง่าย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารีทั้งยังมีความเป็นเครือญาติสูง การตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นกลุ่มมีความสามัคคี^{๕๗} ยึดมั่นในวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นที่สืบทอดกันมายาวนาน เช่น เมืองโบราณสมัยทวารวดี เมืองบนโคกไม้เดน การตัดบาตรเทียนโพธิ์มหามงคลที่จัดขึ้นเป็นงานประเพณีประจำปี^{๕๘} ผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ท้องถิ่นและคณะสงฆ์ในการอนุรักษ์และส่งเสริมให้ลูกหลานได้ตระหนัก รักท้องถิ่นของตนเอง และเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยวได้รู้จัก^{๕๙} โดยเฉพาะมรดกทางวัฒนธรรมเป็นโบราณวัตถุ และโบราณสถานเมืองบนโคกไม้เดน ซึ่งเป็นศิลปะสมัยทวารวดีเป็นการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีวันเข้าพรรษาและแสดงวิถีชีวิตผ่านกิจกรรมการแสดงสื่อผสมทางวัฒนธรรมชุดแสงเทียนส่องธรรมนำพาสู่อารยธรรมที่มีคุณค่า และเกิดความภาคภูมิใจของชุมชน^{๖๐}

การพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนมีการขับเคลื่อนกิจกรรมนี้โดยผ่านเทศบาลตำบลทำนน้ำอ้อยม่วงหัก ซึ่งจะเป็แกนนำหลักในการพัฒนา ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาผ่านการสำรวจความคิดเห็นและสำรวจความต้องการของประชาชน^{๖๑} การรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชน รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนด้านสุขภาพผ่านการออกกำลังกาย ลานกีฬา รวมถึงปรับปรุงสถานที่ออกกำลังกาย และส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน จัดโครงการฝึกอบรม อปพร. แก่ประชาชนรวมทั้งจัดจุดอบรม ฟันฟู อปพร.ที่ผ่านการอบรมแล้วให้มีความรู้ ความสามารถให้มีความเชี่ยวชาญมากขึ้น ด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีมีการจัดกิจกรรมฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวบ้านตำบลทำนน้ำอ้อยและตำบลม่วงหัก สนับสนุนกิจกรรมอนุรักษ์โบราณสถานที่มีอยู่ในพื้นที่อย่างจริงจังและส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

^{๕๕} สัมภาษณ์ นางไพลิน โตอัม, นายกเทศมนตรีตำบลทำนน้ำอ้อยม่วงหัก, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระครูนิภาธรรมวงศ์, เจ้าอาวาสวัดเขาทอง เจ้าคณะอำเภอพยุหะคีรี, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นางนภัสวรรณ ชันชัย, กรรมการชุมชน, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๕๘} สัมภาษณ์ นางกัญญารัตน์ ชูสด, ประธานชุมชนเขาไม้เดน, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๕๙} สัมภาษณ์ ดร.กานต์ สลัดทุกข์, นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายปัญญา อนันตสุข, กำนันตำบลม่วงหัก, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๖๑} สัมภาษณ์ ด.ต.ธรรมณณ โพธิเอม, อดีตสมาชิกสภาเทศบาลตำบลพยุหะคีรี, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

เชิงวัฒนธรรม^{๖๒} ตลอดจนสนับสนุนกิจกรรมของวัดในพื้นที่อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เป็นสถานที่จัดกิจกรรม โครงการให้เด็ก และเยาวชนได้ใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาผ่านงานบุญประเพณีต่าง ๆ การจัดสวัสดิการติดตามดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสทางสังคมและอาชีพให้ได้รับสวัสดิการของรัฐอย่างทั่วถึง สนับสนุนอาชีพเสริมตามความเหมาะสมในแต่พื้นที่^{๖๓} และจัดหาตลาดเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ชุมชนและจัดหาแหล่งกระจายสินค้าให้แก่ชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น^{๖๔}

เทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสง

ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสง มีทั้งสิ้น ๑๐ ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนแสงสวรรค์พัฒนา ชุมชนแสงเจียรนัย ชุมชนชุมแสงร่วมใจ ชุมชนแสงราษฎร์รังสรรค์ ชุมชนแสงราษฎร์ร่วมใจ ชุมชนแสงจันทร์ฉาย ชุมชนแสงมุกดาพัฒนาชุมชน ชุมชนแสงโชติช่วงชัชวาล ชุมชนแสงชัชวาลย์กาญจนาและชุมชนแสงบัณฑิตสร้างสรรค์ ครอบคลุมตำบลชุมแสงทั้งตำบล พื้นที่ที่เป็นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำน่าน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย

ชุมแสงเป็นเมืองปิดคนในชุมชนมีความเชื่อในการส่งลูกหลานเข้าไปศึกษาต่อและหางานทำในตัวเมืองทำให้การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ขาดความต่อเนื่อง ดังนั้นการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนมีการขับเคลื่อนกิจกรรมนี้โดยผ่านเทศบาลเมืองชุมแสง ซึ่งจะเป็นแกนนำหลักในการพัฒนาทั้งการสนับสนุนงบประมาณ และกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน^{๖๕} เช่น ในด้านการพัฒนาคน มีการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ การจัดการศึกษาให้นักเรียนทุกระดับชั้น ส่งเสริมครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มมากขึ้น ส่งเสริมเยาวชนและประชาชนในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโครงการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนในสังกัดเทศบาล โครงการกิจกรรมค่ายเยาวชน^{๖๖} พัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพทั้งความรู้และคุณธรรมเพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาสถานที่ ปรับปรุงสถานที่ปฏิบัติงาน จัดหาเครื่องมือในการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด^{๖๗} ด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ฝึกอบรมอาชีพให้กับประชาชนเพื่อเพิ่มรายได้ขยายโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน^{๖๘} ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริม ปลุกฝังให้ประชาชนเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม, ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดแก้ปัญหาผลกระทบอย่างมีส่วนร่วม เช่น โครงการปรับปรุงขยายพื้นที่บริการระบบรวบรวมน้ำเสีย^{๖๙}, โครงการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย, โครงการปลูกต้นไม้ในชุมชน โครงการคัดแยกขยะโดยผลที่ได้รับเป็นที่น่าพึงพอใจที่ประชาชนเห็น

^{๖๒} สัมภาษณ์ นางกรรី สังข์ทอง, กำนันตำบลทำนน้ำอ้อย, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๖๓} สัมภาษณ์ นางสาววิมลรัตน์ ศรีผิง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๖๔} สัมภาษณ์ นางสาวปิยนุช บำรุงศรี, นักวิชาการเทคโนโลยีสารสนเทศ, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

^{๖๕} สัมภาษณ์ นายณรงค์ศักดิ์ กิ่งแสง, รองนายกเทศมนตรีเมืองชุมแสง, ๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๖๖} สัมภาษณ์ นายวิรัช สุทธิสังข์, ประธานชุมชนแสงสวรรค์รักพัฒนา, ๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นางสาวสมคิด คำแถลง, ประธาน อสม. ชุมชนแสงราษฎร์ร่วมใจ, ๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๖๘} สัมภาษณ์ นางสาววรรตน์ ศักดิ์, นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๖๙} สัมภาษณ์ นางสาวทองคำ ศรีสุนทร, ประธาน อสม. ชุมชนแสงชัชวาลกาญจนา, ๔ มิถุนายน

คุณค่าในสิ่งแวดล้อมมากขึ้น^{๗๐} เทศบาลเมืองชุมแสงได้ให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการร่วมคิดร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมสร้างร่วมจัดทำ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ให้มีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นในทุกด้าน จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชนในพื้นที่ให้ตระหนัก^{๗๑} และเข้าใจในแนวทางการแก้ไขปัญหา แนวทางการพัฒนาอย่างจริงจัง และยังได้เน้นให้ความเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกกลุ่มวัยของประชากร ทั้งยังเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้การศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน และพัฒนาเยาวชนให้พร้อมที่จะเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพโดยยึดถือกรอบแนวทางในการจัดระเบียบการศึกษา^{๗๒} ส่วนด้านพัฒนาอาชีพจะเน้นพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในท้องถิ่น^{๗๓}

เทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

ชุมชนในเขตเทศบาลนครสวรรค์ ตั้งอยู่ใจกลางท้องที่อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ มีพื้นที่ครอบคลุม ๕ ตำบล ประกอบด้วย ตำบลปากน้ำโพทั้งตำบล บางส่วนของตำบลนครสวรรค์ตก ตำบลนครสวรรค์ออก ตำบลวัดไพรและตำบลแควใหญ่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม โดยมีภูเขาขนาดเล็กอยู่ตอนกลาง มีชุมชนในเขตเทศบาล (แยกตามเขต) รวมทั้งสิ้น ๗๑ ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนหัวเมืองพัฒนา ชุมชนหลังอุทัยจิตต์ ชุมชนหิมพานต์ ชุมชนตลาดตายนอม ชุมชนวรรณาก ชุมชนไชยศิริ ชุมชนตัดใหม่ ชุมชนสุรนันทา ชุมชนหลังแขวงการทาง ชุมชนยุวบัณฑิต ชุมชนเฉลิมชาติ ชุมชนจำลองวิทย์พัฒนา ชุมชนวิมานแมน ชุมชนดาวดั่งส์พัฒนา (ย่งอัน) ชุมชนวัดโพธิ์ ชุมชนหน้าวัดนครสวรรค์ ชุมชนบางปรอง ชุมชนตลาดใหม่ ชุมชนสถานีรถไฟปากน้ำโพ ชุมชนเขาโรงครัว ชุมชนเกาะยม ชุมชนป้อมหนึ่ง ชุมชนตลาดลาว ชุมชนโกมินทร์ ชุมชนรณชัย ชุมชนวัดตะแบก ชุมชนหน้าผา ชุมชนป่าไม้ ชุมชนทรายทองพัฒนา ชุมชนตลาดริมเขื่อนฯ ชุมชนตลาดบ่อนไก่ ชุมชนขอนแก่น ชุมชนบางเรารักกันจริง ชุมชนหน้าอุทยานสวรรค์ ชุมชนพรสวรรค์ ชุมชนหนองผักตบ ชุมชนหนองปลาแห้ง ชุมชนวัดเขาจอมคีรีนาคพรต ชุมชนสะพานดำ ชุมชนตลาดใต้ ชุมชนวัดพรหม ชุมชนสามัคคีพัฒนา ชุมชนวัดเทวดาสว่าง ชุมชนฟ้าใหม่ ชุมชนเคหาพัฒนา ชุมชนหนองสาหร่าย ชุมชนรวมใจพัฒนา ชุมชนสุขสวรรค์พัฒนา ชุมชนธำมัญญะสวรรค์-สิริทรัพย์ ชุมชนเจ้าแม่ศรีจันทร์ ชุมชนเขาโกรกพม่า ชุมชนวิมานลอย ชุมชนพระบางมงคล ชุมชนนวมินทร์ ชุมชนหน้าโรงเกลือ ชุมชนเขานกกระเต็น ชุมชนถาวรพัฒนา ชุมชนวัดไพรใต้ ชุมชนวัดไพรเหนือ ชุมชนประชานุเคราะห์ ชุมชนช้าง พ.ว.น. ชุมชนหลวงปู่ท้าวพัฒนา ชุมชนวัดพุทธ ชุมชนสวัสดิ์พัฒนา ชุมชนสุขสวัสดิ์ (ศูนย์ท่ารถ) ชุมชนเจ้าพ่อเศรษฐี ชุมชนดารารัตน์ ๔ ชุมชนร่วมใจพัฒนา ชุมชนสะพานใหม่พัฒนา ชุมชนเขาช่องลม และชุมชนเขากบเอราวัณ ประชาชนส่วนใหญ่มีเชื้อชาติไทย รองลงมาเป็นเชื้อชาติจีน ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง รับราชการ และบริการต่าง ๆ นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม และซิกข์ ซึ่ง

^{๗๐} สัมภาษณ์ นางอารมณีนี นิยะบุตร, ประธานสหกรณ์บ้านมั่นคงชุมแสง, ๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๗๑} สัมภาษณ์ นายศรชัย อธิปฏิเวช, นายกเทศมนตรีเมืองชุมแสง, ๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นางอัญชลี ชาติไกรบัญชา, กรรมการชุมชน, ๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๗๓} สัมภาษณ์ นายประธาน อิทธิรัตนสุนทร, กรรมการชุมชน, ๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ถ้อยทีถ้อยอาศัยและมีความกลมกลืนฉันท์เครือญาติกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน^{๗๔}

การพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนมีการขับเคลื่อนกิจกรรมนี้โดยผ่านเทศบาลนครนครสวรรค์ ซึ่งจะเป็นแกนนำหลักในการพัฒนาผ่านการประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และให้การสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากรต่าง ๆ รวมถึงการจัดบริการสาธารณะเพื่อการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ เช่น การให้บริการประปาครอบคลุมในเขตพื้นที่ของเทศบาลนครนครสวรรค์ และมีผู้ใช้บริการจำนวน ๓๑,๐๗๘ ครัวเรือน การให้บริการโรงปรับปรุงคุณภาพน้ำ (น้ำเสีย) โรงกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล (ขยะ) เพิ่มประสิทธิภาพการบริการสาธารณสุขปโภค ส่งเสริมอาชีพด้วยแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง รับฟังปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ทั้งนี้เพื่อร่วมกันแก้ไขและบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนตามความต้องการของประชาชนในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ และยังมีการกำหนดนโยบายมาตรฐานคุณธรรม จริยธรรม, ข้อบังคับเทศบาลนครนครสวรรค์ ว่าด้วยจรรยาพนักงาน แนวทางปฏิบัติตามประมวลจริยธรรม และมาตรการภายในเพื่อส่งเสริมความโปร่งใสและป้องกันการทุจริตของเทศบาลนครนครสวรรค์เพื่อให้การบริหารจัดการ และการบริการสาธารณะเป็นไปด้วยการมีความโปร่งใสบนพื้นฐานการมีธรรมาภิบาล^{๗๕}

ปัจจุบันเทศบาลนครนครสวรรค์ได้ร่วมกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในจังหวัดนครสวรรค์ เช่น ประชาชน พ่อค้าแม่ค้า นักธุรกิจ ภาคส่วนประชาสังคมและภาคราชการกำลังดำเนินการร่วมกันฟื้นฟูทำข้าวก้านั้นทรงเป็นหอศิลป์นานาชาติ ศูนย์การประชุมนานาชาติ และศูนย์นวัตกรรมอาหาร และวัฒนธรรมข้าวภาคกลางในนามกฎบัตรนครสวรรค์ ซึ่งเป็นการพัฒนารูปแบบใหม่ พัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ให้เป็นเมืองศิลปะนานาชาติ^{๗๖} เปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในท้องถิ่นร่วมกันเสนอข้อคิดเห็น แนวคิดเพื่อนำมาสู่การสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น สร้างสรรค์ความกลมกลืนและสมดุลการดำรงชีวิตพื้นที่เมืองกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับปรุงพื้นที่เมืองที่สร้างขึ้นใหม่ ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนเมืองและรักษาภาพแวดล้อมโดยเฉพาะพื้นที่สีเขียวให้คงอยู่หรือให้เพิ่มมากขึ้น^{๗๗} รณรงค์ลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เกินจำเป็น พัฒนาระบบการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายด้วยวิธีฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล ซึ่งในอนาคตจะนำขยะกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ด้วยระบบ RDF การแปลงขยะเป็นเชื้อเพลิงพลังงาน^{๗๘} เห็นความสำคัญของทรัพยากรน้ำ ผลิตน้ำประปาที่สะอาดปลอดภัยสำหรับอุปโภคสู่ประชาชนอย่างพอเพียง^{๗๙} ทำการบำบัดน้ำเสียจากพื้นที่ชุมชนผ่านกระบวนการโรงปรับปรุงคุณภาพน้ำเทศบาลนครนครสวรรค์ ก่อนปล่อยลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาภาคตะกอนที่เกิดจากการบำบัดน้ำเสีย นำไปใช้เป็นปุ๋ย

^{๗๔} สัมภาษณ์ พระมหาตรีเนตร อริญโชโต, เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๗๕} สัมภาษณ์ นายวรวิทย์ ตันวิสุทธิ, รองนายกเทศมนตรีนครนครสวรรค์, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นายจิตตเกษมณี นิโรจน์ธนรัฐ, นายกเทศมนตรีนครนครสวรรค์, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๗๗} สัมภาษณ์ นางนิทรา เรืองสมุทร, อสม. ชุมชนวรรณถา, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๗๘} สัมภาษณ์ นายสันติ คุณาวงค์, สมาชิกสภาเทศบาล, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๗๙} สัมภาษณ์ นางสาววิณัฐตรา วงษ์ศิริสุนทร, ประธานชุมชนตัดใหม่, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓.

บำรุงพืช^{๘๐} การพัฒนาด้าน ICT ทำการติดตั้งกล้อง CCTV คุณภาพสูง ในพื้นที่สาธารณะต่าง ๆ มากกว่า ๒๐๐ จุดในเขตเทศบาล พัฒนาระบบกล้องที่มีความชัดเจนอย่างต่อเนื่อง ให้บริการฟรี WIFI ติดตั้งพื้นที่สัญญาณกว่า ๑๐๐ จุด การเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุดูแลพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข เช่น โครงการส่งเสริมการออกกำลังกาย รำวงย้อนยุคภายในอุทยานสวรรค์และชุมชน โครงการดูแลผู้ป่วยกลุ่มติดบ้าน ติดเตียงติดตาม ดูแล รักษาสุขภาพผู้ป่วยร่วมกับญาติผู้ป่วยถึงที่พักอาศัย^{๘๑} ด้านส่งเสริมการท่องเที่ยว สร้าง Landmark แห่งใหม่ของจังหวัดนครสวรรค์ เป็นสัญลักษณ์แห่งการมาเยือน จุดกำเนิดแม่น้ำสายหลักของประเทศไทย สัญลักษณ์ต้นแม่น้ำเจ้าพระยา “พาสาน” และอีกแห่งคือ “ร่องน้ำด้านในเกาะญวน” ให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ จัดสร้างงานศิลปะประติมากรรมเมือง และนี่ถือเป็นเจตนารมณ์ร่วมของสังคมทั้งภาครัฐภาคเอกชน ประชาชน และทุกภาคส่วนในพื้นที่ที่จะกำหนดอนาคตของท้องถิ่นเพื่อให้ตรงกับความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง เพื่อนำมาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน^{๘๒} รวมถึงการใช้ระบบดิจิทัลเป็นเรื่องใกล้ตัว และสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล และทั้งนี้ประชาชนทุกภาคส่วนในเมืองต้องรู้จักการปรับตัวต่อเทคโนโลยีดิจิทัล คือ ผู้บริหารทุกคนต้องพร้อมจะเปลี่ยนแปลง ประชาชนต้องพร้อมปรับตัว และการวางแผนในการจัดหาเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้พัฒนาเมือง เพื่อมุ่งสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ^{๘๓}

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๕๐ รูปหรือคน กับพื้นที่เป้าหมาย ๕ พื้นที่ คือ ชุมชนหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่वंก, เทศบาลตำบลท่าน้ำอ้อยม่วงหัก อำเภอพยุหะคีรี, เทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสงและเทศบาลนครนครสวรรค์ สามารถสรุปผลได้ว่าองค์ประกอบของชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในบริบทเชิงพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันระหว่างชุมชนเมืองกับชุมชนชนบท ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในและปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อองค์ประกอบของชุมชนสร้างสรรค์ยังสอดแทรกอย่างกลมกลืนอยู่ในวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และการบริหารจัดการของทุกชุมชน แต่การขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนนั้นมีความแตกต่างกัน ในความเป็นชุมชนชนบทของชุมชนบ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว มีจุดเด่นที่ความรักในชุมชนท้องถิ่น ความสามัคคี ความผูกพันและความเป็นครอบครัวขยายทำให้การพัฒนาชุมชนเกิดจากความต้องการของชุมชนและขับเคลื่อนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ขณะเดียวกันในความเป็นชุมชนเมืองทำให้การขับเคลื่อนผูกติดอยู่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้การสนับสนุนทั้งในด้านของนโยบาย กิจกรรม โครงการและการสนับสนุนด้านเศรษฐกิจของชุมชนจึงทำให้การพัฒนาสู่ความเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” มีความซับซ้อนมากขึ้น

^{๘๐} สัมภาษณ์ นางสมบุญ อินทร์วงศ์, ประธานชุมชนป้อมหนึ่ง, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๘๑} สัมภาษณ์ นางสาวสนา อัครานุกัษ์, ทายาททำข้าวกำนันทรง, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๘๒} สัมภาษณ์ นายจิระวิทย์ ศุภนันท์กานต์, กรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๘๓} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ อรุณสุรัตน์, ประธานสภาเทศบาล, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓.

ตารางที่ ๔.๘ การวิเคราะห์องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในบริบทเชิงพื้นที่ของจังหวัดนครสวรรค์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์	ชุมชน หนองกระดุกเนื้อ	ชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน	ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลพำน้ำอ้อยม่วงหัก	ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง	ชุมชนในเขตเทศบาลนครสวรรค์
ปัจจัยภายใน (Internal Factors)					
ทุนมนุษย์ หมายถึง คนในชุมชน ผู้นำชุมชน ยังเป็นคุณลักษณะต่าง ๆ รวมถึงความสามารถที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมชุมชน และการใส่ใจ	✓	✓	✓	✓	✓
การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการในการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และความต้องการ เพื่อเจรจาหาข้อตกลงร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ของชุมชน ลดข้อขัดแย้งจากความแตกต่างของความคิดและคุณค่า ประกอบด้วย รวมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปบทเรียน และร่วมรับผลจากการกระทำ	✓	✓	✓	✓	✓
ทุนเศรษฐกิจ เป็นการส่งเสริมให้ชุมชน พอกิน พอกิน อยู่ดี กินดี และมีศรีสุขสู่การสร้างความเข้มแข็งสู่ชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วย พอกิน อยู่ดี กินดี และมีศรีสุข	✓	✓	✓	✓	✓
ชุมชนแห่งการเรียนรู้ หมายถึง กลุ่มคนที่ตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้ มีทักษะและกระบวนการคิด การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ และดำเนินชีวิตไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้ การส่งสมความรู้ และการสร้างความรู้ใหม่เพื่อนำไปพัฒนาตนเองและชุมชน ประกอบด้วย การสืบสานและสืบทอด การจัดการแลกเปลี่ยนเวลา การถ่ายทอดจากกลุ่มสู่รุ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประพฤติปฏิบัติ และการฝึกฝนพัฒนา	✓	✓	✓	✓	✓
ปัจจัยภายนอก (External Factors)					
ภาคีเครือข่าย หมายถึง กลุ่มบุคคล องค์กรที่มีเป้าหมายร่วมกันมาร่วมกันด้วยความสมัครใจเพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชน หมู่บ้าน ประกอบด้วย การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน การพึ่งพิงซึ่งกัน การมีวิถีพันพัวร่วมกัน การเกิดผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน การมีส่วนร่วมของเครือข่ายอย่างกว้างขวาง และการรับรู้มุมมองร่วมกัน	✓	✓	✓	✓	✓

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการประกอบชุมชนสร้างสรรค์					
ปัจจัยภายนอก (External Factors)	ชุมชน หนองกระดุกเนื้อ	ชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนไก่	ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหน้าอ้อยม่วงหัก	ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง	ชุมชนในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์
การพัฒนาชุมชน หมู่บ้าน หมายถึง การปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน โดยมีองค์ประกอบ ๒ ประการ คือ คนในชุมชนและชุมชน โดยจะต้องคำนึงถึงความต้องการของคนในชุมชนในการพัฒนาและประสบการณ์เดิม ทั้งยังต้องคำนึงถึงการจัดสภาพแวดล้อมภายในอีกด้วย ประกอบด้วย การฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา	✓	✓	✓	✓	✓
การสนับสนุนจากภาครัฐ หมายถึง การสนับสนุนปัจจัยจากภาครัฐทั้งจากท้องถิ่นและท้องถิ่นเพื่อให้การสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านกระบวนการ/นโยบาย การสนับสนุนด้านสังคม และการสนับสนุนด้านเศรษฐกิจชุมชน	✓	✓	✓	✓	✓
ปัจจัยสนับสนุน (Support Factors)					
การประสานงาน คือ การทำให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานมีความร่วมมือร่วมกันเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย การพยายามผูกมิตรในโอกาสแรกของการภาวะความสัมพันธ์ การมีทัศนคติต่อชุมชนที่เราต้องเปิดต้อนรับว่าร้าย การยอมรับปัญหา อุปสรรค และความผิดพลาด โดยไม่โยนความผิดไปให้ผู้อื่น การสรรเสริญ เชิดชู ยกย่องในภารกิจที่ประสบผลสำเร็จกับชุมชนที่มีความสัมพันธ์เป็นนิมิต การช่วยเหลืออนุเคราะห์ด้วยไมตรีจิตที่ยิ้มแย้มแจ่มใสในทุกสถานการณ์ และการยอมรับฟังความคิดเห็น คำแนะนำ และข้อเสนอแนะ ด้วยความชื่นชม และแสดงเหตุผลของความไม่พร้อมในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติตามได้	✓	✓	✓	✓	✓
การสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดข้อมูลจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยผ่านสื่อกลางเป็นตัวแทนไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจกันที่ถูกต้องมีประสิทธิภาพ เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งเกิดการตอบสนองได้อย่างเหมาะสมและการสื่อสารภายในชุมชน ประกอบด้วย SMCR คือ Sender หรือ ผู้ส่งสาร (S) Message หรือ เนื้อหาของสาร (M) ผ่านสื่อต่าง ๆ Channel หรือ ช่องทางการสื่อสาร (C) และ Receiver หรือ ผู้รับสาร (R) ในที่นี้คือชาวบ้านในชุมชน	✓	✓	✓	✓	✓

ปัจจัยที่ส่งผลต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์	ชุมชน หนองกระดุกน้ำ	ชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขา ชนกัน	ชุมชนในเขต เทศบาลตำบลท่า น้ำอ้อยม่วงหัก	ชุมชนในเขต เทศบาลเมือง ชุมแสง	ชุมชนในเขต เทศบาลนคร นครสวรรค์
ปัจจัยสนับสนุน (Support Factors)	✓	✓	✓	✓	✓
หลักการอยู่ร่วมกัน (สราญธรรม ๖) คือ หลักธรรมในการสร้างความสามัคคี และป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนเพื่อให้การอยู่ร่วมกันในชุมชนเป็นไปด้วยความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ประกอบด้วย การสร้างความสามัคคี ความเสียสละและร่วมแรงร่วมใจกัน การสร้างเครื่องมือทางการสื่อสารที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ ความสามัคคีในชุมชน การปรับทัศนคติ มุมมองของคนในชุมชนเพื่อให้ยึดประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน การแบ่งปัน ประโยชน์สุขที่เกิดขึ้นอย่างเท่าเทียมกันในชุมชน และการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ แขนงงานชุมชน ธรรมเนียมชุมชนที่ร่วมกันกำหนดไว้					

๔.๒.๒ การพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

การพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” เชิงพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ เข้าสู่กระบวนการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน ๑๐ รูปหรือคน ประกอบด้วย ตัวแทนภาครัฐ ภาคประชาสังคม นักวิชาการท้องถิ่นและปราชญ์ท้องถิ่นในการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในสังคมไทยและนำเสนอรูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ผลการวิจัย พบว่า

๑) Smart People

การพัฒนา Smart People หรือการพัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมของประชาชนที่สะท้อนถึงความเป็นคนที่มีคุณธรรมจริยธรรมนั้น ผู้เชี่ยวชาญเห็นตรงกันว่า โดยปกติแล้วชาวบ้านหรือประชาชนที่เป็นพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ก็จะอยู่กันด้วยความสงบสุขและสันติสุข ในเกือบทุกโอกาสก็จะมีความพร้อมเพรียงกัน ช่วยเหลือกันและสนับสนุนซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ๆ โดยเฉพาะในชุมชนหมู่บ้านที่มีวิถีความเป็นสังคมพุทธที่ยังเข้มแข็ง^{๘๔} อาจจะได้ด้วยความเป็นระบบเครือข่าย หรือประกอบกับการมีผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น เจ้าคณะพระสังฆาธิการที่มีความเข้มแข็งในการขับเคลื่อนพัฒนา การอบรมสั่งสอน ก็จะทำให้ผู้คนในชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคีกัน ให้อภัยกัน ทำให้ชุมชนและหมู่บ้านสามารถอยู่กันด้วยความสงบสุขและสันติสุข^{๘๕} ทั้งนี้ในการขับเคลื่อนพัฒนาเพื่อให้เกิดคนดี (Smart People) เกิดขึ้นในสังคมให้มากขึ้น ๆ นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถให้มีความหลากหลาย^{๘๖} มีการพัฒนาในเรื่องของภาวะผู้นำ^{๘๗} การมีจิตสำนึกที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนหมู่บ้านร่วมกัน ผ่านกระบวนการร่วมคิดร่วมระดมสมอง เพื่อสร้างความเข้าใจในปัญหาร่วมกัน^{๘๘} จากนั้นก็จะร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาเพื่อกำหนดแนวทาง วิธีการ แผนงาน กิจกรรม หรือโครงการที่จะแก้ไขปัญหา^{๘๙} ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะส่งเสริมให้ชุมชนหมู่บ้านของตนเองเกิดความพออยู่ พอกิน อยู่ดี กินดี และมี ศรีสุข ซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาสู่ความเข้มแข็งหรือสู่ชุมชนท้องถิ่นสร้างสรรค์^{๙๐}

^{๘๔} สนทนากลุ่ม นายสมเกียรติ เกิดอินทร์, ผอ.สนง.พระพุทธศาสนาแห่งชาติ จ.นครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๘๕} สนทนากลุ่ม พระราชรัตนเวที, รองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๘๖} สนทนากลุ่ม นางสาวศิริลักษณ์ ชนะตริรัตน์พันธ์, ผู้แทนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๘๗} สนทนากลุ่ม พ.ต.อ.ธนาญวิทย์ ศรีบุญเรือง, รองผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๘๘} สนทนากลุ่ม นายสินชัย ทองใบ, ผู้แทนที่ทำการปกครองจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๘๙} สนทนากลุ่ม นายวิญญู สบายแท้, ผู้แทนสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๙๐} สนทนากลุ่ม นางสาวทรงศรี อีสรรมาลา, ผู้แทนพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

ขณะเดียวกันทุก ๆ คนในชุมชนหมู่บ้านก็ต้องช่วยกันการสืบสานและสืบทอดภูมิปัญญาหรือความดีงามของชุมชนหมู่บ้าน โดยเฉพาะการรู้จักสามัคคี การรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือเอื้อจุนกัน การรักษาความสงบ สันติสุข และการให้อภัยต่อกัน^{๙๑} รวมถึงจะต้องช่วยกันการขัดเกลากล่อมเกลากการประพฤติปฏิบัติ การพูดการจาที่ไพเราะ การเคารพนับถือกัน การมีจิตสำนึกที่ดี การมีจิตอาสา และการมีจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นกับอนุชนคนรุ่นหลัง^{๙๒} ผ่านกระบวนการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประพฤติปฏิบัติ การฝึกฝนพัฒนา เพื่อให้เป็นต้นแบบแห่งความดี เป็นต้นแบบแห่งการเคารพให้เกียรติและนับถือกัน เป็นต้นแบบแห่งการเคารพกฎ กติกา มารยาท การส่งเสริมและสนับสนุนความถูกต้อง และประสานใจ ประสานงาน และประสานประโยชน์ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชุมชนหมู่บ้านที่ตนเองอยู่อาศัย^{๙๓}

๒) Smart Culture

การสืบสานพัฒนาประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น (Smart Culture) หรือการมีวิถีชีวิตชนบธรรมเนียม ประเพณี หรือวัฒนธรรมที่ดีงาม ทั้งในเรื่องการกิน การอยู่ อาหาร เครื่องแต่งกาย และอื่น ๆ ผู้เชี่ยวชาญเห็นตรงกันว่า ชุมชนหมู่บ้านจะต้องมีการสืบสานวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน ที่สั่งสมจากอดีตหรือบรรพบุรุษแล้วถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เป็นสิ่งที่แสดงออกด้านคุณค่าของชุมชนหมู่บ้านแล้วสามารถขับเคลื่อนพัฒนา สร้างสรรค์ให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจหรือส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและหมู่บ้าน^{๙๔} ทั้งนี้ในการขับเคลื่อนพัฒนาเพื่อให้เกิดการสืบสานพัฒนาประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น (Smart Culture) จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาคนในชุมชนหมู่บ้านให้มีความรู้ ความเข้าใจในประวัติ ความเป็นมา หรือเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมนั้น ๆ^{๙๕} หากเป็นกรณีในเรื่องของวัฒนธรรมทางการแต่งกายหรืออาหารการกิน คนในชุมชนหมู่บ้านก็ต้องมีผู้รู้หรือผู้มีทักษะ มีความสามารถในการทอผ้าหรือประกอบอาหารหวานคาวในเมนูนั้น ๆ ได้^{๙๖} รวมถึงยังต้องสามารถถ่ายทอดเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ที่สนใจในชุมชนหมู่บ้าน ส่วนงานราชการ นักท่องเที่ยว หรือผู้ที่มาเยี่ยมชมในพื้นที่ได้^{๙๗} พร้อมกันนั้นหากจะให้วัฒนธรรมของชุมชนได้รับการยอมรับในวงกว้างก็ควรที่จะต้องให้หน่วยงานราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุน ส่งเสริม เติบโต หรือโอกาสทางการตลาด เพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้หรือผลตอบแทนที่จะช่วยสร้างแรงจูงใจให้กับคนในชุมชนได้เกิดความพยายามในการพัฒนาสินค้าหรือบริการที่ดีขึ้น มีคุณภาพหรือมีมาตรฐานมากขึ้น^{๙๘}

^{๙๑} สนทนากลุ่ม นางวรารักษ์ เชื้อมโพนไพร, ผู้แทนวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๙๒} สนทนากลุ่ม พระราชรัตนเวที, รองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๙๓} สนทนากลุ่ม นายชัชวาล ฉายะบุตร รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๙๔} สนทนากลุ่ม นางวรารักษ์ เชื้อมโพนไพร, ผู้แทนวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๙๕} สนทนากลุ่ม นายสินชัย ทองใบ, ผู้แทนที่ทำการปกครองจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๙๖} สนทนากลุ่ม นายสมเกียรติ เกิดอินทร์, ผอ.สนง.พระพุทธศาสนาแห่งชาติ จ.นครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๙๗} สนทนากลุ่ม นายวิษณุ สบายแท้, ผู้แทนสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๙๘} สนทนากลุ่ม นายชัชวาล ฉายะบุตร รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

ในการสืบสานพัฒนาประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น สิ่งที่เป็นและสำคัญประการหนึ่งที่จะก่อให้เกิดพลังหรือความยั่งยืนก็คือการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนหมู่บ้าน ในลักษณะของความรู้สึกในการเป็นเจ้าของร่วมกัน^{๙๙} เป็นการมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการคิด การตัดสินใจ การดำเนินการ การติดตามประเมินผล และการให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ถือเป็นการรวมพลังในการขับเคลื่อนที่จะก่อให้เกิดความเชื่อถือ เชื่อมมั่น และเต็มเต็มกำลังใจให้แกกันและกัน^{๑๐๐} และสุดท้ายก็จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขจากการสืบสานพัฒนาประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกัน ถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านบนพื้นฐานของการพัฒนาที่สร้างสรรค์^{๑๐๑} และนำมาซึ่งการสร้างครอบครัว ชุมชนหมู่บ้านแบบพออยู่ พอกินที่สามารถพึ่งพาตนเองหรือกันและกันในชุมชนหมู่บ้านได้ ก่อนที่จะมีการยกระดับไปสู่การเป็นหมู่บ้านอยู่ดี กินดี ที่มีการบริหารจัดการพัฒนาในรูปแบบกลุ่มวิสาหกิจทางการบริการหรือการท่องเที่ยว มีการร่วมกันพัฒนารายได้หรือเพิ่มรายได้จากการแปรรูปผลิตภัณฑ์หรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ต้องการของตลาด มีการพัฒนากระบวนการผลิต การพัฒนาแผนการตลาดของวิสาหกิจ และสุดท้ายคือการคืนกำไรสู่หมู่บ้านชุมชนเพื่อเป็นการเสริมสร้างสวัสดิการให้กับชุมชนหมู่บ้านของตนเอง^{๑๐๒} สิ่งที่สำคัญอีกประการในการสืบสานพัฒนาประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นก็คือการพัฒนาไปสู่ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่จะต้องมีการสืบสานและสืบทอด การขัดเกลากล่อมเกลา การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประพฤติปฏิบัติ และการฝึกฝนพัฒนาอย่างเป็นระบบและกระบวนการ^{๑๐๓} ทั้งนี้อาจจะต้องอาศัยภาคีเครือข่ายที่มีประเพณีหรือวัฒนธรรมในลักษณะเดียวกัน ใกล้เคียงกัน หรือแตกต่างกันมามีส่วนสนับสนุน ส่งเสริม พังพอง หรือการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน^{๑๐๔} ขณะเดียวกันก็ต้องสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีการกำหนดยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และพันธกิจที่เอื้อประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับทุกคน ทุกกลุ่ม หรือทุกฝ่ายให้ได้รับผลประโยชน์ร่วมกันบนพื้นฐานของความเที่ยงธรรมและเท่าเทียมด้วย^{๑๐๕}

๓) Smart Ecology

การพัฒนาสภาพแวดล้อมในครอบครัวและชุมชนหมู่บ้านให้เหมาะแก่การอยู่อาศัย (Smart Ecology) ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปสู่การสะสมเพื่อก่อให้เกิดความสะอาด สะดวก ถูกสุขลักษณะ และเสริมสร้างสุขลักษณะนิสัยที่ดีของคนในชุมชนหมู่บ้าน ถือเป็นการขับเคลื่อนพัฒนาตามแนว ๕ส. ผู้เชี่ยวชาญเห็นตรงกันว่า ในเรื่องนี้คนในชุมชนหมู่บ้านจะต้องร่วมแรงร่วมใจกันอนุรักษ์

^{๙๙} สนทนากลุ่ม พ.ต.อ.ธนาญวิทย์ ศรีบุญเรือง, รองผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๐๐} สนทนากลุ่ม พระราชรัตนเวที, รองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๐๑} สนทนากลุ่ม นางสาวศิริลักษณ์ ชนะตรรัตนพันธ์, ผู้แทนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๐๒} สนทนากลุ่ม นางสาวทรงศรี อีสรรมาลา, ผู้แทนพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๐๓} สนทนากลุ่ม นางวรารณณ์ เชื้อมโพนรัตน์, ผู้แทนวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๐๔} สนทนากลุ่ม นางสาวทรงศรี อีสรรมาลา, ผู้แทนพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๐๕} สนทนากลุ่ม นายชัชวาล ฉายะบุตร รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนหมู่บ้าน รวมถึงการรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในครัวเรือนของตนเองให้ปลอดโรค ปลอดภัย ไม่เป็นแหล่งสะสมพาหะนำโรคทุกชนิด^{๑๐๖} เริ่มตั้งแต่การพัฒนาให้ผู้คนในชุมชนหมู่บ้านมีความรู้ ความเข้าใจ และมีการสนใจให้ทุก ๆ คนในชุมชนหมู่บ้านปฏิบัติตามหรือปฏิบัติร่วมกัน^{๑๐๗} ขณะเดียวกันก็จะต้องมีการระดมพลังความคิด โดยผ่านการระดมสมองโดยเฉพาะในกลุ่มแกนนำที่เป็นผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถื่น โดยเฉพาะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรือ อสม. ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาในเรื่องนี้^{๑๐๘} ถือเป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกัน การวิเคราะห์ปัญหา การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา รวมถึงการกำหนดแนวทาง วิธีการ แผนงานหรือกิจกรรมในการแก้ปัญหาาร่วมกัน ก่อนที่จะร่วมกันทำ ร่วมกันติดตามประเมินผล และสรุปปัญหาข้อเสนอแนะเพื่อต่อยอดการพัฒนาในรอบต่อไป^{๑๐๙}

ในการพัฒนาสภาพแวดล้อมในครอบครัวและชุมชนหมู่บ้านให้เหมาะสมแก่การอยู่อาศัยนั้น ส่วนหนึ่งยังเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนหมู่บ้านใช้พื้นที่ส่วนบุคคลและพื้นที่สาธารณะมาสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับครอบครัวและชุมชน เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของความ เป็นชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบชุมชนหมู่บ้านพออยู่ พอกิน ชุมชนหมู่บ้านอยู่ดี กินดี และชุมชนหมู่บ้านมั่งมี ศรีสุข^{๑๑๐} ทั้งนี้เพราะเป็นการสร้างต้นแบบในการพัฒนาสภาพแวดล้อมเพื่อ ก่อให้เกิดการใช้ชีวิตที่สามารถนำเอาพื้นที่ของส่วนบุคคลและส่วนรวมมาเพิ่มรายได้ เช่น การเพาะปลูกพืชผักสวนครัว สิ่งที่มามาก็จะเกิดการลดรายจ่าย และอาจทำให้มีเงินเหลือเพื่อการออม^{๑๑๑} นอกจากนั้นยังเป็นการส่งเสริมสุขภาพเนื่องจากบริโภคพืชผักที่ปลอดสารพิษที่มาจาก การเพาะปลูกเอง ดูแลเอง บริโภคเองในครัวเรือน ก่อนที่จะมีการขยายผลไปสู่การเพาะปลูกเพื่อจัด จำหน่ายในชุมชนหรือตลาดนัดชุมชน^{๑๑๒} ถือเป็นการสร้างรายได้เสริม สร้างอาชีพเสริม หรืออาจจะมี การแปรรูปเพื่อจัดจำหน่ายในลักษณะผลิตภัณฑ์จากชุมชนหรือวิสาหกิจของชุมชน ซึ่งถือเป็นการ ขับเคลื่อนพัฒนาไปสู่ความเป็นชุมชนหมู่บ้านอยู่ดี กินดีเป็นต้นแบบ และความเป็นชุมชนหมู่บ้านมั่งมี ศรีสุขตามลำดับต่อไป^{๑๑๓}

^{๑๐๖} สนทนากลุ่ม นายวิษณุ สบายแท้, ผู้แทนสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๐๗} สนทนากลุ่ม นางสาวสิริพัทธ์ ชุมवाल, ผู้แทน สนง.ป้องกันควบคุมโรคที่ ๓ นครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๐๘} สนทนากลุ่ม นายสินชัย ทองใบ, ผู้แทนที่ทำการปกครองจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๐๙} สนทนากลุ่ม นางสาวศิริลักษณ์ ชนะตรรัตน์พันธ์, ผู้แทนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๑๐} สนทนากลุ่ม นางสาวทรงศรี อีสรมมาลา, ผู้แทนพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๑๑} สนทนากลุ่ม นายสมเกียรติ เกิดอินทร์, ผอ.สนง.พระพุทธศาสนาแห่งชาติ จ.นครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๑๒} สนทนากลุ่ม นางวราภรณ์ เชื้อมไพบูรณ์, ผู้แทนวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๑๓} สนทนากลุ่ม นายชัชวาล ฉายะบุตร รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สิ่งที่สำคัญอีกประการในการพัฒนาสภาพแวดล้อมในครอบครัวและชุมชนหมู่บ้านให้เหมาะสมแก่การอยู่อาศัยนั้น ก็คือการพัฒนาไปสู่ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่จะต้องมีการสืบสานและสืบทอด การขัดเกลากล่อมเกลา การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประพฤติปฏิบัติ และการฝึกฝนพัฒนาอย่างเป็นระบบและกระบวนการ^{๑๑๔} ทั้งนี้อาจจะต้องอาศัยภาคีเครือข่ายที่เป็นหน่วยงานราชการ หน่วยงานด้านสาธารณสุข หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับพื้นที่เข้ามามีส่วนสนับสนุน ส่งเสริม โดยเฉพาะในเรื่องของการกำจัดขยะ^{๑๑๕} มีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานทั้งถนน ระบบประปา ไฟฟ้า รางระบายน้ำ รวมถึงการขุดลอกแม่น้ำลำคลองหรือลำรางให้มีความสะอาด มีระบบระบายน้ำหรือส่งน้ำเพื่อการเกษตรหรือการอุปโภคบริโภคที่ดี^{๑๑๖} มีระบบการบริหารจัดการเป็นภาคีเครือข่ายที่เสริมสร้างซึ่งกันและกัน และมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนที่นำไปสู่การพึ่งพิงอิงประโยชน์ร่วมกัน^{๑๑๗} ขณะเดียวกันก็จะต้องมีการฝึกอบรม การเพิ่มพูนความรู้ และการพัฒนาให้ดีขึ้นเจริญขึ้น^{๑๑๘} แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นหากมีการพัฒนาโดยลำพังของชุมชนหมู่บ้านหรือการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับพื้นที่อาจจะยังไม่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งหรือยั่งยืนพอ ฉะนั้นหากได้รับการสนับสนุนงบประมาณหรือการกำหนดนโยบาย การกำหนดยุทธศาสตร์ในระดับจังหวัดก็จะทำให้กิจกรรมหรือโครงการพัฒนาสภาพแวดล้อมในครอบครัวและชุมชนหมู่บ้านเกิดพลังในการขับเคลื่อนและเกิดความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น^{๑๑๙}

๔) Smart Economy

การพัฒนาการประกอบสัมมาชีพ (Smart Economy) ที่จะนำมาซึ่งความสุข ความพอดี พอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน และตั้งอยู่บนฐานของความรู้และคุณธรรม ถือเป็นรากฐานที่จะก่อให้เกิดชุมชนหมู่บ้านพออยู่ พอกิน ชุมชนหมู่บ้านอยู่ดี กินดี และชุมชนหมู่บ้านมี ศรีสุข ทั้งนี้โดยมาตรฐานของการขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนหมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย กำหนดหลักเกณฑ์ขั้นต้นในการประเมินไว้ ดังนี้

๔.๑) ชุมชนหมู่บ้านพออยู่ พอกิน เป็นต้นแบบในการใช้ชีวิตพึ่งตนเอง เน้นการปฏิบัติทำกิน ทำใช้ในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และมีการออม การลดการใช้พลังงาน มีการส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

๔.๒) ชุมชนหมู่บ้านอยู่ดี กินดี เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการพัฒนาในรูปแบบกลุ่ม การพัฒนารายได้ด้วยระบบกลุ่มเพื่อเพิ่มรายได้และขยายโอกาสคนในชุมชน ประกอบด้วย การ

^{๑๑๔} สนทนากลุ่ม พระราชรัตนเวที, รองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๑๕} สนทนากลุ่ม นายวิษณุ สบายแท้, ผู้แทนสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๑๖} สนทนากลุ่ม นางสาวศิริลักษณ์ ชนะตริรัตนพันธ์, ผู้แทนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๑๗} สนทนากลุ่ม นายสมเกียรติ เกิดอินทร์, ผอ.สนง.พระพุทธศาสนาแห่งชาติ จ.นครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๑๘} สนทนากลุ่ม พระราชรัตนเวที, รองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๑๙} สนทนากลุ่ม นายชัชวาล ฉายะบุตร รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สร้างรายได้ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การพัฒนากระบวนการผลิตของกลุ่ม การพัฒนาแผนธุรกิจกลุ่ม อาชีพ และการเสริมสร้างสวัสดิการชุมชน

๔.๓) ชุมชนหมู่บ้านมั่งมี ศรีสุข เป็นต้นแบบการบริหารการพัฒนาในรูปแบบองค์กรเครือข่ายเพื่อใช้ศักยภาพในการ ดำเนินการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เพื่อขยายโอกาสในการ ประกอบอาชีพและส่งเสริมการจัดสวัสดิการให้กับคนในหมู่บ้านชุมชน ประกอบด้วย การพัฒนาระบบเครือข่าย เครือข่าย การสร้างเครือข่ายการพัฒนาหมู่บ้าน ทักษะการจัดสวัสดิการชุมชน การสร้างเครือข่ายธุรกิจ และเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน

ในเรื่องข้างต้นนี้ ผู้เชี่ยวชาญเห็นตรงกันว่าในการขับเคลื่อนพัฒนานั้น ก่อนอื่นจะต้องเริ่มที่การสร้างแรงจูงใจและการพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพให้กับคนในชุมชน ส่วนหนึ่งเพื่อช่วยในการประหยัดหรือลดต้นทุนในการผลิต โดยเฉพาะในกลุ่มประชาชนที่ประกอบอาชีพการเกษตร^{๑๒๐} ขณะเดียวกันก็ต้องสร้างการมีส่วนร่วม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือความคิดเห็นและความต้องการซึ่งกันและกัน ผ่านการประชุมเพื่อระดมพลังความคิด ระดมสมอง เพื่อสร้างความเข้าใจ พร้อมกับมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดแนวทาง วิธีการ แผนงานหรือกิจกรรม ก่อนที่จะร่วมกันลงมือทำหรือปฏิบัติ^{๑๒๑} และสุดท้ายคือการร่วมกันสรุปบทเรียนเพื่อสร้างพลังปัญญา ทำให้เกิดการเชื่อมต่อและนำไปสู่การพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น^{๑๒๒} ในการที่จะพัฒนาให้เกิดชุมชนหมู่บ้านพออยู่ พอกิน ชุมชนหมู่บ้านอยู่ดี กินดี และชุมชนหมู่บ้านมั่งมี ศรีสุขนั้น สิ่งจำเป็นที่เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนก็คือการพัฒนาให้ชุมชนหมู่บ้านเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้^{๑๒๓} มีการสืบสานและสืบทอด เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการขัดเกลาถ่อมเกลามาในเรื่องการมีจิตสำนึกที่ดี การมีจิตอาสา และการมีจิตสาธารณะที่จะมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ชุมชนและระบบเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน^{๑๒๔} โดยอาศัยการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประพุดติปฏิบัติที่เป็นต้นแบบแห่งความดี สามารถประสานใจ ประสานงาน และประสานประโยชน์ที่จะก่อให้เกิดการฝึกฝนพัฒนาร่วมกัน^{๑๒๕} นอกจากนั้นในการพัฒนาสัมมาชีพเพื่อก้าวไปสู่ความเป็นชุมชนหมู่บ้านพออยู่ พอกิน ชุมชนหมู่บ้านอยู่ดี กินดี และชุมชนหมู่บ้านมั่งมี ศรีสุข ยังต้องอาศัยภาคีเครือข่ายที่หมายรวมถึงกลุ่มบุคคล องค์กร หรือหน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีเป้าหมายเดียวกันมามีส่วนร่วมสนับสนุน

^{๑๒๐} สทนากลุ่ม นายสินไชย์ ทองใบ, ผู้แทนที่ทำการปกครองจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๒๑} สทนากลุ่ม นายชัชวาล ฉายะบุตร รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๒๒} สทนากลุ่ม นายสมเกียรติ เกิดอินทร์, ผอ.สนง.พระพุทธศาสนาแห่งชาติ จ.นครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๒๓} สทนากลุ่ม นางสาวทรงศรี อีสรมลาลา, ผู้แทนพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๒๔} สทนากลุ่ม พระราชรัตนเวที, รองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๒๕} สทนากลุ่ม นางสาวศิริลักษณ์ ชนะตรรัตนพันธ์, ผู้แทนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

ส่งเสริมซึ่งกันและกัน^{๑๒๖} ในบางครั้งอาจจะต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนกับหน่วยงานภายนอกหรือการเสาะแสวงหาความร่วมมือจากองค์กร หน่วยงาน หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญมาสนับสนุนช่วยเหลือ บนพื้นฐานของการพึงพิงอิงประโยชน์ร่วมกัน หรือการมีวิสัยทัศน์ร่วมที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน^{๑๒๗} ทั้งนี้เพื่อไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และพันธกิจที่จะพัฒนาสมาชิกชุมชนซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง นำมาซึ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นอย่างเท่าเทียมและยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาของชุมชน^{๑๒๘} ทั้งนี้เมื่อได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายแล้วประชาชนในชุมชนหมู่บ้านจะต้องได้รับการฝึกอบรมเพื่อยกระดับความรู้ ความสามารถ รวมถึงทักษะ^{๑๒๙} และมีการศึกษาพัฒนาและต่อยอดเพื่อเพิ่มพูนความรู้ เพิ่มพูนความเข้าใจในเรื่องที่มีความสัมพันธ์กับอาชีพ กับการสร้างรายได้^{๑๓๐} และสุดท้ายจะต้องได้รับการพัฒนาหรือการสนับสนุนจากทางภาครัฐ ทั้งในด้านนโยบาย งบประมาณ มีการจัดตั้งกองทุนหรือกลุ่มเพื่อสนับสนุนเงินทุนสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการผลิตระดับครัวเรือน กลุ่มวิสาหกิจหรือระดับเครือข่าย และสนับสนุนการนำเทคโนโลยีและสารสนเทศมาเพื่อการพัฒนาต่อยอดการผลิต การแปรรูปและการจำหน่ายสินค้าหรือผลิตภัณฑ์จากชุมชนหมู่บ้าน^{๑๓๑}

๕) Smart Technology

การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือนวัตกรรมของชุมชน (Smart Technology) เพื่อเป็นต้นทุนในการหาทางออกเมื่อเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตหรือการประกอบสัมมาชีพ เป็นการนำพลังแห่งสติและปัญญาของชุมชนมาใช้ในสถานการณ์วิกฤติและสร้างสรรค์สามารถนำพาตนเอง ชุมชน หมู่บ้าน สังคม หรือประเทศไปสู่ความผาสุกได้ ในเรื่องข้างต้นนี้ผู้เชี่ยวชาญเห็นตรงกันว่าในการขับเคลื่อนพัฒนานั้น จะต้องมีการพัฒนาให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยมีการรวบรวมฐานข้อมูลของชุมชน รวมถึงสิ่งที่แสดงออกเชิงอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ในเรื่องของทักษะ กระบวนการคิด การวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา การนำความรู้มาใช้ประโยชน์ และดำเนินชีวิตไปพร้อม ๆ กับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การส่งต่อความรู้ และการสร้างความรู้ใหม่เพื่อนำไปพัฒนาตนเองและชุมชนอยู่อย่างสม่ำเสมอ^{๑๓๒} ในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือนวัตกรรมของชุมชนนั้น ก่อนอื่นจะต้องมีการพัฒนา ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับคนในชุมชนและผู้นำชุมชน เพื่อที่ทุกคนจะได้ร่วมกันอนุรักษ์รักษาภูมิปัญญาหรือสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ที่ถูกส่งต่อจากครั้งอดีตและถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มาเป็นทุนทางสังคมที่มีความพร้อมที่จะนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสิ่งที่มีคุณค่า

^{๑๒๖} สนทนากลุ่ม นายวิษณุ สบายแท้, ผู้แทนสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๒๗} สนทนากลุ่ม นายสมเกียรติ เกิดอินทร์, ผอ.สนง.พระพุทธศาสนาแห่งชาติ จ.นครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๒๘} สนทนากลุ่ม นายชัชวาล ฉายะบุตร รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๒๙} สนทนากลุ่ม นางวรารณณ์ เชื้อมไพบูรณ์, ผู้แทนวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๓๐} สนทนากลุ่ม นางสาวศิริลักษณ์ ชนะตรรัตนพันธ์, ผู้แทนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๓๑} สนทนากลุ่ม นางสาวทรงศรี อีสรมมาลา, ผู้แทนพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๓๒} สนทนากลุ่ม พระราชรัตนเวที, รองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

และมีมูลค่าและเกิดประโยชน์ต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนหมู่บ้าน^{๑๓๓} โดยอาศัยประสานพลังในการมีส่วนร่วม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่นำไปสู่การบริหารจัดการให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่สาธารณะของชุมชนหมู่บ้าน อาจจะเป็นที่บ้าน ที่วัด ที่โรงเรียน หรืออยู่ในความดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น^{๑๓๔} ทั้งนี้ศูนย์การเรียนรู้ข้างต้นจะต้องเกิดจากจิตสำนึกร่วมกันของคนในชุมชนหมู่บ้าน มีการระดมพลังความคิดระดมสมองร่วมกันจัดลำดับความสำคัญ กำหนดแนวทางวิธีการ และแผนงานในการบริหารจัดการหรือการขับเคลื่อน^{๑๓๕} เพื่อให้เป็นที่สร้างพลังปัญญา ทำให้เกิดการเชื่อมต่อระหว่างอดีต ปัจจุบัน และอนาคต และนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นทุนทางเศรษฐกิจ เศรษฐกิจที่จะส่งเสริมให้ชุมชนหมู่บ้านเกิดความพออยู่พอกิน อยู่ดีกินดี มั่งมีศรีสุข และเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนหมู่บ้านหรือท้องถิ่น^{๑๓๖}

การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือนวัตกรรมของชุมชนยังเป็นการสร้างตระหนักถึง ความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้ มีทักษะและกระบวนการคิด การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการนำความรู้มาใช้ประโยชน์^{๑๓๗} และดำเนินชีวิตไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้ การส่งสมความรู้ และการสร้างความรู้ใหม่เพื่อนำไปพัฒนาตนเองและชุมชนของบรรพบุรุษในอดีต ที่จะต้องอาศัยการสืบสานและสืบทอดของคนในยุคปัจจุบันให้การรู้จักสามัคคี การรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การรักษาความสงบ สันติสุข และการให้อภัยต่อกัน^{๑๓๘} ขณะเดียวกันการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือนวัตกรรมของชุมชนก็ต้องมีส่วนในการขัดเกลาถ่อมเกลา การประพฤติปฏิบัติ การพูดการจา การเคารพนับถือกัน การมีจิตสำนึกที่ดี การมีจิตอาสา และการมีจิตสาธารณะที่จะต้องถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การฝึกฝนพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน^{๑๓๙} ขณะเดียวกันการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือนวัตกรรมของชุมชนจะต้องมีภาคีเครือข่าย ที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเพื่อให้เกิดการการสนับสนุนและเกื้อกูลกันในการกิจหน้าที่ซึ่งกันและกัน โดยยึดประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ^{๑๔๐} มีการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนและการเสาะแสวงหาความร่วมมือจากองค์กร หน่วยงาน หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ กลยุทธ์และพันธกิจในระดับมหภาค เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขเกิดขึ้นแก่บุคคล ครอบครัว ชุมชน

^{๑๓๓} สนทนากลุ่ม นายสมเกียรติ เกิดอินทร์, ผอ.สนง.พระพุทธศาสนาแห่งชาติ จ.นครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๓๔} สนทนากลุ่ม นางวรารักษ์ เชื้อมโพนธ์, ผู้แทนวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๓๕} สนทนากลุ่ม นางสาวศิริลักษณ์ ชนะตรัตนพันธ์, ผู้แทนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๓๖} สนทนากลุ่ม นางวรารักษ์ เชื้อมโพนธ์, ผู้แทนวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๓๗} สนทนากลุ่ม นางสาวทรงศรี อีสรมมาลา, ผู้แทนพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๓๘} สนทนากลุ่ม นายชัชวาล ฉายะบุตร รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

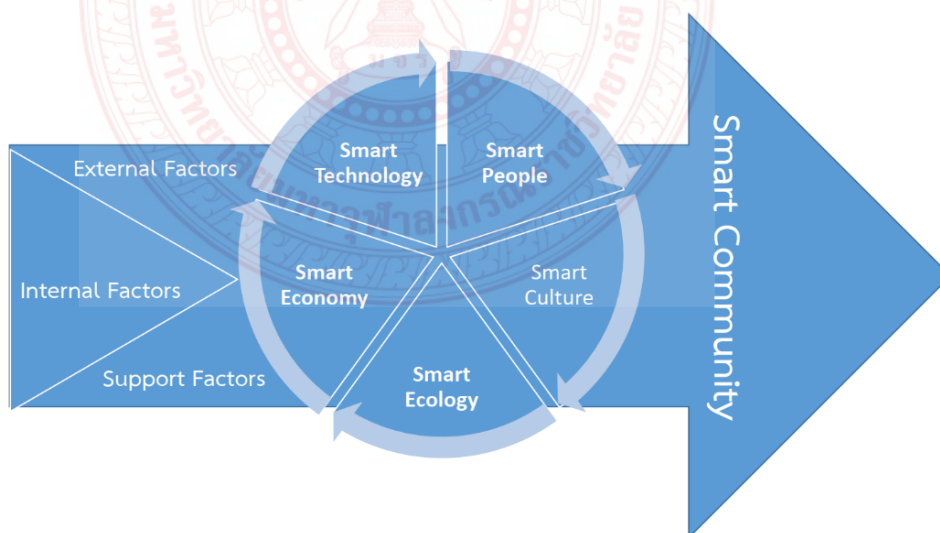
^{๑๓๙} สนทนากลุ่ม พระราชรัตนเวที, รองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๔๐} สนทนากลุ่ม พ.ต.อ.ธนาญทวีชัย ศรีบุญเรือง, รองผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

หมู่บ้านบนพื้นฐานของความเที่ยงธรรมและเท่าเทียม และตั้งอยู่บนพื้นฐานความต้องการของคนในชุมชน^{๑๔๑}

นอกจากนั้นในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือนวัตกรรมของชุมชนนั้นจะต้องมีการฝึกอบรม การให้การศึกษา การฝึกฝนพัฒนาให้กับคนในชุมชนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการยกระดับความรู้ ความสามารถ ทักษะ รวมถึงเป็นการเพิ่มพูนความรู้ การเพิ่มพูนความเข้าใจให้กับคนในชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะมีขึ้น^{๑๔๒} และสุดท้ายในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือนวัตกรรมของชุมชนจะไม่สามารถเกิดความยั่งยืนได้หากไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งจากท้องถิ่นและท้องถิ่น ทั้งด้านกระบวนการ นโยบาย ด้านสังคม โดยการจัดกิจกรรม โครงการ ในการสร้างจิตสำนึกร่วมของคนในชุมชน และการทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในทุกมิติ^{๑๔๓}

กล่าวโดยสรุปว่า ผลการพัฒนางานองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ที่ได้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน ๑๐ รูปหรือคน ประกอบด้วย ตัวแทนภาครัฐ ภาคประชาสังคม นักวิชาการท้องถิ่นและปราชญ์ท้องถิ่น แสดงให้เห็นว่าในการพัฒนาเพื่อให้เกิดรูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทยนั้น ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอกและปัจจัยสนับสนุนนั้นส่งผลโดยตรงต่อองค์ประกอบของชุมชนในทุกด้าน ทั้งนี้เนื่องจากว่าทุกปัจจัยล้วนมีความสัมพันธ์ และเกื้อกูลต่อกัน ทำให้การพัฒนาจะต้องมีครบองค์ประกอบในทุกปัจจัย จึงสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ ๔.๖ องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในจังหวัดนครสวรรค์

^{๑๔๑} สนทนากลุ่ม นายชัชวาล ฉายะบุตร รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๔๒} สนทนากลุ่ม นางสาวทรงศรี อีสรรมาลา, ผู้แทนพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๔๓} สนทนากลุ่ม นายสมเกียรติ เกิดอินทร์, ผอ.สนง.พระพุทธศาสนาแห่งชาติ จ.นครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

รูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ประกอบด้วย Smart ๕D คือ

๑. **Smart People - คนดี** เป็นการพัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมของประชาชนที่สะท้อนถึงความเป็นคนที่มีคุณธรรมจริยธรรมในระดับปัจเจกที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุข และสันติสุข

๒. **Smart Culture - วัฒนธรรมดี** เป็นการสืบสานพัฒนาประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือวัฒนธรรมที่ดีงาม และส่งผลให้เกิดการพัฒนาจิตใจให้เป็นรักความสงบ รู้จักระงับอารมณ์ มีสติ การแสดงออกถึงความรักและเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์

๓. **Smart Ecology - สภาพแวดล้อมดี** เป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อมในครอบครัวและชุมชนหมู่บ้านให้เหมาะแก่การอยู่อาศัย การประกอบสัมมาชีพ มีการสะสมเพื่อก่อให้เกิดความสะอาด สะดวก ถูกสุขลักษณะ และมาจากสุขลักษณะนิสัยที่ดีของคนในชุมชน

๔. **Smart Economy - เศรษฐกิจดี** เป็นการประกอบสัมมาชีพสุจริตอันนำมาซึ่งความสุข ความพอดี พอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน และตั้งอยู่บนฐานของความรู้และคุณธรรม

๕. **Smart Technology - ภูมิปัญญาดี** เป็นการมีภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือนวัตกรรมของชุมชนที่แสวงหาทางออกเมื่อเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตหรือการประกอบสัมมาชีพ เป็นการนำพลังแห่งสติและปัญญามาใช้ในสถานการณ์วิกฤติและสร้างสรรค์ สามารถนำพาตนเอง สังคม ชุมชน และประเทศไปสู่ความผาสุกได้

การพัฒนาชุมชนเพื่อไปสู่ความเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” - Smart ๕D จะต้องประกอบไปด้วยการขับเคลื่อนใน ๓ ปัจจัยหลัก (IES) ประกอบด้วย

ปัจจัยภายใน (Internal Factors) เป็นปัจจัยที่เกิดจากการพัฒนาภายในชุมชน ประกอบด้วย

๑. **ทุนมนุษย์ (Human Capital)** หมายถึง คนในชุมชน ผู้นำชุมชน ยังเป็นคุณลักษณะต่าง ๆ รวมถึงความสามารถที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ประกอบด้วย

๑) ความรู้ ทักษะ ความสามารถ (Competence) ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของชุมชน

๒) ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นบทบาทของผู้นำที่จะต้องแลกเปลี่ยนความรู้ ความสามารถ และทักษะกับผู้ตามหรือทีมงานเพื่อให้ทีมมีการพัฒนาและสามารถนำหรือจัดการด้วยตนเองมากขึ้น

๓) วัฒนธรรมชุมชน (Community Cultural) ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน แนวทางการดำรงชีวิตที่สั่งสมจากอดีตและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สามารถนำมาแปลงเป็นสิ่งที่มีความค่าและมีมูลค่าที่ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อวิถีชีวิตและสังคม

๔) การจูงใจ (Incentives) เป็นการให้รางวัลหรือผลตอบแทน (Incentive) จะช่วยสร้างแรงจูงใจของคนในชุมชน เป็นการกระตุ้นให้คนทำงานเกิดความพยายามในการทำงานให้มากขึ้น

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการในการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และความต้องการ เพื่อเจรจาหาข้อตกลงร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ของชุมชน ลดข้อขัดแย้งจากความแตกต่างของความคิดและคุณค่า ประกอบด้วย

๑) รวมคน เริ่มจากการรวบรวมคน เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวมพลังใจ เป็นการเสริมใจซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการแก้ปัญหา ร่วมกัน

๒) ร่วมคิด เพื่อระดมพลังความคิดโดยผ่านการระดมสมอง เพื่อระดมความคิด สร้างความเข้าใจร่วมกัน ร่วมวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดแนวทาง วิธีการ และแผนงานในการแก้ปัญหา

๓) ร่วมทำ เพื่อรวมพลังการจัดการตามแผนงานและบทบาทหน้าที่ที่กำหนด

๔) ร่วมสรุปบทเรียน เพื่อสร้างพลังปัญญา ทำให้เกิดการเชื่อมต่อ และนำไปสู่การพัฒนา

๕) ร่วมรับผลจากการกระทำเพื่อสร้าง โดยการยกย่อง ชื่นชม และให้กำลังใจคนที่เสียสละและทำงานให้ชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขจากการทำงานร่วมกัน

๓. ทุนเศรษฐกิจ (Economic Capital) จึงเป็นการส่งเสริมให้ชุมชน พออยู่ พอกิน อยู่ดี กินดี และมี ศรีสุข ส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งสู่ชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความสร้างสรรค์สู่การเป็น ชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ประกอบด้วย

๑) พออยู่ พอกิน เป็นต้นแบบในการใช้ชีวิตพึ่งตนเอง เน้นการปฏิบัติทำกิน ทำใช้ในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และมีการออม ประกอบด้วย การลดรายจ่าย การส่งเสริมการออม การลดการใช้พลังงาน การส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

๒) อยู่ดี กินดี เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการพัฒนาในรูปกลุ่ม การพัฒนารายได้ ด้วยระบบกลุ่มเพื่อเพิ่มรายได้และขยายโอกาสคนในชุมชน ประกอบด้วย การสร้างรายได้ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การพัฒนากระบวนการผลิตของกลุ่ม การพัฒนาแผนธุรกิจกลุ่มอาชีพ และการเสริมสร้างสวัสดิการชุมชน

๓) มั่งมี ศรีสุขเป็นต้นแบบการบริหารการพัฒนาในรูปแบบองค์กรเครือข่ายเพื่อใช้ศักยภาพในการ ดำเนินการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เพื่อขยายโอกาสในการ ประกอบอาชีพและส่งเสริมการจัดสวัสดิการให้กับคนในหมู่บ้านชุมชน ประกอบด้วย การพัฒนาระบบเครือข่าย เครือข่าย การสร้างเครือข่ายการพัฒนาหมู่บ้าน ทักษะการจัดสวัสดิการชุมชน การสร้างเครือข่ายธุรกิจ และเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน

๔. ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) หมายถึง กลุ่มคนที่ตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้ มีทักษะและกระบวนการคิด การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ และดำเนินชีวิตไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้ การส่งสมความรู้ และการสร้างความรู้ใหม่เพื่อนำไปพัฒนาตนเองและชุมชน ประกอบด้วย

๑) การสืบสานและสืบทอด ประกอบด้วย การรู้จักสามัคคี การรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือเอื้อจุนกัน การรักษาความสงบ สันติสุข และการให้อยู่ต่อกัน

๒) การขัดเกลากล่อมเกลา ประกอบด้วย การประพฤติปฏิบัติ การพูดการจาที่ไพเราะ การเคารพนับถือกัน การมีจิตสำนึกที่ดี การมีจิตอาสา และการมีจิตสาธารณะ

๓) การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ประกอบด้วย วางตัวให้เหมาะสม วางตนเป็นกลางและหนักแน่น ยอมรับในความแตกต่าง เป็นที่พึ่งของกันและกัน และช่วยแก้ไขเตือนสติ ตักเตือนกัน

๔) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกอบด้วย เปิดกว้างทางความคิด เป็นมิตรในการประชุม เมื่อมีทุกข์เผื่อแผ่แบ่งปัน สร้างสรรค์ด้วยการเคารพนับถือกัน และปฏิบัติต่อกันอย่างผู้มีกัลยาณมิตรธรรม

๕) การประพฤติปฏิบัติ ประกอบด้วย เป็นต้นแบบแห่งความดี เคารพให้เกียรติและนับถือกัน เคารพกฎ กติกา มารยาท ส่งเสริมและสนับสนุนความถูกต้อง และประสานใจ ประสานงาน และประสานประโยชน์

๖) การฝึกฝนพัฒนา ประกอบด้วย เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม ดำริชอบ ประกอบด้วยธรรม ยึดหลักแห่งสามัคคีธรรม มีพรหมวิหารธรรม และการเคารพ ให้เกียรติ

ปัจจัยภายนอก (External Factors) เป็นปัจจัยที่เกิดจากการพัฒนาภายนอกชุมชน ประกอบด้วย

๑. ภาคีเครือข่าย (Alliance) หมายถึง กลุ่มบุคคล องค์กรที่มีเป้าหมายร่วมกันมารวมตัวกันด้วยความสมัครใจเพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชน หมู่บ้านให้เกิดความเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ประกอบด้วย

๑) ด้านการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย การมีความสำรวมระวังต่อกัน มีความเคารพในกฎ กติกา หรือนโยบายที่ได้สรุปและตกลงร่วมกัน มีการสนับสนุนและเกื้อกูลกันในการกิจหน้าที่ซึ่งกันและกัน ยึดประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ และบริหารจัดการ ขับเคลื่อนโครงการของกันและกัน ด้วยความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

๒) ด้านการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน ประกอบด้วย มีการบริหารจัดการแบบแนวตั้งหรือตามสายการบังคับบัญชาให้สั้นลง จัดการแบบแนวนราบหรือแบบมีส่วนร่วมให้มากขึ้น ผสมผสานและมีความยืดหยุ่นในรูปคณะกรรมการ และต้องแสวงหาความร่วมมือจากองค์กรหน่วยงาน หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ

๓) ด้านการพึ่งพิงอิงร่วมกัน ประกอบด้วย วางตัวให้เหมาะสมทั้งในระดับบุคคลหรือองค์กร วางตนเป็นกลางและหนักแน่น การยอมรับในความแตกต่าง การหลอมรวมสิ่งเหล่านั้นให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นทีมเดียวกัน และเป็นที่พึ่งของกันและกัน ช่วยกันพยายามแก้ไขจุดอ่อนและจุดด้อยของกันและกันเพื่อให้งานที่ขับเคลื่อนเกิดคุณภาพ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๔) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ประกอบด้วย การจัดการเครือข่ายเชิงพุทธ สิ่งที่สำคัญและสำคัญคือจะต้องมีมาตรการป้องกันความเสี่ยง และลดทอนข้อผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นในทุกกระบวนการหรือขั้นตอนของการดำเนินงาน มีเกณฑ์ตัวชี้วัด มีการกำหนดยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และพันธกิจ จัดการแบบมีส่วนร่วม และปฏิบัติที่เป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับ กฎ กติกา มารยาท ที่ทุกคน ทุกกลุ่ม หรือทุกฝ่ายยึดถือร่วมกัน

๕) ด้านการเกิดผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน ประกอบด้วย จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของความเที่ยงธรรมและเท่าเทียม และการมีศีลต้องเสมอกัน ความสมัครสมานสามัคคี มีสังคหวัตถุธรรม หลักสราณียธรรม และการมีกัลยาณมิตรธรรม

๖) ด้านการมีส่วนร่วมของเครือข่ายอย่างกว้างขวาง ประกอบด้วย จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของหลักอปริหานิยธรรม หลักสราณียธรรม การปฏิบัติหน้าที่จะต้องกระทำโดยยึดถือมติ กฎ ระเบียบ คำสั่ง หรือนโยบายของภาคีเครือข่าย มีศีลต้องเสมอกัน และการประสานใจประสานงาน ประสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน

๗) ด้านการรับรู้มุมมองร่วมกัน ประกอบด้วย จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของหลักสัมมาทิฐิ หลักสัมมาสังกัปปะ หลักสราณียธรรม หลักพรหมวิหารธรรม บนพื้นฐานของการให้ความเคารพ ให้เกียรตินับถือกันตามอาวุโส และความดีงาม

๒. ด้านการพัฒนาชุมชน หมู่บ้าน หมายถึง การปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน โดยมีองค์ประกอบ ๒ ประการ คือ คนในชุมชนและชุมชน โดยจะต้องคำนึงถึงความต้องการของคนในชุมชนในการพัฒนาและประสบการณ์เดิม ทั้งยังต้องคำนึงถึงการจัดสภาพแวดล้อมภายในอีกด้วย ประกอบด้วย

๑) การฝึกอบรม (Training) เป็นการยกระดับความรู้ ความสามารถทักษะของคนในชุมชน ประกอบด้วย การเพิ่มพูนความรู้ การเพิ่มพูนความเข้าใจ การเพิ่มพูนทักษะ และการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

๒) การศึกษา (Education) เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะทัศนคติ ตลอดจนเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวในทุก ๆ ด้าน ประกอบด้วย การสนับสนุนให้คนในชุมชนศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้ การให้ความสำคัญกับการศึกษาต่อของคนในชุมชน การสนับสนุนให้คนในชุมชนศึกษาต่อยอดความรู้ที่มีความสัมพันธ์กับอาชีพ การสนับสนุนด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศในชุมชน และการสนับสนุนการพัฒนาตนเองตามความสนใจของตนเอง เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

๓) การพัฒนา (Development) เป็นกระบวนการปรับปรุงองค์การให้มีประสิทธิภาพเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ได้มุ่งเน้นที่ตัวงาน แต่มีจุดเน้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามท้องที่การต้องการ ประกอบด้วย การสอนงาน หรือการนิเทศงาน (Job Instruction) การสอนแนะ (Coaching) การให้คำปรึกษาหารือ (Counseling) การมอบหมายหน้าที่ให้ทำเป็นครั้งคราว (Job assignment) การให้รักษาการแทน (Acting) และการโยกย้ายสับเปลี่ยนหน้าที่การงาน

๓. ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ หมายถึง การสนับสนุนปัจจัยจากภาครัฐทั้งจากท้องถิ่นและท้องถิ่นเพื่อให้การสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วย

๑) การสนับสนุนด้านด้านการบริหาร/นโยบาย ภาครัฐควรกำหนดนโยบายการพัฒนายุทธศาสตร์ใน ทุกภาคส่วนโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดในทุกขั้นตอน เพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในทุกขั้นตอนของการกำหนดและการปฏิบัติงาน

๒) การสนับสนุนด้านด้านสังคม ภาครัฐควรสนับสนุนให้ชุมชนมีการดำเนินงานจากสังคมที่ดี โดยการจัดกิจกรรม โครงการในการสร้างจิตสำนึกร่วมของคนในชุมชนให้เพียงพอ สร้าง

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมให้ชุมชนตระหนักถึงการพึ่งพาตนเอง รวมถึงการสนับสนุนด้านสวัสดิการและเงินทุน

๓) การสนับสนุนด้านด้านเศรษฐกิจชุมชน ภาครัฐควรมีการจัดตั้งกองทุนหรือกลุ่มเพื่อระดมเงินทุนสำหรับการส่งเสริมและสนับสนุนศักยภาพของสมาชิกในชุมชน และจัดหาหน่วยงานหรือวิทยากรในการให้ความรู้ การสนับสนุนด้านระบบเครือข่ายและช่องทางการเข้าถึงตลาด และการนำเทคโนโลยีและสารสนเทศมาเพื่อการพัฒนา ต่อยอดนวัตกรรมชุมชน

ปัจจัยสนับสนุน (Support Factors) เป็นปัจจัยที่คอยส่งเสริมและเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย

๑. การประสานงาน คือ การทำให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานมีความร่วมมือ ร่วมใจกันเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย

- ๑) การพยายามผูกมิตรในโอกาสแรกของภาวะความสัมพันธ์
- ๒) การมีทัศนคติต่อชุมชนที่เราต้องไปติดต่อประสานงานในเชิงบวก หลีกเลี่ยงทัศนคติเชิงลบ เช่น การรับฟังหรือการรับรู้การนิทนาบว่าร้าย
- ๓) การน้อมรับปัญหา อุปสรรค และความผิดพลาด โดยไม่โยนความผิดไปให้ผู้อื่น
- ๔) การสรรเสริญ เชิดชู ยกย่องในภารกิจที่ประสบผลสำเร็จกับชุมชนที่มีความสัมพันธ์เป็นนิ

- ๕) การช่วยเหลืออนุเคราะห์ด้วยไมตรีจิตที่ยิ้มแย้มแจ่มใสในทุกสถานการณ์
- ๖) การน้อมรับรับฟังความคิดเห็น คำแนะนำ และข้อเสนอแนะ ด้วยความชื่นชม และแสดงเหตุผลของความไม่พร้อมในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติตามได้

๒. การสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดข้อมูลจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยผ่านสื่อกลางเป็นตัวนำพาไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจกันที่ถูกต้องมีประสิทธิภาพ เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งเกิดการตอบสนองได้อย่างเหมาะสมและการสื่อสารภายในชุมชน ประกอบด้วย SMCR คือ

- ๑) Sender หรือ ผู้ส่งสาร (S) คือ ผู้นำทางความคิด (Opinion Leader) ทำการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation)
- ๒) Message หรือ เนื้อหาของสาร (M) ผ่านสื่อต่าง ๆ
- ๓) Channel หรือ ช่องทางการสื่อสาร (C) ได้แก่ สื่อบุคคล (Personal Media), สื่อการประชุม, เสียงตามสาย และสื่อกิจกรรม ไปยังผู้รับสาร
- ๔) Receiver หรือ ผู้รับสาร (R) ในที่นี้คือชาวบ้านในชุมชน

๓. หลักการอยู่ร่วมกัน (สาราณียธรรม ๖) คือ หลักธรรมในการสร้างความสามัคคีและป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนเพื่อให้การอยู่ร่วมกันในชุมชนเป็นไปด้วยความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ประกอบด้วย

- ๑) เมตตาทายกรรม คือ การสร้างความสามัคคี ความเสียสละและร่วมแรงร่วมใจกัน
- ๒) เมตตาวจีกรรม คือ การสร้างเครื่องมือทางการสื่อสารที่ก่อให้เกิดความเข้าใจความสามัคคีในชุมชน

๓) เมตตามโนกรรม คือ การปรับทัศนคติ มุมมองของคนในชุมชนเพื่อให้ยึดประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

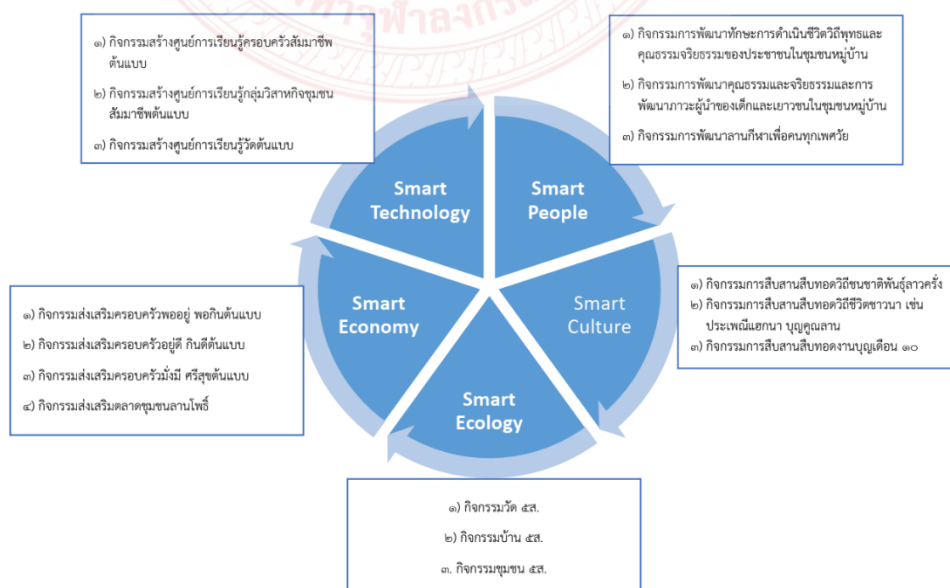
๔) สาธารณโภค คือ การแบ่งปันประโยชน์สุขที่เกิดขึ้นอย่างเท่าเทียมกันในชุมชน

๕) ศีลสามัญญตา คือ การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ แผนงานชุมชน ธรรมนูญชุมชนที่ร่วมกันกำหนดไว้

๖) วิทยุสามัญญตา คือ การสร้างค่านิยมร่วมของชุมชน ผ่านการมีเหตุผลและรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นมากขึ้น

๔.๓ การนำเสนอรูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย

การนำเสนอผลการวิจัยในข้อนี้เป็นการดำเนินการตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ ๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ผู้วิจัยกำหนดกระบวนการวิจัยโดยการประชาคมกับแกนนำในระดับพื้นที่ (Core Group) ซึ่งเป็นผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น อาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ชมรมผู้สูงอายุ และอื่น ๆ ในพื้นที่เป้าหมาย ๒ แห่ง ประกอบด้วย แกนนำในระดับพื้นที่ (Core Group) ในเขตพื้นที่ชนบท คือ บ้านหนองกระดุกเหนือ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๔๑ รูปหรือคน และแกนนำในระดับพื้นที่ (Core Group) ชุมชนในเขตเมือง คือ ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอุมแสง เพื่อนำเสนอรูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย และคืนข้อมูลสู่ชุมชนโดยการประชาคม จำนวน ๒๗ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๖๘ รูปหรือคน ผลการวิจัย พบว่า มีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ต่อยอดเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

ภาพที่ ๔.๗ รูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย

๑. การขับเคลื่อนพัฒนาเพื่อก้าวไปสู่ความเป็น Smart People ในเรื่องนี้ที่ประชุมมองว่า การที่จะพัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมของประชาชนที่สะท้อนถึงคุณธรรมจริยธรรมในระดับปัจเจกที่จะส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุข และสันติสุขนั้นนอกจากจะมีการพัฒนาทักษะ ความรู้ ทักษะ ความสามารถในการดำเนินชีวิตหรือการประกอบอาชีพแล้ว การพัฒนาภาวะผู้นำให้กับคนในชุมชนหมู่บ้าน โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มคนรุ่นใหม่ รวมถึงกลุ่มผู้สูงอายุหรือผู้อาวุโสในชุมชน ที่ประชุมเห็นควรว่าน่าจะมีการพัฒนาในเบื้องต้นจำนวน ๓ เรื่อง คือ

๑.๑ กิจกรรมการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตวิถีพุทธและคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนในชุมชนหมู่บ้าน เป็นกิจกรรมที่จะมีการสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนหมู่บ้านสานต่อโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ อย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ขอให้ทางวัดหนองกระดุกเนื้อมีการจัดกิจกรรมเพื่อการรณรงค์ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนและพุทธศาสนิกชนในชุมชนหมู่บ้านพร้อมใจกันรักษาศีล ๕ โดยการเข้าวัดปฏิบัติธรรมในลักษณะการบวชนกขัมมะถือศีล ๘ เพื่อฝึกหัดกาย วาจา และใจให้ดำรงอยู่ในศีลธรรมอันดีของชาวพุทธ

๑.๒ กิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมและการพัฒนาภาวะผู้นำของเด็กและเยาวชนในชุมชนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ให้กับเด็กและเยาวชน โดยมุ่งเน้นใน ๔ เรื่องสำคัญ ได้แก่ การฝึกในเรื่องของความซื่อสัตย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง การฝึกความมีระเบียบวินัยที่จะต้องประพฤติปฏิบัติจนเป็นเรื่องปกติ การฝึกในเรื่องของความรับผิดชอบที่มีต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชนสังคม และสุดท้ายการฝึกในเรื่องของการมีจิตอาสา จิตสาธารณะ เพื่อให้เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

๑.๓ กิจกรรมการพัฒนาลานกีฬาเพื่อคนทุกเพศวัย เป็นโครงการที่จะพัฒนาพื้นที่ของวัดหรือลานวัดเป็นศูนย์กลางและเป็นพื้นที่สันทนาการ ทั้งในเรื่องของการจัดพื้นที่สำหรับกีฬา หมากรุกไทย หมากรอส ตะกร้อลอดบ่วง กีฬาเปตอง ฟุตบอลหรือฟุตซอล เวิลเลย์บอล กีฬาพื้นบ้าน และลานแอโรบิกหรือลานร่าวย้อยนยุค

๒. การขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็นชุมชนหมู่บ้าน Smart Culture ในเรื่องนี้ที่ประชุมมองว่า ด้วยความที่ชุมชนหนองกระดุกเนื้อ-ดอนยาวมีประชากรส่วนใหญ่ที่มีเชื้อสายลาว ครั้ง ฉะนั้นการสืบสานและต่อยอดในเรื่องของวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการกิน การอยู่ อาหาร เครื่องแต่งกาย และอื่น ๆ รวมถึงเรื่องบุคลิก อารมณ์ ที่มีความสุข รอบคอบ การมีจิตใจที่รักสงบ มีการแสดงออกถึงความรักและเมตตากรุณาต่อกันและกันในชุมชนหมู่บ้าน ที่ประชุมเห็นควรว่าน่าจะมีการพัฒนาในเบื้องต้นจำนวน ๓ เรื่อง คือ

๒.๑ กิจกรรมการสืบสานสืบทอดวิถีชนชาติพันธุ์ลาวครั้ง เป็นกิจกรรมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและเกี่ยวกับทางพระพุทธศาสนา ที่จะต้องมีการนำเอาประเพณีหรือวัฒนธรรมที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของลาวครั้งมาเป็นส่วนประกอบสำคัญ ทั้งนี้เพื่อให้ทุกคนในชุมชนหมู่บ้านจะได้ร่วมกันสืบสานและสืบทอดให้คงไว้ชั่วลูกชั่วหลาน

๒.๒ กิจกรรมการสืบสานสืบทอดวิถีชีวิตชาวนา เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ของชุมชนหนองกระดุกเนื้อ-ดอนยาวประกอบอาชีพทำนาและทำไร่ ฉะนั้นการสืบ

สาน สืบทอดวิถีชีวิต ขนบ ธรรมเนียม และประเพณีที่เกี่ยวกับข้าว กับพื๋นา และขาวนา ทุกคนจะต้องช่วยกันจรรโลงและรักษาไว้ เป็นต้นว่า ประเพณีแหกนา ประเพณีบุญคุณลานหรือบุญกองข้าว เป็นต้น

๒.๓ กิจกรรมการสืบสานสืบทอดงานบุญเดือน ๑๐ หรือประเพณีวันสารทไทย เป็นงานประเพณีที่แสดงออกถึงความกตัญญูตว่เวที่ต่อบรรพชนผู้มีพระคุณ เพราะเชื่อกันว่าญาติที่ล่วงลับไปแล้วจะมีโอกาสได้กลับมารับส่วนบุญจากญาติพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่ และญาติจะได้รับส่วนบุญได้เต็มที่ มีโอกาสหมดหนี้กรรม ได้ไปเกิดหรือมีความสุข ขณะเดียวกันก็ย้งได้แสดงความเอื้อเฟื้อให้แก่เพื่อนบ้าน เป็นการผูกมิตรไมตรีกันไว้ เนื่องจากชาวบ้านจะทำขนมกระยาสารทไว้แจกจ่ายกันตามหมู่บ้าน บ้านใกล้เคียง ทำให้ได้พบปะกัน มีการแสดงความเคารพแก่ผู้หลักผู้ใหญ่ เป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระแม่โพสพหรือผีไร่ ฝันา ที่ช่วยรักษาข้าวกล้าในนาให้เจริญงอกงามดี โดยที่วัดหนองกระดุกเนื้อจะมีการประกอบพิธีกวนกระยาสารท เพื่อนำไปตักบาตรและแจกจ่ายให้กับผู้ที่ไปทำบุญ

๓. การขับเคลื่อนพัฒนาให้ครอบครัวและชุมชนหมู่บ้านเป็นชุมชน Smart Ecology ในเรื่องนี้ที่ประชุมมองว่า ด้วยในปี ๒๕๖๓ วัดหนองกระดุกเนื้อได้สมัครเข้าร่วมโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข: พัฒนาวัดตามแนวทาง ๕ส กับทางคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ ฉะนั้นเพื่อให้โครงการข้างต้นขับเคลื่อนเป็นรูปธรรม นอกจากวัดจะมีการจัดระบบ วางระเบียบ และพัฒนาพื้นที่ให้เหมาะแก่การสัปปายะแล้ว แขนนำของชุมชนหนองกระดุกเนื้อ-ดอนยาวทั้ง ๓ หมู่บ้าน ก็จะต้องมีการสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนและเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาตามแนวทาง “๕ส.” ในระดับครอบครัวและชุมชนหมู่บ้าน จำนวน ๓ เรื่อง คือ

๓.๑ กิจกรรมวัด ๕ส. เป็นกิจกรรมหรือโครงการที่จะต้องอาศัยภาคีเครือข่าย “บวร” เข้ามาดำเนินการ โดยมีคณะสงฆ์ สามเณรวัดหนองกระดุกเนื้อร่วมกับประชาชนทั้ง ๓ หมู่บ้าน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงพนักงานเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองนมวัวมาสนับสนุนช่วยเหลือและพัฒนาให้เป็นวัด ๕ส. ตามบันทึกข้อตกลงที่ทำไว้

๓.๒ กิจกรรมบ้าน ๕ส. เป็นกิจกรรมที่ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จะต้องเป็นแกนนำที่สำคัญในการรณรงค์ส่งเสริมให้ลูกบ้านแต่ละครอบครัว ให้ร่วมกันพัฒนาบ้านของตนเองในทางกายภาพ มีการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในบ้านหรือสาธารณะให้มีความ สะดวก สะอาด จัดวางอย่างถูกสุขลักษณะ และเป็นการฝึกปฏิบัติหรือสร้างลักษณะนิสัยที่ดีให้กับคนในครอบครัว

๓.๓ กิจกรรมชุมชน ๕ส. เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นสืบต่อเนื่องจากเมื่อระดับครอบครัวดำเนินการขับเคลื่อนพัฒนาตามหลัก ๕ส. แล้ว ลำดับต่อมาด้วยความเป็นชุมชนหมู่บ้าน ก็จะต้องมีพื้นที่สาธารณะประโยชน์ที่ทุกคนใช้ร่วมกันไม่ว่าจะเป็นถนนหนทาง พื้นที่ส่วนรวมของชุมชน ศาลากลางบ้าน และอื่น ๆ ทุกคนหรือทุกครอบครัวจะต้องมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนพัฒนาตามหลัก ๕ส. ด้วย ซึ่งผลทางอ้อมที่ได้คือการแสดงออกถึงการมีจิตอาสาและจิตสาธารณะของคนในชุมชนหมู่บ้านอีกทางหนึ่ง

๔. การขับเคลื่อนพัฒนาให้ครอบครัวและชุมชนหมู่บ้านเป็นชุมชน Smart Economy ในเรื่องนี้ที่ประชุมมองว่า ปัจจุบันชุมชนหนองกระดุกเนื้อ-ดอนยาวทั้ง ๓ หมู่บ้าน ส่วนใหญ่ก็ประกอบ

อาชีพสุจริตหรือประกอบอาชีพเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว แต่ปัญหาที่พบในปัจจุบันคือการใช้เวลาร้างจากการประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ หรือในช่วงที่ประสบกับภาวะฝนทิ้งช่วงหรือประสบภัยแล้ง ที่ประชุมเห็นว่าควรที่จะมีการส่งเสริมให้มีการประกอบอาชีพหรือสัมมาชีพเสริม ทั้งนี้เพื่อจะได้มีรายได้มาจุนเจือครอบครัวให้พออยู่ พอกิน อยู่ดี กินดี และอาจจะทำให้เกิดชุมชนมั่งมี ศรีสุขได้ในอนาคต จำนวน ๓ เรื่อง คือ

๔.๑ กิจกรรมส่งเสริมครอบครัวพออยู่ พอกินต้นแบบ เป็นการส่งเสริมให้แต่ละครอบครัวใช้ชีวิตแบบพึ่งตนเองได้ เน้นการเพาะปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อใช้ประกอบอาหารในครัวเรือน รวมถึงช่วยลดรายจ่ายหรือสามารถเพิ่มรายได้ในกรณีที่มียากพอจะเก็บไปจำหน่ายยังตลาดลานโพธิ์และตลาดนัดชุมชน ซึ่งเมื่อมีรายได้เสริมเข้ามาก็จะมีเงินเหลือในการเก็บออมไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน

๔.๒ กิจกรรมส่งเสริมครอบครัวอยู่ดี กินดีต้นแบบ เป็นการพัฒนารายได้โดยการส่งเสริมให้เกิดกลุ่มวิสาหกิจในชุมชน เพื่อเพิ่มรายได้และขยายโอกาสคนในชุมชนหรือสินค้าในชุมชน มีการรวมกลุ่มสร้างรายได้ มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น กลุ่มเครื่องจักสาน กลุ่มเลี้ยงจิ้งหรีด กลุ่มเลี้ยงนกกระทา หรือกลุ่มปลาร้า เป็นต้น

๔.๓ กิจกรรมส่งเสริมตลาดชุมชนลานโพธิ์ เป็นโครงการพัฒนาพื้นที่สาธารณะของชุมชนหมู่บ้านที่เรียกว่า “ลานโพธิ์” ซึ่งตั้งอยู่บริเวณสี่แยกก่อนจะเข้าวัดหนองกระดุกเนื้อ และเป็นที่ตั้งตลาดชุมชนและตลาดผักปลอดสารพิษ ซึ่งปัจจุบันพื้นที่ข้างต้นเป็นพื้นที่ดินลูกรัง เวลาแล้งก็จะเกิดฝุ่น เวลาฝนตกก็จะเกิดความเฉอะแฉะ ฉะนั้นควรที่จะมีการเทศกอนกรีตเพื่อความสะอาด และจะได้สะอาดหรือจัดระเบียบร้านค้าในบริเวณดังกล่าว ให้เกิดความสะดวกในการจับจ่ายซื้อหา และถูกสุขลักษณะมากยิ่งขึ้น

๕. การขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็นชุมชนหมู่บ้าน Smart Technology ในเรื่องนี้ที่ประชุมมองว่า ชุมชนหนองกระดุกเนื้อ-ดอนยาวเป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมา มีประเพณี วัฒนธรรม และความเป็นชนชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ ขณะเดียวกันก็มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเทคโนโลยีอันสำคัญที่ทำให้ผู้คนประกอบอาชีพ ประกอบสัมมาชีพ หรือช่วยให้ก้าวข้ามอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ให้ผ่านพ้นไปได้ ฉะนั้นจึงเห็นควรที่จะมีการขับเคลื่อนพัฒนาในเรื่องนี้ จำนวน ๓ เรื่อง คือ

๕.๑ กิจกรรมสร้างศูนย์การเรียนรู้ครอบครัวสัมมาชีพต้นแบบ เป็นกิจกรรมที่เน้นส่งเสริมให้ทุกครัวเรือนปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อช่วยลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว หรือการประกอบอาชีพสุจริตที่สามารถนำมาซึ่งรายได้ในการจุนเจือครอบครัว ทั้งที่เป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมในช่วงว่างเว้นจากการทำนาทำไร่ เช่น การปั้นลูกกระสุน การตีมีด เป็นต้น

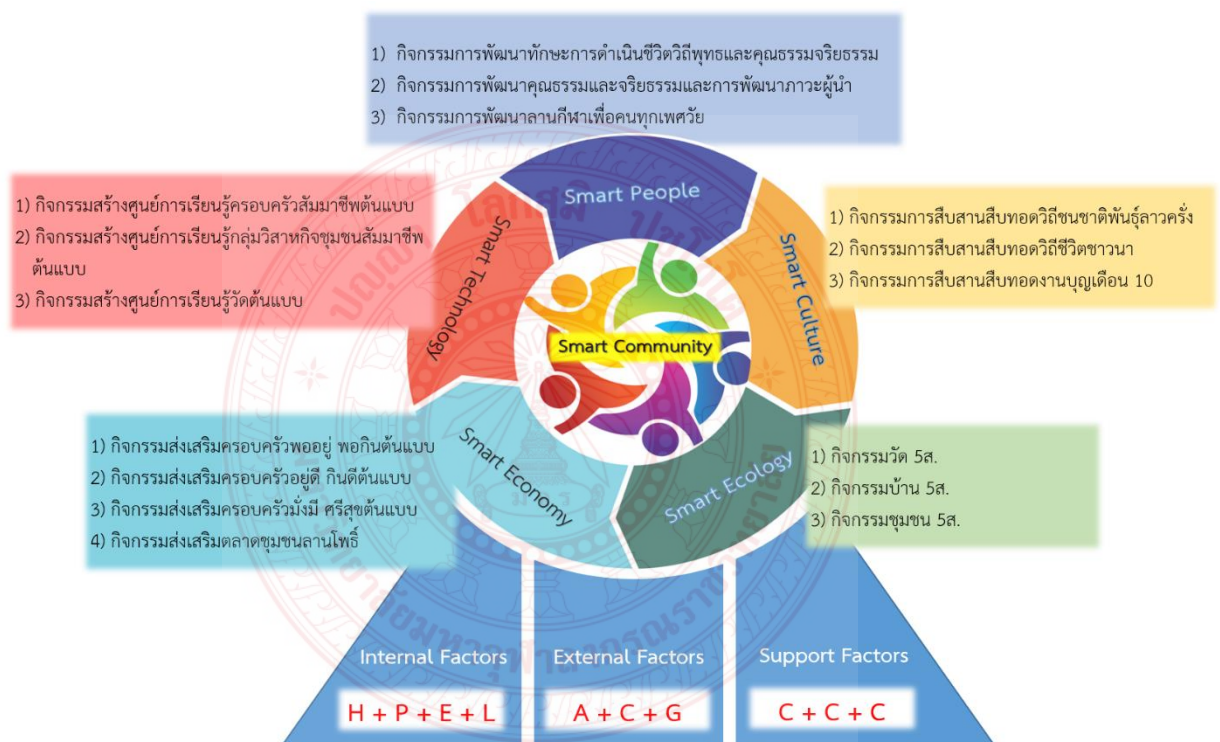
๕.๒ กิจกรรมสร้างศูนย์การเรียนรู้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสัมมาชีพต้นแบบ เป็นกิจกรรมที่สนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวกันสร้างอาชีพที่มาจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น กลุ่มเครื่องจักสาน กลุ่มปลาร้า กลุ่มขนมไทย เป็นต้น

๕.๓ กิจกรรมสร้างศูนย์การเรียนรู้วัดต้นแบบ เป็นกิจกรรมและโครงการที่จ้องฝึกกำลังและการเสียสละของคนในชุมชน มาร่วมกันสร้างวัดให้เป็นศูนย์กลาง เป็นศูนย์การเรียนรู้ใน

ภาพรวม ก่อนที่จะมีการออกกระจายไปศึกษาเรียนรู้และฝึกปฏิบัติตามฐานการเรียนรู้ในระดับครัวเรือนหรือกลุ่มวิสาหกิจในชุมชนหมู่บ้าน เบื้องต้นจะต้องวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่เกี่ยวกับชนชาติพันธุ์ลาวครั้ง การจัดทำพินิจทัศน์ชาวนา การพัฒนาวัดตามแนว ๕ส. และการพัฒนาวัดให้เป็นครัวชุมชน

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ ๔.๘ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ ๔.๘ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย แสดงให้เห็นว่า รูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย ๒ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” หมายถึง การพัฒนาหมู่บ้านชุมชนให้น่าอยู่ ทันสมัย ประชาชนอยู่ดี มีสุข อย่างยั่งยืน มีสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม คุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย สร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัย ไม่มีอาชญากรรม และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ประกอบด้วย 5D คือ

๑) คนดี - Smart People หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมแสดงออกทางสังคมของประชาชนที่สะท้อนถึงคุณธรรมจริยธรรมในระดับปัจเจกที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุข และสันติสุข การขับเคลื่อนพัฒนาเยาวชนและประชาชนในชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart

People ประกอบด้วย (๑) กิจกรรมการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตวิถีพุทธและคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนในชุมชนหมู่บ้าน (๒) กิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมและการพัฒนาภาวะผู้นำของเด็กและเยาวชนในชุมชนหมู่บ้าน และ (๓) กิจกรรมการพัฒนาลานกีฬาเพื่อคนทุกเพศวัย

๒) วัฒนธรรมดี - Smart Culture หมายถึง การมีขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือวัฒนธรรมที่ดีงาม และส่งผลให้เกิดการพัฒนาจิตใจให้เป็นรักความสงบ รู้จักรงับอารมณ์ มีสติ การแสดงออกถึงความรักและเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ การขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็นชุมชนหมู่บ้าน Smart Culture ประกอบด้วย (๑) กิจกรรมการสืบสานสืบทอดวิถีชนชาติพันธุ์ลาวครั้ง (๒) กิจกรรมการสืบสานสืบทอดวิถีชีวิตชาวนา เช่น ประเพณีแฮกนา บุญคูณลาน และ (๓) กิจกรรมการสืบสานสืบทอดงานบุญเดือน ๑๐

๓) สภาพแวดล้อมดี - Smart Ecology หมายถึง การมีสภาพแวดล้อมในชุมชนหมู่บ้านเหมาะแก่การอยู่อาศัย การประกอบสัมมาชีพ มีการสะสมเพื่อก่อให้เกิดความสะอาด สะดวก ถูกสุขลักษณะ และมาจากสุขลักษณะนิสัยที่ดีของคนในชุมชน (๕ส) การขับเคลื่อนพัฒนาให้ครอบครัวและชุมชนหมู่บ้านเป็นชุมชน Smart Ecology ประกอบด้วย (๑) กิจกรรมวัด ๕ส. (๒) กิจกรรมบ้าน ๕ส. และ (๓) กิจกรรมชุมชน ๕ส. การขับเคลื่อนพัฒนาให้ครอบครัวและชุมชนหมู่บ้านเป็นชุมชน Smart Economy ประกอบด้วย (๑) กิจกรรมส่งเสริมครอบครัวพออยู่ พอกินต้นแบบ (๒) กิจกรรมส่งเสริมครอบครัวอยู่ดี กินดีต้นแบบ (๓) กิจกรรมส่งเสริมครอบครัวมี ศรีสุขต้นแบบ และ (๔) กิจกรรมส่งเสริมตลาดชุมชนลานโพธิ์

๔) เศรษฐกิจดี - Smart Economy หมายถึง การประกอบสัมมาชีพที่นำมาซึ่งความสุข ความพอดี พอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน และตั้งอยู่บนฐานของความรู้และคุณธรรม การขับเคลื่อนพัฒนาให้ครอบครัวและชุมชนหมู่บ้านเป็นชุมชน Smart Economy ประกอบด้วย (๑) กิจกรรมส่งเสริมครอบครัวพออยู่ พอกินต้นแบบ (๒) กิจกรรมส่งเสริมครอบครัวอยู่ดี กินดีต้นแบบ และ (๓) กิจกรรมส่งเสริมครอบครัวมี ศรีสุขต้นแบบ

๕) ภูมิปัญญาท้องถิ่นดี - Smart Technology หมายถึง การพัฒนาเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมของชุมชนที่แสวงหาทางออกเมื่อเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตหรือการประกอบสัมมาชีพ เป็นการนำพลังแห่งสติและปัญญามาใช้ในสถานการณ์วิกฤติและสร้างสรรค์สามารถนำพาตนเอง สังคม ชุมชน และประเทศไปสู่ความผาสุกได้ การขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็นชุมชนหมู่บ้าน Smart Technology ประกอบด้วย (๑) กิจกรรมสร้างศูนย์การเรียนรู้ครอบครัวสัมมาชีพต้นแบบ (๒) กิจกรรมสร้างศูนย์การเรียนรู้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสัมมาชีพต้นแบบ และ (๓) กิจกรรมสร้างศูนย์การเรียนรู้วัดต้นแบบ

ส่วนที่ ๒ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนเพื่อไปสู่ความเป็นชุมชนสร้างสรรค์
“Smart Community” - Smart 5D จะต้องประกอบไปด้วยการขับเคลื่อนใน ๓ ปัจจัยหลัก (IES) ประกอบด้วย

ปัจจัยภายใน (Internal Factors) เป็นปัจจัยที่เกิดจากการพัฒนาภายในชุมชน ประกอบด้วย H+P+E+L

๑.ทุนมนุษย์ (Human Capital) หมายถึง คนในชุมชน ผู้นำชุมชน ยังเป็นคุณลักษณะต่าง ๆ รวมถึงความสามารถที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ประกอบด้วย ๑) ความรู้ ทักษะความสามารถ (Competence) ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของชุมชน ๒) ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นบทบาทของผู้นำที่จะต้องแลกเปลี่ยนความรู้ ความสามารถ และทักษะกับผู้ตามหรือทีมงานเพื่อให้ทีมมีการพัฒนาและสามารถนำหรือจัดการด้วยตนเองมากขึ้น ๓) วัฒนธรรมชุมชน (Community Cultural) ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน แนวทางการดำรงชีวิตที่สั่งสมจากอดีตและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สามารถนำมาแปลงเป็นสิ่งที่มีความค่าและมีมูลค่าที่ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อวิถีชีวิตและสังคม และ ๔) การจูงใจ (Incentives) เป็นการให้รางวัลหรือผลตอบแทน (Incentive) จะช่วยสร้างแรงจูงใจของคนในชุมชน เป็นการกระตุ้นให้คนทำงานเกิดความพยายามในการทำงานให้มากขึ้น

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) คือ กระบวนการในการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และความต้องการ เพื่อเจรจาหาข้อตกลงร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ของชุมชน ลดข้อขัดแย้งจากความแตกต่างของความคิดและคุณค่า ประกอบด้วย ๑) รวมคน เริ่มจากการรวบรวมคน เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวมพลังใจ เป็นการเสริมใจซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการแก้ปัญหา ร่วมกัน ๒) ร่วมคิด เพื่อระดมพลังความคิดโดยผ่านการระดมสมอง เพื่อระดมความคิด สร้างความเข้าใจร่วมกัน ร่วมวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดแนวทาง วิธีการ และแผนงานในการแก้ปัญหา ๓) ร่วมทำ เพื่อรวมพลังการจัดการตามแผนงานและบทบาทหน้าที่ที่กำหนด ๔) ร่วมสรุปบทเรียน เพื่อสร้างพลังปัญญา ทำให้เกิดการเชื่อมต่อ และนำไปสู่การพัฒนา และ ๕) ร่วมรับผลจากการกระทำเพื่อสร้าง โดยการยกย่อง ชื่นชม และให้กำลังใจคนที่เสียสละและทำงานให้ชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขจากการทำงานร่วมกัน

๓. ทุนเศรษฐกิจ (Economic Capital) จึงเป็นการส่งเสริมให้ชุมชน พออยู่ พอกิน อยู่ดี กินดี และมี มั่งมี ศรีสุข สู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งสู่ชุมชนท้องถิ่นให้เกิดการสร้างสรรคสู่การเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ประกอบด้วย ๑) พออยู่ พอกิน เป็นต้นแบบในการใช้ชีวิตพึ่งตนเอง เน้นการปฏิบัติทำกิน ทำใช้ในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และมีการออม ประกอบด้วย การลดรายจ่าย การส่งเสริมการออม การลดการใช้พลังงาน การส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ๒) อยู่ดี กินดี เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการพัฒนาในรูปกลุ่ม การพัฒนารายได้ด้วยระบบกลุ่มเพื่อเพิ่มรายได้และขยายโอกาสคนในชุมชน ประกอบด้วย การสร้างรายได้ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การพัฒนากระบวนการผลิตของกลุ่ม การพัฒนาแผนธุรกิจกลุ่มอาชีพ และการเสริมสร้างสวัสดิการชุมชน และ ๓) มั่งมี ศรีสุข เป็นต้นแบบการบริหารการพัฒนาในรูปแบบองค์กรเครือข่ายเพื่อใช้ศักยภาพในการ ดำเนินการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เพื่อขยายโอกาสในการ ประกอบอาชีพและส่งเสริมการจัดสวัสดิการให้กับคนในหมู่บ้านชุมชน ประกอบด้วย การพัฒนาระบบเครือข่าย เครือข่าย การสร้างเครือข่ายการพัฒนาหมู่บ้าน ทักษะการจัดสวัสดิการชุมชน การสร้างเครือข่ายธุรกิจ และเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน

๔. ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) หมายถึง กลุ่มคนที่ตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้ มีทักษะและกระบวนการคิด การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ และดำเนินชีวิตไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้ การส่งสมความรู้ และการสร้างความรู้ใหม่เพื่อนำไปพัฒนาตนเองและชุมชน ประกอบด้วย ๑) การสืบสานและสืบทอด ประกอบด้วย การรู้รักสามัคคี การรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การรักษาความสงบสันติสุข และการให้อภัยต่อกัน ๒) การขัดเกลาถ่อมเกล่า ประกอบด้วย การประพฤติปฏิบัติ การพูด การจาที่ไพเราะ การเคารพนับถือกัน การมีจิตสำนึกที่ดี การมีจิตอาสา และการมีจิตสาธารณะ ๓) การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ประกอบด้วย วางตัวให้เหมาะสม วางตนเป็นกลางและหนักแน่น ยอมรับในความแตกต่าง เป็นที่พึ่งของกันและกัน และช่วยแก้ไขเตือนสติ ตักเตือนกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกอบด้วย เปิดกว้างทางความคิด เป็นมิตรในการประชุม เมื่อมีทุกข์เผื่อแผ่แบ่งปัน สร้างสรรค์ด้วยการเคารพนับถือกัน และปฏิบัติต่อกันอย่างผู้มีกัลยาณมิตรธรรม การประพฤติปฏิบัติ ประกอบด้วย เป็นต้นแบบแห่งความดี เคารพให้เกียรติและนับถือกัน เคารพกฎ กติกา มารยาท ส่งเสริมและสนับสนุนความถูกต้อง และประสานใจ ประสานงาน และประสานประโยชน์ และการฝึกฝนพัฒนา ประกอบด้วย เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม ดำริชอบประกอบด้วยธรรม ยึดหลักแห่งสามัคคีธรรม มีพรหมวิหารธรรม และการเคารพ ให้เกียรติ

ปัจจัยภายนอก (External Factors) เป็นปัจจัยที่เกิดจากการพัฒนาภายนอกชุมชน ประกอบด้วย $A + C + G$

๑. ภาคิเครือข่าย (Alliance) หมายถึง กลุ่มบุคคล องค์กรที่มีเป้าหมายร่วมกันมา รวมตัวกันด้วยความสมัครใจเพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชน หมู่บ้านให้เกิดความเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ประกอบด้วย ๑) ด้านการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย การมีความสำรวมระวังต่อกัน มีความเคารพในกฎ กติกา หรือนโยบายที่ได้สรุปและตกลงร่วมกัน มีการสนับสนุนและเกื้อกูลกันในการกิจหน้าที่ซึ่งกันและกัน ยึดประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ และบริหารจัดการ ขับเคลื่อนโครงการของกันและกัน ด้วยความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ ๒) ด้านการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน ประกอบด้วย มีการบริหารจัดการแบบแนวดิ่งหรือตามสายการบังคับบัญชาให้สั้นลง จัดการแบบแนวราบหรือแบบมีส่วนร่วมให้มากขึ้น ผสมผสานและมีความยืดหยุ่นในรูปคณะกรรมการ และต้องแสวงหาความร่วมมือจากองค์กร หน่วยงาน หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ ๓) ด้านการพึ่งพิงอิงร่วมกัน ประกอบด้วย วางตัวให้เหมาะสมทั้งในระดับบุคคลหรือองค์กร วางตนเป็นกลางและหนักแน่น การยอมรับในความแตกต่าง การหลอมรวมสิ่งเหล่านั้นให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นทีมเดียวกัน และเป็นที่พึ่งของกันและกัน ช่วยกันพยายามแก้ไขจุดอ่อนและจุดด้อยของกันและกันเพื่อให้งานที่ขับเคลื่อนเกิดคุณภาพ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ๔) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ประกอบด้วย การจัดการเครือข่ายเชิงพุทธ สิ่งที่สำคัญและสำคัญคือจะต้องมีมาตรการป้องกันความเสี่ยง และลดทอนข้อผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นในทุกกระบวนการหรือขั้นตอนของการดำเนินงาน มีเกณฑ์ตัวชี้วัด มีการกำหนดยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และพันธกิจ จัดการแบบมีส่วนร่วม และปฏิบัติที่เป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับ กฎ กติกา มารยาท ที่ทุกคน ทุกกลุ่ม หรือทุกฝ่ายยึดถือร่วมกัน ๕) ด้านการเกิดผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน ประกอบด้วย จัดการเครือข่ายเชิง

พุทธบนพื้นฐานของความเที่ยงธรรมและเท่าเทียม และการมีศีลต้องเสมอกัน ความสมัครสมานสามัคคี มีสังคหวัตถุธรรม หลักสาราณียธรรม และการมีกัลยาณมิตรธรรม ๖) ด้านการมีส่วนร่วมของเครือข่ายอย่างกว้างขวาง ประกอบด้วย จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของหลักอปริหานิยธรรม หลักสาราณียธรรม การปฏิบัติหน้าที่จะต้องกระทำโดยยึดถือมติ กฎ ระเบียบ คำสั่ง หรือนโยบายของภาคีเครือข่าย มีศีลต้องเสมอกัน และการประสานใจ ประสานงาน ประสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน และ ๗) ด้านการรับรู้มุมมองร่วมกัน ประกอบด้วย จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของหลักสัมมาทิฐิ หลักสัมมาสังกัปปะ หลักสาราณียธรรม หลักพรหมวิหารธรรม บนพื้นฐานของการให้ความเคารพ ให้เกียรตินับถือกันตามอาวุโส และความดีงาม

๒. การพัฒนาชุมชน หมู่บ้าน (Community Development) หมายถึง การปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนโดยมีองค์ประกอบ ๒ ประการ คือ คนในชุมชนและชุมชน โดยจะต้องคำนึงถึงความต้องการของคนในชุมชนในการพัฒนาและประสบการณ์เดิม ทั้งยังต้องคำนึงถึงการจัดสภาพแวดล้อมภายในอีกด้วย ประกอบด้วย ๑) การฝึกอบรม (Training) เป็นการยกระดับความรู้ ความสามารถทักษะของคนในชุมชน ประกอบด้วย การเพิ่มพูนความรู้ การเพิ่มพูนความเข้าใจ การเพิ่มพูนทักษะ และการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ๒) การศึกษา (Education) เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะทัศนคติ ตลอดจนเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวในทุก ๆ ด้าน ประกอบด้วย การสนับสนุนให้คนในชุมชนศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้ การให้ความสำคัญกับการศึกษาต่อของคนในชุมชน การสนับสนุนให้คนในชุมชนศึกษาต่อยอดความรู้ที่มีความสัมพันธ์กับอาชีพ การสนับสนุนด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศในชุมชน และการสนับสนุนการพัฒนาตนเองตามความสนใจของตนเอง เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน และ ๓) การพัฒนา (Development) เป็นกระบวนการปรับปรุงองค์การให้มีประสิทธิภาพเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ได้มุ่งเน้นที่ตัวงาน แต่มีจุดเน้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามท้องถื่นที่ต้องการ ประกอบด้วย การสอนงาน หรือการนิเทศงาน (Job Instruction) การสอนแนะ (Coaching) การให้คำปรึกษาหารือ (Counseling) การมอบหมายหน้าที่ให้ทำเป็นครั้งคราว (Job assignment) การให้รักษาการแทน (Acting) และการโยกย้ายสับเปลี่ยนหน้าที่การทำงาน

๓. การสนับสนุนจากภาครัฐ (Government Support) หมายถึง การสนับสนุนปัจจัยจากภาครัฐทั้งจากท้องที่ และท้องถื่นเพื่อให้การสร้างเสริมความเข้มแข็งแก่ชุมชนท้องถื่น ประกอบด้วย ๑) การสนับสนุนด้านด้านการบริหาร/นโยบาย ภาครัฐควรกำหนดนโยบายการพัฒนายุทธศาสตร์ในทุกภาคส่วนโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดในทุกขั้นตอน เพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในทุกขั้นตอนของการกำหนดและการปฏิบัติงาน ๒) การสนับสนุนด้านด้านสังคม ภาครัฐควรสนับสนุนให้ชุมชนมีการดำเนินงานจากสังคมที่ดี โดยการจัดกิจกรรม โครงการในการสร้างจิตสำนึกร่วมของคนในชุมชนให้เพียงพอ สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมให้ชุมชนตระหนักถึงการพึ่งพาตนเอง รวมถึงการสนับสนุนด้านสวัสดิการและเงินทุน และ ๓) การสนับสนุนด้านเศรษฐกิจชุมชน ภาครัฐควรมีการจัดตั้งกองทุนหรือกลุ่ม เพื่อระดมเงินทุนสำหรับการส่งเสริมและสนับสนุนศักยภาพของสมาชิกในชุมชน และจัดหาหน่วยงานหรือวิทยากรในการให้

ความรู้ การสนับสนุนด้านระบบเครือข่ายและช่องทางการเข้าถึงตลาด และการนำเทคโนโลยีและสารสนเทศมาเพื่อการพัฒนา ต่อยอดนวัตกรรมชุมชน

ปัจจัยสนับสนุน (Support Factors) เป็นปัจจัยที่คอยส่งเสริมและเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย C + C + C

๑. การประสานงาน (Coordination) คือ การทำให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานมีความร่วมมือ ร่วมใจกันเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย ๑) การพยายามผูกมิตรในโอกาสแรกของภาวะความสัมพันธ์ ๒) การมีทัศนคติต่อชุมชนที่เราต้องไปติดต่อประสานงานในเชิงบวก หลีกเลี่ยงทัศนคติเชิงลบ เช่น การรับฟังหรือการรับรู้การนิทนาบว่าร้าย ๓) การยอมรับปัญหาอุปสรรค และความผิดพลาด โดยไม่โยนความผิดไปให้ผู้อื่น ๔) การสรรเสริญ เชิดชู ยกย่องในการกิจที่ประสบผลสำเร็จกับชุมชนที่มีความสัมพันธ์เป็นนิ ๕) การช่วยเหลืออนุเคราะห์ด้วยไมตรีจิตที่ยั่งยืนแจ่มใสในทุกสถานการณ์ และ ๖) การยอมรับรับฟังความคิดเห็น คำแนะนำ และข้อเสนอแนะด้วยความชื่นชม และแสดงเหตุผลของความไม่พร้อมในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติตามได้

๒. การสื่อสาร (Communication) หมายถึง การถ่ายทอดข้อมูลจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยผ่านสื่อกลางเป็นตัวนำพาไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจกันที่ถูกต้องมีประสิทธิภาพ เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งเกิดการตอบสนองได้อย่างเหมาะสมและการสื่อสารภายในชุมชน ประกอบด้วย SMCR คือ ๑) Sender หรือ ผู้ส่งสาร (S) คือ ผู้นำทางความคิด (Opinion Leader) ทำการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation) ๒) Message หรือ เนื้อหาของสาร (M) ผ่านสื่อต่าง ๆ ๓) Channel หรือ ช่องทางการสื่อสาร (C) ได้แก่ สื่อบุคคล (Personal Media), สื่อการประชุม, เสียงตามสาย และสื่อกิจกรรม ไปยังผู้รับสาร และ ๔) Receiver หรือ ผู้รับสาร (R) ในที่นี้คือชาวบ้านในชุมชน

๓. หลักการอยู่ร่วมกัน (สารานุกรม ๖) (Coexistence) คือ หลักธรรมในการสร้างความสามัคคีและป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนเพื่อให้การอยู่ร่วมกันในชุมชนเป็นไปด้วยความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ประกอบด้วย ๑) เมตตาทายกรรม คือ การสร้างความสามัคคี ความเสียสละและร่วมแรงร่วมใจกัน ๒) เมตตาวจีกรรม คือ การสร้างเครื่องมือทางการสื่อสารที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ ความสามัคคีในชุมชน ๓) เมตตามโนกรรม คือ การปรับทัศนคติ มุมมองของคนในชุมชนเพื่อให้ยึดประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ๔) สาธารณโภคี คือ การแบ่งปันประโยชน์สุขที่เกิดขึ้นอย่างเท่าเทียมกันในชุมชน ๕) ศีลสามัญญตา คือ การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ แผนงานชุมชน ธรรมานุชุมชนที่ร่วมกันกำหนดไว้ และ ๖) ทิฐิสามัญญตา คือ การสร้างค่านิยมร่วมของชุมชน ผ่านการมีเหตุผลและรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นมากขึ้น

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย” ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. วิเคราะห์ความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ๒. พัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย และ ๓. นำเสนอรูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย

ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการทบทวนจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์หาปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” จำนวน ๕๐ เรื่อง มาเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์หาปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน ๕๐ รูปหรือคน เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนเพื่อนำไปพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในสังคมไทย การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน ๑๐ รูปหรือคน เพื่อพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในสังคมไทย และการประชุมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (key stakeholders) ในการคืนข้อมูลนำเสนอรูปแบบฯ และรับฟังข้อเสนอแนะในการนำเสนอรูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในสังคมไทยจากตัวแทนท้องถิ่น ตัวแทนท้องถิ่น นักวิชาการท้องถิ่นและปราชญ์ท้องถิ่น จำแนกตามพื้นที่เป้าหมาย ประกอบด้วย บริบทของชุมชนเมืองที่เทศบาลเมืองชุมแสง จำนวน ๒๕ คน และบริบทชุมชนชนบทที่ชุมชนบ้านหนองกระดุกเนื้อ จำนวน ๒๑ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๔๖ คน และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยสรุปตามลำดับดังนี้

๕.๑.๑ การวิเคราะห์ความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ของชุมชนในสังคมไทย
ผู้วิจัยใช้การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ โดยทำการทบทวนจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์หาปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” จำนวน ๕๐ เรื่อง มาเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์หาปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ของชุมชนในสังคมไทย ประกอบด้วย

๑) องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ประกอบด้วย ๑.๑) Smart People หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมของประชาชนที่สะท้อนถึงคุณธรรมจริยธรรมในระดับปัจเจกที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุข และสันติสุข **๑.๒) Smart Culture** หมายถึง การมีขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือวัฒนธรรมที่ดีงาม และส่งผลให้เกิดการพัฒนาจิตใจให้เป็นรักความสงบ รู้จักระงับอารมณ์ มีสติ การแสดงออกถึงความรักและเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ **๑.๓) Smart Ecology** หมายถึง การมีสภาพแวดล้อมในชุมชนหมู่บ้านเหมาะสมแก่การอยู่อาศัย การประกอบสัมมาชีพ มีการสะสมเพื่อก่อให้เกิดความสะอาด สะดวก ถูกสุขลักษณะ และมาจากสุขลักษณะนิสัยที่ดีของคนในชุมชน (๕๕) **๑.๔) Smart Economy** หมายถึง การประกอบสัมมาชีพที่นำมาซึ่งความสุข ความพอดี พอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน และตั้งอยู่บนฐานของความรู้และคุณธรรม และ **๑.๕) Smart Technology** หมายถึง การพัฒนาเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมของชุมชนที่แสวงหาทางออกเมื่อเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตหรือการประกอบสัมมาชีพ เป็นการนำพลังแห่งสติและปัญญามาใช้ในสถานการณ์วิกฤติและสร้างสรรค์ สามารถนำพาตนเอง สังคม ชุมชน และประเทศไปสู่ความผาสุกได้

๒) ปัจจัยภายใน (Internal Factors) ประกอบด้วย ๑) ทุนมนุษย์ (Human Capital) หมายถึง คนในชุมชน ผู้นำชุมชน ยังเป็นคุณลักษณะต่าง ๆ รวมถึงความสามารถที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ **๒) การมีส่วนร่วมของประชาชน** คือ กระบวนการในการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และความต้องการ เพื่อเจรจาหาข้อตกลงร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ของชุมชน ลดข้อขัดแย้งจากความแตกต่างของความคิดและคุณค่า **๓) ทุนเศรษฐกิจ (Economic Capital)** จึงเป็นการส่งเสริมให้ชุมชน พออยู่ พอกิน อยู่ดี กินดี และมี ศรีสุข สู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งสู่ชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความสร้างสรรค์สู่การเป็น ชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย และ **๔) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community)** หมายถึง กลุ่มคนที่ตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้ มีทักษะและกระบวนการคิด การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ และดำเนินชีวิตไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้ การสั่งสมความรู้ และการสร้างความรู้ใหม่เพื่อนำไปพัฒนาตนเองและชุมชน

๓) ปัจจัยภายนอก (External Factors) ประกอบด้วย ๑) ภาควิชาเครือข่าย (Alliance) หมายถึง กลุ่มบุคคล องค์กรที่มีเป้าหมายร่วมกันมารวมตัวกันด้วยความสมัครใจเพื่อ

ร่วมกันพัฒนาชุมชน หมู่บ้านให้เกิดความเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ๒) ด้านการพัฒนาชุมชน หมู่บ้าน หมายถึง การปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน โดยมีองค์ประกอบ ๒ ประการ คือ คนในชุมชนและชุมชน โดยจะต้องคำนึงถึงความต้องการของคนในชุมชนในการพัฒนาและประสบการณ์เดิม ทั้งยังต้องคำนึงถึงการจัดสภาพแวดล้อมภายในอีกด้วย และ ๓) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ หมายถึง การสนับสนุนปัจจัยจากภาครัฐทั้งจากท้องที่ และท้องถิ่น เพื่อให้การสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนท้องถิ่น

๔) ปัจจัยสนับสนุน (Support Factors) ประกอบด้วย ๑) การประสานงาน คือ การทำให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานมีความร่วมมือ ร่วมใจกันเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ ๒) การสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดข้อมูลจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยผ่านสื่อกลางเป็นตัวนำพาไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจกันที่ถูกต้องมีประสิทธิภาพ เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งเกิดการตอบสนองได้อย่างเหมาะสมและการสื่อสารภายในชุมชน และ ๓) หลักการอยู่ร่วมกัน (สารานุกรมธรรม ๖) คือ หลักธรรมในการสร้างความสามัคคีและป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนเพื่อให้การอยู่ร่วมกันในชุมชนเป็นไปด้วยความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

๕.๑.๒ การพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๕๐ รูปหรือคน โดยศึกษาบริบทของชุมชนทั้ง ๕ ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนในพื้นที่หนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว, องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน อำเภอม่วงก่, เทศบาลตำบลทำนน้ำอ้อยม่วงหัก อำเภอพยุหะคีรี, เทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสงและเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์เพื่อนำไปพัฒนาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ประกอบด้วย Smart 5D คือ ๑. คนดี - Smart People เป็นการพัฒนาพฤติกรรมแสดงออกทางสังคมของประชาชนที่สะท้อนถึงความเป็นคนที่มีคุณธรรมจริยธรรมในระดับปัจเจกที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุข และสันติสุข ๒. วัฒนธรรมดี - Smart Culture เป็นการสืบสานพัฒนาประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม ประเพณีหรือวัฒนธรรมที่ดีงาม และส่งผลให้เกิดการพัฒนาจิตใจให้เป็นรักความสงบ รู้จักรับอารมณ์ มีสติการแสดงออกถึงความรักและเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ ๓. สภาพแวดล้อมดี - Smart Ecology เป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อมในครอบครัวและชุมชนหมู่บ้านให้เหมาะแก่การอยู่อาศัย การประกอบสัมมาชีพ มีการสะสมเพื่อก่อให้เกิดความสะอาด สะดวก ถูกสุขลักษณะ และมาจากสุขลักษณะนิสัยที่ดีของคนในชุมชน ๔. เศรษฐกิจดี - Smart Economy เป็นการประกอบสัมมาชีพสุจริตอันนำมาซึ่งความสุข ความพอดี พอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน และตั้งอยู่บนฐานของความรู้และคุณธรรม และ ๕. ภูมิปัญญาดี - Smart Technology เป็นการมีภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือนวัตกรรมของชุมชนที่แสวงหาทางออกเมื่อเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตหรือการประกอบสัมมาชีพ เป็นการนำพลังแห่งสติและปัญญามาใช้ในสถานการณ์วิกฤติและสร้างสรรค์ สามารถนำพาตนเอง สังคมชุมชน และประเทศไปสู่ความผาสุกได้

การพัฒนาชุมชนเพื่อไปสู่ความเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” - Smart ๕D จะต้องประกอบไปด้วยการขับเคลื่อนใน ๓ ปัจจัยหลัก (IES) ประกอบด้วย

ปัจจัยภายใน (Internal Factors) เป็นปัจจัยที่เกิดจากการพัฒนาภายในชุมชน ประกอบด้วย

๑. ทุนมนุษย์ (Human Capital) หมายถึง คนในชุมชน ผู้นำชุมชน ยังเป็นคุณลักษณะต่าง ๆ รวมถึงความสามารถที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ประกอบด้วย ๑) ความรู้ ทักษะ ความสามารถ (Competence) ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของชุมชน ๒) ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นบทบาทของผู้นำที่จะต้องแลกเปลี่ยนความรู้ ความสามารถ และทักษะกับผู้ตามหรือทีมงานเพื่อให้ทีมมีการพัฒนาและสามารถนำหรือจัดการด้วยตนเองมากขึ้น ๓) วัฒนธรรมชุมชน (Community Cultural) ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน แนวทางการดำรงชีวิตที่สั่งสมจากอดีตและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สามารถนำมาแปลงเป็นสิ่งที่มีความค่าและมีมูลค่าที่ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อวิถีชีวิตและสังคม และ ๔) การจูงใจ (Incentives) เป็นการให้รางวัลหรือผลตอบแทน (Incentive) จะช่วยสร้างแรงจูงใจของคนในชุมชน เป็นการกระตุ้นให้คนทำงานเกิดความพยายามในการทำงานให้มากขึ้น

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการในการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และความต้องการ เพื่อเจรจาหาข้อตกลงร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ของชุมชน ลดข้อขัดแย้งจากความแตกต่างของความคิดและคุณค่า ประกอบด้วย ๑) รวมคน เริ่มจากการรวบรวมคน เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวมพลังใจ เป็นการเสริมใจซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการแก้ปัญหาาร่วมกัน ๒) ร่วมคิด เพื่อระดมพลังความคิดโดยผ่านการระดมสมอง เพื่อระดมความคิด สร้างความเข้าใจร่วมกัน ร่วมวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดแนวทาง วิธีการ และแผนงานในการแก้ปัญหา ๓) ร่วมทำ เพื่อรวมพลังการจัดการตามแผนงานและบทบาทหน้าที่ที่กำหนด ๔) ร่วมสรุปบทเรียน เพื่อสร้างพลังปัญญา ทำให้เกิดการเชื่อมต่อ และนำไปสู่การพัฒนา และ ๕) ร่วมรับผลจากการกระทำเพื่อสร้าง โดยการยกย่อง ชื่นชม และให้กำลังใจคนที่เสียสละและทำงานให้ชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขจากการทำงานร่วมกัน

๓. ทุนเศรษฐกิจ (Economic Capital) จึงเป็นการส่งเสริมให้ชุมชน พออยู่ พอกิน อยู่ดี กินดี และมี มั่งมี ศรีสุข สู่การสร้างความเข้มแข็งสู่ชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความสร้างสรรค์สู่การเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ประกอบด้วย ๑) พออยู่ พอกิน เป็นต้นแบบในการใช้ชีวิตพึ่งตนเอง เน้นการปฏิบัติทำกิน ทำใช้ในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และมีการออม ประกอบด้วย การลดรายจ่าย การส่งเสริมการออม การลดการใช้พลังงาน การส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ๒) อยู่ดี กินดี เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการพัฒนาในรูปกลุ่ม การพัฒนารายได้ด้วยระบบกลุ่มเพื่อเพิ่มรายได้และขยายโอกาสคนในชุมชน ประกอบด้วย การสร้างรายได้ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การพัฒนากระบวนการผลิตของกลุ่ม การพัฒนาแผนธุรกิจกลุ่มอาชีพ และการเสริมสร้างสวัสดิการชุมชน และ ๓) มั่งมี ศรีสุข เป็นต้นแบบการบริหารการพัฒนาในรูปแบบองค์กรเครือข่ายเพื่อใช้ศักยภาพในการ ดำเนินการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เพื่อขยายโอกาสในการ ประกอบอาชีพและส่งเสริมการจัดสวัสดิการให้กับคนในหมู่บ้านชุมชน ประกอบด้วย การพัฒนาระบบเครือข่าย เครือข่าย การสร้างเครือข่ายการพัฒนาหมู่บ้าน

ทักษะการจัดสวัสดิการชุมชน การสร้างเครือข่ายธุรกิจ และเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน

๔. ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) หมายถึง กลุ่มคนที่ตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้ มีทักษะและกระบวนการคิด การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ และดำเนินชีวิตไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้ การส่งสมความรู้ และการสร้างความรู้ใหม่เพื่อนำไปพัฒนาตนเองและชุมชน ประกอบด้วย ๑) การสืบสานและสืบทอด ประกอบด้วย การรู้จักสามัคคี การรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การรักษาความสงบสันติสุข และการให้อภัยต่อกัน ๒) การขัดเกลาถ่อมเกล่า ประกอบด้วย การประพฤติปฏิบัติ การพูด การจาที่ไพเราะ การเคารพนับถือกัน การมีจิตสำนึกที่ดี การมีจิตอาสา และการมีจิตสาธารณะ ๓) การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ประกอบด้วย วางตัวให้เหมาะสม วางตนเป็นกลางและหนักแน่น ยอมรับในความแตกต่าง เป็นที่พึ่งของกันและกัน และช่วยแก้ไขเตือนสติ ตักเตือนกัน ๔) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกอบด้วย เปิดกว้างทางความคิด เป็นมิตรในการประชุม เมื่อมีทุกข์เผื่อแผ่แบ่งปัน สร้างสรรค์ด้วยการเคารพนับถือกัน และปฏิบัติต่อกันอย่างผู้มีกัลยาณมิตรธรรม ๕) การประพฤติปฏิบัติ ประกอบด้วย เป็นต้นแบบแห่งความดี เคารพให้เกียรติและนับถือกัน เคารพกฎ กติกา มารยาท ส่งเสริมและสนับสนุนความถูกต้อง และประสานใจ ประสานงาน และประสานประโยชน์ และ ๖) การฝึกฝนพัฒนา ประกอบด้วย เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม ดำริชอบประกอบด้วยธรรม ยึดหลักแห่งสามัคคีธรรม มีพรหมวิหารธรรม และการเคารพ ให้เกียรติ

ปัจจัยภายนอก (External Factors) เป็นปัจจัยที่เกิดจากการพัฒนาภายนอกชุมชน ประกอบด้วย

๑. ภาคิเครือข่าย (Alliance) หมายถึง กลุ่มบุคคล องค์กรที่มีเป้าหมายร่วมกันมาร่วมตัวกันด้วยความสมัครใจเพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชน หมู่บ้านให้เกิดความเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ประกอบด้วย ๑) ด้านการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย การมีความสำรวมระวังต่อกัน มีความเคารพในกฎ กติกา หรือนโยบายที่ได้สรุปและตกลงร่วมกัน มีการสนับสนุนและเกื้อกูลกันในการกิจหน้าที่ซึ่งกันและกัน ยึดประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ และบริหารจัดการ ขับเคลื่อนโครงการของกันและกัน ด้วยความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ ๒) ด้านการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน ประกอบด้วย มีการบริหารจัดการแบบแนวตั้งหรือตามสายการบังคับบัญชาให้สั้นลง จัดการแบบแนวราบหรือแบบมีส่วนร่วมให้มากขึ้น ผสมผสานและมีความยืดหยุ่นในรูปคณะกรรมการ และต้องแสวงหาความร่วมมือจากองค์กร หน่วยงาน หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ ๓) ด้านการพึ่งพิงอิงร่วมกัน ประกอบด้วย วางตัวให้เหมาะสมทั้งในระดับบุคคลหรือองค์กร วางตนเป็นกลางและหนักแน่น การยอมรับในความแตกต่าง การหลอมรวมสิ่งเหล่านั้นให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นทีมเดียวกัน และเป็นที่พึ่งของกันและกัน ช่วยกันพยายามแก้ไขจุดอ่อนและจุดด้อยของกันและกันเพื่อให้งานที่ขับเคลื่อนเกิดคุณภาพ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ๔) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ประกอบด้วย การจัดการเครือข่ายเชิงพุทธ สิ่งที่สำคัญและสำคัญคือจะต้องมีมาตรการป้องกันความเสี่ยง และลดทอนข้อผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นในทุกกระบวนการหรือขั้นตอนของการดำเนินงาน มีเกณฑ์ตัวชี้วัด มีการกำหนดยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และพันธกิจ จัดการแบบมีส่วนร่วม และปฏิบัติที่เป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับ กฎ กติกา มารยาท ที่ทุกคน ทุกกลุ่ม หรือทุกฝ่าย

ยึดถือร่วมกัน ๕) ด้านการเกิดผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน ประกอบด้วย จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของความเที่ยงธรรมและเท่าเทียม และการมีศีลต้องเสมอกัน ความสมัครสมานสามัคคี มีสังคหัตถุธรรม หลักสราณียธรรม และการมีกัลยาณมิตรธรรม ๖) ด้านการมีส่วนร่วมของเครือข่ายอย่างกว้างขวาง ประกอบด้วย จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของหลักอปริหานิยธรรม หลักสราณียธรรม การปฏิบัติหน้าที่จะต้องกระทำโดยยึดถือมติ กฎ ระเบียบ คำสั่ง หรือนโยบายของภาคีเครือข่าย มีศีลต้องเสมอกัน และการประสานใจ ประสานงาน ประสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน และ ๗) ด้านการรับรู้มุมมองร่วมกัน ประกอบด้วย จัดการเครือข่ายเชิงพุทธบนพื้นฐานของหลักสัมมาทิฐิ หลักสัมมาสังกัปปะ หลักสราณียธรรม หลักพรหมวิหารธรรม บนพื้นฐานของการให้ความเคารพ ให้เกียรตินับถือกันตามอาวุโส และความดีงาม

๒. ด้านการพัฒนาชุมชน หมู่บ้าน หมายถึง การปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนโดยมีองค์ประกอบ ๒ ประการ คือ คนในชุมชนและชุมชน โดยจะต้องคำนึงถึงความต้องการของคนในชุมชนในการพัฒนาและประสบการณ์เดิม ทั้งยังต้องคำนึงถึงการจัดสภาพแวดล้อมภายในอีกด้วย ประกอบด้วย ๑) การฝึกอบรม (Training) เป็นการยกระดับความรู้ ความสามารถทักษะของคนในชุมชน ประกอบด้วย การเพิ่มพูนความรู้ การเพิ่มพูนความเข้าใจ การเพิ่มพูนทักษะ และการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ๒) การศึกษา (Education) เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะทัศนคติ ตลอดจนเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวในทุก ๆ ด้าน ประกอบด้วย การสนับสนุนให้คนในชุมชนศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้ การให้ความสำคัญกับการศึกษาต่อของคนในชุมชน การสนับสนุนให้คนในชุมชนศึกษาต่อยอดความรู้ที่มีความสัมพันธ์กับอาชีพ การสนับสนุนด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศในชุมชน และการสนับสนุนการพัฒนาตนเองตามความสนใจของตนเอง เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน และ ๓) การพัฒนา (Development) เป็นกระบวนการปรับปรุงองค์การให้มีประสิทธิภาพเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ได้มุ่งเน้นที่ตัวงาน แต่มีจุดเน้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามท้องที่ความต้องการ ประกอบด้วย การสอนงาน หรือการนิเทศงาน (Job Instruction) การสอนแนะ (Coaching) การให้คำปรึกษาหารือ (Counseling) การมอบหมายหน้าที่ให้ทำเป็นครั้งคราว (Job assignment) การให้รักษาการแทน (Acting) และการโยกย้ายสับเปลี่ยนหน้าที่การงาน

๓. ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ หมายถึง การสนับสนุนปัจจัยจากภาครัฐทั้งจากท้องถิ่น และท้องถิ่นเพื่อให้การสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วย ๑) การสนับสนุนด้านด้านการบริหาร/นโยบาย ภาครัฐควรกำหนดนโยบายการพัฒนายุทธศาสตร์ใน ทุกภาคส่วนโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดในทุกขั้นตอน เพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในทุกขั้นตอนของการกำหนดและการปฏิบัติงาน ๒) การสนับสนุนด้านด้านสังคม ภาครัฐควรสนับสนุนให้ชุมชนมีการดำเนินงานจากสังคมที่ดี โดยการจัดกิจกรรม โครงการในการสร้างจิตสำนึกร่วมของคนในชุมชนให้เพียงพอ สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมให้ชุมชนตระหนักถึงการพึ่งพาตนเอง รวมถึงการสนับสนุนด้านสวัสดิการและเงินทุน และ ๓) การสนับสนุนด้านด้านเศรษฐกิจ ภาครัฐควรมีการจัดตั้งกองทุนหรือกลุ่ม เพื่อระดมเงินทุนสำหรับการส่งเสริมและสนับสนุนศักยภาพของสมาชิกในชุมชน และจัดหาหน่วยงานหรือวิทยากรในการให้ความรู้ การสนับสนุนด้าน

ระบบเครือข่ายและช่องทางการเข้าถึงตลาด และการนำเทคโนโลยีและสารสนเทศมาเพื่อการพัฒนาต่อยอดนวัตกรรมชุมชน

ปัจจัยสนับสนุน (Support Factors) เป็นปัจจัยที่คอยส่งเสริมและเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย

๑. การประสานงาน คือ การทำให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานมีความร่วมมือร่วมใจกันเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย ๑) การพยายามผูกมิตรในโอกาสแรกของภาวะความสัมพันธ์ ๒) การมีทัศนคติต่อชุมชนที่เราต้องไปติดต่อประสานงานในเชิงบวก หลีกเลียงทัศนคติเชิงลบ เช่น การรับฟังหรือการรับรู้การนิทาว่าร้าย ๓) การน้อมรับปัญหา อุปสรรค และความผิดพลาด โดยไม่โยนความผิดไปให้ผู้อื่น ๔) การสรรเสริญ เชิดชู ยกย่องในการกิจที่ประสบผลสำเร็จกับชุมชนที่มีความสัมพันธ์เป็นนิ ๕) การช่วยเหลืออนุเคราะห์ด้วยไมตรีจิตที่ยิ้มแย้มแจ่มใสในทุกสถานการณ์ และ ๖) การน้อมรับรับฟังความคิดเห็น คำแนะนำ และข้อเสนอแนะ ด้วยความชื่นชมและแสดงเหตุผลของความไม่พร้อมในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติตามได้

๒. การสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดข้อมูลจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยผ่านสื่อกลางเป็นตัวนำพาไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจกันที่ถูกต้องมีประสิทธิภาพ เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งเกิดการตอบสนองได้อย่างเหมาะสมและการสื่อสารภายในชุมชน ประกอบด้วย SMCR คือ ๑) Sender หรือผู้ส่งสาร (S) คือ ผู้นำทางความคิด (Opinion Leader) ทำการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation) ๒) Message หรือ เนื้อหาของสาร (M) ผ่านสื่อต่าง ๆ ๓) Channel หรือ ช่องทางการสื่อสาร (C) ได้แก่ สื่อบุคคล (Personal Media), สื่อการประชุม, เสียงตามสาย และสื่อกิจกรรม ไปยังผู้รับสาร และ ๔) Receiver หรือ ผู้รับสาร (R) ในที่นี้คือชาวบ้านในชุมชน

๓. หลักการอยู่ร่วมกัน (สราณียธรรม ๖) คือ หลักธรรมในการสร้างความสามัคคีและป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนเพื่อให้การอยู่ร่วมกันในชุมชนเป็นไปด้วยความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ประกอบด้วย ๑) เมตตาภยกรรม คือ การสร้างความสามัคคี ความเสียสละและร่วมแรงร่วมใจกัน ๒) เมตตาจริกรรม คือ การสร้างเครื่องมือทางการสื่อสารที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ ความสามัคคีในชุมชน ๓) เมตตาโมกรรม คือ การปรับทัศนคติ มุมมองของคนในชุมชนเพื่อให้ยึดประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ๔) สาธารณภค คือ การแบ่งปันประโยชน์สุขที่เกิดขึ้นอย่างเท่าเทียมกันในชุมชน ๕) ศีลสามัญญตา คือ การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ แผนงานชุมชน ธรรมนูญชุมชนที่ร่วมกันกำหนดไว้ และ ๖) ทิฏฐิสามัญญตา คือ การสร้างค่านิยมร่วมของชุมชน ผ่านการมีเหตุผลและรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นมากขึ้น

๕.๑.๓ การนำเสนอรูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย ผู้วิจัยใช้การประชาคมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (key Stakeholders) ในการคินข้อมูลนำเสนอรูปแบบฯ และรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ต่อยอดเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมจากตัวแทนท้องที่ ตัวแทนท้องถิ่น นักวิชาการท้องถิ่นและปราชญ์ท้องถิ่น จำแนกตามพื้นที่เป้าหมาย ประกอบด้วย บริบทของชุมชนเมืองที่เทศบาลเมืองชุมแสง จำนวน ๒๕ คน และบริบทชุมชนชนบทที่ชุมชนบ้านหนองกระดุกเนื้อ จำนวน ๒๑ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๔๖ คน ผลการวิจัยพบว่า

๑. การขับเคลื่อนพัฒนาเพื่อก้าวไปสู่ความเป็น Smart People ในเรื่องนี้ที่ประชุมมองว่าการที่จะพัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมของประชาชนที่สะท้อนถึงคุณธรรมจริยธรรมในระดับปัจเจกที่จะส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุข และสันติสุขนั้นนอกจากจะมีการพัฒนาทักษะ ความรู้ ทักษะ ความสามารถในการดำเนินชีวิตหรือการประกอบอาชีพแล้ว การพัฒนาภาวะผู้นำให้กับคนในชุมชนหมู่บ้าน โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มคนรุ่นใหม่ รวมถึงกลุ่มผู้สูงอายุหรือผู้อาวุโสในชุมชน ที่ประชุมเห็นควรวางแผนที่จะมีการพัฒนาในเบื้องต้นจำนวน ๓ เรื่อง คือ ๑) กิจกรรมการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตวิถีพุทธและคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนในชุมชนหมู่บ้าน ๒) กิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมและการพัฒนาภาวะผู้นำของเด็กและเยาวชนในชุมชนหมู่บ้าน และ ๓) กิจกรรมการพัฒนาลานกีฬาเพื่อคนทุกเพศวัย เป็นโครงการที่จะพัฒนาพื้นที่ของวัดหรือลานวัดเป็นศูนย์กลางและเป็นพื้นที่สนทนาการ

๒. การขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็นชุมชนหมู่บ้าน Smart Culture ในเรื่องนี้ที่ประชุมมองว่า ด้วยความที่ชุมชนหนองกระดุกเนื้อ-ดอนยาวมีประชากรส่วนใหญ่ที่มีเชื้อสายลาวครั้ง ฉะนั้นการสืบสานและต่อยอดในเรื่องของวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการกิน การอยู่ อาหาร เครื่องแต่งกาย และอื่น ๆ รวมถึงเรื่องบุคลิก อารมณ์ ที่มีความสุขุม รอบคอบ การมีจิตใจที่รักสงบ มีการแสดงออกถึงความรักและเมตตากรุณาต่อกันและกันในชุมชนหมู่บ้าน ที่ประชุมเห็นควรวางแผนที่จะมีการพัฒนาในเบื้องต้นจำนวน ๓ เรื่อง คือ ๑) กิจกรรมการสืบสานสืบทอดวิถีชนชาติพันธุ์ลาวครั้ง ๒) กิจกรรมการสืบสานสืบทอดวิถีชีวิตชาวนา และ ๓) กิจกรรมการสืบสานสืบทอดงานบุญเดือน ๑๐ หรือประเพณีวันสารทไทย

๓. การขับเคลื่อนพัฒนาให้ครอบครัวและชุมชนหมู่บ้านเป็นชุมชน Smart Ecology ในเรื่องนี้ที่ประชุมมองว่า ด้วยในปี ๒๕๖๓ วัดหนองกระดุกเนื้อได้สมัครเข้าร่วมโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข: พัฒนาวัดตามแนวทาง ๕ส กับทางคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ ฉะนั้นเพื่อให้โครงการข้างต้นขับเคลื่อนเป็นรูปธรรม นอกจากวัดจะมีการจัดระบบ วางระเบียบ และพัฒนาพื้นที่ให้เหมาะสมแก่การสัปปายะแล้ว แกนนำของชุมชนหนองกระดุกเนื้อ-ดอนยาวทั้ง ๓ หมู่บ้าน ก็จะต้องมีการสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนและเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาตามแนวทาง “๕ส.” ในระดับครอบครัวและชุมชนหมู่บ้าน จำนวน ๓ เรื่อง คือ ๑) กิจกรรมวัด ๕ส. เป็นกิจกรรมหรือโครงการที่จะต้องอาศัยภาคีเครือข่าย “บวร” เข้ามาดำเนินการ ๒) กิจกรรมบ้าน ๕ส. เป็นกิจกรรมที่ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และ ๓) กิจกรรมชุมชน ๕ส. เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นสืบต่อเนื่องจากเมื่อระดับครอบครัว

๔. การขับเคลื่อนพัฒนาให้ครอบครัวและชุมชนหมู่บ้านเป็นชุมชน Smart Economy ในเรื่องนี้ที่ประชุมมองว่า ปัจจุบันชุมชนหนองกระดุกเนื้อ-ดอนยาวทั้ง ๓ หมู่บ้าน ส่วนใหญ่ก็ประกอบอาชีพสุจริตหรือประกอบสัมมาชีพเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว แต่ปัญหาที่พบในปัจจุบันคือการใช้เวลาว่างจากการประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ หรือในช่วงที่ประสบกับภาวะฝนทิ้งช่วงหรือประสบภัยแล้ง ที่ประชุมเห็นว่าควรที่จะมีการส่งเสริมให้มีการประกอบอาชีพหรือสัมมาชีพเสริม ทั้งนี้เพื่อจะได้มีรายได้มาจุนเจือครอบครัวให้พออยู่ พอกิน อยู่ดี กินดี และอาจจะทำให้เกิดชุมชนมั่งมี ศรีสุขได้ในอนาคต จำนวน ๓ เรื่อง คือ ๑) กิจกรรมส่งเสริมครอบครัวพออยู่ พอกินต้นแบบ เป็นการส่งเสริมให้แต่ละครอบครัวใช้ชีวิตแบบพึ่งตนเองได้ ๒) กิจกรรมส่งเสริมครอบครัวอยู่ดี กินดีต้นแบบ เป็นการ

พัฒนารายได้โดยการส่งเสริมให้เกิดกลุ่มวิสาหกิจในชุมชน และ ๓) กิจกรรมส่งเสริมตลาดชุมชนลานโพธิ์ เป็นโครงการพัฒนาพื้นที่สาธารณะของชุมชนหมู่บ้าน

๕. การขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็นชุมชนหมู่บ้าน Smart Technology ในเรื่องนี้ที่ประชุมมองว่า ชุมชนหนองกระดุกเนื้อ-ดอนยาวเป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมา มีประเพณีวัฒนธรรม และความเป็นชนชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ ขณะเดียวกันก็มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเทคโนโลยีอันสำคัญที่ทำให้ผู้คนประกอบอาชีพ ประกอบสัมมาชีพ หรือช่วยให้ก้าวข้ามอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ให้ผ่านพ้นไปได้ ฉะนั้นจึงเห็นควรที่จะมีการขับเคลื่อนพัฒนาในเรื่องนี้ จำนวน ๓ เรื่อง คือ ๑) กิจกรรมสร้างศูนย์การเรียนรู้ครอบครัวสัมมาชีพต้นแบบ ๒) กิจกรรมสร้างศูนย์การเรียนรู้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสัมมาชีพต้นแบบ และ ๓) กิจกรรมสร้างศูนย์การเรียนรู้วัดต้นแบบ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้จะกล่าวถึงการพัฒนาความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทยโดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

รูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย ๒ ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ ๑ ชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” หมายถึง การพัฒนาหมู่บ้านชุมชนให้น่าอยู่ ทันสมัย ประชาชนอยู่ดี มีสุข อย่างยั่งยืน มีสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม คุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย สร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัย ไม่มีอาชญากรรม และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ประกอบด้วย ๕D คือ คนดี - Smart People วัฒนธรรมดี - Smart Culture สภาพแวดล้อมดี - Smart Ecology เศรษฐกิจดี - Smart Economy และภูมิปัญญาท้องถิ่นดี - Smart Technology สอดคล้องกับงานวิจัยของพระนิพนธ์ โสภณ (อนันตกิจโสภณ) พระสุธีธรรมานุวัตร และสมิทธิพล เนตรนิมิต^๑ ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี” พบว่า วิธีการพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี พบว่า มีวิธีการพึ่งพาตนเอง ๕ ด้าน ประกอบด้วย แนวทางการพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยีคือ ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก แนวทางการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจคือใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น และยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางการพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ คือ สร้าง ข้อตกลงในการใช้และอาศัยการแบ่งปันทรัพยากรร่วมกัน แนวทางการพึ่งตนเองด้านจิตใจคือ ยึดถือคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาและยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และแนวทางการพึ่งตนเองด้านสังคมและวัฒนธรรมคือการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอและปฏิบัติตามจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัด

^๑ พระนิพนธ์ โสภณ (อนันตกิจโสภณ) พระสุธีธรรมานุวัตร และสมิทธิพล เนตรนิมิต, “การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๐): ๙๗.

ส่วนที่ ๒ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนเพื่อไปสู่ความเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” - Smart 5D จะต้องประกอบไปด้วยการขับเคลื่อนใน ๓ ปัจจัยหลัก (IES) ประกอบด้วย ๑) ปัจจัยภายใน (Internal Factors) เป็นปัจจัยที่เกิดจากการพัฒนาภายในชุมชน ประกอบด้วย H+P+E+L ทุนมนุษย์ (Human Capital) การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ทุนเศรษฐกิจ (Economic Capital) และชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) ๒) ปัจจัยภายนอก (External Factors) เป็นปัจจัยที่เกิดจากการพัฒนาภายนอกชุมชน ประกอบด้วย A + C + G ภาควิชา (Alliance) การพัฒนาชุมชน หมู่บ้าน (Community Development) และการสนับสนุนจากภาครัฐ (Government Support) และ ๓) ปัจจัยสนับสนุน (Support Factors) เป็นปัจจัยที่คอยส่งเสริมและเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย C + C + C การประสานงาน (Coordination) การสื่อสาร (Communication) และหลักการอยู่ร่วมกัน (สารานุกรม ๖) (Coexistence) สอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยา จันทรแดง และจำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์^๒ ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน” พบว่า การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการวิจัยในครั้งนี้ไปสู่ข้อค้นพบใหม่ คือ ๑) การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน ๒) ระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง และ ๓) แนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ แนวทางด้านการฟื้นฟูชุมชน แนวทางด้านการปรับตัวของชุมชน และแนวทางการดำรงอยู่ของชุมชน ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนันท์วัน วงศ์ขจรกิตติ^๓ ได้ศึกษาวิจัย “นโยบายการให้บริการจังหวัดอัจฉริยะของประเทศไทย” พบว่า การให้บริการข้อมูลที่จำเป็นในระดับหมู่บ้าน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology-ICT) มาปรับใช้ทั่วทั้งจังหวัด โดยมีตัวชี้วัด ๕ ประการ ได้แก่ ประการแรก วัดจากผลผลิตมวลรวมของจังหวัดที่จะต้องเพิ่มขึ้น ประการที่สอง รายได้ประชากรต่อคนต่อปีต้องเพิ่มขึ้น ประการที่สาม เกิดการกระจายตัวของรายได้อย่างทั่วถึง ไม่กระจุกตัวอยู่ในเมืองหรือในคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ประการที่สี่ ความผาสุกมวลรวม ของประชาชนในจังหวัดต้องดีขึ้น และประการที่ห้า หน่วยงานภาครัฐมีค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ ที่ลดลง เป้าหมายของโครงการ คือ “เพิ่มคุณภาพชีวิตและสังคมแห่งการเรียนรู้”

^๒ วิทยา จันทรแดง และจำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์, “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน”, *ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*, (ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๖).

^๓ นันท์วัน วงศ์ขจรกิตติ, “นโยบายการให้บริการจังหวัดอัจฉริยะของประเทศไทย”, *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๙): ๓๖๕-๓๗๗.

สอดคล้องกับงานวิจัยของ**พงษ์ศักดิ์ มณีเดช**^๔ ได้ศึกษาวิจัย “การวิเคราะห์ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนของนางทองดีโพธิ์ของจากมุ่มมองของพุทธศาสนา” พบว่า ปัจจัยและความสำเร็จที่ทำให้นางทองดี โพธิ์ของประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน คือ การใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาโดยการนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนของนางทองดี โพธิ์ของจนประสบความสำเร็จ ทั้งนี้บทบาทการพัฒนาชุมชนนั้นได้ใช้หลักพุทธธรรมนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินภารกิจดังกล่าวอาจจะไม่ทั้งหมด แต่ก็นำมาพัฒนาได้ผล แต่เดิมนั้นบทบาทการพัฒนาชุมชนมักอาศัยพระสงฆ์เป็นผู้นำ แต่ปัจจุบันภาพการณ์ต่าง ๆ ได้เปลี่ยนไป เรื่องบางเรื่องพระสงฆ์อาจจะไม่สะดวกที่จะทำในส่วนตรงนี้จึง เปิดโอกาสให้ฆราวาสได้เข้ามาทำบทบาทตรงนี้ได้ดังนั้นกรณีเช่นนี้อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการหนุนเสริมเพิ่มเติมในการพัฒนาชุมชนโดยที่ยังคงดำเนินตามหลักพุทธธรรม ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดสุวัฒนเมธาคณ (ชัยยงค์ สืบกระพันธ์)^๕ ได้ศึกษาวิจัย “บูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน” พบว่า การบูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนไทยสังคมปัจจุบันในทุกกลุ่มอาชีพ เมื่อนำไปบูรณาการแล้วสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตของคนไทยสังคมปัจจุบันให้เบาบางลงและหมดไปในที่สุด ขณะเดียวกันก็สอดคล้องกับงานวิจัยของ**มนู สนธิวรรณะ**^๖ ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนาแบบสังคมร่มเย็นเป็นสุขของชุมชนโดยใช้ศาสนาเป็นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” พบว่า การพัฒนาแบบสังคมร่มเย็นเป็นสุขของชุมชนโดยใช้ศาสนาเป็นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชื่อว่า DOCTRINE Model มี ๘ องค์ประกอบ ได้แก่ D = Dogma (สมาชิกชุมชนปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา) O = Oneness (สมาชิกชุมชนมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน) C = Coordination (การประสานงานที่ดีภายในชุมชนและเครือข่าย) T = Training & Learning Program (กิจกรรมการอบรมและเรียนรู้ที่สอดคล้องวิถีชีวิตชุมชน) R = Religions Centre (สถาบันศาสนาเป็นที่พึ่งทางจิตใจและเป็นศูนย์กลางชุมชน) I = Independence in Public Participation (สมาชิกชุมชนมีอิสระและมีส่วนร่วมกำหนดอนาคตชุมชน) N = News & Knowledge Distribution (การเผยแพร่ข่าวสารและความรู้สู่ชุมชน) E = Equilibrium & Integrated Development (การพัฒนาชุมชนอย่างสมดุลและบูรณาการ)

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย” ผู้วิจัยขอเสนอแนะ ดังนี้

^๔ พงษ์ศักดิ์ มณีเดช, “การวิเคราะห์ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนของนาง ทองดีโพธิ์ของจากมุ่มมองของพุทธศาสนา”, **รายงานวิจัย**, (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม: สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๕).

^๕ พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคณ (ชัยยงค์ สืบกระพันธ์), “บูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน”, **วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร** ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗).

^๖ มนู สนธิวรรณะ, “การพัฒนาแบบสังคมร่มเย็นเป็นสุขของชุมชนโดยใช้ศาสนาเป็นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, **วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ**, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (เมษายน - กันยายน ๒๕๕๘): ๙๗.

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ภาครัฐควรกำหนดนโยบายการพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดในทุกขั้นตอน เพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

๒) จังหวัดควรกำหนดนโยบายด้านการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนโดยการเสริมสร้างขีดความสามารถและศักยภาพของคนในชุมชน โดยคำนึงถึงความต้องการของคนในชุมชนในการพัฒนา

๓) จังหวัดควรกำหนดนโยบายด้านการสร้างภาคีเครือข่ายชุมชน นโยบายเพื่อการสร้างชุมชนอัจฉริยะเชิงพุทธเพื่อกระตุ้นการติดต่อสื่อสารและประสานงานกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๔) ภาครัฐและจังหวัดควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนหรือกลุ่ม เพื่อระดมเงินทุนสำหรับการส่งเสริมและสนับสนุนศักยภาพของสมาชิกในชุมชน และจัดหาหน่วยงานหรือวิทยากรในการให้ความรู้ การสนับสนุนด้านระบบเครือข่ายและช่องทางการเข้าถึงตลาด และการนำเทคโนโลยีและสารสนเทศมาเพื่อการพัฒนา ต่อยอดนวัตกรรมชุมชน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) ชุมชนควรมีแผนชุมชนในการสร้างจิตสำนึกร่วมของคนในชุมชนให้เพียงพอ สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมให้ชุมชนตระหนักถึงการพึ่งพาตนเอง

๒) ชุมชนควรจัดเวทีสาธารณะเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รับฟังความคิดเห็นและการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ และดำเนินชีวิตไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้ การสั่งสมความรู้ และการสร้างความรู้ใหม่เพื่อนำไปพัฒนาตนเองและชุมชน ลดข้อขัดแย้งจากความแตกต่างของความคิดและคุณค่า

๓) ชุมชนควรมีการจัดตั้งเครือข่ายการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อวางแผนการพัฒนา ทักษะการจัดสวัสดิการชุมชน การสร้างเครือข่ายธุรกิจ และเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชนโดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล สินค้าและเพื่อต่อยอดรายได้ไปยังชุมชนอื่นระหว่างกัน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาวิจัยในการสร้างรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเชิงพุทธ บูรณาการบนพื้นฐานของการสร้างความร่วมมือตามแนวเครือข่ายประชารัฐ

๒) ควรมีการศึกษาวิจัยในการนำ Application ในการสร้างฐานข้อมูลของชุมชนเพื่อพัฒนาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ และการพัฒนาฐานข้อมูลออนไลน์เพื่อสร้างความพร้อมต่อการตัดสินใจในการวางแผนชุมชน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลักษณ์. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลักษณ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลักษณ์, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมการพัฒนาชุมชน. แกนนำกับการขยายผลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงโดยทุนชุมชน.

กรุงเทพมหานคร: สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๕๗.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ชัคเชส มีเดีย, ๒๕๕๓.

คะนิงนิจ อนุโรจน์. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะของนักพัฒนาศักยภาพมนุษย์กองทัพอากาศ.

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๑.

เจมส์ แอล. เครย์ตัน. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม. แปลโดย วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท, ๒๕๕๑.

เฉลียว บุรีภักดิ์ และคณะ. ชุมชนวิชาการวิจัยชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ. กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๕.

เฉลียว บุรีภักดิ์และคณะ. ชุมชนวิชาการวิจัยชุมชน. กรุงเทพมหานคร: เอส อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์. ๒๕๕๕.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. ทฤษฎีต้นไมจริยธรรม: การวิจัยและการพัฒนาบุคคล. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน

กิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๕๔.

ถวิลวดี บุรีกุล. การมีส่วนร่วม: แนวคิด ทฤษฎีและการบวนการ. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๘.

นฤมล นิราทร. การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน. กลวิธี แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภารพิมพ์, ๒๕๒๗.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ. รายงานการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อำเภอฟีกราฟฟิคดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๔.

บำเพ็ญ เขียวหวาน. การวิจัยชุมชนและการวางแผนพัฒนาชุมชน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑.

ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ. กระบวนการพัฒนาและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว, ๒๕๔๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) และคณะ. วิถีชุมชน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. ฟรินตัมแมสโปรดักส์, ๒๕๕๑.

พระพรหมคุณาภรณ์ ประยุทธ์ ปยุตโต. การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลด์คิมทอง, ๒๕๕๑.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๗.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. เครือข่ายธรรมชาติความรู้และการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เดือน, ๒๕๔๗.

พัชนี ธีระเสนา. สูตรสำเร็จของการประชุมที่ประสบความสำเร็จ. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.

มหาวิทยาลัยรามคำแหง. แผนพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัยรามคำแหงประจำปีงบประมาณ

พ.ศ.๒๕๕๒-๒๕๕๕. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.

มัลลิกา ผลอนันต์. ทฤษฎีการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๒.

วันชัย วัฒนศัพท์. ความขัดแย้ง: ทางออกด้วยสันติวิธี. นนทบุรี: สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาลสถาบันพระปกเกล้า สมาคมสันติวิธีแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๙.

วิเชียร วิทยอดม. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนธัชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๗.

วิเชียร วิทยอดม. พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนธัชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๖.

ศีลปาโล. กรรมลิขิต: ฉบับคู่มือเตือนสติ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์, ๒๕๔๘.

สนธยา พลศรี. เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โอเอสพริ้นตัมเฮาส์, ๒๕๕๐

สัมพันธ์ เตชะอิก และคณะ. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๓๗.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. พันทาสังคมฉบับประชาชน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี จำกัด, ๒๕๔๘.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. เอกสารชี้แจงพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, ๒๕๔๖.

สำนักบริหารกองทุนพัฒนาชุมชน. “ทำได้ หายจน” เรื่องราวการต่อสู้ชีวิตกับรวมอาชีพครัวเรือน กข.คจ.ดีเด่น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการรักษาดินแดน, ๒๕๕๔.

สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน. คู่มือการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน. กรุงเทพมหานคร: กรมชลประทาน, ๒๕๕๕.

- สุคนธ์ เครือน้ำคำ และคณะ. **การพัฒนาทีมงาน**. ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๕.
- สุพานี สฤกษ์วานิช. **พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่: แนวคิด และทฤษฎี**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ มหา
นคร: คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒.
- สุมาลี ชัยเจริญ. **การออกแบบการสอน หลักการ ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๗.
- เสรี พงศ์พิศ. **เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มข้น ชุมชนเข้มแข็ง**. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์
การพิมพ์, ๒๕๔๘.
- เสรี พงศ์พิศ. **แนวคิด แนวปฏิบัติยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การ
พิมพ์, ๒๕๕๑.
- อรัญ จิตตะเสน และคณะ. **หลักการและวิธีการบริหารชุมชน**. จังหวัดสงขลา: โครงการวิจัยและ
พัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สภาวะองค์กรรวม, ๒๕๔๖.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. **การระดมทุนเพื่อสังคม**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา,
๒๕๔๑.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

- รัตติยา เหนืออำนาจ. “การพัฒนาตัวแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัด
นครสวรรค์”. **ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒.
- วิทยา จันทรแดง และจำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตาม
แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน”. **ดุษฎีนิพนธ์รัฐ
ประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัย
ราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๖.

(๓) รายงานวิจัย:

- ถ้วน เปาชีกุล. “การบริหารงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่าย: กรณีศึกษาสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
สำนักงานปฏิบัติการภาคใต้”. **รายงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
๒๕๕๔.
- ทวีป บุตรโพธิ์. “แนวทางในการกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง”. **รายงานวิจัย**.
กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.,
๒๕๖๐.
- นิพนธ์ บุญหลวง. “แนวทางการจัดการชุมชนต้นแบบบ้านทุ่งศรี จังหวัดแพร่”. **รายงานวิจัย**.
กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.,
๒๕๖๐.
- ปรีดา ปูนพันธ์ฉาย. “ผลของการให้คำแนะนำแบบมีส่วนร่วมต่อความร่วมมือในการรักษาของผู้ป่วยโรค
ความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุ”. **รายงานวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล,
๒๕๔๐.

พงษ์ศักดิ์ มณีเดช. “การวิเคราะห์ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนของนาง ทองดีโพธิ์องจากมุ่มมองของพุทธศาสนา”. **รายงานวิจัย**. ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม: สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ องค์การมหาชน, ๒๕๕๕.

พระมหาชุตีภัก อภินนโท แหมทอง. อัครเดช พรหมกัลป์ และรัตติยา เหนืออำนาจ. “การจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธของคณะสงฆ์จังหวัดนครพนม เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับประชาคมอาเซียน”. **รายงานวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: วิทยาเขตนครสวรรค์, ๒๕๕๘ .

พระมหาบุญเลิศ อินทุปัญญา และคณะ. “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ : รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย”. **รายงานวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: คณะสังคมศาสตร์, ๒๕๕๙.

วิชัย แสงสี. “การศึกษาวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายสถานศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. **รายงานวิจัย**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. “โครงการจัดทำรูปแบบกลไกการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดทำนโยบาย แผน มาตรการ กฎหมาย หลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”. **รายงานวิจัย**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗.

สร้อยญา จุฑานิล. “การบริหารเครือข่ายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนสำนักงานปฏิบัติการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. **รายงานวิจัย**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๖.

อมลวรรณ อบสินและคณะ. “หมู่บ้านช่อสะอาด : รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา”. **รายงานวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: วิทยาเขตนครสวรรค์, ๒๕๕๙.

อรทัย อาจอ่ำ และสมศักดิ์ นัคลาจารย์. “เครือข่ายอาสาสมัครเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมเอตส์”. **รายงานวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหิดล: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, ๒๕๔๐.

(๔) บทความ:

ชนัญญา กาญจนรังสีนนท. “การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยองค์กรเครือข่าย”. **วารสารพัฒนาชุมชน**, ปีที่ ๓๘ ฉบับที่ ๙ (กันยายน, ๒๕๔๒): ๒๖-๓๐.

จักรวาล สุขไมตรี. “เทคนิคการประสานงานในองค์กร”. **วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๑): ๒๖๓-๒๗๖.

ธนา ประมุขกุล. “เครือข่าย”. **วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม**, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๔๔): ๒๖-๓๑.

นันทวัน วงศ์จกรกิตติ. “นโยบายการให้บริการจังหวัดอัจฉริยะของประเทศไทย”. **วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๙): ๓๖๕-๓๗๗.

พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ ชัยยันต์ สืบกระพันธ์. “บูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน”. **วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๕).

พระเทพสิงหราชจารย์ โสภณโสภณ/ยอดคำปา. “การบูรณาการพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๖ (ฉบับพิเศษ): ๕๒๓-๕๒๕.

พระนิพนธ์ โสภณ อนันตกิจโสภณ พระสุธีธรรมานุวัตร และสมิทธิพล เนตรนิมิต. “การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ ฉบับพิเศษ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๐): ๙๗.

พริ้งเกษณ์ ฉันทวิริยสกุล. “พุทธบูรณาการพัฒนากุศลมนุษย์ในองค์กร”. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๐): ๑๐๓-๑๑๕.

มนู สนิธิวรรณ. “การพัฒนาารูปแบบสังคมร่มเย็นเป็นสุขของชุมชนโดยใช้ศาสนาเป็นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (เมษายน-กันยายน ๒๕๕๘): ๙๗.

วรุญ ไรจนวงศ์ และอรพรรณ คงมาลัย. “การพัฒนาแนวทางสนับสนุนการดำเนินการเพื่อสังคมในประเทศไทย”. วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๑): ๑-๑๗.

ศักดิ์นิพนธ์ สว่างวงศ์. “เครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา”. วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์-พฤษภาคม ๒๕๕๗): ๑๒-๒๔.

ศิริพงษ์ อรุณเดชาชัยและคณะ. “สถานีสารณียธรรม: พื้นที่บ่มเพาะความรู้ชุมชน”. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๐): ๑๘๓-๑๙๕.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. “มาตรการส่งเสริม “สมาร์ตซิตี้”. BOI eJournal, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒): ๑๔.

สุดารัตน์ พิมพ์รัตนกานต์และคณะ. “ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาองค์กร”. วารสาร Veridian E-Journal. Silpakorn University สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): ๑๖๔๓-๑๖๖๐.

สุรมงคล นิมจิตต์ และธีระวัฒน์ จันทิก. “การจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์กับการเป็นองค์กรศักยภาพ”. วารสาร Veridian E-Journal. Silpakorn University สาขา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙).

(๕) หนังสือพิมพ์

วรศักดิ์ กนกนกุลชัย. “เมืองอัจฉริยะ: โอกาสและความท้าทายสำหรับวิศวกร”. หนังสือพิมพ์ ประชาชาติธุรกิจ. ฉบับวันที่ ๑๑-๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒. หน้า ๑๗.

(๖) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ ๒๖๗ / ๒๕๖๐ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนา เมืองอัจฉริยะ ลงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๐. (อัดสำเนา)

ฟาติน สะนิ. “คู่มือการปฏิบัติงาน เรื่อง การให้บริการฝึกอบรม”. สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. (อัดสำเนา).

สถาบันพระปกเกล้า. “การพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน”. เอกสารประกอบการ
ศึกษาดูงานของคณะกรรมการการรัฐสภา. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า. ๒๕๕๑. (อัด
สำเนา).

(๗) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

กรวรรณ เวชชานุเคราะห์และนิธิดา แสงสิงแก้ว. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่ชุมชนคลองโคกนจิ่ง จังหวัดสมุทรสงคราม. เข้าถึงได้จาก ๒๐๓.๑๓๑.๒๑๐.๑๐๐>ejournal>wp-content>uploads>๒๐๑๕/๐๗>JCIS๕๗๐๐๒ [๑๓ มกราคม ๒๕๖๓].

จารุวัฒน์ เอ็มชบุตร. ทำไมประเทศไทยควรพัฒนา Smart Communities. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://smarteei.com/2017/07/04> [๗ มีนาคม ๒๕๖๓].

ธีระวุฒิ อรุณเวช. สรุปผลการศึกษาเรื่องกระบวนการพัฒนาสังคมสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขในระดับพื้นที่บนฐานพุทธธรรม. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.msociety.go.th/article_attach/8937/11106.doc [๗ มีนาคม ๒๕๖๓].

ประจัน จันทอง. ปาฐกถาพิเศษ ในงาน Smart City Thailand Takeoff ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๒.

พสุ เดชะรินทร์. ทูมมนุษย์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.chulapedia.chula.ac.th/index.php> [๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๒].

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.. คู่มือการพัฒนาและส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมข้าราชการพลเรือน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <<https://www.ocsc.go.th/node/4078> [๗ มีนาคม ๒๕๖๓].

อมรา วงศ์ศรีรัตน์. “เทคนิคการประสานงานพัฒนาชุมชนของพัฒนากร”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://kmcddccs.blogspot.com/๒๐๑๑/๐๗/blog-post_๗๙๓๗.html [๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓].

อำพล จินดาวัฒน์. “ปฏิรูปสังคมเน้นส่งเสริมชุมชนเข้มแข็ง สร้างฐานประเทศมั่นคงยั่งยืน”. การแถลงข่าวที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สดช. ในวันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=๗๑๘๘&filename=index [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๓].

(๘) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

สัมภาษณ์ นางไพรินทร์ ชุนดารา, ผู้นำชาติพันธุ์ลาวครั้งหนองกระดุกเนื้อ, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระปลัดสุภัค วิโรช, เจ้าอาวาสวัดหนองกระดุกเนื้อ, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นางอัญชลี ปันนาค, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านดอนกระดุกเนื้อ, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นางสมจิตร สัมครกสิกรรม, กรรมการหมู่บ้าน (อสม.), ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นางประไพโร เกษวิริยะการ, สมาชิกสภา อบต.หนองนมวัว, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นางสาวธนพร คงมาก, หัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนสปู่ถ่านไม้ไผ่, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายบัณฑิต ธงสันเทียะ, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๔ บ้านใหม่พัฒนา, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นางสาวสุภาภรณ์ ศรีอาวุธ, นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายสัมพันธ์ เทียงทอง, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายสัมพันธ์ เทียงทอง, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นางไพลิน โตอัม, นายกเทศมนตรีตำบลท่าน้ำอ้อยม่วงหัก, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระครูนิภาธรรมวงศ์, เจ้าอาวาสวัดเขาทอง เจ้าคณะอำเภอพยุหะคีรี, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ ด.ต.ธรรมภณ โพธิเณม, อดีตสมาชิกสภาเทศบาลตำบลพยุหะคีรี, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นางสาววิมลรัตน์ ศรีผิง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นางสาวปิยนุช บำรุงศรี, นักวิชาการเทคโนโลยีสารสนเทศ, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายณรงค์ศักดิ์ กิ่งแสง, รองนายกเทศมนตรีเมืองชุมแสง, ๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายวิรัช สุทธิสังข์, ประธานชุมชนแสงสวรรค์รักพัฒนา, ๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นางสาวสมคิด คำแถลง, ประธาน อสม. ชุมชนแสงราษฎร์ร่วมใจ, ๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นางสาวทองคำ ศรีสุนทร, ประธาน อสม. ชุมชนแสงสว่างกาญจนา, ๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นางอารมณ นียะบุตร, ประธานสหกรณ์บ้านมั่นคงชุมแสง, ๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระมหาตรีเนตร อริยุชโย, เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายวรวิทย์ ตันวิสุทธิ, รองนายกเทศมนตรีนครนครสวรรค์, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายจิตตเกษมณ นิโรจน์ธนรัฐ, นายกเทศมนตรีนครนครสวรรค์, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นางสาววิณัฐตรา วงษ์ศิริสุนทร, ประธานชุมชนตัดใหม่, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นางสาววาสนา อัครานุรักษ์, ทายาททำข้าวก้านั้นทรง, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายจิระวิทย์ ศุภนันท์กานต์, กรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระครูนิวิฐศีลขันธ, เจ้าคณะอำเภอแม่วงก์, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นางกัญญารัตน์ ชูสด, ประธานชุมชนเขาไม้เด่น, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ ดร.กฤษณ์ สลัดทุกข์, นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นางสมบุญ อินทร์วงศ์, ประธานชุมชนป้อมหนึ่ง, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายวรุตม์ อ่อนตา, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายศรชัย อธิปฏิเวช, นายกเทศมนตรีเมืองชุมแสง, ๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นางสาวรัตน คักดี, นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ อรุณสุรัตน์, ประธานสภาเทศบาล, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายเก็บ จันทรา, ปราชญ์ชาวบ้าน, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายสมบัติ บุญช่วย, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายรังสรรค์ คำสิทธิ์, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายขวัญชัย มณีรุ่ง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๙, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

- สัมภาษณ์ นายสมพาน จันทาสี, กำนันตำบลเขาชนก้น, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓.
- สัมภาษณ์ นายถนอม อินทรเลิศ, อดีตผู้ใหญ่บ้าน, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓.
- สัมภาษณ์ นางเพชรรัตน์ พงศ์เดช, กรรมการหมู่บ้าน, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓.
- สัมภาษณ์ นางวาสนา ธงชัย, กรรมการหมู่บ้าน, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓.
- สัมภาษณ์ นางนภัสวรรณ ชันธชัย, กรรมการชุมชน, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓.
- สัมภาษณ์ นายปัญญา อนันตสุข, กำนันตำบลม่วงหัก, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓.
- สัมภาษณ์ นางกรี สังข์ทอง, กำนันตำบลท่าน้ำอ้อย, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓.
- สัมภาษณ์ นางอัญชลี ชาติไกรบัญชา, กรรมการชุมชน, ๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.
- สัมภาษณ์ นายประธาน อิทธิรัตนสุนทร, กรรมการชุมชน, ๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.
- สัมภาษณ์ นางนิทรา เรืองสมุทร, อสม. ชุมชนวรรณถ, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓.
- สัมภาษณ์ นายสันติ คุณาวงศ์, สมาชิกสภาเทศบาล, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓.
- สนทนากลุ่ม นางวราภรณ์ เชื้อมไพบูรณ์, ผู้แทนวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.
- สนทนากลุ่ม นางสาวทรงศรี อิสสรมาลา, ผู้แทนพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.
- สนทนากลุ่ม นางสาวศิริลักษณ์ ชนะตริรัตนพันธ์, ผู้แทนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.
- สนทนากลุ่ม นางสาวสิริพัทธ์ ชุมवाल, ผู้แทน สนง.ป้องกันควบคุมโรคที่ ๓ นครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.
- สนทนากลุ่ม นายชัชวาล ฉายะบุตร รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.
- สนทนากลุ่ม นายวิษณุ สบายแท้, ผู้แทนสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.
- สนทนากลุ่ม นายสมเกียรติ เกิดอินทร์, ผอ.สนง.พระพุทธศาสนาแห่งชาติ จ.นครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.
- สนทนากลุ่ม นายสินไชย์ ทองใบ, ผู้แทนที่ทำการปกครองจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.
- สนทนากลุ่ม พ.ต.อ.ธนาณัติวิชัย ศรีบุญเรือง, รองผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.
- สนทนากลุ่ม พระราชรัตนเวที, รองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓.

๒. ภาษาอังกฤษ

๑. Secondary Sources

(I) Books:

- Aler. Cathrin and Hage. Jerald. **Organization Working Together**. California: Sage, 1993.
- Bedri. Z.. de Fréin. R.. & Dowling. G.. **Community-based Learning: A Primer**. Dublin: Technological University Dublin, 2017.
- Brown. W.B.. & Moberg. D. J.. **Organization theory and management: A Macro Approach**. New york: John Wiley and Sons, 1980.

- Cohen. J.M. and Uphoff. N.T.. **Participations Place in Rural Development: Seeking Clarity through Specificity**. New York: World Developments, 1980.
- Denzin. Norman K. . and Yvonna S. Lincoln. **Handbook of Qualitative Research**. Thousand Oaks. Calif: Sage Publications, 2000.
- Fishbein and Ajzen. I. . M. **Belief. attitude. intention and behavior: An introduction to theory and research reading**. Massachusetts: Addison Wesley, 1980.
- Friedmann. John. **Empowerment: The Politics of Alternative Development**. Blackwell: Cambridge M.A. and Oxford UK, 1993.
- Kohlberg. L.. **Moral stage an moralization: The cognitive developmental approach**. New York: Holt Rinehart, 1976.
- McClelland. David C. et al. **Motives in Fantasy**. New York: Appleton – Century Crofts . Inc., 1969.
- Piaget. Jean. **The Moral Judgement of Child**. New York: Collier Book, 1962.
- Putnam D. Robert. **Bowing Alone: The Collapse and Revival of American Community**. New York: Touchstone Rockefeller Center, 2000.
- Scott. J. **A Matter of Record. Documentary Sources in Social Research**. Cambridge: Polity Press, 1990.
- United Nation. “ Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation Development Report of the Meeting for The Adhoc Group of Expert” . **Department of Internation Economic and Social Affair**. New York: United Nation, 1981.

(II) Thesis

- Pornrawee Seeluangsawat. Pornrawee Seelaungsawat. “A Study of Social Capital from Thai Perspective” . **The Degree of Master of Arts Rural Development Studies**. Faculty of Graduate Studies Mahidol University, 2002.

(III) Article

- Rotter. J. B. “ Generalized Expectancies for Internal versus External Control of. Reinforcement”. **Psychological Monographs**, 80(1966): 1-28.

(IV) Online:

- axxonsoft. **Smart traffic control**. [online] . source: https://www.axxonsoft.com/integrated_security_solutions/lpr/atcs.php [March 7, 2020].
- Charith Perera et al.. **Sensing as a Service Model for Smart Cities Supported by Internet of Things**. [online] . source: https://www.researchgate.net/publication/253646221_Sensing_as_a_Service_Model_for_Smart_Cities_Supported_by_Internet_of_Things [March 7, 2020].

Libelium World. Smart Cities platform from Libelium allows system integrators to monitor noise, pollution, structural health and waste management. [online]. source: http://www.libelium.com/smart_cities/ [March 7, 2020].

ภาคผนวก ก.
เครื่องมือวิจัย

๑๙๕

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การพัฒนาความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”
ของชุมชนในสังคมไทย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

วัน/เดือน/ปี ที่ให้สัมภาษณ์เวลา.....น.

ชื่อ นามสกุล.....

อายุ.....ปี ตำแหน่ง.....ชุมชน.....

ตอนที่ 2 บริบทเชิงองค์ประกอบและปัจจัยที่จะก่อให้เกิดชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของหมู่บ้านชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 บริบทที่เป็นปัจจัยภายในของหมู่บ้านชุมชนที่จะนำไปสู่ความเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๔ บริบทที่เป็นปัจจัยภายนอกที่จะเข้ามามีส่วนสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาหมู่บ้านชุมชนสู่
ความเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๕ บริบทที่เป็นปัจจัยด้านการบริหารจัดการที่จะเข้ามามีส่วนสนับสนุนให้เกิดการพัฒนา
หมู่บ้านชุมชนสู่ความเป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัย

แบบสนทนากลุ่ม
เรื่อง การพัฒนาความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”
ของชุมชนในสังคมไทย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

วัน/เดือน/ปี ที่ให้สนทนากลุ่ม.....เวลา.....น.

ชื่อ นามสกุล.....

อายุ.....ปี ตำแหน่ง.....ชุมชน.....

ตอนที่ ๒ หากเราจะพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” เราควรมีการพัฒนาด้านคนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ หากเราจะพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” เราควรมีการพัฒนาด้านคนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๔ หากเราจะพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” เราควรมีการพัฒนาในด้านคนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๕ หากเราจะพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” เราควรมีการพัฒนาในด้านคนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๖ หากเราจะพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” เราควรมีการพัฒนาในด้านคนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข.
ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่และกิจกรรมประกอบการวิจัย

ภาคผนวก ค.
การรับรองการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

แบบ สฟ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 26 สิงหาคม 2563

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า... พระปลัดสุภัค วิโรโซ... ตำแหน่ง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ...
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน... เจ้าอาวาสวัดหนองกระดกเหนือ...
ที่อยู่... ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์...
โทรศัพท์... โทรสาร...
ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
การพัฒนาความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ "Smart Community" ของชุมชนในสังคมไทย
ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ... ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครเดช พรหมกัลป์...
ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 20 พฤษภาคม 2563... จนถึง... ซึ่งการนำ
ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้
นำรูปแบบ และแนวทางมาเป็นส่วนหนึ่งในการวางแผนชุมชน และพัฒนาหมู่บ้านสู่ความเป็นหมู่บ้านดี 5 ต้นแบบ

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ... พระปลัดสุภัค วิโรโซ...
(... พระปลัดสุภัค วิโรโซ...)
ตำแหน่ง... เจ้าอาวาสวัดหนองกระดกเหนือ...

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

แบบ สฟ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 20 สิงหาคม 2563

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นายศรัชย์ อธิปภิเวช ตำแหน่ง นายกเทศมนตรีเมืองชุมแสง

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน เทศบาลเมืองชุมแสง

ที่อยู่ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

โทรศัพท์ 056-282721 โทรสาร -

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
การพัฒนาความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ "Smart Community" ของชุมชนในสังคมไทย

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครเดช พรหมกัลป์

ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 20 สิงหาคม 2563 จนถึง

ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

นำแนวคิด กระบวนการและรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาชุมชนร่วมกับกลุ่มแกนนำ
และเทศบาล เพื่อกำหนดแผนในการขับเคลื่อนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นายศรัชย์ อธิปภิเวช)

ตำแหน่ง นายกเทศมนตรีเมืองชุมแสง

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ภาคผนวก ง.

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการวิจัย

ผลผลิตผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย (Output/Outcome/Impact)

ผลงานที่คาดว่าจะได้รับ	รายละเอียดของผลผลิต	จำนวนนับ			หน่วยนับ	ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ	ผลกระทบที่คาดว่าจะได้รับ
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	รวม			
๒๕. บทความทางวิชาการ – วารสารระดับชาติ	บทความวิจัย “การพัฒนาความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย”		๑	๑	เรื่อง	ได้รับการตีพิมพ์และเผยแพร่ในวารสารฐาน TCI	ผู้ที่สนใจสามารถนำไปอ้างอิงในผลงานวิจัยหรือผลงานวิชาการที่ตนเองผลิตหรือเขียนขึ้นมาได้
๑๗. การใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ – การถ่ายทอดเทคโนโลยี	เครือข่ายภาคประชาสังคม		๑		เครือข่าย	เป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community”	เป็นแกนนำที่จะช่วยขยายผลไปยังหมู่บ้าน ตำบล เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธ
๑๓. องค์ความรู้ใหม่	รูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนใน		๑		กระบวนการ	แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์เชิงพุทธสู่ความเป็นจังหวัดอัจฉริยะเชิงพุทธ Buddhist Smart City	หมู่บ้านสีล ๕ ต้นแบบ

ภาคผนวก จ.
ประวัติคณะผู้วิจัย

ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล ผศ.ดร.อัครเดช พรหมกัลป์

ชื่อ - นามสกุล Assist. Prof Dr. Akkaradecha Brahmakappa

๒. ที่อยู่ เลขที่ ๗๐๙/๑๗๕ หมู่ ๒ หมู่บ้านสวัสดิการทหารบก

ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

โทรศัพท์มือถือ ๐๘๒-๙๔๕๕๕๘๔

E-mail: akkarat๘๖๘๘@gmail.com

๓. ตำแหน่งปัจจุบัน

- อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
- ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

๔. ประวัติการศึกษา

- ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.นิเทศศาสตร์) สถาบันราชภัฏมหาสารคาม
- ปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปริญญาเอก พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

- การศึกษาและวิจัยชุมชน/ การจัดการทรัพยากรชุมชน /การวิจัยทางสังคมศาสตร์
- การสื่อสารมวลชน / การเก็บข้อมูล / การนำเสนอ / การเข้าถึงชุมชน
- การบริหารจัดการองค์กร / การบริหารองค์การสื่อสารชุมชน (เคเบิลทีวีท้องถิ่น)
- ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน/สังคม /สังคมวิทยาการพัฒนา/การพัฒนาชนบทไทย
- วิทยากรแม่ข่าย ๑๑ ของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

๖. ผลงานวิจัย

หัวข้องานวิจัย	ปีที่ได้รับทุนสนับสนุน การวิจัย	หน้าที่รับผิดชอบ
กระบวนการพัฒนาระบบประกันคุณภาพ การศึกษาตามวงจร PDCA ของมหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ปีงบประมาณ ๒๕๕๕	หัวหน้าโครงการวิจัย
รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะในองค์กรที่ส่งผล ต่อประสิทธิภาพในการทำงานของหน่วยงาน	ปีงบประมาณ ๒๕๕๖	หัวหน้าโครงการวิจัย

หัวข้องานวิจัย	ปีที่ได้รับทุนสนับสนุน การการวิจัย	หน้าที่รับผิดชอบ
ภาครัฐ : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		
ทัศนคติที่มีต่อบทบาทและการแสดงออกของนิสิต วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์	ปีงบประมาณ ๒๕๕๗	หัวหน้าโครงการวิจัย
การพัฒนาบึงน้ำขนาดใหญ่แบบมีส่วนร่วมใน สังคมไทย	ปีงบประมาณ ๒๕๕๘	หัวหน้าโครงการวิจัย
ศึกษาความขัดแย้งกับการสืบสานประเพณี แห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ	ปีงบประมาณ ๒๕๕๘	หัวหน้าโครงการวิจัย
การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและ วัฒนธรรมระดับชุมชนในอาเซียน	ปีงบประมาณ ๒๕๕๘	ผู้ร่วมวิจัย
แผนงานวิจัย : ยุทธศาสตร์การจัดการชุมชนพื้นที่ กลางน้ำกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาคูทกภัย	ปีงบประมาณ ๒๕๕๙	ผู้ช่วยแผนงานวิจัย
การจัดการชุมชนพื้นที่กลางน้ำเชิงยุทธศาสตร์กับ การป้องกันและแก้ไขปัญหาคูทกภัย	ปีงบประมาณ ๒๕๕๙	หัวหน้าโครงการวิจัย
การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนตามแนว พระราชดำริในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วังก	ปีงบประมาณ ๒๕๕๙	ผู้ร่วมวิจัย
พุทธบูรณาการบริหารจัดการองค์คณะสงฆ์ จังหวัดนครสวรรค์ : วิเคราะห์ในเชิงกระบวนการ และผลสัมฤทธิ์	ปีงบประมาณ ๒๕๕๙	ผู้ร่วมวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับการ พัฒนาทักษะชีวิตของนิสิตสู่ประชาคมอาเซียน	ปีงบประมาณ ๒๕๕๙	หัวหน้าโครงการวิจัย
แผนงานวิจัย : พ่อ-แม่มือใหม่ : แนวคิดและ กระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัว ตามแนวพระพุทธศาสนา	ปีงบประมาณ ๒๕๖๐	ผู้ช่วยแผนงานวิจัย
ยุ่งชั่วยุคใหม่ : กระบวนการปรับตัวสู่ทางรอด แห่งภูมิปัญญาของชาวนาไทย	ปีงบประมาณ ๒๕๖๐	หัวหน้าโครงการวิจัย
วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีพุทธกับการ เสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวพ่อ-แม่ มือใหม่	ปีงบประมาณ ๒๕๖๐	ผู้ร่วมวิจัย
นิเวศวัฒนธรรม : รูปแบบและกระบวนการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวต้นน้ำเจ้าพระยา	ปีงบประมาณ ๒๕๖๐	ผู้ร่วมวิจัย
นครสวรรค์ : การวิเคราะห์นโยบายและการเตรียม ความพร้อมสู่การพัฒนาเป็นจังหวัดจัดการตนเอง	ปีงบประมาณ ๒๕๖๐	ผู้ร่วมวิจัย

หัวข้องานวิจัย	ปีที่ได้รับทุนสนับสนุน การการวิจัย	หน้าที่รับผิดชอบ
แผนงานวิจัย : ยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมเชิง พุทธบูรณาการเพื่อความพอเพียงบนพื้นฐานการ ขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐ	ปีงบประมาณ ๒๕๖๑	ผู้ช่วยแผนงานวิจัย
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการขับเคลื่อนหน่วย อบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) ในการ พัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการภายใต้การ ขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐ	ปีงบประมาณ ๒๕๖๑	หัวหน้าโครงการวิจัย
แผนงานวิจัย : การพัฒนาคุณธรรมและพฤติกรรม การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนด้วยขบวนการสื่อ สร้างสรรค์เชิงพุทธ	ปีงบประมาณ ๒๕๖๑	ผู้ประสานงาน
ต้นน้ำเจ้าพระยากับการพัฒนาสู่เศรษฐกิจฐานราก ทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	ปีงบประมาณ ๒๕๖๑	หัวหน้าโครงการวิจัย
การพัฒนาความรู้และองค์ประกอบชุมชน สร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย	ปีงบประมาณ ๒๕๖๓	หัวหน้าโครงการวิจัย
การบริหารจัดการและโมเดลเมืองอัจฉริยะเชิง พุทธกับการยกระดับคุณภาพชีวิตด้านคุณธรรม จริยธรรมในหมู่บ้านชุมชนจังหวัดนครสวรรค์	ปีงบประมาณ ๒๕๖๓	หัวหน้าโครงการวิจัย
การพัฒนากระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพุ ทฺธธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ	ปีงบประมาณ ๒๕๖๓	หัวหน้าโครงการวิจัย
สันติภาพไร้รอยต่อ : การพัฒนากระบวนการทัศน์และ ความเข้าใจทางพุทฺธธรรมกับการอยู่ร่วมกัน อย่างสันติ	ปีงบประมาณ ๒๕๖๓	ผู้ช่วยแผนงานวิจัย
รูปแบบการสร้างสังคมพุทฺธธรรมไร้รอยต่อทาง ศาสนา	ปีงบประมาณ ๒๕๖๓	ผู้ร่วมวิจัย
การสร้างเครือข่ายจิตสาธารณะในสังคมพุ ทฺธธรรมกับการพัฒนาสู่เมืองสันติภาพ ไร้รอยต่อ	ปีงบประมาณ ๒๕๖๓	ผู้ร่วมวิจัย
การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้า และ บุหรี่ ตามแนวพระพุทฺธศาสนาใน จังหวัดนครสวรรค์	ปีงบประมาณ ๒๕๖๓	หัวหน้าโครงการวิจัย

๗. ผลงานทางวิชาการ

๗.๑ บทความวิจัย

อัครเดช พรหมกัลป์. “ทัศนคติที่มีต่อบทบาทและการแสดงออกของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์”.

ตีพิมพ์ใน วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙ : ๒๕๙-๒๗๒.

อัครเดช พรหมกัลป์. “ศึกษาความขัดแย้งกับการสืบสานงานประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ”.

ตีพิมพ์ใน งานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๓, ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๙ : ๒๒๔-๒๓๘.

อัครเดช พรหมกัลป์. “รูปแบบการพัฒนาบึงน้ำขนาดใหญ่แบบมีส่วนร่วมในสังคมไทย”. ตีพิมพ์ใน วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ คณะสังคมศาสตร์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙: ๔๐๗-๔๑๙.

อัครเดช พรหมกัลป์. “รูปแบบการพัฒนาบึงน้ำขนาดใหญ่แบบมีส่วนร่วมในสังคมไทย”. นำเสนอ นิทรรศการผลงานวิจัยในงานมหกรรมงานวิจัยแห่งชาติ ๒๕๖๐ Thailand Research Expo ๒๐๑๗ ภายใต้แนวคิด “วิจัยเพื่อพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ระหว่างวันที่ ๒๓ - ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๐ ณ โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ บางกอกคอนเวนชัน เซ็นเตอร์ เซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพมหานคร.

พระวิเทศพรหมคุณ (พิชาภพปญาโณ), พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐริปัญโญ, อัครนันท์ อริยศรีพงษ์ และอัครเดช พรหมกัลป์. “การจัดการชุมชนพื้นที่กลางน้ำเชิงยุทธศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัย”. ตีพิมพ์ใน วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๑): ๑๕๗-๑๖๙.

อัครเดช พรหมกัลป์, พระครูนิวาสิตขันธ์. “การสื่อสารทางการเมืองกับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ในนโยบายสาธารณะ : กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างเขื่อนแม่วงก์” ตีพิมพ์ใน การประชุมทางวิชาการระดับชาติ MCU Congress II, ณ ห้อง เจียร์เตอร์ B คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๐ เมษายน ๒๕๖๑ : ๒๔๐-๒๔๖.

พระครูนิวาสิตขันธ์, อัครเดช พรหมกัลป์, รัตติยา พรหมกัลป์. “การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงก์” ตีพิมพ์ใน การประชุมทางวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒, ณ วิทยาลัยสงฆ์ล้านนาเฉลิมพระเกียรติฯ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดน่าน ๙ กันยายน ๒๕๖๑.

พระมหาชุตีภัก อภินันโท, อัครเดช พรหมกัลป์ และรัตติยา พรหมกัลป์. “คณะสงฆ์กับการจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง”. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๓ INC ๒๐๑๙ : MCU Nan นครน่าน: นครพระพุทธศาสนาสู่มรดกธรรมมรดกโลก, วันพุธที่ ๑๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

Akkaradecha Brahmakappa. “ The Sustainable Irrigation Management of Royal Initiations at Mae Wong Watershed Area Base” . **Universal Academic Cluster International Autumn**, Conference in Osaka, 10-12 October 2018.

๗.๒ บทความทางวิชาการ

อัครเดช พรหมกัลป์. “สังคมแห่งอุปมัญญา : ปลายทางแห่งการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง”. ตีพิมพ์ใน **วารสารมหาจุฬาริชาการ**. ปีที่ ๒ ฉบับพิเศษ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชาโลก ๒๕๕๘) : ๑๑๘-๑๓๐.

อัครเดช พรหมกัลป์, “ภาวะผู้นำ : การถึงพร้อมแห่งบุคคลที่ต้องผ่านการขับเคลื่อนพัฒนา”. ตีพิมพ์ใน **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๖) : ๒๒-๔๑.

อัครเดช พรหมกัลป์. “พุทธวิธีการสื่อสารภายในองค์กร กลเม็ดเชื่อมโยงเพื่อประสิทธิภาพทางการบริหาร”. ตีพิมพ์ใน **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๖) : ๒๒-๔๑.

Akkaradecha Brahmakappa. “ 100 Years Ago; The Conflict of The Continuing of Paknampho Chinese Deities Traditional Parade” In **The 7th International Buddhist Research Seminar on “ Cultural Geography in Buddhism”** February18-20, 2016 Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Thailand: 247-291.

อัครเดช พรหมกัลป์. “เหลียวหลังแลหน้าการเมืองการปกครองภายใต้เขตเศรษฐกิจแม่สอด – ตาก”. ตีพิมพ์ในการประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ ๓ (MCU Congress III) เรื่อง “นวัตกรรมทางการเมืองการปกครองและทางการบริหารจัดการในยุคไทยแลนด์ ๔.๐”, ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอมโนรมย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๓.

๘. หนังสือ/ตำรา/เอกสารประกอบการสอน

อัครเดช พรหมกัลป์. **ทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration Theory)**. นครสวรรค์ : บริษัท เอ็นบีเอสโปรดคัลสตึง จำกัด, ๒๕๕๘.

อัครเดช พรหมกัลป์. **การวิจัยคุณภาพ (Qualitative Research)**. นครสวรรค์ : บริษัท เอ็นบีเอสโปรดคัลสตึง จำกัด, ๒๕๕๘.

อัครเดช พรหมกัลป์. **การปกครองท้องถิ่น แนวคิด หลักการ และทฤษฎี**. นครสวรรค์ : อาง้วนการพิมพ์, ๒๕๖๐.

อัครเดช พรหมกัลป์. **รูปแบบการพัฒนาบึงน้ำขนาดใหญ่แบบมีส่วนร่วมในสังคมไทย**. นครสวรรค์ : อาง้วนการพิมพ์, ๒๕๖๐.

๙. เกียรติบัตรและผลงานที่ได้รับ

- วุฒิบัตรหลักสูตรการฝึกอบรม “วิทยากรหลักสูตรการพัฒนานักวิจัย” (Training for the trainer) รุ่นที่ ๑๑ ของสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
- วิทยากรประจำโครงการฝึกอบรม “สร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ (ลูกไก่)” ของสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา น่าน ลำพูน และกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมถึงของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข
- ประกาศนียบัตรรับรองวิทยฐานะ “วิทยากรหลักสูตรการพัฒนานักวิจัย” (Training for the trainer) ของสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ในงานมหกรรมงานวิจัยแห่งชาติปี ๒๕๖๐, ๒๕๖๑ และ ๒๕๖๒ (Thailand Research Expo ๒๐๑๗, ๒๐๑๘, ๒๐๑๙) จาก พล.อ.อ.ประจินต์ จันทร์ทอง รองนายกรัฐมนตรี
- วุฒิบัตรหลักสูตรการฝึกอบรม “ผู้จัดการงานวิจัย” รุ่นที่ ๑๖ ของสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
- เกียรติบัตรและโล่รางวัลผลงานวิจัยที่มีคุณค่า “ระดับดี” ประจำปี ๒๕๖๑ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เกียรติบัตรและโล่รางวัลนักวิจัย “ระดับดีเยี่ยม” ประจำปี ๒๕๖๑ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เกียรติบัตรและโล่รางวัลผลงานวิจัยที่มีคุณค่า “ระดับดี” ประจำปี ๒๕๖๒ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล ผศ.ดร.สมคิด พุ่มทุเรียน
ชื่อ - นามสกุล Assist. Prof Dr. Somkid Phumthurian
๒. ที่อยู่ เลขที่ ๗๐๙/๗๓๕ หมู่ ๒ หมู่บ้านสวัสดิการทหารบก
ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์
โทรศัพท์มือถือ ๐๘๑-๘๘๗๓๖๕๒
E-mail: watjom๑๒๓@gmail.com
๓. ตำแหน่งปัจจุบัน
- อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

๔. ประวัติการศึกษา

- ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต (น.บ.นิติศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยภาคกลาง
- ปริญญาเอก พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

- การศึกษาและวิจัยชุมชน/ การจัดการทรัพยากรชุมชน /การวิจัยทางสังคมศาสตร์
- การบริหารจัดการองค์กร / การบริหารองค์กร
- ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน/สังคม /สังคมวิทยาการพัฒนา/การพัฒนาชนบทไทย

๖. ผลงานวิจัย

หัวข้องานวิจัย	ปีที่ได้รับทุนสนับสนุน การการวิจัย	หน้าที่รับผิดชอบ
ยุทธศาสตร์การบริหารการอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วม พื้นที่ป่าต้นน้ำเขตรอยต่ออุทยานแห่งชาติแม่วงก์	ปีงบประมาณ ๒๕๕๙	ผู้ร่วมวิจัย
วิเคราะห์กิจกรรมเชิงพุทธตามโครงการหมู่บ้าน รักษาศีล ๕ กับการหนุนเนื่องค่านิยม ๑๒ ประการ	ปีงบประมาณ ๒๕๕๙	หัวหน้าโครงการวิจัย
การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและ วัฒนธรรมในชุมชนอาเซียน	ปีงบประมาณ ๒๕๖๐	ผู้ร่วมวิจัย
จิตวิทยาเชิงพุทธกับการเสริมสร้างความมั่นคงทาง ครอบครัวพ่อ-แม่มือใหม่	ปีงบประมาณ ๒๕๖๐	หัวหน้าโครงการวิจัย

หัวข้องานวิจัย	ปีที่ได้รับทุนสนับสนุน การการวิจัย	หน้าที่รับผิดชอบ
การพัฒนาจิตตปัญญาเชิงพุทธบูรณาการเพื่อความ พอเพียงภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐ	ปีงบประมาณ ๒๕๖๑	หัวหน้าโครงการวิจัย

๗. ผลงานทางวิชาการ

๗.๑ บทความวิจัย

อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์, พระครูสิริศิริรักษ์, “ยุทธศาสตร์การบริหารการอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วมพื้นที่
ป่าต้นน้ำเขตรอยต่ออุทยานแห่งชาติแม่วงก์”. ตีพิมพ์ใน วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๑: ๑-๑๗.

อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์, พระครูสิริศิริรักษ์, “การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมใน
ชุมชนอาเซียน”. ตีพิมพ์ใน วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์. ปีที่ ๕
ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๐: ๔๕-๕๖.

สมคิด พุ่มทุเรียน, “วิเคราะห์กิจกรรมเชิงพุทธตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ กับการหนุนเนื่อง
ค่านิยม ๑๒ ประการ”. ตีพิมพ์ใน วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๑:
๒๒๖-๒๓๘.

๗.๒ บทความทางวิชาการ

สมคิด พุ่มทุเรียน, “การพัฒนาบุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นด้วยหลักศาสนธรรมสู่ยุคประเทศ
ไทย ๔.๐”. ตีพิมพ์ใน วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๑: ๒๓๗-๒๕๒.

พระครูสิริศิริรักษ์. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
จังหวัดนครสวรรค์”. ตีพิมพ์ใน วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙:
๖๓-๗๔

พระครูสิริศิริรักษ์. “สมชีวิตา : แนวทางการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน”. ตีพิมพ์ใน วารสาร
สถาบันวิจัยพินิตธรรม. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๙: ๖๓-๗๔.

พระครูสิริศิริรักษ์. “รัฐประศาสนศาสตร์เชิงพุทธ : นโยบาย แนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายองค์กร
สงฆ์”. ตีพิมพ์ใน วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๙: ๒๘๓-๒๙๗

๘. หนังสือ/ตำรา/เอกสารประกอบการสอน

สมคิด พุ่มทุเรียน. “ทฤษฎีองค์การและการจัดการ”. เอกสารประกอบการสอน. นครสวรรค์ : บริษัท เอ็นบีเอสโปรดคلاسติ่ง จำกัด, ๒๕๕๘.

สมคิด พุ่มทุเรียน. การศึกษาอิสระทางสังคมศาสตร์. นครสวรรค์ : บริษัท เอ็นบีเอสโปรดคلاسติ่ง จำกัด, ๒๕๕๘.

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล นางสาวรัตติยา เหนืออำนาจ

ชื่อ - นามสกุล Miss. Rattiya Nau-amnat

๒. ที่อยู่ เลขที่ ๗๐๙/๑๗๕ หมู่ ๒ หมู่บ้านสวัสดิการทหารบก

ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

โทรศัพท์มือถือ ๐๘๒-๙๔๕๙๕๘๔

E-mail: rattitik.prom@gmail.com

๓. ตำแหน่งปัจจุบัน

- ผู้ช่วยนักวิจัย

๔. ประวัติการศึกษา

- ปริญญาตรี รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยบูรพา
- ปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

- การศึกษาและวิจัยชุมชน/ การจัดการทรัพยากรชุมชน /การวิจัยทางสังคมศาสตร์
- การบัญชี / งานบริหารบุคคล / การประกันสังคม
- ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน/สังคม /สังคมวิทยาการพัฒนา/การพัฒนาชนบทไทย
- นักวิจัยรุ่นใหม่กลุ่ม ๔ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๖. ผลงานวิจัย

เรื่องที่มีการวิจัย	ปีที่ได้รับทุนสนับสนุนการการวิจัย	หน้าที่รับผิดชอบ
การจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับประชาคมอาเซียน	ปีงบประมาณ ๒๕๕๘	ผู้ร่วมวิจัย
การจัดการชุมชนพื้นที่กลางน้ำเชิงยุทธศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหาทกภัย	ปีงบประมาณ ๒๕๕๙	ผู้ร่วมวิจัย
การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่งัก	ปีงบประมาณ ๒๕๕๙	ผู้ร่วมวิจัย
ยุ่งข้าวยุคใหม่ : กระบวนการปรับตัวสู่ทางรอดแห่งภูมิปัญญาของชาวนาไทย	ปีงบประมาณ ๒๕๖๐	ผู้ร่วมวิจัย

เรื่องที่การวิจัย	ปีที่ได้รับทุนสนับสนุนการการวิจัย	หน้าที่รับผิดชอบ
วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีพุทธกับการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวพ่อ-แม่มือใหม่	ปีงบประมาณ ๒๕๖๐	ผู้ร่วมวิจัย
นิเวศวัฒนธรรม : รูปแบบและกระบวนการส่งเสริมการท่องเที่ยวต้นน้ำเจ้าพระยา	ปีงบประมาณ ๒๕๖๐	ผู้ร่วมวิจัย
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการขับเคลื่อนหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) ในการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวประชารัฐ	ปีงบประมาณ ๒๕๖๑	ผู้ร่วมวิจัย
ต้นน้ำเจ้าพระยากับการพัฒนาสู่เศรษฐกิจฐานรากทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	ปีงบประมาณ ๒๕๖๑	ผู้ร่วมวิจัย
Knowledge Center : กระบวนการจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์	ปีงบประมาณ ๒๕๖๑	ผู้ร่วมวิจัย
การพัฒนาความรู้และองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย	ปีงบประมาณ ๒๕๖๓	ผู้ร่วมวิจัย
การบริหารจัดการและโมเดลเมืองอัจฉริยะเชิงพุทธกับการยกระดับคุณภาพชีวิตด้านคุณธรรมจริยธรรมในหมู่บ้านชุมชนจังหวัดนครสวรรค์	ปีงบประมาณ ๒๕๖๓	ผู้ร่วมวิจัย
การพัฒนากระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพุทธวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ	ปีงบประมาณ ๒๕๖๓	ผู้ร่วมวิจัย
สันติภาพไร้รอยต่อ : การพัฒนากระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพุทธวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ	ปีงบประมาณ ๒๕๖๓	ผู้ช่วยแผนงานวิจัย
การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเรื่องเหล้าและบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์	ปีงบประมาณ ๒๕๖๓	หัวหน้าโครงการวิจัย

๗. ผลงานทางวิชาการ

๗.๑ บทความวิจัย

พระครูนิวาส์สีลขันธ, อัครเดช พรหมกัลป์, รัตติยา เหนืออำนาจ. “การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จังก์” การประชุมทางวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒, ณ

วิทยาลัยสงฆ์ล้านนาเฉลิมพระเกียรติฯ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดน่าน ๙ กันยายน ๒๕๖๑.

รัตติยา เหนืออำนาจ. “ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของแบบจำลองการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ในจังหวัดนครสวรรค์”. วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน, ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๖๒): ๕๐-๖๓.

รัตติยา เหนืออำนาจ. พระเทพปริยัติเมธี. และนัยนา เกิดวิชัย. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์”. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒): ๑๓-๒๘.

พระมหาชุตีภัก อภินนโท อัครเดช พรหมกัลป์ และรัตติยา พรหมกัลป์. “คณะสงฆ์กับการจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง”. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๓ INC๒๐๑๙ : MCU Nan นครน่าน: นครพระพุทธศาสนา สุ่มรดกธรรม มรดกโลก วันพุธ ที่ ๑๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

พระมหาชุตีภัก อภินนโท (แหมทอง) และรัตติยา เหนืออำนาจ. “การจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธของคณะสงฆ์จังหวัดนครพนม เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับประชาคมอาเซียน”. วารสารวิจัยวิชาการ, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๒): ๑-๑๘.

๗.๒ บทความทางวิชาการ

รัตติยา เหนืออำนาจ. “เทคนิคการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน”. วารสารสถาบันวิจัยพัฒนธรรม, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑): ๒๙-๔๒.

รัตติยา เหนืออำนาจ. “เกษตรวิถีกับการบริหารจัดการตามแนวคิด Lean Thinking” วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ เดือน กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๑.

รัตติยา พรหมกัลป์. “ทุนท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากทางการท่องเที่ยวต้นน้ำเจ้าพระยา”. รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑. ณ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม ๙-๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

รัตติยา พรหมกัลป์. “ประเพณีจับข้อมือสาว: คุศโลบายในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคนไทยเชื้อสายมอญ”. วารสารสถาบันวิจัยพัฒนธรรม, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒).

๗.๓ การฝึกอบรม

โครงการ “พัฒนาผู้จัดการงานวิจัย” รุ่นที่ ๑๖ ณ วันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๖๑ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ร่วมกับมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

อบรมเชิงปฏิบัติการ โครงการ “คลินิกวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพคณาจารย์และนิสิตอาเซียน เรื่อง “Asian Research Guideline by Lisrel” ณ วันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศูนย์อาเซียนศึกษา

อบรมหลักสูตร “การใช้โปรแกรม Lisrel โปรแกรมทางสถิติสำหรับการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์” ณ ๘ มิถุนายน ๒๕๖๑ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล ดร.จรูญศักดิ์ สุนทรเดชา

ชื่อ - นามสกุล Dr.Jaroonsak Soonthondachar

๒. ที่อยู่ เลขที่ ๓๓๓/๑๓๔ หมู่บ้านอนาวิลล์-สุวรรณภูมิ

ถ.ฉลองกรุง แขวงลำปลาทิว เขตลาดกระบัง

จังหวัดกรุงเทพมหานคร ๑๐๕๒๐

โทรศัพท์มือถือ ๐๙๔-๖๓๙๕๖๙๒

E-mail: email: jrs.stc@gmail.com

๓. ตำแหน่งปัจจุบัน

- ผู้ช่วยนักวิจัย

๔. ประวัติการศึกษา

- ปริญญาตรี คณะวิศวกรรมไฟฟ้า สาขาวิชาสื่อสารโทรคมนาคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเทเวศน์
- ปริญญาโท มหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิชาการตลาด
- ปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- หลักสูตรประกาศนียบัตรผู้บริหารชั้นสูง “สถาบันพระปกเกล้า” (๒๕๕๗) หลักสูตรการบริหารงานภาครัฐและกฎหมายมหาชน (ปรม.๑๓)
- หลักสูตรนักบริหารระดับสูง “ธรรมศาสตร์เพื่อสังคม” (๒๕๕๙) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (นมธ.๘)
- Octel Business Collage, California USA (๒๕๓๘)
Master Certificate of Voice Processing Management
- Periphonics, Singapore (๒๕๓๙)
Master Certificate of Voice Processing & Call Center Management

๕. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

- การบริหารจัดการองค์กรขนาดใหญ่
- การตลาด
- เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

๖. ผลงานวิจัย

เรื่องที่การวิจัย	ปีที่ได้รับทุนสนับสนุนการการวิจัย	หน้าที่รับผิดชอบ
นิเวศวัฒนธรรม: รูปแบบและกระบวนการส่งเสริมการท่องเที่ยวต้นน้ำเจ้าพระยา	ปีงบประมาณ ๒๕๖๐	ผู้ร่วมวิจัย
ต้นน้ำเจ้าพระยากับการพัฒนาสู่เศรษฐกิจฐานรากทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	ปีงบประมาณ ๒๕๖๑	ผู้ร่วมวิจัย

๗. ผลงานทางวิชาการ

บทความทางวิชาการ

จรรยาศักดิ์ สุนทรเดชา. “เทคนิคการบริหารค่าตอบแทนที่มีประสิทธิภาพ”. วารสารสถาบันพิมลธรรม, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑).

จรรยาศักดิ์ สุนทรเดชา. “รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะในองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ”. วารสารวิจัยวิชาการ วิทยาเขตนครสวรรค์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๒).

จรรยาศักดิ์ สุนทรเดชา. “การสร้างเสริมสุขภาวะในองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน”. รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑. ณ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม ๙-๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

พระราชรัตนเวที สิทธิอินทร์, จรรยาศักดิ์ สุนทรเดชา. “ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการขับเคลื่อนหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ในจังหวัดนครสวรรค์”. วารสารวิจัยวิชาการ วิทยาเขตนครสวรรค์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๓).

๘. ประสบการณ์การทำงานและผลงาน

๘.๑ ประสบการณ์การทำงาน

- ประธานกรรมการ บริษัท ปีสมาธิ คอร์ปอเรชั่นจำกัด
- ประธานกรรมการ บริษัท เอเชีย คอนเนคท์ คอร์ปอเรชั่นจำกัด
- คณะทำงานนายพิพัฒน์ รัชกิจประการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยมีหน้าที่ให้คำปรึกษาในการกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
- คณะกรรมการสรรหากรรมการสภามหาวิทยาลัย ผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- กรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- กรรมการมูลนิธิส่งเสริมเศรษฐกิจชนบทและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
- ที่ปรึกษาโครงการศึกษาพัฒนาไหมไทยพื้นบ้าน ไหมดาดและแมลงทับ จ.สระแก้ว ในมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ
- ที่ปรึกษาชมรมผู้ทรงคุณวุฒิใหม่และผ้าไทย

- ที่ปรึกษารองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
- ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์

๘.๒ ผลงาน

- โครงการ Phuket Smart City ดูแลระบบ Digital Signage on Cloud ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้นักท่องเที่ยวและประชาชน
- ออกแบบและร่วมวางระบบ Face Recognition (ระบบความปลอดภัย ตรวจจับใบหน้า) งานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จังหวัดภูเก็ต
- ออกแบบสร้างและบริหารระบบ IOT Platform ให้กับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ทั่วประเทศ
- ออกแบบและวางระบบ CCTV ให้กับสำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข
- ออกแบบและวางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบความปลอดภัยของข้อมูล ให้กับสำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข
- ออกแบบระบบหุ่นยนต์ดูแลผู้ป่วยโรงพยาบาล บำราศนราดรุ
- ออกแบบและวางระบบ Network Monitoring ให้กับสำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข
- ออกแบบและวางระบบ Call Center ให้กับสายการบิน Lion Air เพื่อจองสายการบินและบริการอื่น ๆ
- ออกแบบและวางระบบ ๑๓๓๗ Pattaya City Call Center และระบบบริหารจัดการเมืองด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อบริการนักท่องเที่ยวและประชาชนในเมืองพัทยา
- จัดทำระบบตอบรับอัตโนมัติ (Call center) ๑๒๗๕ ขึ้นเพื่อทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เป็นการเทิดพระเกียรติเนื่องในโอกาสทรงเจริญพระชนมพรรษา ๗๕ พรรษา ๑๒ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๕๐
- ออกแบบและวางระบบ Call Center กองสลากรัฐบาล เช็กผลออกสลากและรับเรื่องขายสลากเกินราคา
- ออกแบบสร้างและร่วมบริหาร Platform ให้คำปรึกษาข้อกฎหมาย “LawRai” ทั้งระบบ Chat, Call, Video Call

ภาคผนวก ฉ.
ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๔๖/๒๕๖๓

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: การพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” ของชุมชนในสังคมไทย

(The Development of Components Indicators of Creative Community “Smart Community” in Thai Society)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800763050

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ผู้วิจัยหลัก: ผศ.ดร.อัครเดช พรหมกัลป์

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๓
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๓
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๓
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๓

(พระสุวรรณเมธากรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓

หมายเลขใบรับรอง: ว.๔๖/๒๕๖๓

วันที่ให้การรับรอง: ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓

วันหมดอายุใบรับรอง: ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๔

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๔๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.อัศรเดช พรหมกลับ / นักวิจัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำ
การวิจัยในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครสวรรค์

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาเครื่องมือการวิจัยของท่าน โดยให้มี
การแก้ไขปรับปรุง/เพิ่มเติมเอกสาร ดังต่อไปนี้

๑. โครงร่าง

-

๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลแก่ผู้ร่วมโครงการ

-

๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมวิจัย

-

๔. เครื่องมือการวิจัย

๑. ให้ปรับแนวคำถามให้ชัดเจน เข้าใจง่าย ให้เป็นภาษาชาวบ้าน

จึงเจริญพรมมาเพื่อแก้ไขและดำเนินการต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย